

2014

Bir Canakkale Destanı
ŞHADETNAME
HALİDE ALPTEKİN

ŞEHADETNAME

HALİDE ALPTEKİN

1951 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Kız Lisesi ve İstanbul Eğitim Enstitüsü Türkçe bölümünü bitirdi.

Edirne'den Kars'a kadar yurdun çeşitli yerlerindeki öğretmen okullarında edebiyat, ilköğretim okullarında Türkçe öğretmenliği yaptı.

Balkan Savaşı'yla birlikte kaybettiğimiz topraklardan göç yollarına düşen Evlad-ı Fatihanın hazin hikâyesini anlatan "Balkan" isimli bir romanı bulunan yazar; evli iki çocuk ve iki torun sahibidir.

Bir Çanakkale Destanı
ŞEHADETNAME

HALİDE ALPTEKİN

YITIK
HAZINE
YAYINLARI

Bir Çanakkale Destanı
ŞEHADETNAME

Copyright © Yitik Hazine Yayınları, 2010

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Salih GÜLEN

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN

978-9944-766-28-9

Yayın Numarası

46

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7

Gazimir/İZMİR

Tel: (0232) 252 20 96

Aralık 2010

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Yitik Hazine Yayınları

Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1

34696 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.hazineyayinlari.com

www.yitikhazine.com

hazine@hazineyayinlari.com

*İstanbul Sultanili elli yiğit gençle birlikte,
Vatanın yüz otuz iki ayrı yerinden koşarak gelmişlerdi,
İki yüz elli bine yakındı sayıları,
Bizi yaşatmak için yaşamadılar!
Onları sonsuza kadar şükranla anmak,
Boynumuzun borcudur.
Ruhları şad olsun!*

Yayıncının Notu

Halide Alptekin, ömrünü gençlere Türk dilini ve edebiyatını sevdirmeye yolunda harcayan bir eğitim kahramanı... Mütevazılığı, edebiyat birikimini kâğıda dökmesine mani bir İstanbul hanımefendisi...

Daha önce defalarca gittiği Çanakkale'ye, bu sefer romancı olarak gözlem yapmak için tekrar gitti. İstanbul Lisesi'nin kayıtlarını araştırdı. Üst üste konulduğunda boyu bir metreyi aşan kitapları taradı. Sonunda kanaatimizce ölümsüz bir eser meydana getirmiş oldu.

Şehadetname, Osmanlı'da diploma manasına gelen bir kelime... Roman kahramanlarımız olan İstanbul Sultanisi öğrencilerinin Çanakkale'de aldıkları hem bir diploma hem de en yüce mertebenin belgesi...

Türk edebiyatına yeni bir ses ve kıymetli bir roman kazandırmakta ufak bir dahlimiz olmuşsa kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

Yeni kitaplarda buluşmak dileğiyle...

*Şehitler tepesi boş değil,
Biri var bekliyor.*

.....
*Türbesi yakışmış bir kutlu tepeye,
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli,
Kim demiş meçhul asker diye?
Arif Nihat Asya*

Eskilerin: “Kömürün irisiyle, yağının durusunu marta sakla!” dedikleri mart ayı henüz gelmemiş, kasım ayı hüküm sürmekteydi, ama dün yağın dolular mart ayına nazire yapar nitelikteydi. “Kış geliyor, sobaları kurar, mangalları da yavaş yavaş sofaların ortasına yerleştiririz.” konuşmaları ortalığa dökülüyorken güneş açmıştı.

Yüksek Hesap Dersi Muallimi Efsun Efendi, akşamki hava şartlarını da göz önüne alarak, tedbirli davranmak istemiş, eviyle İstanbul Sultanisi arasındaki yolun bir kısmını tramvayla, bir kısmını yürüyerek katetmek için, her gün çıktığı saatten çok önce yola revan olmuştu.

Karaköy semtindeki okula -İstanbul Sultanisi'ne- geldiğinde; derse giriş zilinin çalmasına epey zaman olduğunu, muallimler odasının boş oluşundan anladı.

Fesini çıkardı. Paltosunu, şemsiyesini itinayla astı. Lacivert renkli pantolonunun paçalarına sıçrayan çamur lekelerini mendiliyle sildi. Duvarda asılı duran altın varaklı aynaya bakarak, uçları kıvrık gür bıyıklarını düzeltti, başında saç olmadığı için ona ilişmedi. Vaktin erken olduğunu bilmesine rağmen, köstek cebinden saatini çıkardı, göz ucuyla baktı. Şimdi içi rahattı, köşedeki koltuklardan birinde istirahat edebilir, hasbihâl edeceği mesai arkadaşlarının gelmelerini bekleyebilirdi.

Masanın üzerinde Tasvir-i Efkâr, İkdâm, Tanin gazeteleri vardı. Gazetelere bir göz atayım, memlekette ne var ne yok öğreneyim, diye düşünürken, odanın kapağı haşmetli bir gıcırtyla açıldı ve önce bir baş uzandı, arkasından da Edebiyat Muallimi Rasim Efendi'nin bedeni daldı içeri.

- Hayırlı sabahlar efendim, zat-ı âlinizdeki bu vazife aşkına hayranım doğrusu, dedi.

Yeni gelen Rasim Efendi'ye göre daha dinlenmiş, soluklanmış olan Eczun Efendi,

- Bende Mecnun'dan füzun âşıklık istidadı var, 'Âşık-ı sadık Menem Mecnun'un ancak adı var' diyerek karşılık verdi.

Şişman göbeği kendinden önce kapıdan giren Rasim Efendi,

- Efendim, ism-i âliniz Eczun, tabiidir ki âşıklık kabiliyetiniz de Mecnun'dan füzun olacaktır. Hem azizim

siz bir daha dünyaya gelerseniz, edebiyat muallimi olunuz, hesap muallimliği size daha az yakışıyor.

– Bendeniz; acı soğan, kuru yavan hesap dersi yapmıyorum efendim. Aksi takdirde dersimi dinleyen talebeler sıkılırlar, zevkle dinleyemezler. Hem eğer bu bizim edebiyatımızsa ki öyledir, sizin de aynı kanaatte olduğunuza bütün kalbimle inanıyorum, Fuzuli’yi de bileceksiniz, Yunus Emre’yi de ... Ben bugünlerde Yunus’un:

*“Şu dünyada bir tek şeye
Yanar içim, göynür özüm
Yiğit iken ölenlere
Gök ekini biçmiş gibi”*

mısralarını dilimden düşüremiyorum. Çanakkale’de sararmadan hasadı yapılan gök ekinlerimizi, toprağa düşen kahramanlarımızı bundan daha güzel ifade eden, başka milletlere ait mısralar bulunuz bana, ellerinizden hürmetle öpeyim.

– Talebelerin Efsun Efendi’yi sevmelerinin sırrı da böylece açığa çıkmış oldu zannederim.

– Rasim Efendi kardeşim, latifeyi bırakalım. Haki-ki âşıklar, âşık-ı sadıklar Çanakkale Cephesi’ndedir. Harbiye Nezaretinin yayınladığı Harp Mecmuası’nın yeni sayısını gördünüz tahmin ediyorum. Her sayısı içimizi, ciğerimizi parçalıyor.

Rasim Efendi derin bir ah çekti, üstündeki paltosunu dahi çıkarmadan en yakın koltuğa attı kendisini:

– En büyük ve en kuvvetli düşmanlar karşısında neslinin ananesine ve dininin icaplarına mütenasip

bir kahramanlık ve fedakârlıkla cenkleşen muazzam bir ordumuz var. Onun altın destanını yazılar ve resimlerle ebedileştiriyor ve dünyanın gözleri önüne yaymak için çıkıyor bu Harp Mecmuası, dedi.

– Biz Balkan Faciası yaşadık. Başlayan bu savaşın da akibetinin öyle olmasından korkarım.

– Hatamızdan ders almadıysak yazık olur Eftun Efendi, akıllılar bir defa hata yaparlar.

– O mağlûbiyetimizi hatırlatma, genç subaylar, askerler hangi birliklere ait olduklarını bilemediklerinden ortalıkta kaldılar, oradan oraya koşuştular. Birlikler arasındaki kopukluktan, elimizdeki silahları, yiyeceği bile kullanamadık. Askerimiz aç kaldı, mermisiz kaldı. Balkan topraklarımızı da kaybettik.

– Evet, güzel Edirne'miz de Bulgarların eline geçti. İşkodra'yı Karadağlılara, Yanya'yı Yunanlılara bırakmak zorunda kaldık.

– Bu sefer aldıkları yerleri paylaşamayınca birbirine düştü Balkan Devletleri. Enver Paşa da bu kargaşadan istifade ederek Edirne'ye girdi ve şehrimizi geri aldı.

– Çok şükür. Ama ne yazık ki Balkan Savaşları'ndan sonra Meriç'in batısında hangi toprağımız kaldı, dört asırdan fazla bizim olan ve İstanbul'dan önce fethettiğimiz topraklara hüznle veda ettik.

– Sen ne diyorsun efendi, elimiz böğrümüzde kalla kaldık. Artık aklımızı başımıza almalı, hiç olmazsa elimizde kalan topraklara sahip çıkmalıyız.

– Nasıl sahip çıkacaksın? Alman imparatorunun İstanbul'daki elçisine: 'Osmanlı kabinesi rıza

göstermese bile, bir oldubittiyle muhakkak ordu ve donanma savaşa sokulmalıdır.’ emrinden sonra nasıl sahip çıkacaksınız?

– İngiliz’in önünden kaçan gemilerini Boğazlardan içeri almayacaktık. Hadi aldık diyelim Enver ve Cemal Paşalar Karadeniz’e açılma ruhsatı vermeyeceklerdi. Zira bu gemiler ‘Tatbikat yapacağız.’ diye çıktılar Karadeniz’e ve Rus limanlarını bombaladılar.

– Ne oldu şimdi, milletlerarası hukuk kaidelerine göre bu gemilere savaşın sonuna kadar el koymamız gerekiyordu, biz ne yaptık, o gemilere bayrağımızı çekip Yavuz ve Midilli adlarını verdik, mürettebatına da fes giydirdik.

– Evet, bizimkiler de, Alman mürettebata fes giydirdik ve gemileri Osmanlılaştırdık diye sevindiler. Haddizatında bu kararlar donanmamızı Almanlaştırdık haberleri yok. Hükümetin müsaadesi olmadan bu iki gemiye, sadece birkaç paşanın kararıyla giriş müsaadesi verildi, işte belgesi, bir dakika bekle getiriyorum, dolabımda.

– Belgeyi getir bekliyorum acele etme, ama sadece donanmamızı değil, biliniz ki onları kendimiz davet ederek, ordumuzu da Almanlaştırdık.

Rasim Efendi kalktı, öğretmenler odasındaki dolabında bulunan ve titizlikle sakladığı dosyanın içinden belgeyi getirdi:

“Bahr-i Sefid (Çanakkale) Boğazı Mevki-i Müstahkem

Erkân-ı Harbiyesi’ne Mahsus

Harp dairesi: 1382

Şifre müstaceldir (aceledir) Harp Telgrafı

Bahr-i sefid Mevki-i Müstahkem Kumandanlığı'na

Almanya Hükümeti'nin Goeben ve Breslau isimindeki sefain-i harbiyesinin (harp gemilerinin) düşmanla muharebeye tutuşmuş olmaları muhtemeldir. Sefain-i mezkure (adı geçen gemiler) boğaza iltica ederlerse duhullerine (girişlerine) müsaade ve kabul ediniz.

Başkumandan Vekili Enver

25-26 Temmuz 330 (7-8 Ağustos 1914)

Saat 5 vürudu (gelişi) sabah

H. Macit Bey'e şifahen tebligat yapıldı.

Efzun ve Rasim Efendi belgeyi incelerken gelen jimnastik öğretmenini fark etmediler. Çantasını masanın üzerine bırakan ve bir müddet kulak misafiri olan muallim de söze karıştı:

– Efzun Efendi yine Rasim Efendi'yle memleket meselelerine dalmışsınız.

– Memleket meselesinden mühim bir şey olabilir mi? Açık açık savaşa girdik bu iki gemi Rus limanlarını bombaladığı için.

Jimnastik öğretmeni de kaldıkları yerden devam etti:

– Şimdi al o fesleri de kendi kafana geçir derler adama. Rusya da bize savaş ilan etti. Yani Almanya ile ittifak yaparak biz de zorla savaşa girdik. Sadrazam Halim Paşa kızarak bu filoyu Karadeniz'den geri çağırtdı. Filo geri döndü, ama Alman Büyükelçisi de sadrazama kafa tuttu: “Gemilere Osmanlı bayrağı

çekilmişse de bunlar Alman gemileridir ve amiral onları Berlin'den alacağı emirle kullanabilir." Ok yaydan çıkmıştır beyler. 29 Ekim'de, Odessa, Sivastopol ve Novorovsky Limanları bombalanmış ve biz de savaşa girmişiz demektir. Bunun lamı cimi yok.

– Yani azizim; Enver ve Cemal Paşaların çok hatalı kararları, bizi savaş belasının içine atmıştır, o yüzden bu yanlıştaki mesuliyetleri çok büyüktür. Biz bu savaşa böyle bir tuzak, oyun ve oldubittiyle, hazırlıklarımızı tamamlayamadan, en güçsüz durumumuzda katılmış olduk.

– Savaşa katılırsın ama her savaş senden bir şeyler alır götürür. Devletin güçlüyse savaşa katılmaktan korkmazsın, benim korkum Balkan yarası kabuk bağlamadan...

– O hususta haklısın, biz de muharebe heveslisi değiliz. İşte Zonguldak, Trabzon ve Samsun'u bombaladı Ruslar, yıkıcı tesirleri başladı bile. Ne evlatlar heba olacaktır göreceksiniz.

Semavî Kefenlerle Göklere Yerleştiler, Biz Hepsine Özendik Cennetle Eşleştiler

Bursa'nın Hoca İhsan Mahallesi'ndeki Rusçuklu İhsanoğullarından, Seddülbahir Tabyası Komutanı Binbaşı Hasan; günlerdir, hatta aylardır yatağına girerek uyumamış, asker üniforması vücudunun üzerinde ikinci bir deri hâlini almıştı.

Bu kahraman gazi; Balkan Seferi'nin son Çatalca Savaşı'nda şarapnel misketiyle yaralanmış, çıkarılamayacak yerde bulunan akciğerindeki msket parçası, olduğu yerde bırakılmıştı. Bu yüzden zaman zaman ağrı ve sızısı olur, vatanımın yadigârıdır diyerek acısına katlanır, of bile demeden ağrıyı içinde hisseder, dudaklarıyla telaffuz etmezdi. Şimdi de Seddülbahir mntıkasında, bataryasının dürbününün başında büyük bir cesaretle savaşmak için hazır beklemekteydi.

“Geleceklerse gelsinler, yeter sabrımız kalmadı!” dediği bu tedirgin ve de sabırsız gözetleme görevine, sıcak yaz gecelerinin sonlarına doğru başlamıştı.

Şimdilerde sonbaharın hafif ayaza çekmeye başlayan gecelerini yaşıyorlardı. Bu gecenin başında da, top bataryasının soğuk demirlerine sırtını dayadı,

gözetleme askeriyle birlikte projektörün aydınlattığı denizin kapkara sularını kısık gözleriyle saniye saniye taradı, hafiften hafiften uyuklayacağını anladığından, görevini yeni nöbetçiye devrederek aylardan beri ilk defa, yatağına gidip uyumak istedi:

– Haydi bana eyvallah, gözünüz keskin, ışığınız aydınlık, nöbetiniz de hayırlı olsun. Hepinize iyi geceler, hayırlı mesailer, kolay gele kahraman neferlerim, diyerek derince kazılmış dehlizlerde kendisine ayrılan bölme, odasına gitti.

Aylardır çıkarmadığı üniformasını, uykusu dağılır korkusuyla gözlerini açmadan sıyrdı, odasındaki iki eşyadan biri olan sandalyesinin üzerine attı. Ayaklarının ayrılmaz birer parçası olan postallarını çıkardı, portatif karyolasına yattı, battaniyeyi de tepesine kadar çekti. Çekti, ama nafi! Uykunun sihirli havası çoktan dağılıp gitmişti.

– Keşke, topun yamacına dayasaydım sırtımı da, buz gibi demirin soğukluğunu iliklerimde hissedip uyuklasaydım, o zaman daha tatlı olurdu bu uyku, dedi.

İçine tamamen gömüldüğü battaniyeyi kaldırdı, yüzünü açığa çıkardı, ellerini başının altında kenetledi, az önce uykusu kaçmasın diye sımsıkı kapadığı gözlerini açtı. Battanieden çıkan burnunun üşüdüğünü hissetti, tekrar çözdüğü elleriyle başına çekti battaniesini. Bir sağa döndü bir sola. Biraz daha bekleyecek, uyuyamazsa giyinip nöbetçi subayının yanına gidecekti.

Nöbetçiler hem pür dikkat ortalığı gözlüyorlar, hem de sohbet ediyorlardı:

– Sen bir dahisin be Sinan, böyle ışıldaklar yapmayı ananın karnında mı öğrendin sen? Bu Sinanların huyundan mıdır, suyundan mıdır, yoksa isimlerinde mi bir hikmet vardır. Mimar Sinan ustamız da on üç günde Prut Nehri üzerinde bir köprü inşa etmiş ve askeri karşı kıyıya geçirmiş. Bir müddet sonra da Başmimar Acem İsa vefat edince; Sadrazam Lütfü Paşa'nın teklifi üzerine, başmimarlığa getirilmişti. Ölünceye kadar da bu görevde kalmıştı. Kendi yaptığı üç yüzü aşkın eserden başka, ülke sınırları içinde yapılan bütün eserler, Başmimar olması hasebiyle, onun imzasından geçmişti. Seninki de onun gibi bir şey, şipşak üç tane güçlü projektör yapıverdin, aklına, gücüne kuvvet. Seni de alayın başışıldakçısı, başmühendisi yapalım, zira fazlasıyla hak ettin.

Bunları söyleyen gözetleme erlerinden Ragıp'tı.

– Ben Mühendishane mezunuyum, yeni adıyla “Mühendis Mekteb-i Âlisi”, ama bunu birebir okulda öğrenmedim, orada öğrendiklerimi kullanarak hayata geçirdim. Esas sen Mimar Sinan ustayı en ince teferruatına kadar nereden öğrendin, onu merak ettim. İmkânsızlıklardan imkân bulacaksın ne yapalım. Elim kolum bağlı oturamazdım. İcap ederse gözümü çıkarır da projektöre lamba diye takarım, sen ne diyorsun, söz konusu olan canım vatanım benim. Bir motor, bir de dinamo ilave ettim, gücünü arttırdım, eski bir gemiden sökülen bu projektörü kullanılır hâle getirdim. Yolumuzun sarpa sarmaması için çareler aramaktır yaptığım, başkaca bir şey değil. İhtiyacımız olan malzeme listesine projektörü de ekledim, bölüğün ihtiyacı

olarak ve alaya bildirdim. İsteklerimiz imkânlar ölçüsünde karşılanır ya da karşılanamaz, onu zaman gösterecektir.

– Ben okuyamadım, İstanbul Sultanisi’nde okuyan biraderimden öğrendim bu bilgileri. Ondan öğrenmemiş bile olsam, Devlet-i Aliyye’nin dört bir yanını asırlarca yaşayacak eserlerle donatan Başmimar Sinan Usta’yı tanımayan, yoktur, eserlerindeki ihtişamından tanırım.

Konuşmaları bittikten sonraki sessizlikte; Nöbetçi Er Ragıp projektörlerin aydınlattığı Ege sularında, her zamankinden fazla kıpırdanmalar hissetti.

Geceleri bir, bilemedin iki mayın tarama gemisi ortalıkta dolaşır, mayın temizlerdi. Buna alışmışlardı, ama bu günkü sayıları alışılıandan fazlaydı, telaşları da gözle fark edilir nitelikteydi.

Lacivertle mavinin kırk yıllık hasretli gibi sarmaş dolaş oldukları, bakmaya kıyılmayan bu sularda, gecenin bu kör vaktinde siyah ejderhalar uyanmaya başlamışlardı, sanki. Heyecanlandı, nöbetçi subayı ve diğer nöbetçilerle dikkatlice taradılar uzakları, projektör ışıklarının yetmediği noktalara tenvir tabancası atarak ortalığı aydınlattılar, etrafta olan bitenleri anlamak için. Sonunda Binbaşı Hasan’ı uyandırmaya karar verdiler.

Odanın kapısı yerine geçen tahta paravanın önüne gelen Er Ragıp, önce çekindi seslenmek için, tereddüt etti, durakladı. Sonra bütün cesaretini topladı, “Geçen her saniye aleyhimize olabilir, duracak zaman değildir,” dedi.

– Komutanım, Komutanım,!

Battaniyenin altından boğuk sesler işiten Hasan Binbaşı, kafasını dışarı çıkardı, etrafı dinledi, ses tekrarlandı:

– Hasan Binbaşım!

– Ne var Ragıp, gir içeri.

Ragıp çekindi içeri giremedi, içerdeki komutanıydı, kapının ağzından seslenmekle yetindi:

– Denizde bir hareketlilik var, mayın gemileri sağı solu tarıyorlar komutanım.

– Geliyorum Ragıp, sen hemen vazifenin başına dön!

Akşamki hareketliliğin ardından doğan günün, bir şeylere gebe olduğunu anlamışlardı, görünen köy kılavuz istemiyordu. O yüzden gözcülerin, bu görevi üstlenenlerin hepsi de mavi göklerdeki kartallar gibi kanat açmışlar, keskin bakışlarını Ege'nin engin sularına dikmişlerdi.

Binbaşı Hasan; elindeki makaslı dürbününü bir sağa, bir sola çevirdi, görüş alanına giren bölgeyi dikkatlice taradıktan sonra, incelediği açığı daha da genişletti. Derken bir noktada çakıldı kaldı. Az önce yerinde duramayan, kıpır kıpır hareket eden genç binbaşı dondu, kaskatı kesildi, boğazı düğümlendi:

– Cevad Yüzbaşı'm, beklenen an geliyor, düğün başlıyor. Geliniz, siz de bakınız, bana hak vereceksiniz, uyuyan yılan uyanıyor galiba.

Beş dakikadır binbaşının hareketlerini dikkatle inceleyen Yüzbaşı Cevad ayağa kalktı, Binbaşı Hasan'ın yanına gitti, dürbünden dikkatlice bakma sırası ona gelmişti.

Doğruydu, binbaşının sözlerini o da onayladı:

– Hım, evet, yılan uyanıyor, ama bizi değil, dönüp de kendini sokacaktır o yılan. Öyle bir manevra yapacağız ki ona, acı içinde kıvranacak ve dönüp kendini zehirleyecektir.

– Çıplak gözle bile görülüyor, aha bakın aha işte, geminin firdolayı kayıklarla dolu, kayıklar bizim si-perlere doğru geliyor davranalım, diyerek heyecanını tutamadı gözetleme erlerinden biri.

– Sakin ol evlat, her şeyi murakabe ediyoruz, bizim üstümüze gelecek cesaret onlarda yoktur, evvel emirde Türk milleti denilen yüce milleti tanımaları lazım gelir. Sonra da cesaret dolu bir yüreğe sahip olmaları... Onlarda da yürek yoktur, yürek olmayınca da ne uzun menzilli topları işe yarar, ne de uçakları...

Ege'nin mavi suları bugün düne göre daha durgundu. Ancak dün, bütün gün ve gece kıyıya vuran dalgaların sırtından atlayan rüzgâr bir solukta tepelere kadar sıçramış, gözetleme yapan askerlerin, subayların yüzlerini, dürbün tutan ellerini ısırmıştı.

İşte düne göre durgun olan deniz, birilerine yol açmaya hazırlanıyordu. Gemilerin önlerindeki martılar, önce alçak perdeden, sonra şiddetini arttırarak koro hâlinde, kalın sesleriyle cak cak ederek uçuştular:

– Muhripler hareket ettiği için mi martılar uçuştular, yoksa martılar uçuştuları için mi muhripler hareket etti ne dersin Hasan Binbaşı'm?

– Bence martılar hareket ettiği için korktular, onlardan kaçmaya başladı ödleler.

– Gelin, gelin ödlekler, korkunun ecele faydası yok, gelin de boyunuzun kaç arşın olduğunu ölçelim, ona göre kefen hazırlayalım size, davetsiz de olsanız misafirimiz sayılırsınız.

– Hay ağzına sağlık komutanım, ben de aynı şeyi diyecektim, sen benden çok yaşayacaksın, dedi Ragıp.

Gülüştüler... Kendilerine saldırmak üzere harekete geçen bu gemilerin rotasının Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyaları olduğunu anlayınca hırslandılar. Derhâl hücum durumuna geçtiler.

Tarih 3 Kasım 1914'ü, saatler de 6.50'yi gösteriyordu. Az önce doğan güneş bulutların arkasında pusuya yatmış, oluşacak kötü manzarayı, çirkinlikleri görmek istemediği için saklanmıştı. Rüzgârın ve ayazın elleri ayakları ısırıldığı, kapalı ve puslu bir sabahtı. İki İngiliz gemisi Ertuğrul ve Seddülbahir Tabyalarına döndürdü toplarının hedeflerini, iki Fransız gemisi de Kumkale ve Orhaniye Tabyalarına...

Eylül ayının sonlarına doğru, İstanbul'dan gelen Ağır Topçu Alayı ile beş adet yüz elli milimetrelik obüslerle bir obüs bataryası oluşturmuşlardı.

Denizdeki ejderhalar, parlak güneş ışınları gibi obüsleri, mitralyöz mermilerini ve şarapnelleri yağdırmaya başladılar göklerden, kahraman ve gencecik siper bedenlerin üstüne üstüne. Binbaşı Hasan,

– Sabredip bekleyeceğiz, heyecanımıza yenilmenin, verdiğim emri çiğnemenin sırası değildir. Atış menzilimize girdikleri zaman ateş edilecektir. Zıyan edilecek bir tek mermimiz ve bombamız yoktur, bunu

iyice belleyin. Herkes sığınaklarında beklesin, dedi etrafındakilere.

Bu emir üzerine; Yüzbaşı Cevad, Teğmen Sinan, Er Ragıp ve diğerleri, önce savunma tertibatı aldılar, buna mecburdular, çünkü topların, tüfeklerin menzili onlara yetişecek güçte değildi. Ne zaman ki mesafeleri içine girdiler, ancak hücumu geçebildiler. Onlar da uzun uzun niçin ateşlerine karşılık vermediklerini düşünüp durdular.

Hem ateş ediyorlar, hem de menzillerine yaklaşıyorlardı. Dürbünleriyle karayı kollayan komutanları:

– Demek ki Türkler henüz toparlanamamışlar, Hamilton’un söyledikleri doğru çıkıyor, işte ispatı ve canlı örneği burada. Dakikalardır bombalıyoruz, solukları kesilmiş olmalı ki çıtları çıkmıyor. Bunlar canlı cenaze olmuşlar, yaşıyorlar, ama tepki veremiyorlar, dedi.

Az sonra menzil içine girdiklerinde Hasan Binbaş’ının suskunluğu delen sesi yankılandı ortalıkta:

– Şimdi ateş, haydi bismillah, ateş! Attığımızı vurun!

Yeni bakımdan çıkmış; kırılan, bozulan yerleri onarılmış, kamaları yağlanmış topların ağızlarına sürülen mermiler, davetsiz misafirlere birer ikişer ikram olarak gönderilmeye başlandı.

Böylece atışlarına cevap vermeye başlamışlardı ki; birden büyük bir patlama sesi duyuldu, arkasından işitilen ses kadar büyük bir toz bulutu kapladı ortalığı.

– Binbaşım, aşağıdaki cephanelik isabet aldı, korktuğumuz başımıza geldi zannediyorum, bakın alevler

yükseliyor. Müsaade verin birkaç kişi arka taraftan dolanarak takviye kuvvet olarak imdatlarına yetişelim. El çabukluğu ile söndürelim bu yangını, ne olur. Karada olsalar hepsinin ümüğüne tek başıma yapışırım ama elden ne gelir ki denizdedir mendeburlar. Cep-hane olmazsa değirmen dönmez, suyu çekilir, hani onun için dediydim.

– Ben de aynı şeyi düşünüyordum Ragıp, bu sefer senin hay ağzına sağlık! Yardıma ihtiyaçları olabilir, cephanelik yeteri kadar gizlenmişti, nasıl isabet aldı bilemedim, talihsizlik işte, olacakla öleceğe çare yoktur biliyorsun.

Binbaşı Hasan'ın sözleri top atışlarının gümbürtüleri arasında kayboldu, söylediklerinin yarısı duyuldu, yarısı duyulmadı. Tabyada yeteri kadar kuvvet vardı, birkaç kişiye izin verebilir, o yangını kısa sürede söndürebilirlerdi iş işten geçmeden.

Biraz önceki cehennemî gürültü yerini sessizliğe bırakmıştı, ama ne gökyüzünde cıvıldaayan kuşlar kalmışlardı, ne de topraktaki börtü böcek. Yılanlar bile daha da derinlere, toprağın kat be kat altına inmişlerdi. Hepsi de bir yerlere saklanmışlar, davetsiz gelen bu yıkıcı misafirlere kızmışlar, güvende olduklarını hissetmeden de çıkmaya niyetleri yok görünüyorlardı.

– Hazırlanın, arka taraftan, hedef olmadan gidin, cephanelikteki yangının söndürülmesine yardım edin, dedi Hasan Binbaşı.

Gerideki yedek kuvvetlerden sekiz on kişilik bir takviye gücü alarak tabyanın arka tarafından aşağıya kaydı Er İsmail ve arkadaşları. Seddülbahir Kalesi

yakınındaki cephanelikte yer yer alevler yükseliyordu. Üzücü manzara yukarıdan, tepeden ayan beyan görünüyordu, ateşin şakası yoktu; yangın, söndürmek için koşuşturanlardan daha hızlı yayılıyordu.

– Ben ve arkadaşlarım, kazmalarla çarçabuk bir çukur açar, alevlerle cephaneliğin arasında set meydana getiririz. Böylece yangın da tehlike arz etmez.” dedi erlerden iri yapılı, geniş cüsseli yirmi dört yaşındaki Halepli Ali oğlu İsmail.

Yirmi üç yaşlarındaki Kerküklü Mustafa oğlu Hasan ve Gülnarlı Hıdır oğlu Ahmet kaptıkları gibi kazmaları ileri atıldılar, bekleyecek, emir alacak, kaybedecek zamanlarının olmadığını bildiklerinden gönüllü olduklarını ifade etmek istediler.

Eğildiler, elleri kazma saplarını tutmadan önce toprakla buluştu, teyemmüm ettiler, çünkü bombardıman devam ediyordu, belki bir iki dakika içinde şehit düşebilirlerdi, abdestsiz gitmemekti niyetleri. Sonra da “Ya Allah bismillah!” avazlarıyla öyle salladılar ki kazmalarını; cehennem ateşine denk alevlerin sıcak sıcak yaladığı yüzlerini, kâh sağa, kâh sola döndürerek top güllerininin açtıkları çukurlardan da derin bir çukur açtılar.

– Tamam canlarım, bu çukuru aşamaz bu yalazlar, içimiz rahat olsun, haydi gidiyoruz, dedi Halepli Ali oğlu İsmail.

– Çok şükür cephanelik kurtulmuştur, bombardımanın da birkaç dakikadır arkası kesildi. Bütün cayırta bu kadarmış hınzırların, diyerek öfkesini kustu Gülnar yaylasının aslanı yiğit Ahmet.

“Ben...” dedi, ikinci kelimesi boğazına öyle bir çalkıldı ki Kerküklünün. İngiliz gemilerinin son hedeflerinin isabetli oluşu yüzünden üçü ve cephanelikte görevli olanlar da kulakları sağır eden bir gürültüyle, önce açılan çukura gömüldüler, ikinci bir top atışıyla da gömüldükleri yerden gökyüzüne fırladılar, sonra da sapır sapır gökten aşağıya yağdılar yağmur yerine. Az önce kazdıkları çukura, yani kendi mezarlarına gömdüler kendilerini; Halepli Ali oğlu İsmail, Kerküklü Mustafa oğlu Hasan, Gülnarlı Hıdır oğlu Ahmet ve cephanelikte görevli subay ve diğer erler.

Evet, cephanelik tam isabet aldı, subayları ve erleriyle birlikte havaya uçtular. Bugünkü çarpışmayı İngilizler kazanmış görünüyordu. Çünkü toplarının menzilleri çok uzundu, bu da onları şanslı kılmıştı. Akşama kadar daha saldırırlar mıydı bilinmezdi, ama şu ana kadar verilen ilk şehitlerin sayısı; beş subay ve seksen bir erden ibaretti. Bu seksen altı askerin her biri, seksen altı parçaya ayrılmıştı.

Semavi Kefenlerle Göklere Yerleştiler, Biz Hepsine Özendik, Cennetle Eşleştiler

Güneş mahcup, üzgün bir şekilde Bozcaada'nın arkasından batana kadar elleri top namlularında hazır teyakkuzda bekledi durdu askerler. Sabahki on beş, yirmi dakikalık atışlardan başka saldırıda bulunmadı İngilizler. Onlar Rumeli Tabyalarını bombalarken, yandaşları Fransızlar da boş durmamışlar, Anadolu yakasındaki Orhaniye ve Kumkale Tabyalarını top ateşine tutmuşlardı.

Cephaneliğın yanındaki sığınakta bulunan Kalle Komutanı Yüzbaşı Şevki Bey ve Üsteğmen Şevket Bey'le birlikte seksen bir erin havaya uçuşunu da, gökten tekrar yere süzülüşlerini de Seddülbahir Tabyası'ndakiler gözyaşlarıyla seyretti. Onlar bu savaşın ilk şehitleriydi. Yapabildikleri tek şey; ellerini göğeye açarak, sessizce kıpırdayan dudaklarıyla ruhlarına okudukları Fatihalar ve silmekle bitiremedikleri gözyaşlarını akıtmak oldu.

Dinlenme sırasında Binbaşı Hasan'ın yanına gitti Yüzbaşı Cevad. İşin şakası yoktu, zira düşman toplarının menzili çok uzundu, Osmanlı topları ise onlara göre oldukça kısa menzilliydiler.

– Ben size bir şey söyleyeyim mi komutanım?

– Dinliyorum Cevad Yüzbaşı. Buyur gel.

Kafasının dalgınlığından, öfkesinden, hırsından selam vermeden girmişti komutanının yanına. Askerlikte önemli olan bir kuralı çiğnemişti aslında, farkında bile değildi, çok öfkeli görünüyordu.

Binbaşının oturduğu, üstüne tahta parçaları yerleştirilmiş, toprak sedire ilişti. İlişti, çünkü dört başı marmur oturası keyfi kalmamıştı bugünkü saldırılardan sonra. “Ya ilk atışlardır diye göz korkutmak için, gövde gösterisi yaptılar ya da gerçekten bunların gücü böyledir.” İçinden bunun muhasebesini yapıyor, bir yandan da Binbaşısına cevap yetiştirmeye çalışıyordu. Ama çok iyi biliyordu ki bu İngiliz donanması iki yüz yıldır yenilgi yüzü görmemişti, gerçekten güçleri böyleydi. Bir de şimdiye kadar kendilerine oynadıkları oyunlar aklına geldi, iliştiği yerden kalktı, derin bir of çekti:

– Oooof! Oooof!

Yumruğunu tahta sedirin arkalığına öylesine indirdi ve ayağıyla da alttaki toprak kısmı öyle tekmeledi ki Binbaşı Hasan da, ‘Ne oluyor, bu öfken neden der’ gibisine ayağa kalktı.

– Elin kanyor, sıhhiyeyi çağırın, alay tabibine haber verin sargı yapsın, koş Ragıp, acele et!

Bir an durakladı, yanındaki Ragıp’tı. Oysa onu aşağıya cephaneliğe yangını söndürmek için göndermişti. Cephanelikte şehit düşenlerin sayısı da az değildi. Ragıp’ın kurtulması da imkânsız gibiydi, ama Ragıp yanı başındaydı. Kısa bir şaşkınlıktan sonra devam etti:

– Sen gündüz aşıya, kaleye yangın söndürmeye inmemiş miydin Ragıp?

– İnecektim, ama mekânları cennet olsun, Gülnarlı, Halepli, Kerküklü ve diğer şehitlerimiz gönüllü olarak öne çıktılar ve ‘Sen gözetlemedesin, hem de Hasan Binbaşı’nın emir erisin kal, burada sana daha çok ihtiyaç olacaktır.’ dediler, beni almadılar komutanım. Keşke ben de gitseydim de şahadet şerbetini bir an önce içseydim.

– Bu iş nasip işi Ragıp, haydi tabibe haber ulaştır.

– Hay ağzına sağlık Binbaşım, ben de onu diyecektim. Bu iş nasip işidir, emredersiniz şimdi gidiyorum.

Emir eri Ragıp koştu, diğer erler telaşlandılar. Yüzbaşı Cevad da bir iki adım atıp sedire oturmak, elini incelemek istedi, ama tekme attığı ayağı yere basmadı, sendeledi.

– Aferin sana tam sırası yaptıklarının, ayağını da sakatladın, oturur da istirahat edersin artık, biz sana muhtaçken, yaptığını beğendin mi?

Ayağına gerçekten bir şeyler olmuştu, hem de elinden fena görünüyordu. Elini sarar, pansuman yaparlardı, üç beş günde de iyileşirdi, ya ayağında, kırık, çıkık, incinme varsa ne yapardı?

Tahta sedire oturdu, ayağını da elini de unuttu. Anlatmak istediğini anlatmaya başladı:

– Ağustos 1914’e kadar İngiliz deniz heyetine teslim etmedik mi donanmamızı, işte onlar da tam donattılar bizi, komutaları altında tuttular. Elin tuttuğu kuş gücük olur komutanım. Senin iyiliğini ister mi, gider de

sana büyük kuş tutar mı, tabi ki tutmaz. Ülkemizi çıkacak bir savaş için zayıflatmak, hatta tümünden kötürüm bırakmak için neler yapmışlar biliyor musunuz?

Haince bir metotla zırhlılarımızı, torpidolarımızı işe yaramaz hale getirmişler, Torpidolardaki kazan borularını bile bile seksenden kırka indirmişler, yarısını da araya bir kör flanş olarak tıkamışlar. Bu yüzden buharın geçeceği ana boru, normal buharın sadece yarısını alabiliyor, tekneler de yirmi sekiz mil yerine yarı hızla, yani on dört mil hızla gidebiliyorlar. Toplar kullanılmıyor. Basınç yataklarında eksik parçalar var, kamaların hepsi çıkarılmış. Topların kayma kızaklarındaki makaraları, topun bir yanına çekmişler, her atıştan sonra namlu çıkıyor, bu yüzden ateş eden mürettebat yaralanıyor. Fren silindirlerine su karıştırmışlar. Elle çalıştırılan eski toplarımızda dereceyi öyle ayarlamışlar ki doksan derece haddizatında altmış dereceye eşit. Yani hedef aldığını zannettiğin nokta aslında otuz derece daha sağda ya da solda. Makineleri hariçten bakınca pırıl pırıl görünüyor, ama iç aksamı paslanmış ve ateş etmiyor. Ateşleme parçası kırık toplarla ateş edebilir misin? Makinelerin yedek parçalarını kolay kolay temin edemiyorsunuz. Bir parçayı Fransız tersanesinden, bir parçayı Çanakkale'den, öbürünü uzak bir yerden getirmeniz icap ediyor. Türk subayları manevra yapmak için ısrar edince de, bir bahane uydurup ertelediler, kedinin fareyle oynadığı gibi bizimle oynadılar. Ben şunu bilir şunu söylerim komutanım: 'Sana vereyim bir öğüt, kendi ununu kendin öğüt.'

– Doğru söylüyorsun, bu anlattıkların çok hazin şeyler, evet, ‘Parayı kazandın tut, düşmanı kazandın güüt.’ derler adama. Başboş bırakmaya gelmez ki... Bunlar bizim ezeli düşmanlarımız, bizim kalkındığımızı, ilerlediğimizi istemezler. Bu da bize şimdi pahalıya mal olacaktır. Bu arızaları gidermek çok zamanımızı alır, onların da amacı bu, bizi savaşta hazırlıksız yakalatmak.

– Ben of çekmeyeyim de kim of çeksın komutanım, Ferdinandlara, Andre Dorialara önünde diz çöktüren, Akdeniz’i bir Türk gölü hâline getiren, kızıl sakallı Oruç Reis’im, Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa’m, neredesiniz, bu yaşadıklarımızdan utanıyorum, bunları sizlere söylemek zoruma gidiyor, biz neredeydik, nereye geldik ve nereye gidiyoruz? Bize bir yol gösterin, yolunuzdan gitmeyenlerin kör gözlerini açın da hisse kapsınlar yaptıklarınızdan. İnşallah çok geç olmamıştır da, erenler, evliyalar, Yüce Peygamberimiz Muhammed Mustafa hürmeti için Rabbim bize galibiyeti lütfeder, bizi bu iki paralık adamlara zebun etmez.

Bugün başlayan düğünün davulları çok gür sesliydi, tokmakları çok kalın, gümbürtüsü de bilmem kaç kilometre uzaklardan duyulan cinsinden olduğu için, düğünün geri kalan kısmı, yani yarın da çok şaşaalı geçeceğe benziyordu. Onun için askerin çoğu “Belki de son gecemizdir.” diyerek ailelerine mektup yazmaya başladılar uyumadan önce, çünkü biliyorlardı ki;

*Çanakkale nar demek, narın da dibi demek,
Bağ-ı irem içinde kırmızı güller dermek.*

“Biz galiba yine hazırlıksız yakalandık be sevgili pederim. Bu kaçınıcı gaflet... Balkan Savaşı'nda komutanlarımız yüzünden yenildik. Şimdi de Başkomutan Vekili Enver Paşa yüzünden savaşa girdik. Bizim savaşa girecek hâlimiz bile yokmuş, binbaşım, yüzbaşım anlatırken duydum. Toplarımızın menzilleri kısa, askerin üstü başı perişan. Daha yeni başladı bu savaş ama ne yapacakları, nereden saldıracakları meçhul. Neresini bekleyelim, koruyalım. Delik büyük yamalık küçük sevgili pederim. Bir büyük mucize lazım bize muzaffer olmak için.

Bu sözlerimi yenilgiyi baştan kabullendiğime yormayın, kimse bu düşüncüyü açık açık konuşmuyor, ama herkes içinden böyle düşünüyor. Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyalarının yakınlarındaki köyleri boşaltmışlar, köylü daha ilerilere gitmiş can emniyetleri için. Başlarımızdaki enveriye başlıkları, kabalaklar pek yaman ama yaklaşan kış mevsimidir, hiç de şaka-sı yoktur bilirsin, hem de rüzgâra açık bu tepelerde, yarımadanın tam burnunda, ama askerin ayağında ayakkabı yok, pantolonu incecik, eski, sırtında palto-su yok! Yani sizin anlayacağınız burada bizim iki tane düşmanımız var, ikincisi de çetin kış ...”

Buna benzer ifadelerle dolu olan mektuplar ertesi gün birlik postacılarına verilmek üzere tamamlandı, ağızları kapatıldı.

Bir Bir Geldik Âleme Yine Bir Bir Gidiyoruz Kalan Hep Bir Değil mi

Öğretmenler birer ikişer odalarındaki yerlerini almaya, dersleri için hazırlıklar yapmaya başladılar. Yeni gelenlerden biri Çanakkale’de yaşanan mahşeri duyurdu meslektaşlarına... Cepheden aldıkları asker telefati haberleri, şehitler, hepsinin içinde telâfisi mümkün olmayan yaralar açtı. Derse girecek mecalleri kalmadı, ama vazife aşkı da vatan toprağıyla eş değer kutsallıktaydı.

Efzun Efendi; meslek hayatının başlarında ilk maşısıyla satın aldığı kahverengi deri çantası elinde, omuzları düşmüş ama yüreğı ümitvar olduğu için sert adımlarla, koridorları arşınladı, kapıyı açtı. Öğrenciler ayağı kalkarak hazır ol vaziyetine geçtiler. Sınıfın ortasındaki sıraların önüne geldi, çantasını iki eliyle kavrayıp sıranın üstünde tuttu, büyük bir huşu içinde, başını öne eğerek öğrencilerini selamladı:

– İyi dersler efendiler, dedi.

Öğrenciler de hep bir ağızdan ve koro şeklinde:

– Sağ ol, cevabını verdiler.

Sonra kürsüye yöneldi, ceketinin iç cebinden aldığı

yakın gözlüklerini taktı, çantasından o gün vereceği ders notlarını çıkardı. Gözlüklerinin üstünden bakan gözlerini sınıf başkanına yöneltti:

– Mümessil efendi, geliniz ve sınıf yoklamasını yapınız, dedi.

Bu davet komutunu bekleyen sınıf başkanı kürsüye yöneldi. Elindeki listeden okuyarak yoklamaya başladı:

– 258 Mehmed Salih.

Ön sıradaki öğrenci çevik bir sıçrayışla ayağa kalktı.

– Mevcut, cevabını verdi, sırasıyla da diğerleri...

– 275 Abdullah.

– Mevcut!

– 299 Ömer.

– Mevcut!

– 300 Kemal Naci.

– Mevcut!

Birer birer isim okunarak sınıfın yoklaması yapıldı. İki öğrencinin dışında sınıf mevcudu tamdı. Gelmeyen öğrencilerden Sami hastalanmış, Resul de, cepheden izinli gelen ağabeyi Ragıp'ı askere uğurlamaya gittiği için, o gün okula gelememişlerdi.

Oturduğu sandalyede geriye yaslandı Efzun Efendi. Bu geriye yaslanma hareketi o günkü dersin başlayacağına işaret etti.

– Kıymetli talebelerim, bugün derse başlamadan önce sizlere bir sual tevcih etmek istiyorum, cevabını

verir misiniz lütfen. Hesap ilmindeki bir rakamı mı büyüktür, yoksa altı, yedi ya da sekiz rakamı mı?

Sınıf sus pus oldu, herkes arpacı kumrusu gibi düşünmeye, kafa yormaya başladı sorunun cevabını bulmak için. Kısa bir duraklamadan sonra, parmak kaldıran Mehmed Salih'e söz verdi Eczun Efendi:

– Hesap ilmindeki yedi ya da sekiz rakamı birden büyüktür, doğrudur amma velakin birden büyük gibi görünen rakamlar, hattı zatında, birden küçüktürler. Çünkü Allah'ın yarattıklarının toplamı bir değil midir? Demek ki; bir rakamı iki manaya geliyor. Birincisi; çokluktaki ilk rakam olması, ikincisi de her şeyin yekünü olması. İlk rakam olduğu için, diğer rakamlardan küçüktür, her şeyin toplamı olduğu için de bütün rakamlardan büyüktür.

Eczun Efendi çok keyif aldı bu cevaptan, yüreği büyüdü büyüdü kocaman oldu. Demek ki ben talebelere rime sadece ders vermemişim, bu dersin esas gayesi olan muhakeme kabiliyetini de kazandırmışım, dedi.

Cevabı veren öğrenci sınıfın en zekilerinden Mehmed Salih'ti. Diğer öğrencilerin zihinlerinde de buna benzer şimşekler çaktığına inanıyordu. Nitekim az sonra söz isteyen Kemal Naci:

– Bir bir geldik âleme, yine bir bir gidiyoruz. Kalkan hep bir değil mi? Demek ki bir rakamı, âleme gelip gidenlerin toplamından daha da büyüktür. Çünkü geriye kalan hep birdir, diyerek Eczun Efendi'nin bu düşüncesini pekiştirdi. İki öğrencisinden aldığı cevap üzerine çok mutlu olan Eczun Efendi, bu açıklamalara ilaveler yapmak için söze girişti:

– Polinomların dediğince; birlik beraberlik ruhu onun için var değil midir? Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için sözü boşuna mı çıkmıştır. Bu müsavî hakikat bizi bir arada tutmuyor mu? Biz ilimde; bir şeyi kendisiyle çarptığımızda, yani karesini aldığımızda, eğer netice pozitif çıkıyorsa kendisini gerçekleştirmesini anlatmış oluyoruz. Buna pozitif aşk diyoruz. Fakat mevhumu hakikatin dediği şey; bir şeyi kendisiyle çarptığımızda, yani karesini aldığımızda, sonucun negatif çıkmasıdır. Buna da negatif aşk diyoruz. İşte atalarımızın, ecdadımızın idealistçe, kendi varlığını hiçe sayarcasına, bu mevhum-u hakikati sağlamak için, yurtseverlik aşkıyla, fedakârca çalışması ve hatta bu uğurda seve seve canını vermesi bundan değil midir? Kendisini gerçekleştirmeyi değil, vatanını gerçekleştirmeyi düşünmesi bundan değil midir?

Sınıftaki öğrenciler pür dikkat öğretmenlerini dinliyorlardı. Efzun Efendi konuşmasına devam ederek:

– Evet efendiler, misaller güzel verilmiştir. Sözler doğru ve yerinde sarf edilmiştir. Çok doğrudur. Çanakkale Cephesi'nde savaştığımız İngiliz, Fransız, Avustralyalı, Yeni Zelandalı, Senegalli, Kanadalı, yedi, belki de sekiz cihan devletinin, yani onların sayılarının toplamı bizim bir sayımızdan küçüktür, hem de çok küçüktür. Yani iki kere iki her zaman dört etmez, bu böyle biline vesselam!

İçleri içlerine sığmayan, cephede yaşananların heyecanıyla yerlerinde duramayan öğrenciler imkân verilse iki adımda sıçrayarak soluğu Çanakkale'de almak

istiyorlardı. Kimi başıyla onayladı birin yediden büyük olduğunu, kimi kalbiyle ...

Bu iki cevaptan keyif alan Efdun Efendi de o günkü dersinin esas konusuna giriş yaptı. Neden sonra dersten çıkış zili çaldı, öğrenciler birer ikişer teneffüse çıkmaya başladılar. Efdun Efendi, Mehmed Salih'i yanına çağırdı:

– Aferin olsun evlat, aferin olsun sana. İftihar ettim seninle, iftihar ettim cevabınla... Kendini yetiştirmen için her alanda, her dalda yazılmış eserler okumalısın. Münevver insan; ufku, hayata bakış zaviyesi geniş olan insandır. Hâdiselere; dar zaviyeden bakan fıkır-i sabit insanlar, hayatta muvaffak olamazlar, bir fasit dairenin içinde ömürlerini geçirir, hakikatin ne olduğunu görme saadetine vasil olamadan da ahirete intikal ederler.

Terbiyeli bir şekilde öğretmenini dinleyen Mehmed Salih, başı önde konuşmasının bitmesini bekledi, bittiğini anladıktan sonra da, izin isteyerek saygıyla yanından ayrıldı.

Allah'a Tevekkül Edenin Yaveri Hak'tır Naşad Gönül Bir Gün Olur Şad Olacaktır

Ziya Paşa

Teneffüste bir araya gelen Abdullah, Ömer ve diğer öğrenciler, hesap dersinde kendilerine yöneltilen sorunun çok derin cevaplı ve zor olduğunu konuştular uzun uzun. Mehmed Salih ve Kemal Naci'nin cevaplarının güzelliğini anlattılar birbirlerine kıskansalar da... Sonra da aslında, Dar-ül Fünun'da yüksek hesap dersi müderrisi olan ve İstanbul Sultanisi'nde de hesap derslerine giren Muallim Efsun Efendi'nin tamamlayıcı konuşmasını tekrar ederek zihinlerine yerleştirmeye çalıştılar. “Atalarımızın, ecdadımızın idealistçe, kendi varlığını hiçe sayarcasına, yurtseverlik aşkıyla, fedakârca çalışması, çarpışması ve hatta bu uğurda seve seve canını vermesini, kendi idealleri peşinde koşmayı, vatanlarının selametini düşünmelerini...”

Bu yüce mertebeye ulaşan ecdatlarının makamlarına hiçbir zaman erişemeyeceklerini düşünerek hayıflanan, iç geçiren, yüreği buruk iki arkadaş sohbet eden öğrencilerin dikkatinden kaçmadı.

Bu öğrencilerden biri; bacaklarından bir tanesi

diğerine göre kısa olan, bu yüzden de oldukça aksayarak yürüyen Fuzuli'ydi. Bir ayakkabısının içine dolgu malzemesi yerleştirilmesine, topuğunun da ötekine göre yüksek yapılmasına rağmen bu aksamanın önüne geçilmemişti.

– Ben, hiçbir zaman, ecdadım gibi, bu uğurda seve seve çarpışarak canımı veremem. Daha doğrusu vermek için cepheye gidemem. Bu utanç beni kahretmeye kâfi sebeptir. Şu anda sahip olmak istediğim, can-ı gönülden arzu ettiğim tek şey, yüceler yücesi Rabbim'in bana lütfedeceği bir mucizeyle o cephe-lerde yer almaktır. Bu arzum ve hırsımla, bir değil beş neferlik kuvvet göstererek ortalığı kasıp kavuracağıma, düşmanı anasından doğduğuna pişman edeceğime, bu toprakların sahiplerinin nasıl yüce, kahraman bir millet olduğunu göstereceğime inancım tamdır Allah'a şükür. Vazifemi yerine getirdikten sonra da şehadet şerbetini kana kana içeyim isterim.

Böylesi gönülden arzuları, asılsız hayalleri ve uzaklara dalan gözlerinin şahidi; titreyen çenesi, etrafa belli etmemek için ısırıldığı dudakları ve gencecik, dipdiri yanaklarından süzülen kimseye göstermek istemediği iki damla yaştı. Bu tahlilleri üzerine çoktan yerlerde sürünen, utanan benliğini de ayağa kaldırmak istercesine; mahir bir kıvraklıkla siliverdi göz yaşlarını, başını dik tutmaya çalıştı.

Diğer öğrenci de Ferhat Şükrü'ydü. O da altı aylık bir bebekken, kendisinden beş yaş büyük ablasının, onu kucağına almak isterken yere düşürmesi ve sonra omurgasında oluşan kemik çıkıntısının zamanla

büyümesi sonucu kambur kalmıştı. Gittikleri hiçbir doktorun ameliyatla da olsa düzelme, iyileşme müjdesi verememeleri üzerine; her şey sineye çekilmiş, “Şerde de hayır arayınız.” yüce sözü ailenin tevekkül hazinesinde yerini almıştı. Çünkü kadere rıza ve tevekkül yerleşmişse gönüllerin, beyinlerin başköşesine isyan kelimesi sözlüklerden silinir. Hele isimlerde de şükür kelimesi varsa ...

Günlük hayat koşuşturmaları içinde evet, her şey sineye çekilmiş görünüyordu, ama söz konusu vatan olunca, herkes payına düşen görevi yerine getirmek için koşuşturmaya başlayınca, Ferhat Şükrü'nün de bunu gerçekleştirmek istemesi en tabii hakkıydı. Sakin görünen, her şeyi çoktan kabullenen Ferhat Şükrü'nün içinde esen fırtınaları Allah'tan başka kimse bilmiyordu. Hissettiklerini, iki dudağının arasından çıkarmıyordu. Fırtınalarının tek işareti de; dersin yorumunu yapan arkadaşlarının konuşmaları sırasında, Fuzuli'yle göz göze gelmeleriydi.

Fuzuli; bahçe duvarına sırtını vermiş, normal uzunluktaki bacağını, kısa olanın üstüne atmış arkadaşlarının konuşmalarını dinliyordu. Çevik bir hareketle gözyaşlarını silmek istediğinde Ferhat Şükrü'yle baktılar, bir iki sendeledi, eğilerek Ferhat Şükrü'nün kulağına bir şeyler fısıldadı. Kemal Naci; yarı şaka, yarı ihtar içeren bir ses tonuyla:

– Azizim, cemiyet içinde, gözümüze baka baka fısıldaşmak biraz acayip kaçmıyor mu, ne dersiniz, dedi.

Sami ve Ömer ve de diğerleri de hep bir ağızdan:

– Biz de duymak istiyoruz, biz de, diye bağırdılar.

Fuzuli, yarı utangaç, yarı mahcup bir tavırla:

– Hepinizden af diliyorum, haklısınız, kalabalıkta, cemiyet içinde yaptığım bu davranış yanlıştı. Ama bilmenizi isterim ki söylediğim Aziz Mahmud Hüdayi'nin bir beytidir ve de şükürle ilgilidir:

“Bulunmaz rahmet ü gufrana gayet

Sana Ya Rab nice bin bin şükürler.”

Teneffüs zili çaldı, hepsi sınıflarına bir başka derse, başka ilim âlemlerine doğru yürüdüler.

Son dersten sonraki paydos zili çaldığında, öğrenciler üçer beşer sınıfları boşaltmaya başladılar. Aynı semtte oturan Mehmed Salih, Abdullah Resul, Ömer, Kemal Naci her gün çıkışta buluştukları yerde toplandılar.

– Sami nerede kaldı, Resul git de bakıver, dedi Mehmed Salih.

– Biraz bekleyelim, gelmezse giderim, diye cevap verdi Resul.

– İşte geliyor, haydi toparlanın vakit geç oldu, Eminönü'ndeki vapuru kaçırsak karanlığa kalırız, günler artık kısaltmaya başladı.

– Doğrudur, davranın efendiler!

Her kafadan bir ses çıkmaya başladı.

– Muhallebicide bir tatlı yiyelim de öyle gidelim evimize, diyen Ömer'in sözü bardağı taşıran damla oldu. Bu zamansız isteğe çok kızan Mehmed Salih:

– Tamam arkadaşım, tam da tatlı yeme zamanı zaten, keyfimiz beyde, paşada yok Allah'a şükür!

– Ne olmuş ki gideceğimiz yer ev değil mi, cevabını verdi Ömer.

– Yüreğinde sızlayan bir nokta yok mu senin Ömer, bu kadar da hissiz olamazsın herhâlde. Sana bu sözleri söylerken utanıyorum. Sen ki ağabeyini Balkan’da şehit vermiş bir ailenin evladısın.

– İş hissiyata gelince ben seni yüz arşın geride bırakırım Mehmed Salih Efendi. Ömer, koş Çanakkale’ye desen, hiç kimse hızıma, süratime yetişemez, sen ne diyorsun can kardeşim. Benim ailem Balkan Savaşı’ndan sonra İstanbul’a göç eden binlerce aileden biri biliyorsun. Babam göç yollarında telef oldu, öldüğü yerdeki en yakın bir Müslüman köyünün mezarlığına gömdük. Yüreğimizi de sevgimizi de içimizde koruyan aşkı da o mezarın yanında bıraktık. Bu ne demek bilir misin, bir daha o yere, o mezarlığa gidemeyeceğini bilerek o topraklarda bırakmak ne demektir bilir misin? Ne bayramlarda, ne kandillerde ziyaret edip de bir Fatıha okuyabiliyoruz, ne de mezarının başında, indirdiğimiz hatimlerin duasını yapabiliyoruz. Belki mezar taşını, koyduğumuz işaret taşını bile söküp attılar. Düşman eline kaptırdığımız o toprakları geri almak için neler vermezdim, bilir misin? Bilemezsin! Hakkına girmeyeyim, bilirsin tabi bilirsin de, ciğerin benim kadar yanmadığı için, benim gibi bilemezsin. Yapma be can kardeşim, bam telime bastın, fazla canımı yaktın, içimi çok cızırdattın.

Kolay kolay hiçbir üzüntü haberi canını sıkıyordu Mehmed Salih’in. Ancak bugün sınıfta, okulda duyduğu Çanakkale haberleri yürekleri yakan cinsindendi.

O yüzden morali çok bozuktu. Aslında hepsinin morali bozuk olduğu için birbirleriyle atışmışlardı. Yoksa diğer zamanlarda aynı yerde aynı saatte toplanırlar, bir ailenin fertleri gibi kardeş kardeş üçer beşer sohbet ede ede Eminönü'ne inerler, oradan yürüyerek iskeleye giderlerdi. Bindikleri Şirket-i Hayriye vapurundan; Balat'a gidecek olan bir iki Rum arkadaşları Balat İskelesi'nde iner evlerinin, fakirhanelerinin yolunu tutarlar, Eyüplüler Eyüp'te inerlerdi.

Arkadaşını üzdüğü için canı sıkıldı Mehmed Salih'in, Sami ve iki Rum arkadaşları da geldikten sonra:

– Haydi gidiyoruz muhallebiciye, davranın, vakitlice gidelim, vakitlice gelelim, diyerek gönlünü almak istedi Balkanlının. Toparlandılar, üç beş adımda okulun yakınındaki muhallebicide aldılar soluğu.

Kimi su muhallebisi yedi, kimi kazandibi, karınları acıkan eve kadar dayanamayacak olanlar da su böreği yediler.

Mehmed Salih, içlerinde en kibar, en yufka yürekli, en arkadaş canlısıydı aslında. Karıncayı bile incitmekten çekinen bir İstanbul beyfendisiydi. Bu karınca hikâyesini de arkadaşları sık sık anlattırırıldardı ona. O da her seferinde nazik bir şekilde anlatırdı anneannesinden duyduğu kıssayı. Bugünkü davranış da aslında tam karınca hikâyesindeki kıssaya uyuyordu.

– Sen bu kadar öfkelenmezdin Mehmed Salih, karıncayı bile incitmezsün, kaldı ki arkadaşını incitesün, dedi biri.

Bir diğeri:

– Anlatsana Mehmed Salih, anlatsana, karıncayı incitmek, öldürmek günah mıdır?

Herkes ağzının içine bakmaya başladı Mehmed Salih’in. Ağzındaki lokmayı bitirdi, kırmak istemediği için arkadaşlarını, girişti söze:

– Osmanlı’nın cihangir padişahı Kanunî Sultan Süleyman, meşhur seferlerinden birinden döndüğünde; sarayın bahçesindeki ağacın (dıraht) birini karıncaların sardığını görmüş, karıncalardan kurtulmak için öldürmek istemiş, ama önce Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi’ye danışayım demiş:

“Dırahta ger ziyan etse karınca,
Zarar var mıdır ânı kırınca?”

Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi de, padişah hazretlerine cevap vermiş:

“Yarın Hakk’ın divanına varınca,
Süleyman’dan hakkın alır karınca.”

Her zamanki gibi Mehmed Salih’in anlatışından büyük keyif alan arkadaşları zevkle dinlediler. O da sözünü bitirince kalktı, Ömer’e sarıldı:

– Hakkını helal et kardeşim, karınca gibi ahirete bırakma, bir anlık öfkem yüzünden seni kırdım, bağışla beni, dedi.

Ömer de Mehmed Salih’i çok severdi aslında, yedikleri, içtikleri ayrı gitmezdi. Balkanlardan ilk geldiklerinde onlara, ailesine ilk kucak açanların başında Mehmed Salih’in ailesi geliyordu. Göçmen ailelerin topluca bulunduğu meydandan alarak onları evlerinde haftalarca misafir eden, sonra da babasıyla birlikte

mahallelerindeki, şimdi oturdukları eve yerleşmelerini sağlayan da Mehmed Salih'ti. Bugünkü didişme, aralarındaki muhabbetin çokluğundan kaynaklanıyordu aslında.

Mehmed Salih'in hayat düsturu buydu. Bu ilkeden yola çıkıyor ve kimsenin hakkını almak istemiyordu. Çünkü "Ne kadar yaşarsa yaşasın bir gün öleceğini; ne kadar severse sevsin, bir gün ayrılacağını, ne yaparsa yapsın, bir gün hesabını vereceğini biliyor." İmam Gazali'nin hayatı ve memadı özetleyen bu özlü, hikmetli sözünden dışarı çıkmıyordu.

Yediler, içtiler, hesabı ödediler. Yollarını hızlı adımlarla arşınlayarak Karaköy'e indiler. Galata Köprüsü'nü yürüyerek geçtiler. Vapur iskelesine geldiklerinde, çımacının halatı toplamak üzere olduğunu gördüler. Uzun bacaklı Kemal Naci bir ok gibi fırladı:

– İki dakika bekler misin efendi, İstanbul Sultanisi'nin aslanları geliyor, iki dakika bekler misin?

Çımacı kaptana; "Gelenler var!" işaretini verdi, düdüğünü çoktan çalmış olan vapur bir daha çalarak İstanbul Sultanisi öğrencilerini selamladı, onları bekledi binmeleri için.

Bu yolu her gün gidip geldikleri için; kaptanı da, çarkçıbaşı da, çımacısı da hepsini çok iyi tanıyordu. Üstelik de son sınıftaydılar, senelerdir aynı güzergâhtan gelip gidiyorlardı. İstanbul Sultanisi'nin güzide öğrencileri kendilerini, her türlü farklı nitelikleriyle belli ederler, müstesna şahsiyetler olduklarını hissettirirlerdi. Bu sebepten kendilerini tanıyanlar üzerinde, saygıyla karışık bir hayranlık uyandırıyorlardı, tıpkı bu günkü gibi.

Sizler Önden Gittiniz Bizlere de Yer Açın En Yüksek Katınızdan Misk Kokuları Saçın

Kasım ayının ortalarında Ruy-i zemin Padişah Hazretlerinin ilanâtı üzerine Cihad-ı Fi Sebillah, Allah için savaş ilan edildi. Bütün Müslümanlar için Halifelerinin sözü emir sayılıyordu. Bu ilanda özetle söylenenler şöyleydi:

“Bu ilanât Müslümanların Halifesi Ruy-i zemin Padişah Hazretleri’nin ilanâtıdır. Cümle âlem duysun! İngilizlere, Fransızlara karşı savaş ilan edilmiştir. Bin üç yüz on, bin üç yüz dokuz, bin üç yüz sekiz ve bin üç yüz yedi tevellütlülerin bütün kur’aları askere alınmıştır. Bu eratlar en yakın şubeye müracaat edeceklerdir. Duyanlar duymayanlara söylesin. Müracaat etmeyenlere, asker kaçağı muamelesi yapılacak, divan-ı harbe yollanacaklardır. Yüce Allah milletimizi muzaffer eyleye!”

İlandaki sorumlular, koşa koşa askerlik şubelerine başvurular. Sorumlu olmayanlardan da çok sayıda gönüllü, askere yazılmak istedi. Askerlik şubesinin önü ana baba günüydü. Otuzunda, otuz beşinde, kırkında olanlar bile gitmek istiyorlardı, gün bu gündür diyerek... Çünkü Balkan Savaşı çok acı bir tecrübe

olmuştu onlara. Bu sefer planlı, programlı davranmak gerekiyordu. Düzen, intizam ve plan dâhilinde yapılan işler başarılı oluyordu hayatta. Her askerin bölüğü, kıtası belirlenmeli, komutanları açıklanmalı, düşman hücum ettiğinde de şaşkın ördek gibi oradan oraya koşuşmamalı, çil yavrusu gibi etrafa dağılmamalıydılar.

– Balkan’daki hezimetimizi yaşamamak için geldim ben. Çorlu’dan Çerkezköy’e kadar koşuşan askerlerin, kıtasını, bölüğünü arayanların arasındaydım o savaşta. Çok mu gafil avlanmıştık bilemedim. Düşmanımız “oh” demesin diye “ah” bile demedik. Şahsi yiğitlik, karakter sağlamlığındandır, ama şimdi milletçe yiğitlik zamanıdır. Günlerce açlıkla mücadele ettik, Balkan’dan kalan tecrübe midir nedir, çantamda hep peksimet taşırdım o günden sonra... Aah, nereye gideceğimizi söyleyen olmadı, ne yapacağımızı diyen olmadı, ortalıkta kalakalmıştık. Istrancalar’dan gelen düşman askerlerinin top sesleri kulaklarımızı deldi, hırslımızdan, öfkemizden kahrolduk. Komutandan, kumandandan vazgeçtik, bir tek mermi, bir tek silah bulsaydık kendimiz atacaktık, ama nerede? Günler sonra, iş işten geçtikten sonra ulaştık trenler dolusu mühimmata ve vagonlar dolusu yiyeceğe... Ama atı alan Üsküdar’ı çoktan geçmişti. Üstelik de mühimmatımızın çoğu Bulgarların eline geçti de, kendi topumuz ve tüfeğimizle bizi vurdular, aah! Bizim savaşacak gücümüz kaldı mı ki etimiz ne, budumuz ne, burnumuzu niye soktuk bu savaşa?

İlanlar duvarlarda günlerce asılı kaldı, bir evdeki iki

kardeşten sadece biri askere alındı. Askerdekilerin bütün izinleri kaldırıldı, ilanla duyurulan üç yüz on, üç yüz dokuz ve üç yüz sekizliler askerdeydiler artık...

Beyazıt'taki Harbiye Nezaretinin önü ana baba gü-nüydü. Çoğunun öğrenci olduğu belli olan gençler hem marşlar söyleyip savaş havasını kokluyor, hem etrafta olan bitenleri kolağan etmeye çalışıyorlardı. "Sizlere de ihtiyacımız var!" denmesini dört gözle bekliyorlardı. Çünkü bu gençler 1909-1914 Aske-ri Mükellefiyet Kanunu'na göre şimdilik askerlikten muaftılar. Bu kanun, Sultani mekteplerinde okuyan öğrencileri kapsamıyordu.

Bundan haberdar oldukları için; onlar da coşuyor, bir an önce cepheye gitmek için sabırsızlanıyorlardı. Gözlerinden zekâ fişkırın, memleketin istikbali, pırl pırl bu gençlerin meydandaki taşkınlıklarının ana se-bebi buydu. Elde kalan tek vatan toprağını da göz göre göre İngiliz'e, Fransız'a kaptırmama kararlılığındandı.

Mehmed Salih sınıfındaki, hatta okuldaki başka sı-nıflardan da öğrencileri toplamış, Beyazıt'taki Harbi-ye Nezaretinin bahçesine getirmişti. Bütün öğrenci-ler gelenler gibi cepheye gitmek için can atıyorlardı.

– Biz de bu vatanın evladı değil miyiz, neden askere alınmıyoruz, talebe olmak asker olmaya engel midir?

İlerideki beş altı Sultani öğrencisi hep bir ağızdan:

– Sizler önden gittiniz, bizlere de yer açın, en yük-sek katınızdandır, misk kokuları saçın, diye tempo tut-tular. Askerlerden sonra da orduyu öven, yücelten, ama aslında onların gerçek niteliklerini sayıp döken mısralar çıkıyordu ağızlarından.

*“Asaletin vakarın, dünyaları aşıyor,
Seni hem Muhammed'im, hem de Rabb'im koruyor.”*

–Yaşayın, var olun, analarınızın sütü son damlasına kadar helal olsun, yiğit evlatlar, avazları göklerde yankılandı.

Coştukça coşan kalabalık arasındaki Mehmed Salih başkanlığında gelen İstanbul Sultanisi öğrencileri, Edebiyat öğretmenleri Rasim Efendi'nin yazdığı ve kendilerinin severek ezberledikleri şiirlerini hep bir ağızdan okumaya devam ettiler büyük bir coşkuyla:

*“Haydi kardeş haydi git, ya gazi ol, ya şehit!
Önünde dayanamaz, ne zırhlı ne de kilit.
Zırhlıları patlatır, denizleri aşarsın,
Düşmanı kovmak için, sen dörtnala koşarsın.”*

– Olmaz, olamaz, biz sağ iken, bu can bu bedende var iken bir tek taşına düşman ayağı bastırmamalıyız. Hâlâ burada durmak niye, neden bizi de almıyorsunuz?

– Şu anda sağ olarak toprak üstünde olmaksızın toprak altında bir şehit olmayı tercih ederdim doğrusu. Çünkü altı da birdir, üstü de birdir yerin!

Gönüllü yazılmak için gelen, ama şimdilik kabul edilmeyen, askerlik şubesinden geri döndürülenlerin hâlisane arzularıydı bunlar...

Tanın, Tasvir-i Efkâr, İkdâm gazetelerinin başyazıları da bu hususa ayrılmıştı, sürmanşetlerde Hilafet altında büyük İslam birliğinden söz ediliyor, üç yüz milyon İslam cihada davet ediliyordu. Çünkü gelenler, kandırılmış bazı Müslümanlar hariç tutulacak

olursa yeni bir Haçlı ordusuydu âdeta. Allahüekber feryatları, sancak altında toplanmaya çağırıyordu.

Önde Mehmed Salih, arkada cepheye giden askerler gibi tek sıra olmuş diğer öğrenciler, meydanın bir köşesinde, yeni askere alınan acemi askerlerin savaşa hazırlık talimlerini izlediler. İlk defa tüfekle tanışan bu gencecik vatan evlatları, önlerine konmuş kum torbalarının arkasında siperlere yatıyor, karşılıklarına konan hayali düşman hedeflerine süngü hücumu yapmayı, nişan almayı öğreniyorlardı.

Kendilerini onların yerine koyarak uzun uzun seyrettiler, iç geçirdiler, biraz da üzüldüler. Buldukları yerden bir adımda zıplayarak onların yerine geçmek istediler. Bu seyrin canlarını acıtmaktan öteye gitmediğini, kendilerini onların yerine koymanın da kuru bir avuntu olduğunu düşündüler ve bu meydanda daha fazla kalmanın üzüntülerine üzüntü katacağını anladıklarından, geldikleri gibi, tek sıra hâlinde uygun adımda, yine marşlar söyleyerek Beyazıt Meydanı'ndan Çemberlitaş'a doğru yürümeye başladılar.

Divanyolu'ndan geçerek Sultanahmet Meydanı'na indiler. Burası Beyazıt Meydanı'ndan da kalabalıktı. Bir küçük mahşerdi sanki, hıncahınç asker doluydu. Çimenlerin üzerine oturarak, buranın havasını da teneffüs etmek istediler.

Cami avlusunun bir köşesinde talimini bitirmiş, cepheye gitmek üzere hazır, bütün işlemleri tamamlanmış, alayı, taburu, bölüğü, takımı belirlenmiş, torbalarına kumanyaları bile konulmuş hazır askerler bekliyorlardı.

Kimi bir köşeye kıvrılmış uyuyor, kimi kalemi elinde, belki cepheden yazamam endişesiyle son mektuplarını yazıyordu.

Başka bir köşesinde vatanın dört bir yanından, tam yüz otuz iki ayrı yerinden; Halep'ten, Denizli'den, Silifke'den, Gülnar'dan, Selanik'ten, Bakü'den, Manastır'dan, Konya'dan, Muş'tan, Musul'dan, Adana'dan, Şam'dan kopup gelmiş gencecik fidanlar talim sıralarını bekliyordardı. Talimleri bittikten sonra da cephanelerini alıp yollara düşeceklerdi. Bekleşen askerlerin on gündür cami içinde yattıklarını öğrenerek, bu işin daha başından meşakkatli olduğu görüşünde birleştiler. Buradan da alacağımız hisseyi kap-tık diyerek Sirkeci'ye, oradan Köprü yoluyla Galata Rıhtımı'na geçtiler.

Beyazıt Meydanı ve Sultanahmet Camii'nden sonraki son durak, nihaî nokta burasıydı. Bütün işlemleri biten askerler, çok önemli görevlerine yetişme telaş-ı içinde, heyecanla, Galata Rıhtımı'nda bekleyen ve kükreyecek bir aslanın saldırıdan önceki sessiz suskunluğunda olan gemilerine biniyorlardı. Cephaneleri ve topları taşıyan manda arabaları da başka bir yerden gemiye yerleştiriliyordu. Besbelli ki geminin etrafındaki torpidolar da, hareketinden sonra, koruyucu olarak, çok değerli yükü olan bu gemiye, annele-ri gibi kol kanat gerekcek ve salimen Akbaş İskelesi'ne kadar nezaret edecekti.

– Bakar mısınız askerimin yüzündeki vakara, ken-dine güvene. Bu asalet, dünyanın hiçbir milletinin as-kerinde yoktur, var diyen beri gelsin!

Sesinin en yüksek tonuyla, böyle haykırdı Mehmed Salih ve devam etti:

“Sendeki vatan aşkı İlahi’den geliyor,
Ahzap suresinde de zafer müjdeleniyor.”

– Vatan size minnettardır, gidin aslanlarım gidin, yolunuz açık olsun, gazanız mübarek olsun, biz de yardımınıza hazırız, arkanızda biz varız, yorulunca imdadınıza yetişeceğiz. Her ne kadar vatan uğrunda yorulmak diye bir şey söz konusu olmasa da, dedi alkışlar, gözyaşları arasında bir başka Sultani öğrencisi.

– Bunlar eğlenceye mi gidiyorlar Allah aşkına, bu neşeleri, bu kaygısızlıkları... Helal olsun yiğitlere...

Kalabalığın arasındaki bir başka şair öğrenci de irticalen:

– Galata önü asker gemisi,
Yiğit mi yiğit civan hepsi,
Kimi evli, nişanlı kimisi

Haydi, gidin haydi, olun vatan gazisi, diyerek gemiye binen neferlere moral veriyordu.

Bu manzara da yaralarına tuz bastı, Ferhat Şükrü ve Fuzuli’nin yaralarına bu tuzun okkası iki kat fazla olarak basıldı. Sıra sultani öğrencilerine geldiğinde; bu askerler gibi, vatan hizmetine koşamayacakları için canları acıdı yine. Hepsi, üçüncü bir darbe yedikten sonra okullarında aldılar soluğu. O gün toplu halde okula gitmemişlerdi, çok önemli cezalar alacaklarını biliyorlardı. Kaçış mazeretlerinin haklı olduğunu düşündüklerinden, okul idaresine giderek izah etmek

istediler. Bu görevi de hepsini ayartan Mehmed Salih üstlendi.

Müdür yardımcısının kapısını çalması, içeri girmesi ve dışarı çıkması bir oldu. Dışarı çıktığında yanaklarının alı al moru mordu. Kapıda bekleyen arkadaşları:

– Ne dedi arkadaşım, bizim yerimize de azarı sen mi işittin?

– Son ders biraz sonra başlayacaktır, derhâl ders-hanelerinize gidiniz, hepinizle tek tek konuşulacaktır, dedi. Mazeretimiz de bizi haklı çıkarmadı, cezalardan ceza beğenelim arkadaşlar!

Başları önde sınıflarına yöneldiler:

– İki cami arasında bi namaza döndük. Askere alınmadık, askerden olduk. Mektebin kaidelerini ihlal ettik, şimdi de mektebimizden olacağız. İster misiniz hepimizi mektepten atsınlar. Cephe yerine, bu sefer evde ana baba cephesinde savaşıyoruz, üstelik de savaşı kaybedeceğimiz baştan bellidir. Çünkü evlatlar, ebeveynlerinin karşısında hükmen mağlûpturlar.

Son derse giriş zili çaldı. Jimnastik Muallimi Ahmed Robenson kızgın bir şekilde sınıftan içeri girdi, kürsüdeki yerine oturdu, sınıf mümessilini çağırırdı:

– Yoklamayı yapınız efendi, dedi.

Başı önde, mahcup bir şekilde yoklamaya başladı başkan:

– 258 Mehmed Salih!

– Mevcut!

– 275 Abdullah!

- Mevcut!
- 299 Ömer!
- Mevcut!
- 300 Kemal Naci!
- Mevcut!
- 310 Sami Yusuf!
- Mevcut!
- 314 Resul!
- Mevcut!

Korku içinde bekleşen öğrenciler, bir an önce ders bitse de evlerimize gitsek demeye başladılar içlerinden. Diğer zamanlarda en sevdikleri ders olan jimnastik bugün onlara işkence gibi geldi. Öğretmenleri de ne spor kulüplerinden bahsetti onlara, ne de jimnastik ve insan vücudunun sağlığı arasındaki münasebetten. Belli ki o da bugün sınıfa yasak savmak için gelmişti ve dersten kaçan öğrencileri cezalandırmak istiyordu.

Şirket-i Hayriye'nin vapuru yükünü almıştı; içinde Sütlüce'deki mezbahaya kesim için götürülen bir koyun sürüsü bile vardı. Aslında bu sürünün, bu koyunların etlerinin her bir gramı altın değerindeydi. Birçok cephede çarpışan bir orduya, yiyecek yetiştirmeye çalışan bir ülkede hemen hemen her şeyin kıtlığı çekiliyordu. Hele hele et oldukça pahalılaşmıştı. Her evin tenceresine girecek cinsten değildi. Bir yanda halk, bir yanda İstanbul Sultanisi öğrencileri, bir yanda koyun sürüsü, bir o iskeleye bir bu iskeleye uğrayarak ağır ağır yol alıyordu.

Okula gitmek için sabah erken kalkan, gün içinde de enerjilerinin çoğunu hoyratça harcayan gençlerden bir iki tanesi uykuya yenilmiş, ağırlaşan göz kapaklarına da fazla karşı koymamış, hiç naz yapmadan uyuklamaya başlamışlardı. İnecekleri iskeleye gelince birer ikişer arkadaşları tarafından uyandırıldılar ve vapurdan inmeleri sağlandı. Balat'ta incek olan Gorgoroğlu İstavri ve Garisto uyanıktı. Üstelik de kolay kolay uyuyacağı benzemiyorlardı.

Bugün okulda ağızdan ağza yayılan haberler, ikisinin de canını çok sıkmış, keyiflerini kaçırmıştı. Arkadaşlarının Çanakale'de şehit düşmeye başlayan gençlerin intikamlarını kendilerinden almalarından korkmuşlardı.

Onlar da şehit düşenler için, herkes gibi can-ı gönülden üzölmüşlerdi. Çünkü yüzyıllardır bu topraklarda, neredeyse eşit haklara sahip olarak yaşamışlardı. Kimse "Senin de milliyetin şu, dinin bu, bizden değilsin." dememiş, hiç dışlanmamışlardı. Ancak Balat'taki mahallelerinde ise herkes aşıkâr etmeseler de içten içe bayram yapıyor, İngilizlerin ve Fransızların baharda yapacaklarını tahmin ettikleri saldırıdan muzaffer çıkmaları için dualar ediyordu. Zafer kazanmaları hâlinde sokaklarına, Şişli'ye, Pera'ya asacakları çarşaf çarşaf bayrakları harıl harıl dikiyorlardı.

Gorgoroğlu İstavri ve Garisto diğer yolcularla birlikte Balat'ta indiler. İskele yolundaki arnavut kaldırımlarını adımlarken ikisinin de suratından düşen bin parça oluyordu.

– Ne olacak, bu işin sonu İstavri?

– Ne olacaksa olacak kuzum ne yapabiliriz ki!

Başka hiçbir cümle konuşmadan, başları önde, bir elleri paltolarının cebinde, her akşamki gibi arkalarından seslenen, iyi akşamlar dileklerinde bulunan, kendilerinin de onlara cevap vererek mukabele ettikleri esnafın suratına bile bakmadan, üzgün bir şekilde mahallelerine geldiler. Önce İstavri ayrıldı sessiz soluksuz.

Derken Garisto da sokağına geldi. Evlerinin bitişiğindeki Madam Sufiye, elinde koca bir lenger sakatat mahalledeki kedileri toplamış doyuruyordu. Esnafın selamına karşılık vermeseler de olurdu, ertesi akşam bu hatalarını telafi ederler, açıklarını bir şekilde kapatabilirlerdi.

Dul bir bayan olan Sufiye, her bayan gibi çok hassastı. Onunla konuşmadan geçmek olmazdı.

– Bayan Sufiye nasılsınız, iyi akşamlar efendim!

– Ooo iyi akşamlar beyim, iyi akşamlar, siz nasılsınız?

Kısa konuşmak, hemen içeri dalmak istiyordu Garisto. Uzun uzadıya konuşmak, Madam Sufiye'nin ardı arkası gelmeyen sorularından bunalmak istemiyordu. İçinden “Bahçe kapısı açık olsa da hemen içeri dalsam, çingırağı çalıp kapıyı açmalarını beklesem, Sufiye'nin dırdırına da yakalanmasam!” dediği sırada Sufiye elindeki ağır lengeri yere bıraktı, büyük bir iniltiyle doğruldu.

– Aaah vre kuzum, çok yorulmuşum, lakin keyfim yerindedir, Hazret-i İsa aşkı için, Hazret-i Meryem aşkı için, azizler aşkı için. Bu ne büyük keyiftir bilirsin.

– Keyfini yerine getiren nedir, yorgunluğunu bir çırpıda gideriveren desene kuzum?

– Bilmezmiş gibi konuşmayasın, Pera’da, Cadde-i Kebir’de vaziyetler nasıldır, esasen size sormak lazım gelir beyim, sen ne diyorsun, haberler sendedir.

Keyfi yerinde değildi Garisto’nun, Sufiye’yi tersleyesi bile geldi içinden ama... Ama işin içinde iş vardı. Çünkü dul Sufiye’nin ayrıldığı eşinden olan güzeller güzeli kızına abayı yakmıştı. Zira intikamı fena olurdu Sufiye’nin, zararı kendisine dokunurdu. “Kaz gelecek yerden tavuğu esirgememeliydi.” Şunun şurasında iki üç çift laf etse ne olurdu, sanki. O da öyle yaptı, aklını kullandı, sorulara yuvarlak cevaplar verme yoluna gitti.

Devam etmekte olan Çanakkale Muharebesi ve sonrasında İstanbul’un işgali konusunda mahalle-sindekiler gibi düşünmüyordu, ekmek yenilen sofraya ihanet Garisto’nun kitabında yoktu. Kapı önünde uzayan konuşmaları duyan Anastas, buram buram dumanı tüten bir tabak börekle kapıda belirdi. Uzun kıvrıcık saçlarını savura savura Garisto’ya uzattı:

– Ben de size geliyordum, anneciğimize börek verecektim, aksam yemeğinde yiyesiniz diye, madem sizi gördüm, o halde buyurasınız efendim, afiyetle yiyesiniz, dedi.

Kötü Oduncu Baltasıyla Cebelleşir

Mehmed Salih, Kemal Naci, Sami ve Ömer de Eyüp İskelesi'nde vapurdan indiler. Heyecanlı, gergin, yorgun geçen bir günün sonuna doğru yaklaşıyorlardı. Dördü de biraz buruktular. Her günkü neşeli yol arkadaşlıklarına bugün gölge düşmüştü, keyifleri onun için kaçmıştı. Bugünkü hadise göstermelik bir mazeretti. Çünkü keyifler; Darülhilafe'de (İstanbul) aylardır süren kargaşa ve oynanan oyunlar yüzünden kaçmıştı. Hem yürüyor, hem konuşuyorlardı.

Aslına bakılırsa; aşağı yukarı bir yıl kadar önce, İttihat ve Terakki mensupları Babıâli'ye baskın düzenleyerek sadrazam yapma sözü verdikleri Nazım Paşa'yı öldürmüşler, Mahmud Şevket Paşa'yı bir oldubitti ve entrikayla Sadrazam yapmışlardı. Bu olaydan sonra da ortalık durulmamış, birçok dolaplar dönmüştü. Mahmud Şevket Paşa da sadrazam olduktan birkaç ay sonra öldürülmüş, yerine Said Halim Paşa hükümeti kurmakla görevlendirilmişti.

– Memleketin yüksek menfaatlerini düşünen yok mudur azizim, onu öldür, yerine bunu geçir, yok o olmadı ben de senin adamını öldürürüm demenin kime ne faydası oldu Allah aşkına? Düşmanlarımıza alay

konusu olmaktan, bizi hakir görüp aşağılamalarından başka ne işe yaradı bu çirkinlikler söyler misiniz?

Bunları söyleyen Mehmed Salih; ayağının önündeki taşa öfkeyle bir tekme attı, ayakkabısı ayağından fırladı, ayak parmakları da acı içinde sızım sızım sızladı, tıpkı kavrulan, sızlayan yüreği gibi.

– Memleketin yüksek menfaatini gözetenler; ordusunun adam olması için, fiilen Almanların komutasına verilmesi gerektiğini düşünmezler. Bunun düşüncesi bile benim için aşağılayıcı ve yüz kızartıcıdır. Düşünceden de öte malûmunuz, fiilen gerçekleştirilmiştir bu düşünce.

Bunları söyleyen Kemal Naci de Mehmed Salih’le aynı görüşteydi.

24 Nisan 1913’teki başvurudan sonra Kasım’da General Liman von Sanders’le beş yıllık sözleşme imzalanmış ve Sanders; İstanbul’daki Birinci Kolordu’nun komutanı, Askeri Şura üyesi, her türlü askeri okul ve eğitim yerinin âmiri, kurmay subayların eğitimlerinin sorumlusu olacaktı. İstanbul’daki kolordu böylece Almanların eline geçecekti. Rusya ortalığı ayağa kaldırdı, bunu kabul etmedi. Almanya da Sanders’i mareşal yaptı, kolordu komutanı değil, genel müfettiş ünvanını almasını sağladı.

– Düşmanın birine verip öbürüne vermemek olmaz ki İngiliz’e de bir parmak bal çalmak lazımdı. Doğu Anadolu ve Kuzeydoğu Anadolu müfettişliklerini onlara teklif etti Mahmud Şevket Paşa’mız, diyerek Ömer de söze karıştı.

Mehmed Salih:

– Hani tam bağımsızlık yanlısıydı bu İttihatçılar,

aşırı titizlikleri yüzünden Fransa'dan borç almadılar, kabulümüz, tamam, aferin ama Almanlara teslim bayrağını çektiler. İngilizlere; siz de güvenmeyin Allah aşkına, gelin size de pay var bu memlekette, henüz bitmedi, üç kıtalık yurdu, bozuk akçe gibi harcadık, harcadık da bitiremedik, Allahasen buyurun, Van, Bitlis, Mamuretülaziz, Diyarbekir, Erzurum, Sivas, Trabzon'da da siz varın at koşturun, müfettiş, müşavir, genel müfettiş tayin edin, diyerek içişlerimizi onlara peşkeş çekmediler mi?

– Bizde çok güzel bir laf vardır bilirsiniz; “İtle çuvala girilmez.” bu bir, ikincisi de “Kümesin bekçiliği tilkiye bırakılmaz.” bu da iki.

– Çok yerinde konuştun Kemal Naci, dedi Ömer ve sonra ekledi:

– Bunlar memleketi idare ettiklerini zannediyorlar, ama aslında, neyse ağzımdan kötü bir söz çıkacak, ona da terbiyem müsaade etmiyor. Ben de senin atasözlerine aynen mukabele etmek istiyorum: Kötü oduncu baltasıyla cebelleşir, bunların da yaptıkları ondan ibarettir azizim, gelen gidene her zaman aratmıştır, II. Abdülhamid Han'ı eleştirenler, idaresini beğenmeyenler, o devri mumla arar olmuşlardır. Allah'a dua edelim de bari bugünümüzü aratmasın, bizlere acısın.

Hem konuşuyor hem de yollarında ilerliyorlarken, Ömer'in sokağına gelmişlerdi. “Hayırlı akşamlar!” dilekleriyle vedalaştılar, arkadaşlarından ayrıldı Ömer. Oysa sohbetleri yeni koyulaşmış, çıktıkları nefes kesen yokuşun dikliğini bile hissetmemişlerdi bu yüzden. Ayrılmadan önce de Mehmed Salih bir daha kucaklaştı Ömer'le, o gün yaşadıkları için af dilemek istercesine...

Her ikisi de “her gecenin bir sabahı olduğunu” düşünerek, suskun, ama doğruyu tarafsız bir gözle gören gençlerin varlığından haberdar olduklarından, en azından kendilerinin var olduğunu bildiklerinden, gelecekte ümitli, yüreklerine bir nebze de olsa su serpilmiş olarak evlerine gittiler.

Ailesiyle birlikte her akşam, bazen yemekte, bazen de yemek sonrası babası akşam kahvesini içerken; o gün derslerde yapılan konuşmaların, işlenen derslerin, konuların kritiğini, muhasebesini yaparlardı. Mehmed Salih’in başarılı olmasının, zekâsının bu kadar kıvrak ve parlak olmasının en mühim sebebi; ailesinin onun yaptıklarını, okulda, sınıfında olan biteni, işlenen konuları yakinen takip etmesindendi. Bu takipte de sadece kendi düşüncelerini ifade ederler, hiçbir zaman baskıcı bir usülle müdahale etmezler, sindirerek kişiliğini, zedelemezlerdi. Kendisini alâkadar her konuda en nihaî karar Mehmed Salih’e aitti.

Evlerindeki geniş kütüphane de yetişmesinde büyük katkı sağlamıştı. Rüştüde muallim olan babası Şerafeddin Efendi’yle birlikte boş zamanlarını okuyarak geçirdikleri yer burasıydı. Mevlana’nın Mesnevisini birkaç defa sil baştan alarak, tekrar tekrar burada okumuştular. Yunus Emre’nin şiirlerini diline pelesenk etmişti. Edebiyat öğretmenleri sayesinde çoğu divan şairinin divanlarını da defalarca, hem de anlayarak okumuş, ünlü beyitleri, ünlü gazelleri ezberine almıştı. Bugün hesap dersinde verdiği güzel cevap da bu okumaların ürünüydü aslında.

Dedesi Hafız Hayri Efendi ve ninesi misafir gelmişlerdi bu akşam. Topçular’daki bostandan getirdikleri

sepet dolusu sebzelere annesi lezzetli yemekler yapmış, onlar da afiyetle yemişlerdi.

Fatih Sultan Mehmed'in Topçubaşısı Esad Ağa'nın yaptırdığı Topçular Camii'nde imamlık yapan Hafız dedesi, Mehmed Salih'in hafız olmasını çok istemiş, bu konudaki umudunu kaybetmediği için, şimdilik derslerinden arta kalan zamanlarında azimle çalıştırmaya devam ediyordu onu. Hafız Hayri Efendi; ilim tahsil etmiş bir âlim ve irfan sahibi bir arifti. Dede-sinin bu kişiliği babasına, babasından da Mehmed Salih'e geçmişti aslında.

Dedesi Hafız Hayri Efendi; Mehmed Salih'te kendi kaybolan gençliğini görüyor, yitip gitmemesi, heba ol-maması için, gençliğinde kendi yapamadıklarından da ilaveler yaparak yetiştirmek istiyordu onu. O'nun bu tutumu, babasının ve annesinin serbestlik tutumuyla tezat teşkil eder görünse de, ailenin büyüğü olduğu için dedeye hiç kimsenin müdahale selahiyeti yoktu.

İki değişik terbiye sistemi arasında Mehmed Salih'in güçlü kişiliği, kendine uygun olan orta yolu bulmuş, böylece de onun yetişmesindeki esaslı maya tutmuştu.

Bu akşam da yemek sohbetinden sonra, ninesi ve dedesinin misafir geldikleri zaman kaldıkları odaya inmişler, usulüne uygun bir şekilde Furkan Suresi'ni ezberlemeye, kaldıkları yerden devam etmişlerdi.

Bu manevi ikramdan kızkardeşi Didar da nasibini alıyor, o da dedesiyle hafızlığa çalışıyor, annesinden de ud dersleri alıyordu. Çünkü gençlerin dededen gelen hem kulak, hem de ses yetenekleri vardı. Bunu göz göre göre köreltmek de büyük insafsızlık olurdu.

Boğaz Kırk Boğumdur

A rkadaşlarından en önce ayrılan Ömer fırından günlük ekmeklerini aldıktan sonra evine gitti. Annesinden başka sokağa çıkıp ekmek alacak akli başında kimse olmadığı ve annesi de hasta olduğu için alışveriş onun göreviydi.

Kızkardeşi hâli vakti yerinde bir esnafla evlenip çoluk çocuğa karışmıştı. Annesinin, kız kardeşini Balkan'dan muhacir gelir gelmez evlendirmesine bir anlam verememişti. Şimdi yaşı ilerledikçe, bunu; “kız evladıdır, yuvasını bilsin, külünü eşsin!” düşüncesinden ziyade sofradan bir boğaz eksilsin düşüncesiyle mi yaptığını daha sıkça düşünüyordu. Eğer sorunun cevabı buysa, bu düşünce de çok gücüne gidiyordu.

Ağabeyi Balkan Savaşı'nda şehit düştüğü, baba da Balkan yollarında telef olduğu için evin sorumlu erkeği oydu, bu soruların da kafasını kurcalaması onun tabii görevlerinden olarak ona düşüyordu. Allah'tan eniştisi hayırlı çıkmış ailesine kol kanat germiş, onlara da yardımcı dokunuyordu. Bu yüzden o da kafasına takılan, sıkça düşündüğü bu kuruntudan uzaklaştı.

Babasını Müslüman köyüne defnettikten sonra, yollarına devam edecekleri sırada karşılıklarına çıkan,

Balkan Savaşı'nda aklını kaybetmiş, yarı deli, yarı veli bir meczubu arabalarına almışlardı babamızın hayrı olsun diyerek. O gün bu gündür de evin içinde ailelerinden biri olmuştu bu gazi.

Hüsnü adındaki bu genç; evin ufak tefek işlerini yapar, mahalle çeşmesinden tenekelerle su taşır, kapının önünü süpürür, akşama kadar da kapıda Ömer'in gelmesini bekler, onunla birlikte içeri girerdi. Yaz kış kapı önünde oturur, içerde yalnız olan annesini rahatsız etmek istemezdi. Gün içinde duyduğu bir cümleyi de akşama kadar diline dolar, ertesi gün yeni duyacağı, beğeneceği cümleye kadar onu söyler dururdu.

Babasının hayrı olsun düşüncesiyle, acıyarak yanlarına aldıkları Hüsnü'nün aslında onlara hayrı dokunmuştu. Zira mahalleli, konu komşu Hüsnü'yü harçlıksız bırakmıyor, her görüşlerinde üç beş kuruş veriyor, semtin fitre ve zekâtları da Hüsnü'ye getiriliyordu. O da bu paraları doğruca Ömer'e veriyordu siz daha uygun yerlere sarf edersiniz diyerek.

Bu akşam da Ömer'i görür görmez sokağın başından bir ok gibi fırladı, koşa koşa yanına geldi, elindeki ekmek filesini kaptı, boynuna sarıldı Ömer'in. Her akşam tekrarladığı bu sevgi merasimi, onlara yaptığı bir sonsuz şükran geçidinin ta kendisiydi.

“Siz almasaydınız, ben kim bilir hangi dere kenarında, hangi ıssız yollarda perişan olur, karın, çamurun içinde aç bilaç yatar dururdum, Allah sizden razı olsun, hayrınızı kabul etsin, ölmüşlerinize rahmet Ömer'im!” der gibiydi. Dili bunları telaffuz edemiyordu, ama deryalar deryası engin ruhu bunları

ezbere, bir çırpıda aksettiriyordu. Saf bir şükür vardı bu koşuşta, duaların, göğe yükselen duaların en mukaddesi vardı bu Ömer'in gözlerinin içine bakışında. O da kendi öz ağabeyim olsa belki bu kadar sevemedim ben bu Hüsnü'yü diyerek, her seferinde aynı muhabbetle ona sarılıyordu tıpkı bu akşamki gibi.

Hüsnü'yle birlikte içeri girdiler, ellerini yıkadılar, anneciğinin hazır ettiği, kaşıkları da bakır sahanların yanına askerler gibi sıraladığı tahta yer sofrasına bağdaş kurdular, sofraya bezini dizlerinin üstüne çektiler.

Besmeleyle başladıkları yemek sırasında; Ömer annesinin hatırını sordu, anlattıklarını dinledi. Sonra da gün içinde okulda, derslerde yaşadıklarından söz etti. Konuştuklarının arasında yer alan: "Bir, bütün sayılardan büyüktür. Çünkü bir, her şeyin yekûnüdür." cümlesini diline dolayan Hüsnü sofradan kalktı, doğruca odasına gitti.

– Sevgili anneciğim, gördün mü, bu kadar cümlenin içinde en can alıcı olanını seçti de diline doladı. Yarın akşama kadar bunları söyler durur.

– Desin be oğul, Allah'ın garibi, kime ne zararı dokunuyor ki onun bu âleme faydası var zararı yok, ilişme gaziye.

Gün içinde yaşadığı olumsuzluktan, Mehmed Salih'le yaşadıklarından hiç bahsetmedi annesine. Eğer olanlardan söz etse annesinin kendisini haşlayacağından hiç şüphesi yoktu. Bu ailenin kendilerine yaptıkları iyiliklere bu şekilde mukabele etmiş olmasına şiddetle karşı çıkacağını, hem de okkalı bir şekilde azarlayıp ihtardan öte bir tekdir vereceğini biliyordu.

Yaşadıklarını, dünyadaki en büyük dayanağı olan annesinden saklamasının verdiği azap ve en yakın arkadaşıyla aralarında geçen bu tatsız hadise yüzünden, kıpırdandı durdu yatağında, sağına döndü olmadı, soluna döndü olmadı, bir türlü uykusu gelmedi. O ana kadar sessiz sessiz içinden yaptığı konuşmaları, zihninden geçirdiği düşünceleri açık açık dillendirme-ye, karşısında biri varmışçasına bayağı bayağı yüksek sesle konuşmaya başladı:

– Mehmed Salih arkadaşım dediyse kötülük için demedi ya canım, belki de benim ve benim gibi ağır düşünen, yavaş hareket eden kanı donmuş arkadaşlarımın akıllarını başlarına devşirmeleri için ikaz etti, benliğimizi silkeledi bizim. Kaldı ki en çok benim etkilenmem lazım gelir devam eden bu savaştan, doğru söyledi. Benim ailem yerini yurdunu terk etti, Balkan topraklarından kovuldu, Balkan Savaşı'ndan sonra kaybettiğimiz topraklar hepimizindi, ama benim ailem orada oturuyordu. Evimiz oradaydı, tarlalarımız oradaydı, bostanımız, kuyumuz, halam, teyzelerim, arkadaşlarım; Çilli Kazım, Dalyan Recep Ali, Murtaza Hasan, kapılarının önünden geçtikçe gördüğüm, içimi titreten komşu kızı Firdevs hepsi de oradaydı ve biz terk etmek zorunda kaldık o güzelim vatan parçamızı buralara geldik. Şimdi o topraklar artık bizim değil.

Çanakkale Muharebesi'ni kaybedersek, Allah muhafaza etsin, düşünmek bile istemiyorum, İngiliz'i, Fransız'ı İstanbul önlerine dayanır da bu güzelim şehri işgal ederse nerelere kaçarız, gide gide nerelere

dayanırız. Tatlı yemenin zamanı değil, acılar içinde kıvranıp, uzun uzun düşünmenin, hâl çaresi bulmanın vaktidir ey Ömer dedi de arkadaşım bana, ben onun ihtarını anlayamadım. Yazık bana, hayıf bana, yuf bana! Ben de kendimle övünür, leb demeden leblebiyi karine ile anlayan arifler sınıfına sokardım kendimi. Üstelik de ağız dolusu sözler sarf ettim. Ah, dilim seni dilim dilim dileydim, başıma geleni senden bileydim. Üstad Yunus Emre'm boşuna dememiş:

*Kişi gözete sözün demini
Demeye sözün kemini
Şol cihan cehennemimi
Sekiz uçmağ ede bir söz*

*Söz ola kese savaşı
Söz ola bitire başı
Söz ola ağulu aşu
Yağ ile bal ede bir söz*

Yarımdan tezi yok, sabah erkenden Mehmed Salih arkadaşımın evine gidecek ve bağışlaması için af dileyeceğim.

Kararını vermişti, dışarıdan gelen ayaz belki, içerideki havayı değiştirir de uykuya dalarım düşüncesiyle odasındaki alçacık pencerenin bir kanadını açtı. Tam içi geçeceği sırada, Eyüp Sultan Camii minarelerinde okunarak etraftaki tepelerde yankılanan ve ibadetin özü olan: “Es’ salatü hayrun minennevm”, “Es’ salatü hayrun minen nevm” “Namaz, uykudan hayırlıdır!”, “Namaz, uykudan hayırlıdır!” nidalarıyla irkildi.

Sabah namazı için abdest almaya kalkan annesinin tıkrıtları, artık uyumak için kendisini zorlamasının anlamsızlığını haber veriyordu.

Hiç şakası yoktu İngiliz Yüksek Savunma konseyi toplantı üzerine toplantılar düzenliyor, hararetli konuşmaların ardı arkası gelmiyordu. Bahriye Birinci Lordu Winston Churchill, ayağa kalkarak yaptığı konuşmada özetle şunları söyledi:

– Avrupa'daki bazı birliklerimizle destekleyerek, düşmanımızın, en nazik ve hassas yerine, yani Türk Boğazları'na taarruz etmek en akıllıca hareket olarak görülüyor. Güçlü donanmamızın ki iki yüz yıldır yenilgi yüzü görmemiştir, desteğindeki bir ordu bir hamlede Çanakkale Boğazı'nı geçecektir. İstanbul'a girecek bir donanma ile Sultan'ın sarayını iki topla başına yıkıp, bütün başkenti yerle bir edeceğiz.

Bu hasta adam, Topkapı Saray'ı önlerinde donanmamızı görür görmez ellerini havaya kaldırıp teslim olacaktır. Bu harekâtle elde edeceğimiz faydalar o kadar çoktur ki; her riski göze almaya, her sıkıntısına katlanmaya değer. Zira bu sayede güç durumdaki Rusya'ya yardım eder, onu canlandırabiliriz. Tarafsız olan, Bulgaristan, Romanya'yı kendi safımıza çekebiliriz. Belki de Almanya'nın yanında savaşa gireceği tahmin edilen İtalya'yı; bile ... Böylece; Avrupa'nın göbeğinde çaresiz kalan Avusturyalılar ve Almanları da avucumuzun içine alıveririz. Yunanistan da bu gücümüzü görerek bizim safımıza geçebilir.

Türklerin gırtlığı bu boğazlardadır. Onları kuvvetli bir elle sıkıverdiniz mi, bu eskimiş, modası çoktan

geçmiş imparatorluk, yığılır kollarınıza ve son nefesini verir. Ayrıca Filistin'deki, Suriye'deki Türk Ordusu sizin gözünüzü korkutmasın. Onlar kolay kolay çöllerini aşır, Süveyş'i ele geçiremezler, hele hele Hindistan yolunu hiç kapatamazlar, biz onlara engel oluruz.

Toplantıda bulunan başbakan, başyargıç, maliye bakanı, diğer bakanlar, donanma komutanı birbirlerine baktılar. Toplantıya katılanlardan biri:

– Güzel konuşuyorsunuz, ama cihad ilan edilmiştir, Müslümanlar Halifelerine çok bağlıdırlar, yardımlarına koşacaklardır, dedi.

– Hindistan'daki Müslümanların bu çağrıya cevap vereceğini zannediyorsanız yanılıyorsunuz. Biz Müslüman mahallelerinde karşı propagandaya çoktan başladık. Almanların İstanbul'u işgal ettiklerini ve Halifelerini tutsak almak istediklerini, bu yüzden İngilizlerin, Fransızların ve Rusların da bunun için savaşmak istediğini, sokak aralarında dolaştırdığımız Müslüman din adamı kılığında soktuğumuz casuslarımızla yayıyoruz. Onlar da inanıyorlar.

Başbakan Asguit:

– Türkler Almanların safında yer alarak savaşa girmeleriyle zaten çoktan kendi sonlarını hazırlamış, kendileri kendilerini bitirmişlerdir, dedi. Bir başka katılımcı ise:

– Daha dünkü Balkan bozgununu hatırlayınız, henüz kendilerini toparlayamamışlardır, çekinmeyin, Boğazlardan geçme kararı doğru bir karardır, ben de onaylıyorum, dedi.

Harbiye Nazırı Lord Kitchener:

– Gelibolu'nun karşısında bir denizaltımız su yüzüne fırlayıp, İngiliz sancağını üç kere sallarsa yarımadadaki bütün Türk garnizonu tabanları yağlayıp kaçar ve soluğu Bolayır'da alır.

Çeşitli konuşmaların sonunda moral bulup, güven tazelemiş oldular ve Çanakkale Boğazı'nın donanma ile geçilmesi planını onayladılar. Sonra da toplantıyı terk etti İngiliz Yüksek Savunma Konseyi üyeleri.

Dostun Evi Gönüllerdir Gönüller Yapmaya Geldim

Sabah çok erken uyanan, sözün doğrusu uyuyamadan sabah eden Ömer, hafif bir kahvaltıdan sonra, doğruca bir gün önce atıştıkları arkadaşı Mehmed Salih'in evine gitti. Kapının tokmağını biraz çekinecek, biraz ürkerek tıklattı. Görünürde dün sarmaş dolaş olmuşlar, birbirlerini affetmişlerdi, ama yine de yüreği biraz buruktu. Kırılan, zedelenen kalp olunca telafisi zor oluyor, eski hâlini alması için uzun bir zaman gerekiyordu. Bunun farkında olduğundan, bu sürece hız kazandırmak, zamanı geriye döndürmek istercesine, bu olumsuzluğu gidermek için erkenden kapılarının önünde belirdi.

Kalbinin güm gümleri; sanki setresinin, paltosunun üstünden görünüyör, hissediliyor gibi geldi ona. Sabahın köründe, herkes evinde güne hazırlanıyorken, aile mahremiyetine dalmanın manası yoktu. Gerçi Mehmed Salih'in annesini de babasını da çok iyi tanıyor, ikinci annesi babası gibi seviyordu, ama bu tanıma ona bu saatte rahatsızlık verme hakkını vermiyordu.

Geldiğine pişman oldu, eli tokmağa gitmiş olmasaydı, çoktan kapıdan geri dönecek, çıkarken heyecandan

dilini damağını kurutan yokuştan, aynı kurulukta bir nefeste inecekti. “Olmaz!” dedi. Geri dönüşü yok bunun, az sonra kapı açıldığı an içeri girmeliyim, diye düşündü. İçinden bir ses “Yapamayacaksın!” diye dürtüp durdu bedenini.

Kapıya baktı, bir gelen var mı diye dikkat kesildi kullakları, ani bir kararla arkasını döndü, evin önünden uzaklaştı. Ayıp olacağını bile bile iki üç adımda ayrılmıştı kapıdan, usta bir çeviklikle karşı bahçedeki sık ağaçların arkasına çömelip sindi, soluksuz bekledi. Az sonra açılan kapıdan uzanan başın “Kim o, kim o?” soruları karşılık bulamadı.

Kısa bir süre bekleyip kapının kapandığından emin olduktan sonra, yaptığı kabalığın, ezikliği içinde, yokuştan aşağı yuvarlanırcasına inen bedenini ayakları zor tartıyordu.

Ertesi sabah yine erkenden kapının önünde belirdi. Bu sefer söz verdi kendi kendine, kesinlikle kapıyı çaldıktan sonra içeri girecek, iki üç günlük soğukluğu gidermek için, arkadaşının hazırlanmasını bekleyecek ve birlikte iskeleye ineceklerdi. Ama yine olmadı:

“Yapamayacağım, bir şeyi düşünmek başka, yapmak başka şeymiş, dedi.

Bu sefer eli kapının tokmağına bile gidmeden arkasını döndü ve gitti.

Gün içindeki derslerde, öfkesinden hop oturdu, hop kalktı ama kimseye belli etmedi huzursuzluğunu. Kendi kendine: “Sen bu kadar zayıf olamazsın Ömer, arkadaşın Mehmed Salih’e karşı öyle büyük yanlış yapmadın. Sadece karşılıklı atıştınız, arkadaşlar

arasında da böyle ufak çaplı sürtüşmeler her zaman olabilir, yeter ki nezaket ve terbiye sınırlarını aşmasın. Sizinki de sıradan bir münakaşaydı, üstelik ilk sataşan da kendisiydi, sen sadece cevap verdin. Onu kıracak bir söz söylemedin. Yarın son defa git ve kesinlikle içeri gir icap ederse de af dile.” dedi durdu.

Bir defa yüreği pırpırlanmıştı, yıkılanı kaldırmak, kırılanı tamir etmek için çırpınıyordu. Gerçi her ikisi de birbirlerine karşı eski muhabbetlerini sürdürüyorlardı, aralarında değişen bir şey yoktu, bunun böyle olduğunu kendisine anlatması, kendi kendisini ikna etmesi için verdiği kararı uygulaması gerekiyordu ona göre, yoksa bu kuşku içini yiyip bitirecekti.

Gece başını yastığa koyduğunda; “Zaferden önceki son gecem, yarın kale fethedilecektir, kırılan gönül onarılacaktır.” dedi. Meşhur hadiseden sonra deliksiz uyuduğu gece bu gece oldu.

Ertesi sabah kapıyı tıklattıktan sonraki bekleyişi güven doluydu. Önceki ürkek, korkak, kaçamak hâli yoktu. Tokmağı çalıp iki adım geriye çekilişi sırasında, geçen sefer kaçarak saklandığı ağaç gözüne ilişse de görmezden geldi, kararlılığını bozmadı, umursamadı.

Kapıyı açan Mehmed Salih şaşırdı:

– Hayırdır arkadaşım, buyur içeri gel, bir aksilik yoktur inşallah. Validen nasıl, bir kötü haber yoktur inşallah. Çok endişelendim, bu saatte gelmenin mühim bir sebebi yoktur diye diliyorum.

– Merak etmeyesin, sadece seni ve aileni ziyaret etmek istedim, deyince yüreğine su serpildi Mehmed

Salih'in. Ömer'i yabancı olarak görmediği için, içeri gidip gelenin kim olduğunu haber verme ihtiyacı duymadı.

– Öyleyse buyur içeri de birlikte kahvaltı edelim, çok güzel kesme çorba var sofrada, dumanı da üstünde, kırmızı biberle üstüne yakılmış tereyağı da cabası.

İkisi birlikte ailenin bulunduğu, yemek odası büyüklüğündeki mutfağa geçtiler. Mehmed Salih'in annesi, babası ve neredeyse bir yıldan beri görmediği için, artık bir genç kız olan kızkardeşi Didar'la selamlaştı.

– Gel Ömer'im, sobanın yamacına gel, sabahın ayazını yemişsin, ellerin buz gibi olmuş, diyen Şerafeddin amcasının sözünü kıramadığı için odanın en sıcak yerine oturdu, sobanın yanan odunları, kalın kalın meşe kütükleriyle takviye edildi.

Hâl hatır sorma faslından sonra, aileden biri olarak kabul edilen Ömer de büyük bir iştahla kesme çorbasını kaşıklamaya başladı, boşalan kâsesi lebaleb dolduruldu.

Bir yandan çorbasını kaşıklıyor, bir yandan da ailede kendisine karşı bir soğukluk var mı yok mu, eski muhabbet devam ediyor mu diye bakınıyordu. Tahmin ettiği soğukluktan eser bulamadı, içi rahatladı, günlerdir zehir ettiği dakikalarına acıdı, kendisine yaptığı işkenceden utandı.

Kahvaltı bitti, Didar annesi ve babasının orta şekerli kahvelerini koyduğu cezveyi sobanın üzerine yerleştirirken, iki arkadaş müsaade istediler, aşağıya Eyüp İskelesi'ne inmek için kapıyı dışarıdan çektiler.

Ömer'den mutlu kimse yoktu artık bu dünyada. İskeleyle kadar attıkları her on beş yirmi adımda bir, arkadaşı Mehmed Salih'in ellerini tuttu ya da sırtını sıvazladı, sevincini, mutluluğunu, özrünü ifade etti. Vapura bindiklerinde de bir tük kadar hafif hissediyordu kendini.

O gün okulda da çok huzurluydu Ömer. Bu durumunu bütün arkadaşları fark ettiler, ama nereden kaynaklandığını kestiremediler.

Akşam eve döndüğünde annesine, çoktandır görmediği Didar'ın çok büyüdüğünden, serpilip güzelleştiğinden söz etti:

– İstersen en kısa zamanda sen de git gör, dedi.
Annesi:

– İnşallah oğlum, bir münasip zamanda rahatsız ederim, dedi ve ana yüreği, oğlunun gönlüne birinci cemrenin düştüğünü hissetti.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti

Ömer'in annesi Huriye Hanım, birkaç gün sonra sandıktan çıkardığı, adamlık feracesini giydi, üstünü başını düzeltmek için baktığı aynada, hâlâ güzel olan kendisini beğendi: "Gelinimin de güzel olmasını isterim, inşallah öyle olur!" dedi.

Hasta olmasına rağmen, evlat hatırı için, Mehmed Salih'in annesi Gülzade Hanımlara gitti. Niyeti hem çoktandır sormadığı hatırlarını sormak, hem de kızları Didar'ı görmektir. Ama Huriye Hanım bu konuda oğlunun aklından geçirdiğini tahmin ettiği düşüncelere karşı görüşmeydi. Çünkü bu aile en zor zamanlarında onlara evlerinin kapılarını açmış, yardımlarına koşmuş, tanrı misafiri olarak bağrılarına basmışlardı. Kardeş gözüyle bakması gereken Didar'a, başka gözle bakmak ihanetin ta kendisi olurdu.

Anne kız çok sevindiler Huriye Hanım'ı gördükleri için. İzzet ikramda yarıştılar, oturtacak yer bulamadılar. Akşam yemeğine de kalmasını, okul çıkışı Ömer'in de gelmesini birlikte yemek yemelerini rica ettiler.

– Çok teşekkür ederim davetinize, çok mütehassis oldum efendim. Ancak Hüsnü akşama kadar kapıda

beni bekler, içeri girmez, ben de çok üzülürüm, bir dahaki gelişte Hüsnü'yü de getiririz, o vakit bu davetinize de icabet ederiz efendim sağolunuz, dedi Huriye Hanım.

– Öyleyse yarın Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne askerler için çamaşır, sargı bezi, kum torbası dikmeye gideceğiz, vatanın dört bir yanı yangın yeri gibi malûmunuz, cephelere destek lazım. Bu yangınlardan hangi birini desem ki Kanal'ı mı, Çanakkale'yi mi, Kafkasya'yı mı? Söyleyin Allah aşkına Huriye Hanımcığım; bu kadar alçaldık mı biz, Talat Paşa geçen yaz Rus Çarı'nın tatil için gittiği Kırım'da ayağına kadar gidip ittifak teklifinde bulundu. Cemal Paşa da Fransa'ya kadar gitti. Ama ikisinden da netice alamadık. Biz düşmanlarımızdan yardım umar, medet bekler olduk, Allah hayırlara çıkarсын. Arzu ederseniz saat on iki vapuruyla geçmek için, Eyüp İskeleyi'nde kavilleşelim, ne dersiniz?

– Sevgili valideciğim, dışarıya çıkmışken bana da işlemek için patiska kumaş alır mıyız, diyerek, annesinin sözünü kesti Didar.

– Huriye Hanımteyze'nin lafını ağzına tıkadın, konuşmak için sıranı bekle ki ben de sana cevap verebileyim, olur mu Didarcığım!

– Affedersiniz, her zaman sıra saygı gözetmem icabettiğini bana tembihliyorsunuz. Huriye Teyzem yabancı olmadığı için ağzımdan kaçiverdi.

– İlişme çocuğa Gülzade Hanım, o benim de kızım sayılır.

– Buyrun konuşmanıza devam edin Huriye Hanımcığım.

– Pek tabii ben de ordumuza bir nebze de olsa yardımda bulunmak isterim. Ancak, bugün buraya geldiğim için yarın yorgun olurum, ondan sonraki güne ertelerseniz, ben de gelirim.

– Anlaştık Huriye Hanımcığım, çarşamba günü inşallah, iskelede buluşalım, bu hususta mutabık kaldığımızı zannediyorum. Senin isteğine gelince Didar, ordumuz bilmem kaç cephede birden savaşıırken, fuzuli yere para harcamamız yakışık almaz. İstedığın patiskaları başka münasip bir zamanda alırız nasıl olsa. Oraya vereceğimiz parayı ordumuza hibe edebiliriz. Geçen sefer başlatılan uçak alımı kampanyasına yardım ettik, iki uçak alınmıştı. Fena mı oldu. O uçakların şimdi Çanakkale Muharebesi başladıktan sonra hakiki değeri anlaşılır. Üstelik bu uçaklar; başarılı keşif uçuşlarıyla düşmanın elindeki gemi tip ve miktarını tespit, hem de taarruz hazırlıklarını devamlı takip etmektedirler. İki savaş gemisi alımı için de teberru etmiştik biliyorsun.

– Ettik ama İngiltere vermedi bize sipariş verdiğimiz gemileri, paralarımız da boşuna gitti, diyen Didar’a biraz kızarak cevap verdi Gülzade Hanım:

– Üzölmek istemiyorsan, oturur kendi gemini kendin yaparsın, kimseye de muhtaç olmazsın, bu işin doğrusu budur evladım, anlatabildim mi?

Didar sustu karşılık vermedi.

Biraz daha sohbet ettiler, vaktin geç olduğunu söyleyen Huriye Hanım, Didar ve Gülzade Hanım’la vedalaşarak evine gitti.

Atlı tramvayların artık kaldırılması gerektiğini, elektrikli tramvaylara geçmenin zamanı geldiğine inanmış, bütün hazırlıklarını da tamamlamıştı şehrin idarecileri. İstanbul gibi bir büyük şehir çağa, zamana ayak uydurmalıydı, çalışmalar da bu yöndeydi.

Çarşamba günü Eminönü'nde vapurdan inen hanımlar, Taksim'deki Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne gitmek için atlı tramvaya bindiler, sahanlığın yanındaki bayanlara ayrılan tarafa geçip oturdular.

Biraz yol alan tramvay, köprünün üzerindeyken atlar neden ürktülse ürktüler, birden şaha kalktılar, yoldan çıktılar ve sağ taraftaki kaldırımda yürüyen insanların üzerine doğru hamle yaparak tramvayın bir iki sarsıntıdan sonra devrilmesine sebep oldular.

Çıglıklar, bağırmalar, imdat sesleri atların kişneme seslerine karıştı. Neyin ne olduğunu anlamak için ortanın durulması, çıglıkların susması gerekiyordu. İki üç dakika sonra etraftan yardım için koşuşmalar başladı. Kalabalık, devrilen tramvayı kaldırmaya çalıştı.

– Bir, iki, üç haydi ya Allah, Bismillah, sesleri arasında kaldırılan tramvayın altında kalan bir kadının ezildiğini gördüler, cansız yatan bedenini yolun kenarına çektiler, ölüm raporunu yazması için hükümet tabibinin gelmesini beklediler.

– Vardacı yok muydu bu tramvayın önünde canım, niye devrilmiş?

– Hanım senin gözün kör, kulağın sağır mıdır, 'Vardaaa, çekilin tramvay geliyor, dikkat!' diyen vardacıyı görmüyor musun, duymuyor musun?

– İki üç gün daha bekleyemedin de öldün be hatun kadın, artık bu tramvaylar kaldırılıyor, bugün de son seferlerini yapıyorlardı, yarın elektrikli tramvayın deneme seferi başlayacaktı.

Kalabalıktan bir başka ses:

– Sen ne diyorsun ey âdemoğlu, senin ecel denen takdir-i İlâhîden haberin yok zannederim. Bırak lafûgüzafı, cümleleriyle cevap verdi bu konuşmaya.

– Peki kardeşim, tramvaylardaki bunca at ne olacak?

– Ne olacakmış, şu beyefendinin söylediğine bakın, ne olacak, zerzevatçı Arnavut’a tezgâh olacak, mahal- le aralarında pırasa, ıspanak, üzüm satacak.

Topluluktaki iyi giyimli, takım elbiseli, dal fesli biraz da bilgili olduğu anlaşılan bir beyefendi:

– Dersaadet Tramvay Şirketi, tamı tamına kırk bir yıldır, dört yüz otuza yakın at kullanarak milyonlarca yolcu taşımış ve mühim bir hizmeti yerine getirmiştir. Ancak Harbiye Nezareti, Balkan Savaşı’nda ordumuzda yeteri kadar at olmadığı için otuz bin altına hepsini satın almıştı. Sizler hiç gazete okumuyor musunuz ki bu olan bitenden haberiniz yoktur. At sayısı azaldığı için de İstanbul Şehremini elektrikli tramvaya geçme kararı almıştır.

– Huriye Hanımcığım iyi misiniz, yaranız bereniz var mı?

– Kolum devrilen koltuğun altında kalmış, incindi zannederim.

– Didar’ın ve benim çok şükür ki bir şeyimiz yok, size üzuldüm. Ama daha ziyade bu vefat eden hanımefendiye ... Allah gani gani rahmet eylesin. Yola devam edemeyecekseniz geri dönelim, ısıdırabınız varmı, ne dersiniz?

– Biraz ağrım var, sıcağı ile bir şey hissetmiyorum, inşallah sonra artmaz. Gideceğimiz yere gidelim, madem niyetlendik.

– Öyleyse az bir yolumuz var Tünel’e yürüyelim, oradan Tünel’e biner, Şişhane’ye çıkarız.

Yolcuların bir kısmı at arabalarıyla olay yerinden hemen alındı, yaralı olanlar doktor gelmesi için bekletildiler. Huriye Hanım’ın yırtılan feracesinin sallanan kol ucu, Gülzade Hanım’ın çantasındaki iğne iplikle üstünkörü tutturuldu, üstleri başlarını silkelediler, Tünel’e doğru yola revan oldular.

Ben Dahi Kal'alarını Yıkub Harab Etmeyem

Bitmekte olan sonbahar mevsimine güle güle demeye hazırlanan kış mevsimi, yavaş yavaş kendisine yer hazırlıyor, gelmek üzere olduğunu haber veriyordu. Bu yüzden bugün hava hatırı sayılır bir soğukluktaydı. Yağmur ara sıra bardaktan boşanırcasına yağıyor, durduktan sonra yalancı bir güneşle renklerin dans ettiği bir gökkuşağı kendisini gösteriyordu. Ama soğğun, ayazın elleri ayakları, burunları dondurup kızartmasına hiçbir şey engel olamıyordu.

Hafta sonu olduğu için, güzelce uyuyan ve gün ortasında uyanan Mehmed Salih, kahvaltı ettikten sonra, bir iki arkadaşa rastlar da iki üç laf ederim düşüncesiyle Eyüp Meydanı'na doğru yürürken Kemal Naci'yle karşılaştı. Hâl hatır sorma faslından sonra, hafta sonu bıraktığı yerden devam etti konuşmasına.

– Ağlamayan çocuğa meme vermezler azizim, burada oturduğumuz yerde kalır durursak kimse bizi cepheye göndermez, bir şeyler yapmak lazımdır. Diğer Sultani talebeleriyle konuşmak, vaziyeti gözler önüne sermek, hâl çaresi düşünmek gibi... Ne dersin Kemal Naci? Ama önce kapalı bir yerde oturalım, birer sıcak salep içelim de ısınalım, hem de iki üç laf edelim.

Aynı semtte oturan ve tesadüfen karşılaşan arkadaşlar, masalarının etrafında alçacık hasır sepmenlerin sıralandığı bir kahvehanede sıcak salep ve ihlamur içerek ısındılar. Hem de ayaküstü başladıkları sohbetlerine kaldıkları yerden devam ettiler.

– Bu görüşlerine ben bir noktada katılmıyorum Mehmed Salih. Fazla heyecanla hareket etmek bazen insana zarar veriyor. Beyazıt Meydanı'nda ne dediler Harbiye Nezareti yetkilileri, şimdilik size ihtiyaç yok, icabettiğinde tabii ki davet edilecek, silah altına alınacaksınız demediler mi, dediler. Öyleyse sabretmek, vaktimizin gelmesini beklemek en doğrusudur.

Dersimiz olduğu halde, o gün topluca gittik de ne oldu, hepimiz ihtar cezası almadık mı kardeşim? Memlekette genç kalmadı biliyorsun, hepsi de savundukları toprakları uğruna toprağa düşüyorlar. Enver Paşa matbuata sansür koymuş diyorlar. Sarıkamış'ta ne olduğunu dahi bilmiyoruz. Bu kış kıyamette o dağlardaki vatan evladının hâli nicedir acep? İki düşünüp bir hareket edelim. Aksi halde zararı yine dönüp dolayıp bize dokunur.

Çanakkale başladı, ama henüz alevlenmedi. Ya yangın bacayı sararsa Boğaz'dan geçmek için hepsi birden çullanırlarsa üzerimize, işte o zaman askere ihtiyaç olacaktır. Bu sözlerimi yanlış okuyup korktuğuma, veyahut da kendime olan güvenimin eksikliğine yorma. Günün günü, günün saati var.

Bak ben sana Sarıkamış'tan gelen bir mektubunu okumak istiyorum. Günlerce kar altında elleri,

ayakları buz keserek yürüyen askerin sefaletine çok güzel tercüman oluyor bu satırlar...

Mahallelerindeki bir ailenin tek oğlu olan şehit gencin mektubunu, anne ve babası okuma bilmediği için Kemal Naci okumuş ve bir kopyasını da yazarak cebine almıştı ertesi gün okulda arkadaşlarına göstermek için. Katlanmış mektubu paltosunun iç cebinden çıkardı:

“Canım anam şu anda dışarıda gene kar yağıyor. Bu manzarayı sıcak, kapalı bir yerden seyretmek başka hisler uyandırıyor insanda. Dün gece köye varmak için yolda, esen rüzgârla birlikte savuran kar altındaki hayallerim başkaydı, şimdi başka. Şu anda yere düşen kar taneleri nazlı bir gelin gibi görünüyor gözüme, ruhumu okşuyorlar. Oysa geceler, çok hoyrattılar, acımasızdılar, yol kesen eşkıyalar gibi, elimizi, ayağımızı bağlıyor, soğuktan hareketsiz bırakıyor, donduruyor, bıçak gibi içimize işliyor, şamar gibi suratımıza iniyorlardı.

Ah iki gözüm anam; insan hafızası çektiği sıkıntıları ne kadar çabuk gerilere atıyor da yeni yaşayacağı hadiselere zemin hazırlıyor, yer açıyor. İçinde bulduğumuz her sıkıntılı anda, her menfi şartta, yaşayacağımız güzellikleri tasarlayarak, ümit ederek hayata tutunmaya çalışıyoruz. Yoksa tahammül etmenin mümkünü yoktur. Şimdi düşünüyorum da yere düşen her kar tanesinin şekli gibi; hepimizin hayalleri, arzuları, umutları da başka başka. Benim hayallerim, Hasan Onbaşı'nın hayalleri, Ziya Çavuş'un hayalleri, mandadaki, takımdaki, alaydaki, ordudakilerin hayalleri... Ve de senin hayallerin, diğer anaların hayalleri...

İnşallah muzaffer bir şekilde kavuşursak, ben benimkileri sana anlatacağım, sen de seninkilerden bahsedersin, ana oğul arasında gizli kapaklı şey olmazmış, öyle diyorlar. Ben saklasam bile, analar evlatlarının yüreğinden geçenleri bilirlermiş, çünkü Rabb'im onlara, evlatlarıyla ilgili her şeyi malûm edermiş.

Dün gece yarısına doğru vardık İslamköy'e. Hepimiz ayrı ayrı evlere misafir olarak dağıldık. Bizim ev sahibimiz hemen ocağı alevlendirdi. Bizleri askerde olan evladı yerine koydu. Üstümüzdekilerden çok kirli olanları ve de hemen kuruyabilecek olanları yıkadı. Çamaşırlarımızı kaynatıyor şu anda. Ocağın üstündeki iki sacayağında, ayrı ayrı iki teneke ağız ağza çamaşır dolu. Taşmaya çalıştıkça tokaçla aşağıya doğru bastırıyorlar. Çünkü elbiselerimizdeki bitlerin onu aşağıya, yirmisi yukarıya doğru sıralanmışlar gidiyorlar. Zannedersin ki bizden önce Sarıkamış'a varacaklar. Ah bir de hasta etmeseler insanı, çok iyi olacak, başka bir isteğimiz yok, biz onlarla yaşamaya alıştık zaten.

Aylardan sonra sıcak bir ocak başında banyo yaptım, vücudum dinlendi. Hayli bir zaman sonra sıcak bir yatakta, kapalı bir mekânda uyuyacağız. Ziya Çavuş çok hasta anacığım. Atın sırtında zor attık buraya. Alayın doktoru gördü, ama herhâlde yapacak bir şey yok ki bir şey yapmadı. Ateşler içinde yanıyor, hem de tir tir titriyor. Biz onu ateşin yanına yatırmıştık, ama ev sahibi yatırdığımız yerden kaldırdı, duvarın dibine pencerenin önüne yatırdı. Şimdi inim inim inliyor. Bir ara dışarıdan getirdiği karlarla kollarını, bacaklarını ovdu, ateşini düşürdü.

Biraz açılınca:

“Ben bittim, gayri benim yolum buraya kadar, beni burada bırakın gidin, daha fazla yük yapmayın kendinize, ayak bağı etmeyin. Az önce içim geçmişti, büyük babamı gördüm rüyamda, ‘Bekle seni almaya geliyorum.’ diyordu. Sizin anlayacağınız bana yol göründü kardaşlar.” dedi.

Hasan Onbaşı ona “ Saçma saçma konuşma.” dedi, eğildi ateşine baktı, sevinçle zıpladı:

“Herkes gelsin baksın, hiç ateşi kalmamış, Ziya Çavuş kurtuldu, hastalıktan kurtuldu, şükürler olsun.” Odadaki herkes bu mutluluğa ortak olmak için, kovandaki peteklere üşüşen arılar gibi, Ziya Çavuş’un başına üşüştü, birer birer ellerini alınına koydular. Doğruydu, ateşi düşmüştü. Ziya Çavuş’un da gözleri parladı, kalkıp oturmak istedi.

“Öyleyse senin çamaşırlarını da alalım, seni de hazırlayalım yola.” dedi ev sahibi. Üstündekileri çıkardı, kalın yün yorganı boğazına kadar örttü Ziya Çavuş’un. Bayram giysilerini bekleyen çocuklar gibi, mutlu mutlu çamaşırlarının kurumasını bekliyordu.

Sonra yere kurulan kocaman bir yer sofrasında yufka ekmeğiyle kuru fasulyeyi kaşıkladık, bir daha hiç acıkmayacak kadar tıka basa doyurduk karınlarımızı. Yerde yatan Ziya Çavuş’u unutmuştu herkes karnını doyururken. Ev sahibimiz ayrı bir tabağa koyduğu yemeği yatağının başına götürdüğünde şaşakaldı. Kaşık sesleri arasında Ziya Çavuş’un sessizce can verdiğini duymamıştık. Son lokmalarımız boğazlarımızda düğümlendi, biraz önce düşen ateşine bir mana vermeye çalıştık. Yarın bu köyün mezarlığına gömeceğiz arkadaşımızı.

Sen ne asil bir milletin evladısın Ziya Çavuş'um, cayır cayır ateşler içinde kavruldu da gık demedin, karnın aç, ayağın çıplak günlerce yol aldın da karnın içinde, yarı beline kadar ıslak, üstüne üstlük bir de dağların başındaki ayazı yedin ciğerlerine, aç susuz yürüdün, ümidini kaybetmedin. Ümit deryasının kaptanı sen miydin yoksa? “Bu tepeyi de aşalım arkasında ısınacağız” dedin. “Bu tepeyi de aşalım, bundan sonraki konak yerinde karnımız doyurulacak, ayaklarımıza potin, sırtımıza kaput verilecek.” dedin. “Analarımız bizi bu vatan için doğurdu, vatan sana canım feda” dedin. Doğru söylemişsin, canın bu vatan feda oldu, için rahat etsin Ziya Çavuş'umuz. Hayır, hayır Ziya Çavuş'umuz değil, Ziya Binbaşı'mız, Ziya Paşa'mız bizim. Nurlar içinde yat. Gittiğin yerde bizlere de yer aç, bekle, çoğa varmaz yanına geliriz, seni çok bekletmeyiz, diyerek hepimizin hislerine ve düşüncelerine tercüman oldu.

Bu Sarıkamış'a ne zaman varacağız bilmiyorum anacım, ama beni bu günden şair etti dinlesene:

*Sarıkamış dediğin bir uzak hayal şehir,
Git git bitmez yolları, yoksa Fizan mı nedir.
İçtiğimiz kar suyu, yediğimiz aş zehir,
Hepsi biter anacım, Rus'u aldık mı esir.”*

Ziya Çavuş bitlerin sebep olduğu tifüsten can vermiş, ne kadar hüznü değil mi arkadaşım!”

– Doğru söylüyorsun, Sarıkamış'takiler soğuğa karşı savaşıyor, aşağıda Cemal Paşa'nın Süveyş Kanalı'na yaptığı harekâta görev alanlar da sıcaktan,

çöl kumlarından yanıyor, bir orta yolu bulmamıza yardım et Allah'ım, bizi ne yandır ne de dondur, bizi felaha kavuştur ey Rabbül âlemin! Koca memleketimizin hâli içler acısı, bize kuvvet ve bu felaketlerden alınımızın akıyla kurtulma, ordularımıza muzaffer olma gücü ver, düşmanlarımızı bize güldürme!

– Amin

– Sıramızı edep içinde beklemekten gayrısı yalandır. Ömer'i de alalım, gel seninle Fener'e, Balat'a gidelim bakalım, bir kolaçan edelim, ne dersin? Gayrimüslimler İstanbul işgal edileceği zaman asacakları bayrakları bile hazır etmişler, söylentiler o yöndedir, bizim İstanbul'umuzu sahiplenmişler senin anlayacağını.

– Evet olanlardan herkes haberdardır, onlar bunu aşikâr yapmaktadırlar, kimseden korkuları yoktur. Sözüm ona şubat mart ayında yapacakları saldırılardan sonra; İngiliz ve Fransız gemilerini, İstanbul önlerinde alkışlamak için beklemektedirler. İstanbul'da müşterek bahisler oynanıyor, Osmanlı'ya şans tanıyan, oy veren yokmuş. Herkes Müttetiklerin kazanacağına inanmaktaymış, yani Boğaz'dan geçip İstanbul'u alacaklarına. Bu yüzden binlerce bilet satılmış.

– Hevesleri kursaklarında kalacaktır. Aç tavuk kendini buğday ambarında görürmüş. Haydi, kalk gidelim Ömer'i alalım. Bugün nasıl olsa hafta sonu tatili, hazır buluşmuşken, mühim bir işimiz de yokken, Fener'de, Balat'ta ne var, ne yok bakalım. Fazla boşlamaya gelmez, gerçi bir şeyler olsa İstavri ve Garisto bizi haberdar ederlerdi, ama yine de kendi işini kendi görmek gibi mutluluk yoktur hayatta...

Kahvehaneden çıktılar, gerisin geriye Ömer'in evine giderek onu da aldılar. Eyüp'ten yürüyerek Balat'a geldiler. Kış mevsimi olmasına rağmen Balat Meydanı; balık, zerzevat almaya gelen, deniz kenarındaki kahvehanede oturup nargile fokurdatan, taze demlenmiş tavşankanı çaylarını afiyetle içen kadın-erkek, genç-yaşlı insanlarla doluydu.

– Gel bu kahvede iki çay da biz içelim Kemal Naci.

– Çayı dönüşte içeriz, önce Gorgoroğlu İstavri'nin evine gidelim, İç Balat'ta Yahudilerin çoğunlukta olduğu bir mahallede oturuyor, ben yerini biliyorum.

– Ben de Garisto'nun evini biliyorum. Ayistrati Kilisesi sokağında ... Buraya kadar gelmişken ikisine de uğrayalım.

Balat'ta sık sık çıkan yangınları başarıyla söndüren ve bütün tulumbacılarının Yahudi olduğu, Tulumbacılar sokağından ve onun yan tarafında sıralanmış, tamamının Yahudi olduğu doktor ve dişçi muayenehanelerinin bulunduğu bir başka sokaktan geçtiler.

– Gelmişken Leblebiciler Sokağı'ndan biraz leblebi alalım, evdekiler severler, dedi Mehmed Salih.

– İyi olur, benim ailem de sever, bir iki okka alalım, hele bozanın içine atarsan bayılırım, çok lezzetli oluyor.

Eskimiş, ahşabı iyice kararmış kapısı kapalı olduğu halde, içerde kavrulan leblebinin kokusu buram buram dışarıyı saran, esen yellere bacasından ortalığa savrulan kokuyu ciğerlerine çektiler:

“Oooh!” dedi Kemal Naci. Arkasından Mehmed

Salih de; sokak aralarında dolaşarak leblebi satan, keçeden yapılmış pantolonunun paçaları, dizlerine kadar bacağına sıkacak şekilde daracık düğmele- nen, sonra da yukarıya çıkıldıkça genişleyen, aynı ku- maştan yapılmış yeleş de bulunan leblebiciyi getirdi gözünün önüne. Omzunda kıldan heybesi bulunan, koltuğunun altına sıkıştırdığı eleğin içinde un helvası satan bu leblebicinin taklidini, usta tiyatroculara taş çıkartacak bir şekilde yapmaya başladı:

– Leblebiyi kavura kavura,

Dumanını savura savura... gerisini hatırlayamadı, başka tekerlemeye geçti:

*“Leblebi koydum tasa,
Doldurdum basa basa,
Benim yârim çok güzel,
Azıcık boydan kısa.”*

– Bu kadar oyun yeter Mehmed Salih, haydi içeri girip leblebimizi alalım, biraz da İstavri ve Garistolara alalım, elimiz boş gitmeyelim.

İkişer ikişer paylaştıkları leblebi kese kâğıtları ku- caklarında Gorgoroğlu'nun yolunu tuttular. Balat Meydanı'na geldiklerinde arkalarından Garisto'nun seslendiğini duydular:

– Kemal, Mehmed Salih, Ömer!

Döndüler, seslenen Garisto idi.

– Can arkadaşlarım, bizim köye hoş geldiniz, sefa- lar getirdiniz, hangi rüzgâr attı sizi buralara...

– Gökte ararken yerde bulduk seni, biz de sana ge- liyorduk, İstavri'ye de uğrayacağız.

– Haydi, doğru bize gideceğiz, yemek yemeden sizi bırakmam, itiraz istemiyorum. Elimdeki torbada palamutlar diri diri. Hepsi de yağ deposu gibi, tadı içinde, leziz mi leziz... Mahallenin fırınına verdik mi kiremitin üstünde, taze ekmek somunuyla kırar soğanı da afiyetle yeriz. İki dakika bekleyesiniz, yeşillik kıvırcık alayım manavdan.

Ellerinde mumlarla Ayistrati Kilisesi'ne gittikleri anlaşılan, yolda karşılarına çıkan kalabalık grup atıkları her adımda “Naş, naş!” sesleriyle tempo tutuyorlardı.

Garisto'nun evine varmadan üç beş ev önce de; dışarıdaki soğuğa rağmen sokakta hora tepen, eğlenen gençler gördüler. Yarı sarhoş oldukları için de ne dedikleri tam anlaşılmayan, söyledikleri sözleri ağızlarında geveleyen, attıkları naraların arasından sadece; “Naş, naş!” seslerinin seçildiği bu kalabalık Mehmed Salih'in çok canını sıktı.

– Ne diyor bunlar Garisto, ne zaferinden bahsediyorlar, kazandıkları bir zafer vardır da bizim mi haberimiz yoktur?

– Sıkma canını kardeşim, bunlar görüyorsun, kendi çalıyor, kendi oynuyorlar, baksana kuzum, dedikleri bile anlaşılmıyor, tamama saymayasın söylediklerini...

Mehmed Salih, Ömer ve Kemal Naci'nin yabancı olduklarını anlayan, Garisto'ya da kızgın ve öfkeli bir şeyler söylediğini fark eden bir Rum genci, yarı sarhoş vaziyetine aldırmadan, çarpık adımlarla Mehmed Salih'in üzerine yürüdü. Derken hora durdu, oynayanlar olanları seyre koyuldular, eğlence arar bir halde

çingar çıkmasını bekliyorlardı. Ortalık bir karışsa da cümbüş daha da şenlense diyen bir halleri vardı.

Hadisenin büyüyeceğini, kavganın ve sataşmanın boyut değiştireceğini sezen ve kollarını iki yana açan Garisto, bir yandan Mehmed Salih'e, bir yandan da sarhoş gence "Durun, yapmayın!" demek istercesine set olmak istedi. Elleri dolu olduğu için de, ne Mehmed Salih'i tutabildi, ne de sarhoş genci. Bir onun tarafına koştu, bir diğerinin... Kemal Naci kızdı:

– Buraya kavga etmeye mi geldin Mehmed Salih! Bırak naşlasınlar. Naş demekle zafer onların olmaz.

O zamana kadar suskun kalmayı tercih eden Ömer de:

– 'Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz

Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde.' der Ziya Paşa. Bunlar kim, zafer kazanmak kim? Buradakilerin hâlini görüyorsun, cepheye gelenleri, Limni'nin, Mondros'un önünde demirleyenleri farklı mı zannedersin. Git bak onların elinden de rom şişeleri düşmüyordur. Zafer imanla elde edilir, başını uğruna koyduğun değer kutsiyetine inanmakla elde edilir. Yapma Allah aşkına, sen ki bizim en aklıselim sahibi arkadaşımızsın, fevrî davranmak bize yakışmaz. Hele hele sana hiç yakışmaz, topla kendini. Sana cevver eden sal Allah'a.

Kemal Naci lafa karıştı:

– Adım gibi eminim bunların geldikleri gibi gideceklerinden. Zaferi de kazanacağız azizim, sabret. Bilirsin; sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur.

İte ite önlerine kattıkları Mehmed Salih önde, diğerleri arkasında, zaten yaklaştıkları evine geldiler Garisto'nun. Kapıyı açan annesi gençlerin okul

arkadaşı olduğunu biliyor ve önceden tanıyordu, ama şimdiye kadar evlerinde hiç ağırlamamıştı onları. Yarım ağızla buyur etti içeri ve yanlarından ayrılarak başka odaya geçti. Aslında onlarda kaç göç yoktu, istese yanlarında kalabilir sohbet edebilirdi, ama belli ki gelenlerden pek hoşlanmamıştı. Bunu davranışıyla ifade etti.

Elindeki balıkları ve öteberiyi mutfağa götürmek için dışarı çıkan Garito'nun arkasından:

– Buyrun, ikinci sıkıntıyı, kadın bizi kovmaktan beter etti, diyerek Mehmed Salih söylendi.

– Ortalığı kolaçan edelim diyen sen değil miydin Mehmed Salih. Eğer gelmeseydik bu manzaraları görebilir miydik? Biraz sabit–kadem ol bakalım, verdiğin karardan ve sözünden dönme, kararında sebat et. Deminden beri seni avutuyoruz çocuk gibi, biraz olgun davran da tahlilini yapalım çevrenin, sızlanıp durma.

Kemal Naci'nin bu çıkışına hak verdi, sustu, biraz sessizlikten sonra:

– Bu naş diyenlerin hepsini Çanakkale'ye cepheye göndereceksin, topun namlusuna da süreceksin, fırlatacaksın gökyüzüne, görsünler hora teperek naş nasıl olurmuş. Paça ıslanmadan balık tutulmaz anlasınlar.”

– Bak ne güzel söyledin, kendi kendilerine avunuyorlar, daha doğrusu eğleniyorlar, bırak sen de onların zavallı hâliyle eğlen.

Az önce sokakta yaşananları unutturmak istercesine, içeri neşeyle giren Garisto:

– Balıklar fırına gittiler, salata da birazdan hazırdır, haydi ellerini yıkayan sofraya hazırlansın, dedi.

En yakın akrabalarını ağırlar gibi mutluluktan uçuyordu Garisto. Belki de kendilerine duyduklarını zannettiği kızgınlığı azaltmak, havayı yumuşatmak, belki de; “Ben de sizdenim.” demek istiyordu. Bunu açık açık dillendiremiyordu, alacağı tepkiden çekiniyordu da bu yolu tercih etmişti. Bir Ömer’i kucaklıyor, bir eğilerek Mehmed Salih’in suratına bakıp tebessüm ediyor, kızgınlığını yok etmek, onu güldürmek istiyor, bir Kemal Naci’nin sırtını sıvazlıyordu.

Ellerini yıkamak için arka bahçedeki taşlığa çıkmak isteyen gençler mutfaktan geçtiler. Garisto’nun tumbul annesi arkasını dönmüş masada salata yapıyordu, sırtı dönük olmasına rağmen suratının asıklığı hissediliyordu.

Bahçedeki tulumbayı nöbetleşe çekerek ellerini yıkadılar, sonra da içeriye sıcak sobanın başına geçtiler. Sabahtan beri dışarıda olduklarından biraz içleri ürpermişti hepsinin, üstelik de tulumbanın suyu buz gibiydi.

Kapının çingırağı çalındı:

– Fıncının çırağı gelmiştir, balıklar hazır beyler gördünüz mü, salatadan önce balıklar oldu, haydi hazırlanın ziyafet başlıyor.

Dışarı çıktı Garisto, az sonra elinde büyük bir tepsi, içinde de beş altı çingene kiremitinin içine boylu boyunca yatırılmış ve de nar gibi kızarmış, kocaman palamutların ortalığa yayılan enfes kokusuyla içeri girdi, masanın üzerine koyduğu tepside hepsinin tarafına birer balık çevirdi. Hem salata tabağını hem de çatal-ları alıp getirdikten sonra, afiyetle yemeğe başladılar.

– Durun gramafona güzel bir İstanbul şarkısı koyup geleyim, dediğinde, holdeki gramofon Rumca bir şarkıyı taş plağında çoktan döndürmeye başlamıştı. Dışarıdaki annesi içeridekilere inat koymuştu bu şarkıyı sanki.

Garisto çok kızdı, biraz da mahcup oldu. Dışarıya plağı değiştirmeye çıksa, annesiyle çok şiddetli kavga edeceğini bildiği için hiçbir şey olmamış gibi sineye çekti, yemeğine devam etti.

Garisto ile konuşmak ve semtleriyle ilgili bilgi almak için gelmişlerdi, ama bu ortamda hiçbir şeyin konuşulamayacağını bildiklerinden yemeklerini yiyip kalktılar.

Misafirler kapıdan çıkar çıkmaz çıkıştı Garisto'ya annesi:

– Sen naparsın, sen yoksam Müselman mısın, Muhammed midir üstün tuttuğun, istemez misin İstanbul bizim olsun? Yanlış yaparsın, affetmem bilesin, evladım da olsan affetmem, uzak durasın bu gençlerden. Yarından tezi yok alırım İstanbul Sultanisi'nden de seni, veririm Balat'taki Rum Okuluna. Ya da hiç okutmam, cahil kalasın. Anlamış mısın, böyle fitne-ci âlim olacağına, kalasın cahil. Tercihim bu yöndedir. Benim son sözümü sorarsan eğer, naş naş çarigrat naş. Kulaklarını aç da duy! Naş naş, Çarigrat naş! İstanbul bizim olacak.

Çok canı sıkıldı Garisto'nun, ama içinden de şükretti. İyi ki arkadaşlarım buradayken kusmadı annem bu kinini, zor beklemiş.

– Osmanlı'nın zulüm değil, adalet esasına dayandığını sen benden iyi biliyorsun. Yahudi'si, Rum'u, Hristiyan'ı ile Fatih Sultan Mehmed'in idaresi altında

rahat rahat yaşayacağımızı anlayınca, fetih hareketine direnmemiş dedelerimiz. Fatih gibi büyük bir sultan olmasaydı, kiliselerimizin yerinde yeller eserdi.

İstanbul zaten bizim anne, hepimizin. Müslüman'ın, Hristiyan'ın, Yahudi'nin, herkesin. Kim kimin elinden almış, al tepe tepe kullan. İbadet istedin, ibadethanen mi yıkıldı, ticaret yapayım dedin, tezgâhın mı kırıldı, evinden barkından mı kovuldun?

Bak onlarla eşit şartlarda aynı mektepte okuyorum, daha ne istiyorsun. Belanı mı arıyorsun derler adama. Sulh yoluyla fethedilen yerlerdeki ibadethanelere, ehl-i kitaba ait mabetlere asla dokunulmaz. Ama savaşla fethedilen topraklardaki mabetler yerle bir edilebilir, Gayrimüslimler de sürgün edilebilirdi. Bu kural devletler hukukuna göre böyledir. Fatih Sultan Mehmed ne yaptı, İstanbul'u savaş yoluyla aldığı halde, Ayasofya'yı cami hâline getirdi, papaz ve hahamlardan meydana gelen bir heyeti kabul etti. Günümüze kadar yaşayan mabetlerin varlığını, Fatih'in din ve vicdan hürriyeti anlayışına borçluyuz. Belge mi istiyorsun al sana belge, şimdi getireceğim.

O kadar çok öfkelenmişti ki hırsını yenemedi, içerdeki kitaplıktan bir dosyanın arasından çıkardığı kâğıttan, Fatih Sultan Mehmed'in yayınladığı "Ahidname"yi okumaya başladı:

"Kendülerin ayinleri ve erkânları ne vechile cari ola gelirse yine ol üslûp üzere adetlerin ve erkânların yerüne getüreler. Ben dahi üzerlerine varub kal'alarını yıkub harab etmeyem.

Buyurdum ki kendülerin malları ve rızıkları ve mülkleri ve mahzenleri ve bağları ve değirmenleri ve gemileri

ve sandalları ve bil cümle meta'ları ve avretleri ve oğlancıkları ve kulları ve cariyelerin kendülerin ellerinde mukarrer ola, mütearız olmayam ve üşendirmeyem.

Anlar dahi rençberlik edeler. Gayrı memleketlerim gibi deryadan ve kurudan sefer edeler, kimesne mani ve müzahim olma, mu'af ve müsellem olalar.”

İşte fetihten sonra asırlarca tatbik edilmiştir bu ahidname. Yani; ticarete, ibadette, kıyafette, inançta, seyahatte serbest bırakmış, kimseye hükmetmemiştir bu büyük hükümdar ve yüce millet. Söz verdiği gayrimüslim nüfusun da torunlarıız biz.

Şimdi anladın mı bu arkadaşlarımı niçin çok sevdiğimi, benim elimden alınan bir şey yok ki sahip olduklarım zaten elimdedir.

– O İstanbul bizim idi, Fatih elimizden almadı mı? Şimdi geri istiyoruz. Dört yüz altmış bir yıl önce aldıkları emanetimizi istiyoruz.

– Aldı da ne yaptı anne, seni yerinden yurdundan mı etti? Yetmiş iki buçuk millet bir arada yaşıyoruz kardeşçe, sen de biliyorsun: Agora Meyhanesi'nin sahibi Hristiyan, ciğercimiz Müslüman, sobacımız Bulgar, nalburumuz Boşnak, aktarımız Pomak, kebabçımız Arap. Bütün dinler; komşunu kendin gibi seveceksin demez mi? Böyle büyük bir millet, bize düşman gibi bakmaz, bakacak olsa şimdiye kadar bakardı.

Baktı ki annesinin anlamaya niyeti yok, tekrar tekrar anlatmaya hacet görmedi, çünkü değişen bir şey olmayacağını biliyordu ne kadar dil dökerse döksün.

– Bak anne, son söz olarak kararlılığımı anlayasın diye, şunu demek isterim ki; ihtiyaç olursa gönüllü

olarak İngiliz'e karşı savaşmaya bile giderim bunu kafana yazasın. Onların aleyhine çalışmak, nankörlerin, namertlerin işidir. Bu da benim yapıma göre değildir. Ömrüm boyunca haksızlığa tahammülüm olmamıştır benim, olmayacaktır da...

Canları çok sıkıldığı için, ayakları keyifsiz basıyordu yere Mehmed Salih'in de, Kemal Naci'nin de, Ömer'in de... İçeri girerken atıştıkları genç ve hora tepen kalabalık çoktan dağılmış, evlerine gitmişlerdi. Kapıdan çıktıklarında inceden başlayan yağmur şiddetini arttırmış, rüzgârın tesiriyle de sicim şeklinde ordan buradan sağlarını sollarını, paçalarını, palto-larının eteklerini ıslatmıştı.

Mehmed Salih,

– Hazır beni tutacak, engel olacak Garisto yokken, şu zirzop burada olaydı da bir tepeleyeydim, hakkından geleydim, dedi

– Sen bazen bizi anlamak istemiyorsun, sana boşuna mı dil döktük be kardeşim. Keşke bırakaydık da, sen değil de hora tepenlerin hepsi seni bir tepeleyeydiler, biz de seyrine bakaydık, belki aklın başına gelirdi o zaman, diyerek tekrar kızgınlığını dile getirdi Kemal Naci. Kemal Naci'yle aynı şemsiyenin altına sığıştığı halde sıırıslıklam olan Ömer:

– Yürüyün, hızlı basın adımlarınızı da Eyüp Sultan'da yatsı namazını kılalım ve dua edelim sayısını bilemediğim kadar çok cephede savaşan ordumuz için, dedi.

Başka camilerde birkaç saf olduğu halde, Eyüp Sultan Camii evvel ezel cemaat sıkıntısı çekmez, sıra sıra

saf tutanlar, engin bir huşu içinde namaza dururlar ve elleri, avuçları, gönülleri ağzına kadar nurani bir gıdayla nasiplenmiş olarak ayrılırlardı bu mabedden...

Bu geceki yatsı cemaati de, her zamanki gibi kalabalıktı. Üç kafadar da aralarına katıldıkları safı sıkılaştırdılar. “Allahuekber” nidaları hem caminin gök kubbesini, hem de ruhlarını yıkadı. Namazdan sonra Hazreti Halid Eba Eyyub el Ensari Hazretleri’nin türbesinin önünde durdular dua etmek için. Dualarının sonuna doğru Mehmed Salih hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı, hem dua ediyor, hem de gözyaşı döküyordu.

– Ya Eyyub Hazretleri, seksen yaşlarında, kendini atının sırtına bağlatarak fethine çıktığın bu güzel şehri ben eğer düşmana kaptırırsam, yaşamak bana haram olsun. Demek ki atına oturarak binecek mecalin ve gücün yoktu ki bağlattın kendini. Bağlattın da Arabistan çöllerinden İstanbul’a kadar aylarca yol aldın bu mübarek şehri fethetmek için. Ben yaşlıyım gidemem demedin ve bu şehrin fethi esnasında şehit düştün. Ne büyük talihtir ki o mübarek kabrin benim şehrimin topraklarındadır. Yine ne talihli bir hocadır ki Akşemseddin Hazretleri, senin gibi mübarek bir zatın mezarını bulmuştur. Benim on yedi yaşım ve senin seksenli yaşın... Utanıyorum, ben nasıl gözyaşı dökmeyeyim. Yüceler yücesi Peygamberimi evinde ağırlamak lütfuna eren sana, ey mübarek insan sana ne cevap veririm. Peygamberimizin: ‘O şehri fethedecek kumandan, ne güzel kumandandır...’ dediği büyük kumandan Fatih Sultan Mehmed’e ne cevap veririm yarın ahirette. Biz ne zorluklarla fethetmiştik,

sahip ıkamadınız mı dersenez, mahcubiyetten bakamam yüzünüze. “O Şehri fethedecek ordu ne güzel ordudur.” dediği o ordunun bir neferi olmazsam, yazık bana. Senin ve senin gibi mübarek insanların kabirleri, düşman çizmesi altında kalırsa nasıl yaŐarım ben, Allah muhafaza etsin!

Yüzyıllardır benim olan, bizim olan semtlerim; ruhuna benliğimin imzasını attığım, mührünü vurduğum Őehr-i İstanbul’um. Atamın, dedemin, ecdadımın yadigârı emanetim benim. Sana ihanet edersem kahrolayım, seni İngiliz’e, Fransız’a kaptırır, teslim edersem kahrolayım.

Birçok cephede vatan aşkıyla savaşan, din-i İslam’ı ayaklar altına aldırmmamak için çarpışan askerlerimize g ver Allah’ım. Bana ve benim gibi Şu anda burada kahrolan arkadaşlarıma da, cephe sıramızın gelmesi için bekleme, dayanma gücü ve sabır ver. El açtım, kapına geldim, boynumu bktm, dualarımızı kabul et, kapından boş evirme Allah’ım.

Dualarını yaptılar, avludan dışarı ıktılar. Gelirken hepsini ıslatan yağmur, caminin içindeyken kendilerine biraz nefes aldırmmıŐtı, dışarı çıkınca kaldığı yerden ıslatmaya devam etti.

– Olsun, nasıl olsa gideceğimiz yer evimiz, ıslansak da donsak da az bir yolumuz kaldı, gayret edelim arkadaşlar, dediler, birbirlerine cesaret vererek evlerine yollandılar. Yollanmadan önce de, bugünkü gezilerinin isabetli olduğunu, suyun uyuduğunu ama düşmanın hiçbir zaman uyumadığını gördüklerini söylediler.

Seher Nine

Çanakkale Boğazı'nı büyük donanmalarıyla geçmeden önce; her iki yakada bulunan tabyaları yok etmek için zaman zaman saldırılar yapıyor, bombalar yağdırıyorlardı. Bu bombalara, bazen Ertuğrul Tabyası, bazen Seddülbahir Tabyası cevap veriyor, onlar susmuşlarsa Orhaniye ya da Kumkale Tabyaları sırayla nöbeti devralıyorlardı.

Hepsi aynı anda ateş ederek mermilerini savuracak kadar müsrif davranamazlar, bol keseden ateş edemezlerdi. Bonkörlükleri tutar da kesenin ağzını açarlarsa işte o zaman ortalığı cehennemi bir gürültü kaplardı.

Bugün yine dörtlü ateş altında topa tutmuşlardı Agamemnon'u, Inflexible'ı, Suffren'i, Golva'yı ve gökteki yıldızlar kadar sayıları çok olan İngiliz ve Fransız gemilerini.

Seher Nine; atış üstünlüğü onlarda olduğu, topların fazla güm gümlediği bu sabah, siyah feracesinin etek ucunun birini serbest bıraktı, diğerini şalvarının bel lastiğine soktu, eline de boyundan uzun kalınca bir sopa aldı, yolda üzerine saldıracak köpeklere karşı kendini savunmak için tedbirini hazır etti. Sırtına da, Allah ne verdiyse neferlere götüreceği yiyecek çıkını attı.

Bugün sabah namazından sonra yatmamıştı, az çok demeyerek akşamdan hazır ettiği haşlanmış on yumurtayı, iki üç yufka ekmeğini çıkınına yerleştirdi.

– Bir yumurtayı ortadan ikiye bölseler iki kişi yerler, dörde bölseler dört kişi... On yumurta da en azından kırk kişinin kursağından geçer, ara öğün olur, midele-ri, hiç olmazsa yarım saat boşa dönmez, bu hengâmede çorbada benim de tuzum bulunsun. Köyde boş boş otursam kime ne faydam dokunur, yollarda ölürsem de ne gam, ardımdan ağlayacak kimim kimsem yok ki vatan sağ olsun, ya Allah bismillah, diyerek yola çıktı.

Savaştan önce, Seddülbahir köyünün halkı gerilere taşındığı, emniyete alındığı zaman köydeki evinde saklandı, günlerce kimseye görünmeden evinde kaldı. Neden sonra bu sabah, sırtındaki çıkına bohçaladığı yüküyle Seddülbahir Tabyası'nın önünde belirdi, askerler, subaylar yaşlı kadını görünce hayret ettiler:

– Ninem, teyzem sen nereden çıktın, canına mı susadın, dünyandan mı bezdin, ortalıkta ne geziniyorsun, kurttan, kuştan, tilkiden, bir de bizden başka kimse yok görmez misin?

–Ortalıkta dolaşan kurtlar, kuşlar, tilkiler benim melmeketimin heyvanlarıdır bana zarar vermezler, amma aha şu suyun içindeki, bahrin içindeki cavurları görür müsün, gelirse onlardan zarar gelir bana da, bize de, size de.

– Nereden gelip nereye gidiyorsun, senin evinde oturup tesbih çekmen, namaz kılman bize de dua etmen icap etmekteyken sen burada tehlikenin, ateşin göbeğindesin, oldu mu be ninem?

Nine çok öfkelen-di, elindeki uzun sopayı iki üç kere yere öyle bir vurdu ki:

– Sen benim namazıma, tespihime ne karışırı-sın, hemi de dua etmediğimi nerden bilirsin, densizlen-me. Hepsini de yaparım, kafama koyduğumu da... Sen kumandanına götür beni, yolumdan alıkoyma.

Bunları konuştuğu er, baktı ki laf anlamıyor, emir eri Ragıp'ın yanına götürdü nineyi.

– Tabyaya her geleni alıp getirecek misiniz Ragıp, Kapalıçarşı'daki yolgeçen hanı mıdır burası?

– Hay ağzına sağlık kumandanım, ben de aynı şeyi diyecektim, ama nöbetçi er getirdiydi de ...

– Al gel bakalım, derdi neymiş?

– Emredersiniz komutanım, diyerek ayaklarını bir-birine çarptı, dışarı çıktı.

Biraz sonra odadan içeri, seksen yaşını silme dol-durmuş, ama altmışındaki dinçlik ve dirilikle ayakta dimdik duran, eli sopalı, sırtı çıkılı, siyah feraceli, çi-çekli pazen şalvarlı Seher Nine'yle içeri girdiler.

Binbaşı Hasan, gökten yere düşen bir gök taşı gör-müş kadar hayretle baktı nineye, kafasını iki yana sal-ladı, içinden ya sabır çekti, olmadı, hayretini yene-medi, sesli söylenmeye başladı:

– La havle vela kuvvete illa billahil aliyül aziym! Ra-gıp nedir bu, sabah sabah?

Nine lafın altında kalmadı, kendisine acayip bir nesneymiş gibi bakılmasına da öfkelen-di:

– Sen beni görüyon mu, kumandan efendi, neye benziyom ben, bir ben-i âdemim, senin gibi eli ayak-lı bir insan, elhamdülillâh da Müslümanım. Sen de

benim eskerimin kumandanısın. Ben sana kestirmeden her şeyi deyivereyim. Siz köyü boşaltıverdiydiniz ya ben evimde saklandım, gitmedim köylüyle gerilerdeki köylere, maksadım da size ara sıra yiyecek azık getirmek için, şimdi anladın mı ben neyim. Hiçbir zaman da gitmeyeceğim beni de oradan çıkarmaya çalışma, sen çıkartırsın ben gelirim, çünkü bütün yolları bilirim ben.

Binbaşı Hasan baktı ki karşısındaki çetin ceviz, üstelik de çok kararlı, hâl dilince alttan alarak anlatmalıydı, yoksa işi çok zordu:

– İsminizi bağışlar mısınız ninem!

– Benim adımı Seher koymuş irahmetli dedem, bir seher vakti dünyaya gelmişim de ondan. Hemi de seher yeli esiyormuş ılgıt ılgıt. Çok da sevinmişmiş, ardından da şükrettikten sonra bir türkü çığırmaya başlamış:

*Sabahınan esen seher yeli mi,
Benim gönlüm divane mi deli mi,
Durup durup yar göğsünü şişirir,
Yoksa bugün ayrılığın demi mi?*

Beni görünce dedem bile sevinmiş kumandan, sen niye yüzünü astın da hayrette kaldın?

– Seher Nine'm, sabahtan beri patlayan top seslerini işittin mi sen? İşitmemek için insanın kulağının sağır olması lazım gelir. Savaş var savaş. Bak ortalıkta hiç köylü var mı, biz sizi düşündüğümüz için gerilere taşıdık köyü, can emniyetiniz için, sizin burnunuz kanamasın diye. Sen ne yaptın ortalıkta geziniyorsun,

kumandanlarım bana bunun hesabını sorarlar, sen köyü nasıl boşalttın, bu nine nereden çıktı derler. Ben şimdi senin yanına iki asker katıp doğru köylünün taşındığı yeni yere göndereceğim seni, bir daha da buralarda gezinme, evinden dışarı çıkma.

Seher Nine yine öfkelen-di, şalvarının bel lastiğine sıkıştırdığı feracesinin ucunu dışarı çıkardı, elindeki sopayı yere bıraktı, olduğu yere bağdaş kurup oturdu, sanki yere yapıştı:

– Sen beni dinliyon mu kumandan, benim adım Seher, az önce dediydim, ama lakabımı eksik dediydim. Bana köyde İnatçı Seher derler, daha doğrusunu da diyeyim mi, gözün korkmasın diye deyivermediydim, aha şimdi diyom, Deli Seher derler, aklıma koyduğumu yaparım ben. Bu esker benim eskerim, ben ara sıra gönlümden kopanı, soframdakini getirip, iki üç eskerin boğazından geçirmezsem uyuyamam oğul, kumandan beyim, zora koşma beni, dediğimi yaparım ona göre, sen de beni anla biraz.

Binbaşı baktı ki pabuç pahalı, karşısındaki nine çetin ceviz, laf anlamıyor, anlaşma yolunu tercih etti. Nasıl olsa bu kadar ateş altında, bir daha gelemez bu yaşıyla buralara diye düşündü:

– Tamam nineciğim, sen istediğin zaman askerine yiyecek getir, izin veriyorum, ama köylünün kaldığı yeni köye git, orda otur, sen de benim bu isteğimi kabul et, olur mu?

– Bugün getirdiklerimi alıverin, çıkının içinde, diyerek hâlâ omzunda duran çıkıyı önüne aldı, düğüm-lerini gevşetti, çözdü, kırılmasın diye çaputlar arasına

sıkıştırdığı yumurtaları, yufka ekmeğini çıkardı, kumandana verdi, içi boşalan bezi de katladı, cebine koydu, az önce yere bıraktığı sopasına tutunarak ayağa kalktı.

– Haydi, bana eyvallah, Allah’a emanet olun, silahınız güçlü, gözleriniz keskin olsun, irabbim izin verirse görüşürüz. Ben de senin sözünün üstüne söz koymayacağım, gerideki köye gidiyorum, amma buraya ne zaman istersem gelirim kumandan, bunu öyle bil. Yanıma da esker katma, ben geldiğim gibi giderim, ‘kurdu öldürene sürükletirler oğul.’ Sen getirmedi ki sen gönderesin. Ayaklarımla geldiğim gibi, tıpış tıpış giderim.

Hasan Binbaşı’nın cevabını bile dinlemedi, geldiği çeviklikle, arkasında bir toz bulutu bırakarak, askere yemek, ekmek getiren katırların geçtiği, sahra topraklarının aşırıldığı geniş patika yolda, çam ağaçlarının arasında kayboldu.

Yoksa Bugün Ayrılığın Günü mü

Yoğun bir dumanın genizlerini yaktığını hissetti. Gözlerini açmak istedi açamadı, şıpır şıpır yaşlar akıyordu, elleriyle ovalayıp tekrar açmak istedi, keskin bir yanık kokusunu hissetmesiyle yatağından fırlaması bir oldu. Odasında göz gözü görmüyordu, duvarlara tutuna tutuna dışarı çıktı:

– Hüsnu, Hüsnu, diye seslendi. Biraz safça olan Hüsnu'nün, akıl ederek dışarı çıkamayacağını düşündü, doğruca onun yattığı odaya yöneldi, bağırma-ya başladı:

– Hüsnu kalk, kalk Hüsnu yanıyoruz!

Hüsnu'nün odasında da göz gözü görmüyordu, ortalık duman içindeydi. Pazusu güçlü kollarıyla kucakladığı gibi Hüsnu'yü dışarıda aldı soluğu. Hüsnu'yü kurtarmıştı, sıra annesindeydi. Tekrar daldı içeri, arsız alevler küçücük pencerelerden dışarı uzatıyordu başını. Bu sefer:

– Annem, annem, can annem, diyerek daldı içeri. Annesinin odasına girmeye imkân yoktu, yangının kaynağı buradaydı, o yüzden alevlerin içine girmek mümkün değildi. Annesinin cayır cayır yanmasına göz yumması, o da olamazdı. Ya Allah bismillah

çektı, yardı alevleri, annesi yanacaksa o da yansa ne çıkardı.

İçeri girmesiyle çıkması bir oldu, elleri, saçlarının uçları kavruluverdi, çıktı dışarı. İki dakika durdu tekrar girdi içeri. Kokuyu, alevleri, bağışmaları duyan komşular da uyandılar, ellerinde kovalarla yangını söndürmeye çalıştılar.

– Yetişin, su dökün, boşalan kovaları doldurun!

– şu çuvalı ıslatın da başına sarsın Ömer, öyle girsin odaya, sesleri koşuşanların telaşlarını yansıtıyordu.

Piyer Loti Tepesi'ndeki yangın kulesinin gözcüsü, aşağıdaki Su Yolu Çıkmağı'nda yangın olduğunu haber verdi. Hem aşağıdan Eyüp tulumbacıları, hem de gözetleme kulesinin yanındaki tulumbacılar yola çıktılar.

Eyüp tulumbacıları; başta reisleri, omuzlarında su tulumbaları, yangın söndürme âletleri koşmaya başladılar. Yangın tepelerde bir evdeydi.

Tulumbayı koşar adımlarla sırtında taşıyan tulumbacı uçakları yokuşu tırmanmaya başladılar. Önlerinde de, tulumba takımının ağası ve yol göstericisi olan fenerci vardı. Borucu, su sıktıkları boruyu taşıyordu. Kökenciler, bir an önce yangın mahalline varsak da boruları döşesek diye acele ediyorlardı.

Alevler arasındaki simsiyah dumanlar, gecenin karanlığı olmasına rağmen gökyüzünde seçilebiliyordu. Sırtlarında su deposu teçhizatlarıyla yokuş çıkmaları oldukça zor oldu, nefes nefese kaldı çoğu idmanlı olsalar da...

Son bir hamle yaptı Ömer ve daldı içeri. Daha fazla bekleyemezdi, çünkü çatının kiremitleri üçer beşer düşmeye, odaların tavan kirişleri de, birer birer çöküp çatırdamaya başlamıştı.

Dışarıda bekleyenler, meraklı gözlerle kapıyı gözlüyorlardı. Ömer de bu sefer eli boş çıkmadı içeriden. Annesi kucağındaydı, ama cansız bedeniyle kucağındaydı. Son olarak kuvvetini topladı, evlerinden oldukça uzağa, sokağın karşısında bir yere bıraktı annesini, başına çöktü, koyverdi gözyaşlarını, ağlamaya başladı:

– Anacığım, anacığım kalk, aç gözlerini, bizi terk etme, seni çok seviyoruz, nefes alıyor musun annem, haydi bak yüzüme. Bak bu sene Sultani’yi bitireceğim, güzel bir işe girerim, güzel bir izdivaç yaparım inşallah, sen de torunlarını görürsün.

Büyük emeklerle, onları bu yaşa getiren annesi artık yaşamıyordu. Üsküp eşrafından Huriye Hanımefendi, kırk iki yıllık ömrünü Eyüp sırtlarındaki tek katlı bu ahşap evde tamamlamıştı. Ömer’in de şu âlemde, kızkardeşi ve Hüsnü’den başka yakını kalmamıştı. Anne ve baba gibi iki temel direkleri yıkılmış, rahmet-i Rahmana kavuşmuşlardı.

Tepeden yokuş aşağı inen tulumbacılar, Eyüp tulumbacılarından önce geldiler, ama sokağa girdiklerinde ev tamamen yanmış, yangında ölen Huriye Hanım da evlerinin karşısında, sokak ortasındaki taşların üzerinde soluksuz yatıyordu. Hüsnü, Ömer’in yanına sokulmuş, dibinden ayrılmıyordu. Çok korktuğu için sesini çıkaramıyor, ama belli ki için için ağlıyordu gözleri. Ömer okuldan gelene kadar, yaz kış, gün boyu

kapı önünde beklediği, evin ihtiyacını görsün diye sokak çeşmesinden tenekelerle su taşıdığı Huriye Teyzesi artık yoktu.

Sağında solundaki evlere sıçramasın diye tedbir aldı tulumbacılar, ateşten hiç eser kalmayacak şekilde ıslattılar ortalığı. İşleri bitince de, hortumlarını topladılar:

– Geçmiş olsun, ölen merhumeye de Allah rahmet etsin, dediler, ama bir yandan da Ömer’in eline bak-tılar bahşış verecek mi diye.

Ömer’in bahşış düşünecek hâli yoktu, Allah’tan vefalı ve dar günde yetişen kara gün dostları vardı da imdatlarına yetişti. Yangın sahiplerinin kendilerine bahşış olarak koç, koyun, para vermelerine alışık oldukları için, bu sefer de emeklerinin karşılığını beklediler. Komşuları tulumba takımının ağası olan fernerinin eline yüklüce miktarda para sıkıştırıp uğurladı onları.

Yarısı yokuş aşağı indi, diğer yarısı da yokuş yukarı çıktılar.

Yokuştan aşağı indikten sonra:

– Haayt, karada aslan, denizde kaplan, yetmiş iki buçuk millete duman attıran, yaman gelir, yaman gider, Eyüp’ün yiğitleri bunlar, naralarıyla ortalığı çınlattılar, koşturarak sokak aralarında kayboldular.

Huriye Hanım’ı komşunun evinde rahat döşegine yatırdılar, Ömer ve Hüsnu’yü de içeri aldılar. Büyük bir şok yaşayan Ömer, Hüsnu’yü yanından ayırmak istemiyor, sanki ona da bir şey olacak korkusuyla,

– Hüsni, yanımdan ayrılma, deyip duruyordu.

Mehmed Salih; okula giderken kolay kolay Ömer'e uğramıyor, ayrı ayrı giderek iskelede buluşuyorlardı. Bu sabah, annesinin kendileri için yaptığı böreğin yarım tepsisini soğumaması için, sıkı sıkı sardırması, arkadaşına Ömerlere götürüyüm diye ısrar etmişti. O yüzden uğradı arkadaşına.

Her sefer, sokağın başındaki kör kuyuya geldiğinde üzerindeki mermer bileziğine oturur, hem soluklanır, hem de Ömerlerin evine bakardı kapıları, perdele-ri açık mı, evdeler mi diye. Bunu bir alışkanlık hâline getirmişti.

Yine öyle yaptı, mermer bileziğe oturdu, başını kaldırıp karşıya baktığında çok şaşırды, bir daha baktı. Ömerlerin evi harabeye dönmüştü, yarısı yanmış, yarısı yıkılmış çökmüştü. Şaşırды, gördüklerine inanamadı, elindeki börek tepsisini yere bıraktı, olduğu yere çöktü kaldı.

– Vah, vah, vaah, diyebildi. Sağa sola bakındı kimseyi görebilir miyim diye. Komşularından bir beyefendi, sabah ezanından önce Huriye Hanım'ın selasını verdimiş, camiden geliyordu.

–Büyük bir afet atlattık evlat, arkadaşın Hüsni'yle beraber bizdeler, buyur gel, şu arkandaki kapı, buyur!

Hüsni'yle beraber ne demekti, ya Huriye hanımteyzesi neredeydi, bu asil Osmanlı Hanımefendisine ne olmuştu, yoksa? Aklına geleni hemen savuşturmak istedi zihninden, ama ya düşündükleri gerçekse...

Arkasını döndü ev sahibiyile birlikte eve girdiler. Cümle kapısının sağ tarafındaki odanın kapısı açıktı, girmek için adımını atacaktı ki yerde, rahat döşeginde yattığı belli olan üstüne beyaz bir çarşaf çekilmiş biri vardı ve bu biri belli ki merhume Huriye Hanımefendi’ydi.

Gelenlerin gürültülerini duyan Ömer, uyukladığı yerden doğruldu, kapıya baktı, can arkadaşı Mehmed Salih’i gördü ve şaşırıldı,

– Nereden duydun Mehmed Salih, dedi.

Mehmed Salih arkadaşı Ömer’e sarıldı,

– Büyük geçmiş olsun, diyebildi. Gerisini soramadı, duyacağı kötü haberden korkuyordu, Ömer’in anlatmasını bekledi,

– Gece yarısı kör dumanlarla uyandım. Annemin odasındaki mangaldan çıktığını zannediyorum. Her gece sıkı sıkı tembihler, “közleri küllerin altına iyice gömün, Hüsnü’nün odasında bırakmayın mangalı dışarı çıkarın, biçare kendine mukayyet olamaz, ziyan olur” derdi. Dün gece biraz ağrıları vardı, o yüzden odasına almış mangalı, tedbirli de davranırdı ama...

Daha fazla konuşamadı Ömer, kelimeler boğazına tıklandı, iç çekişleriyle yüreği şişti. Arkadaşı Mehmed Salih’le kucaklaştılar, Hüsnü de yanlarına geldi üçlü bir yumak oluverdiler, acılarını bölüştüler.

Arkadaşını biraz teselli etmeye çalıştıktan sonra,

– Ben gidip bir koşuda aileme haber vereyim, dedemlere ulaşayım, Kuran-ı Kerim, hatm-i şerif, mezarın hazırlanması işleriyle dedem ilgilensin, sonra da

kız kardeşine, eniştenlere bildirelim, merhumeyi öğle namazına yetiştirelim, diyerek söylediği işleri yapmak için Ömer'in yanından ayrıldı Mehmed Salih.

Arkadaşı Mehmed Salih geldikten sonra, omuzlarındaki acı yükü hafiflemiş, yüreğindeki yaranın şiddeti biraz azalmış gibi geldi Ömer'e. Çünkü biliyordu ki insan, insanın yangınını, ağısını alır, yüreğini soğuturdu.

Mehmed Salih gittikten sonra kalktı oturdu Ömer. O yanındayken rahatlamış, acısını azalmış hissetmişti, deniz dalgası gibi gidip gidip gelen gönül boşluğu, üzüntüsü bir an yine çöreklenmişti beynine,

– Bu ikinci felaket Allah'ım, üçüncüsünden sen bizi koru! Birincisinde yerimizden, yurdumuzdan olduk, Üsküp'ü terk etmek zorunda kaldık, yollara düşüp muhacir olduk. Şimdi de bu yangın... Ölümleri felaket olarak kabul edemem hâşâ, onlar senin ilahi takdirindir, bizlere dayanma gücü ve sabır ver Rabbim, diyerek yüksek sesle dua etti.

Eşe dosta acı haber ulaştırıldı, İstanbul Sultaniyesi'ndeki arkadaşlarının aileleri ve mahalle halkının katıldığı bir cenaze merasimi ile Eyüp Sultan'daki kabristana defnedildi annesi Ömer'in. Dönüşte komşularının evinde hatm-i şerif indirildi, şeker kâtılığı çekildiği için kuru üzümle helvalar kavruldu, gelenlere dağıtıldı. Duadan sonra, "Bizim evimiz senin de evindir" diyerek, eniştesi ve kızkardeşi evlerine davet ettiler, Ömer'i ve Hüsnü'yü alıp gittiler.

Hay Ağzına Sağlık Ben de Onu Diyecektim

İngiliz amirallik forsunun çekildiği muhrup Queen Elisabeth, Seddülbahir Tabyası'nın tam karşısına gövde gösterisi yapar gibi dikildi. Pırıl pırıl parlayan, kalınlığı neredeyse bir metreye yaklaşan kocaman çelikten gövdesi, gökyüzünü delecekmiş gibi uzanan direkleri, altı inçlik toplarıyla masallardan çıkmış bir deniz ejderhasını andırıyor; “Ben asrın en son sistem yenilikleriyle donatıldım, ben çağın harikasıyım, sizde böylesi yoktur!” diyerek caka satıyordu. Niyeti; dev cüssesiyle göz korkutmak, karşı taraftaki orduyu manevi çöküntüye uğratmaktı.

Savaşlarda, kaya gibi sert maneviyatı olanlar her zaman galip gelirler. Ahlaken ve manen güçlü olanlar, teknoloji savaşındaki mücadeleyi kazanırlar. Malzemedeki teknik üstünlük orduya, nihai zaferi getiremez. Asırlardan beri savaş sanatındaki bu kural hiç değişmemiştir. Elindeki son sistem silahları kendisine faydalı kılmayı bilen kumandan, zaferi hak eder. Yoksa en can alıcı noktalarda savaş güçleri söner, askerinin sınırları gevşer, moralleri çöker ve yenilgi kaçınılmaz olur. Bunu çok iyi bilen Tabyadaki askerler hiç oralı olmadılar, aldırmadılar. Ancak ne

olur ne olmaz diyerek de topçular top başı yaptılar, bekletiler. Sadece uzaklardan bir noktadan tabur imamının davudi sesiyle getirdiği tekbir nidaları, askere moral verdi, “Siz bize göre küçük lokma sayılırsınız.” demek istedi.

Karşılıklı kuvvet dengelerini kontrol eden taraflardan ikisi de aslında bu uzun bekleyişlerden sıkılmıştı. Bir an önce ne olacaksa olsun düşüncesiyle savaşın adamakıllı kızışmasını istiyorlardı.

Boğaz girişinde oldukları için, Seddülbahir ve Ertuğrul tabyalarının önemleri çok büyüktü. Bu tabyalar yok edilirlerse bu koca ejderhalar, birinci engeli aştılar demekti. Bu yüzden dinlenip dinlenip ateş ediyorlardı zırhlılar.

Kasım ayındaki ilk saldırıdan sonra; Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Cevad Paşa, bu bölgeye yeni takviyeler yaptırdı, muhtemel kara çıkartmasına karşı gerilen tel örgüleri uzatarak yeniletti. Tabyada yıkılan bonet duvarlarını tamir etti. Ağır seyreden savaş, Türk ordusuna bu eksikleri gidermek, yeni siperler, istihkâmlar açmak fırsatını verdi.

Seddülbahir Tabyası'nın karşısına dikilen ve ateş edeceği beklenen Queen Elisabeth hiç oralı olmadı. Arkasından bir yerlerden başka bir zırhlıdan top gülleri yağmaya, misketler sağa sola fırlamaya başladı. “Küçük dağları ben yarattım “ dercesine böbürlenlen bu zırhlı, şaşırtmaca yapmış, sağ gösterip sol vurmuştu. Cevabi birkaç gülle de tabyalardan yollandı, böylece bugünlük ödeşmiş görünüyorlardı. Top atışları kesildiği zaman,

– Binbaşım, Gelibolu'dan ekmek katırları gelmedi, fırınlar ekmek çıkaramamış, yemek saatimiz biraz gecikecek gibi gözüküyor, diyen Ragıp'a kızdı Hasan Binbaşısı.

Bir keşif uçağı tepelerinden büyük bir gürültüyle geçti.

– Biz ekmek muhabbeti yapıyoruz, elin gâvuru bizi tepeleyecek Ragıp, git işine, ekmeğin sırası mı?

– Bunlar keşif uçakları Hasan Kumandanım hedef tespiti yapıyorlar, uçakların tespit edemediği yerlerde balon uçuruyorlar biliyorsunuz. Özellikle de cephaneliklerimizin yerlerini belirlemek için bütün gayretleri, fotoğraf çekiyorlar, dedi Cevad Yüzbaşısı.

–Allah'a şükür ki bizim de Çanakkale Nara Meydanı'nda bekleyen, onlar gibi keşif yapan Nievport tipi bir uçağımız var, diye karşılık verdi Binbaşısı Hasan.

Derken bizim uçağımız da büyük bir cayırtyla tepelerinden geçti. Yüzbaşısı Cevad,

– Ne güzel bir tevafuk, Allah Allah, diyerek başını iki yana salladı. Kararlı ve ciddi bakışlarını, hayret anlamında, Cevad Yüzbaşısı'nın gözlerinde yoğunlaştırdı Hasan Binbaşısı, sonra emir eri Ragıp'a seslendi,

– Sahra Topçusu Mülazım-ı sani Sinan Besim Efendi'ye söyleyin; kırılan namlu çemberini söksün, karşıya Lapsekili ustaya götürsün. Gelirken de Lapseki'den fırınlardan ihtiyacımız kadar ekmeği alın gelin, bütün aklımı size mi vereyim.

– Hay ağzına sağlık kumandanım, ben de aynı şeyi diyecektim. Sen benden çok yaşayacaksın.

– Diyeceksen de be adam, ne diyeceksen de. Ragıp Çavuş burası cephe, burada hayat ve yaşamak kelimelerinin manası yok, burada geçer akçe yaşatmak kelimesidir. Yaşatmak, bizden sonrakileri yaşatmak yani... Yaşamak bundan önceki hayatımız için geçerliydi, o dönem bitti. Eğer ömrümüz olur da sağ dönebilirsek cepheden, ondan sonra kaldığı yerden devam edecektir yaşamak ve hayat bizim için. Şimdi parolamız yaşatmaktır. Cephe gerisindeki analarımızı, eşlerimizi, nişanlılarımızı yaşatmaktır.

Top atışlarının ardı arkası kesilmişti. Hasan Binbaşı en yakın zeytin ağacının gövdesine sırtını dayadı. Yüz yıllık dalların kendisini kucaklamasını, sarıp sarmalamasını ve bu mekândan alıp bir anlığına İstanbul'a ailesinin yanına götürmesini arzuladı.

Eşi Resmiye'yi, oğullarını, kızını göresi geldi. Büyük oğlu Muammer, rüştüyeyi bitirecekti, onun küçüğü Mustafa da bu yıl başlamıştı mektebe. Ya her dış çıkışında ishal olup ateşlenen, şimdilerde yeni yeni adım atmaya başlayan ay parçası Gülnihal'i ne kadar büyümüştü kim bilir. Sevgili eşi Resmiye'yi validesi ve pederine emanet etmişti, yine de kendisine ihtiyaçları var mıydı? İstanbul'da şeker kıtlığı çekiliyormuş, küçük Gülnihal'in mamasına koyacak şekerleri, yakacak odunları var mıydı acaba?

Çoluk çocuğuna hasret olması kabul edilebilir bir mazeretti, ama şimdi ona muhtaç olan, her bir yanı alev alev yanan vatan denilen mukaddes varlık daha önemliydi. Ailesi ihtiyaçlarını bir şekilde giderebilirdi. Bu tabya o olmasaydı nasıl yönetilirdi, kim komuta

ederdi. O yüzden zafer kazanılana kadar, davetsiz gelen bu misafirler, memleketlerine gidene kadar o, bu-
raya aitti,

– Benimkisi bir anlık zevzeklik, boşboğazlık, zihnimdeki kuru kalabalık. Benden gayrı kimsenin ailesi yok mudur, Cevad Yüzbaşı'nın, Mülazım-ı sani Sinan Efendi'nin, Ragıp Çavuş'un diğerlerinin ve de bıyıkları yeni terlemiş delikanlıların, kendine gel Hasan Binbaşı. Kâinatın madde dışı boyutları da vardır, aslolan da odur. Etrafındaki eşya ve hâdiselerde hikmet ara, mana denizindeki sallarmı batırma da oradaki yolculuğun hüsrarla neticelenmesin, dedi kendi kendine ...

Her zaman hoşlandığı emir eri Ragıp'ın sözleri bu sefer çok yavan geldi. Belki kızmakta haklıydı, yanından uzaklaştığı halde Ragıp Çavuş uzaklardan bağı-
rıyordu.

– Doğru diyorsun komutanım da yaşatmak için yaşamak lazımdır, torbamda iki üç erik kurusu var vereyim mi? Hiç olmazsa Seher Nine geleydi bugün.

Ses tonunu sertleştiren Binbaşı,

– Ragıp, doğru sana verilen vazifenin başına, yoksa ceza geliyor.

– Emredersiniz!

İlk defa subayından azar işiten Ragıp Çavuş, bıyıklarını taşımakta zorluk çeken incecik dudaklarını büzdü, ağlamadı, ama ağlamasına ramak kalmıştı, koşar adımlarla kumandanının yanından uzaklaştı.

O Altın Harflerini Tunç, Mermere Kazarak Sultani Şerefini Yücelt Yazı Yazarak

Harbiye Nezareti; kahraman askerlerinin, cephe-
de yazdıkları destanların gelecek nesillere aktarılması amacıyla, bir “harp edebiyatı” kampanyası başlattı. Bu kampanya, şair ve yazarlar tarafından askerlerin cephelerde gösterdikleri eşsiz fedakârlığın, kahramanlığın eserlerle ifade edilmesini teşvik etmekte.

Yazılacak yazı ve şiirler, hem bugünkü halka, hem de gelecek nesillere ve tarihe aktarılacak ve mühim bir görev yerine getirilmiş olacaktı. Savaş meydanlarından uzak olanlara da o hengâme, bütün canlılığı ve çıplaklığıyla gösterilmiş olacak, gelecek nesillere, torunlara canlı olarak hediye edilecekti. Bundan güzel ve değerli hediye de herhâlde olamazdı.

Bu amaçla, cepheye bir edebi heyet gönderilmesine karar verildi. Gönderilecek heyet içine; ünlü yazar ve şairlerin yanı sıra, ünü İstanbul’da duyulan ve güzel şiirler yazan İstanbul Sultanisi Edebiyat Muallimi Rasim Efendi’yi de dâhil etmek istediler. Bu yüzden okula gelen heyet başkanı, okul müdürüne, bu şerefli görev için Rasim Efendi’yi ikna etmesini rica etti. Görev Rasim Efendi’ye tebliğ edilmeden, dedikodusu

öğretmenler odasında yapılmaya başlamıştı bile...
Teneffüste dinlenen Rasim Efendi, kendisine takılan
Efzun Efendi'ye sataşmaya başladı,

*Bu görevi sen benden daha iyi yaparsın,
Hem methiyeler düzer, hem siperler kazarsın.*

*Haydi Efzun Efendi, koş git şanlı orduna,
Düşmanları savuştur, sokma sakın yurduna.*

*İstanbul'da oturmak, sana da bana da zor,
Koş ileri atıl da, kalbime düşmesin kor.*

*O altın harflerini, tunç mermere kazarak,
Sultani şerefini yücelt yazı yazarak.*

Efzun Efendi, Edebiyat Muallimi Rasim Efendi'nin çağırılmasına hem sevinmiş, hem de biraz hasetlenmişti. Kendisinin en az onun kadar, edebi ruhsat sahibi olduğuna inanıyordu. Onu da davet etseler, bu görevi layıkıyla yapacağına, bütün kalbiyle inanıyordu. Bu düşüncesini belli etmek istemedi, gidecek olmasına memnun olduğunu ifade eden bir ses tonuyla,

*Çanakkale yolcusu, gidiyorsun az sabret,
Ben layık değilmişim, seni istedi heyet.*

*Ben hesabı, dersimi, verir sizi beklerim,
Sabredip gelin diye, yolunuzu gözlerim.*

*İngiliz Fransız'ı bizimçin tepeleyin,
Eğer gündüz yetmezse savaşın geceleyin.*

*Yazın altın harflerle; zaferi, şehitleri,
Tanısın dünya âlem, korkusuz neferleri...*

Hiç düşünmeden, anında, irticalen Rasim Efendi'ye verdiği bu cevaplar, birbiri ardınca sıraladığı bu mısralar aslında Efvun Efendi'nin de bu göreve layık olduğunu ispatlıyordu.

Edebi heyetin içinde; Abdülhak Hamit, Ağaoğlu Ahmet, Süleyman Nazif, Ahmet Refik, Falih Rıfkı, Mehmed Emin, Mithad Cemal, Cenab Şehabeddin gibi ünlü şair ve yazarlar vardı. İstanbul Sultanisi'nden de, bu şerefli görevi seve seve kabul eden Rasim Efendi dâhil oldu.

Ziya Gökalp, bu edebi heyeti şevke getirmek için aşağıdaki dörtlükleri yazdı:

*O, orada senin için kanını
Seve seve döker iken ey şair!
Sen ne için ona birkaç anını
Vakfederek yazmıyorsun bir şiir.*

*O, senin için hayatını verirken
Üşenirsin ona destan yazmaya...
Haktır almak kalemini elinden
Ve git demek ona mezar kazmaya...*

Onlar birbirleriyle keyifli keyifli atışırken, okulun hademesi muallimler odasından içeri girdi, Rasim Efendi'nin yanına yaklaştı ve kimsenin duymayacağı bir ses tonuyla,

– Rasim Efendi Hocam, müdürümüz sizi odasında

bekliyor, hemen gelsin, icap ederse derse biraz geç gitsin, ben izin veriyorum, dediler.

– Geliyorum efendim siz gidiniz, şimdi geliyorum, diyerek ayağa kalktı ve sanki bu daveti çoktandır bekliyormuş gibi bir solukta kapıya yöneldi. Daimi koltuğundan, her zaman yedi sekiz adımda aldığı kapıyı, üç beş adımda buldu.

Hademe kendisinden sonra Efsun Efendi'nin yanına da geldi ve aynı daveti ona da yaptı. Edebiyat Muallimi Rasim Efendi hemen odadan çıktığı için Efsun Efendi'nin de davet edildiğini görmedi.

Rasim Efendi müdürün odasındaki koltuğuna oturmuştu ki tıklatılıp açılan kapıdan içeri Efsun Efendi'nin girdiğini görünce şaşırıldı,

Hayrola Efsun Hoca, çok acele ettiniz!

Ben davet edilmişim, siz ne için geldiniz?

Efsun Efendi bu şekilde karşılanmasına çık kızdı, ama Rasim Efendi'nin böylesi sataşmalarına alışık olduğu için, hiç oralı olmamış gibi yaptı,

Hevesli değilim ben, desem çok yalan olur,

Müdürüm ne diyecek, hele bekle de bir dur!

Bu atışmalar, odada bulunan heyetin de müdür beyin de çok hoşuna gitti. Devamını bekler gibi ağızlarının içine baktılar. Onlar da devam edeceklerdi, ama çizmeyi aşmak istemedikleri için susup beklediler, kendilerine söylenecek sözleri dinlemeye karar verdiler.

Sultani Müdürü Nazım Efendi her zamanki ağırlığı

ve otoriterliğiyle oturduğu masasından Rasim Efendi ve Efzun Efendi'ye dönerek,

– Sizleri, Harbiye Nezaretinden gelen Heyet-i Edebiyenin Başkanı Abdullah Cevdet Beyefendiyle tanıştırmak isterim. Çok büyük bir şereftir ki; mektebimizden Rasim Efendi sizi de bu edebi heyete dâhil etmek isterler. Çok büyük bir saadettir bizim için. Ama ben, Efzun Efendi sizin de bu vazife için münasip olduğunuza canı gönülden inanıyorum efendim, sizlerin görüşlerinizi almak için davet ettim buraya, kanaatleriniz hangi istikamettedir, beyan eder misiniz?

Rasim Efendi bu görevi beklediği için şaşırmadı, Efzun Efendi de kendisini layık gördüğü için şaşırmadı. Ancak Rasim Efendi, Efzun Efendi'nin de davet edileceğini tahmin etmediği için hayret etti. Hemen görüşünü açıkladı edebiyatçı,

*Doğrusunu istersen, bu görev bana göre,
İlle bir kişi dersen, o gitsin güle güle!*

Efzun Efendi sustu, onun ne cevap vereceğini merakla bekleyen edebi heyet ve müdür bey de, cevap vermediğini görünce, Rasim Efendi dayanamadı,

*Konuş Efzun Efendi, dut yemiş bülbül oldun,
Döndün döndün durdun da, heyet başına kondun.*

Efzun Efendi ağır bir tavır takındı, gelen misafirlerin yanında daha fazla atışmak istemedi,

“*Seninle yıllar yılı, atışır dururuz bak,
Susmak isterim artık, niyetim konuşmamak.*”

*Neden sustun dersen sen, açıklarım sonradan,
Misafirimiz varken, atışmam ortadan.*

*Son sözüm; vatan kutsal, askerlik daha kutsal,
Gel tevekkül edelim, olsun gönlümüz abdal!”*

Rasim Efendi sözün sonu geldiğini anladı,

“*Davetine icabet etmezsem ayıp olur,
Edepli olanları, müdürüm her dem korur.*”

*Sen de ben de susalım, takınalım terbiye,
Bu tavıra da şaşsın, Heyet-i Edebiye.*

*Emrin olur, bu dilim, susar sözünü keser,
Yoksa müdür beyimiz ikimize de küser.”*

Edebi Heyet Başkanı Abdullah Cevdet Bey, her iki atışmayı da keyifle dinledi. Sözü daha fazla uzatmayıp, kararında ve tadında kesmeleri de hoşuna gitti. Kendisinin de bu konudaki maharetini göstermek için, bir iki mısra söylemek ve bu konuşmalara son vermek istedi:

“*Ehl-i irfan yanında, söz etmeyip susmalı,
Marifeti mecliste arifane sunmalı.*”

*Derviş öğüdü bu, az uyu, az ye, az konuş,
Buna uymazsan eğer, ortalıktan tez savuş!”*

– Biz diyeceğimizi beyan ettik, karar sizindir muhterem müdürüm, biz saygıyla karşılarız.

Rasim Efendi, topu yöneticisine atarak söyledi.

– Yaşım kemale ermiştir, ama söz konusu canımdan da aziz bildiğim vatanım olursa son nefesimde de olsa koşarım hizmetine hem de bir an bile düşünmeden. Vereceğiniz karar başım üstüne efendim, bu vazifeye layık görüldüysem iftihar ederim, en mükemmel bir şekilde de yerine getirmeye çalışırım. Ancak iki muallimin birden gitmesi sınıfta, talebeler üzerinde tesir yapar, münasip görürseniz ben kalayım, Rasim Efendi'nin edebiyat derslerindeki açığını da elimden geldiği kadar kapatmaya çalışayım. Benim şahsi kanaatim budur efendim, diyerek Efzun Efendi de görüşlerini açıkladı.

İstanbul Sultanisi Müdürü Nazım Efendi baktı ki iki muallim de gitmekten şeref duyuyorlar ve son kararı kendisine bırakıyorlar,

– Değerli kanaatlerinizi işitmekten memnun oldum, şimdi derslerinize gidiniz, biz son kararı sizlere duyururuz, sağ olunuz.

Her iki öğretmen de Edebi Heyetin Başkanı Abdullah Cevdet Bey ile tanışmaktan duydukları memnuniyeti bildirerek, odadan dışarı çıktılar ve zamanının yarısı geçen derslerini vermek için sınıflarına gittiler.

Odada kalanlar Efzun Efendi'yle aynı görüşteydiler. Edebiyat muallimi Rasim Efendi'nin cepheye gitmesine, Efzun Efendi'nin öğrencilerin başında kalmasına karar verdiler. Çünkü her ikisinin de eşit derecede değerli edebi eserler vereceğine kaniydiler. Bunu öğretmenlere nazik bir şekilde bildirdiler ve Rasim Efendi'nin öğrencilerine veda etmesini istediler.

Son Ders

Son dersi olduğu için çok buruktu Rasim Efendi. Ona rağmen kurallar uygulanmalı savsaklanmamalıydı, sınıf başkanına yoklama yaptırdı,

– 258 Mehmed Salih.

– Mevcut!

– 275 Abdullah,

– Mevcut!

– 299 Ömer.

– Mevcut!

– 300 Kemal Naci.

– Mevcut!

– 310 Sami Yusuf.

– Mevcut!

– 314 Resul.

– Mevcut!

Sırayla bütün öğrencilerin isimleri okunarak her zamanki gibi yoklama yapıldı. Öğrencileriyle yapacağı bu veda faslı, hiç de geçen teneffüs Efzun Efendi'yle atışmalarına benzemiyordu. “Davulun sesi uzaktan hoş geliyormuş iş ciddiye binince durum farklıymış.” dedi

içinden. Öğretmenlerinin suskun hâli değişik bir şeyler anlatmak istiyordu, ama ne anlatmak istediğini anlayamadı dersteki öğrenciler. Kendisinden meraklarını giderecek bir izahat beklediler. Rasim Efendi de doğrudan konuya girdi, lafı eveleyip gevelemek istemedi,

– Sevgili talebelerim, kırk yıl düşünsem kırk yaşından sonra cepheye gideceğim aklıma gelmezdi. Hani öleceğim gelirdi de bu gelmezdi inanın ki...

– Ne yani, biz dururken siz, olamaz sayın efendim olamaz!

Mehmed Salih tahammül edemedi, sırada kendileri vardı, dört gözle de cephe sırasını bekliyordu. Devam etti,

– Hayatta hiç kimseyi kıskanmadım desem mübalağa etmiş olmam, ama doğrusu şimdi hasedimden çatlayacağım. Bunun esrarını bize de söyler misiniz, değerli hocam.

– Fırsat verirsen anlatacağım. Harbiye Nezaretî'nin cepheye götüreceği edebi heyete beni de layık görmüşler sağ olsunlar, ben de büyük bir şerefle kabul ettim. Allah'ıma şükürler olsun ki en kısa zamanda, inşallah cephedeyiz. O sahneleri, layık oldukları veciz bir şekilde ifadeye muvaffak olurum umuyorum. Bu yüzden bu son dersimiz, hem üzgün hem de sevinçliyim. İki zıt duyguyu aynı anda yaşamak da garip bir şeymiş doğrusu. Sizler ne diyorsunuz, sizin de görüşlerini almak isterim.

Bu ani haber karşısında hepsi şaşırıldı. Gerçekten kırk yıl düşünseler, gençler dururken daha yaşlı birinin askere gitmesi akıllarına gelmezdi.

– Demek ki güzel söz söylemek, yani güzel konuşmak, iyi bir hatip olmak cemiyette, insana muteber bir yer kazandırıyor. Güzel yazı yazmak, şiir yazmak da cephede muteber bir yer kazandırıyor. Her iki halde de yerin bir yerlerde hazır ve nazır. Bunun için de edebi eserler okumak lazımdır, bu kabiliyet öyle bakkal dükkânında satılmıyor sayın hocam ve sevgili arkadaşlarım. Ben bu karara vardım.

Kemal Naci bu görüşte olduğunu ifade etti. Mehmed Salih de ayağa fırladı ve heyecanlı bir ses tonuyla,

– Ben Mehmed Salih’sem, öyle ya da böyle bu arkadaşlarımı da arkama takıp, topunu birden cepheye götüreceğim, diyerek kararlılığını ve acelesini bir daha haykırdı.

Sınıfın iki engelli öğrencisi; Fuzuli ve Ferhat Şükrü yine aynı boynu büküklük ve mahzunluk içinde bakıştılar, yine aynı anda başlarını öne eğdiler. Sonra son cümlesini düşündüler Mehmed Salih’in. “Topunu birden cepheye götüreceğim.” demişti az önce. Fuzuli dayanamadı ayağa kalktı.

– Allah aşkı için söyle, bu topu birden kelimesinin içinde biz de var mıyız, yani ben ve Ferhat Şükrü kardeşim. Biliyorsunuz biz ikimiz de sakatız. Bunu hiçbir zaman şikâyet etmek için söylemiyorum, maazallah. Gitmeyi biz de çok arzu ediyoruz, gruptan ayrılmak istemiyoruz. O rütbe-i şahadete biz de vasıl olalım istiyoruz biiznillah.

Mehmed Salih devam eden heyecanı ile kalktı,

– Az önce büyük bir kararlılıkla nasıl söz verdimsem,

aynı kararlılıkla hepinizin huzurunda söylüyorum ki; ikinizin de ya bizzat gitmenize yardım edeceğim ya da bu uğurda kahramanlık göstermenize vesile olacağım. Madem çok boynunuzu büküyorsunuz, Allah da bu hususta bana güç versin, ben de sizi sevindireyim. Biraz sabredin; felek ehl-i dili şad eder ama neden sonra...

Mutluluktan içleri içlerine sığmayan Fuzuli de Ferhat Şükrü de aynı anda ayağa kalktılar, Mehmed Salih'in yanına gittiler. Ayağı aksayarak yürüdüğü için geriden gelen Fuzuli de Ferhat Şükrü de boynuna sarılarak şükranlarını ifade ettiler. Sınıf bayram yerine dönmüştü.

Sonra diğer öğrenciler de Mehmed Salih'e teşekkür ettiler bu hararetli konuşması için. Öğretmenleri kürsüde hiç müdahale etmeden onları izliyordu. Birbirleriyle kucaklaşan, sarmaş dolaş olanlar, saygısızlık yaptıklarını fark ederek, derhâl kürsüye yöneldiler, bu sefer de Rasim Efendi'yi tebrik etmek için sıraya girdiler.

Ders zili çaldığında Rasim Efendi kürsüden son kez seslendi öğrencilerine,

– Hepiniz hakkınızı helal ediniz, gidip de gelmemek, gelip de bulmamak var. Eğer tekrar görüşmek nasip olursa sizlere anlatacak çok şeyim olacaktır inşallah, Allah'a ısmarlıyorum hepinizi!

Öğrencilerden ses çıkmadı, o gencecik, körpeçik yanaklardan iri iri damlalar yuvarlanıyordu sadece.

Kürsüden indi Rasim Efendi, sağ kolunu havaya kaldırdı son defa hoşçakalın dercesine... İki üç adımda kapıyı buldu, açtı ve hızla dışarı çıktı.

Arkasından Mehmed Salih çevik bir sıçrayışla kürsüye fırladı, sınıfa hâkim bir şekilde kollarını iki yana açarak kürsüyü elleriyle kavradı, yapıştı sanki ve sonra kendinden çok emin bir şekilde,

– Değerli arkadaşlarım, kimse dışarı teneffüse çıkmaz, birkaç dakikanızı almak istiyorum, beni dinler misiniz lütfen!

Bir yandan gözyaşlarını silen, bir yandan kürsüye bakan öğrencilerden biri,

– Yapma Mehmed Salih, ağlamaktan keşkek gibi oldum, bırak da kurnaya gidip elimi yüzümü yıkayayım, dedi.

Yumruğunu kürsüye vurdu Mehmed Salih, sırasında oturan ne olup bittiğini anlamaya çalışanların yüreğini hoplattı.

– Ne yapıyorsun arkadaşım, yüreğim ağzımdan çıkacak zannettim!

Mehmed Salih daha fazla zevzekliğe izin vermedi.

– Arkadaşlar, bu dakikadan, bu saniyeden sonra bu sıralarda otursanız, ben sizin vatanseverliğinizden şüphe ederim. Elli yaşındaki hocam cephede, on yedisindeki, on sekizindeki levantler burada. Bu beni çok incitir ve de gücüme gider. Bizler söz vermedik mi bu vatanın hizmetkârlarıyız diye. Ne oldu, vaz mı geçtiniz yoksa. Sesiniz soluğunuz kesildi. Ben zannettim ki hocanın peşine takılacak, ne olur bizi de götür diye yalvaracaksınız, ayaklarına kapanacaksınız. Ama gördüm ki kurnaya gidip ferahlamak istiyorsunuz. Cephedekiler ellerini, yüzlerini yıkayacak vakit

buluyorlar mı dersiniz. Onlar kanlarıyla yıkıyorlar, kanlarıyla... Burada, cepheden uzakta rahat geçirdiğim her saniye içimi kemirmektedir. Gün geçmiyor ki yüzlerce şehit haberi gelmesin şubeye. Büyük saldırıya hazırlanmış Müttefik donanmaları... Boğaz girişindeki toplarımız, tahkimatlarımız bombardıman altındadır. İngiliz denizaltısı Mesudiye zırhlımızı batırdı, Allah muhafaza sıra diğerlerine gelsin diye mi bekliyorsunuz, yardıma niçin koşmuyoruz. Onlar; ‘Bir hamlede Çanakkale Boğazı’ nı geçer, İstanbul önüne demir atarız, sonra da İstanbul’un halılarını, kilimlerini, Ayasofya’nın mozaiklerini, değerli her şeylerini yağmalarız. O şaşaalı padişahları da kaçacak delik arar. Bu hasta adamın işi bitiktir, bizim çelik zırhlılarımıza dayanamaz diyorlar.’ bizimle alay ediyorlarmış. Zırhlı gemilerimiz yoksa çelikten göğsümüz de mi yok arkadaşlarım. Çelikten göğüs, çelikten iman olmazsa o zırhlılar işe yarar mı, sizlere soruyorum arkadaşlarım?

– Haydi gidelim desek bizi alıyorlar mı ki böyle suçluyorsun. Bana göre haksızlık ediyorsun bize Mehmed Salih, biraz insafılı davran.

En az Mehmed Salih kadar hararetli ve heyecanlı bir ses tonuyla cevap veren Kemal Naci, ortalığı biraz yatıştırmaya çalıştı.

Diğer öğrenciler de Kemal Naci’ye destek verdiler ve birer ikişer teneffüse çıktılar.

Hem övünç vesilesi olan bu güzel haberi bütün okula duyurmak, hem de Edebiyat Muallimi Rasim Efendi’yi cepheye uğurlamak için, çıkış zilinden sonra, okulda

güzel bir merasim yapıldı. Öğretmen arkadaşlarıyla da vedalaşan Rasim Efendi, yıllardır yüzlerce öğrenci yetiştirdiği okulundan hayırlı başka bir göreve gitmek için ayrıldı. Son olarak Efzun Efendi'yle vedalaştılar,

– Gözün arkada kalmasın, talebelerimle ben bizzat alâkadar olacağım, dualarımız senin ve cepheye çarpışan bütün askerlerimiz içindir, Allah muvaffak etsin hepimizi, mücadelenizi de mübarek kılsın, kâderde görüşmek varsa yine görüşürüz, yoksa inşallah ahirette ... İnsan sevdikleriyle birlikte olurmuş orada, her ne kadar karşılıklı atışsak da, gönüllerimiz aynı aşk heyecanıyla çarpmaktadır. Allah'a emanet olunuz sevgili Rasim Efendi kardeşim!

Rasim Efendi cevap verecek takati kendinde bulamadı, sadece yutkundu, söylemek istedikleri boğazında sıra sıra düğümlendi kaldı.

Ertesi gün Heyet-i Edebiye mensupları Taksim Kışlası'nda toplandılar. Kendilerine asker üniforması dağıtıldı. Yaşları geçkin de olsa, Enveriye başlıklarını da kafalarına geçirdikten sonra tam bir asker oldular. Üstün körü bir şekilde, kendilerine eski silah bilgileri hatırlatıldı, gez, göz ve arpacıkla nasıl nişan alındığı tekrar gösterildi. Çok mutlu oldular, yeniden delikanlılık günlerine döndüler, neşe içinde öğretilenleri dinlediler.

Çeşitli cephelerden Galata Rıhtımı'na yaralı getiren gemi, yükünü boşaltmış, yeni askerlerini bekliyordu. Onlar da giden askerlerin arasında yerlerini aldılar. Cepheye gidenlerden farklı olarak, onların teçhizatları kalem ve kâğıtlarıydı.

Misafir Umduğunu Değil Bulduğunu Yer

Sunday Times gazetesi muhabiri, Ashmead Barlett gazetesinde şöyle yazıyordu:

“İlk İngiliz harp gemisi Çanakkale Boğazı’ndan geçtiği anda Avrupa’da Türk devletinden iz kalmayacaktır. Buraya yığılan gemiler belki de Hristiyanlık âleminin Türklere karşı yapabileceği son Haçlı Seferi içindir. Bu son Haçlılar bir zamanlar Viyana kapılarından Kudüs’e kadar uzanan eski Osmanlı İmparatorluğu’nun her bir köşesinde kemikleri dağılıp kalmış Orta Çağ şövalyelerinin öcünü alacaktır.”

Orta Çağ şövalyelerinin öcünü alacak olan bu kuvvetler, ele geçirecekleri İstanbul’u Rusya’ya vermeyi vaat etmişlerdi. İstanbul’a Rus bayrağını çekecek kruvazörleri de donanmada savaşmak üzere hazır bekliyordu.

“Sözde vaat etmişlerdi, ama gerçekte kıyamacakları bir hibe olacaktı bu. İngiltere’nin İstanbul’u Rusya’ya terk etmesi, katiyen hatıra gelmeyecek bir durumdu. Bununla beraber, avı ele geçirmeden postunu satılığa çıkarmak, pek mevsimsiz bir hareket olur. Çünkü Çanakkale Boğazı’yla, Osmanlı payitahtı

arasındaki yol pek uzundur.” Almanya’da yayımlanan Politikan gazetesinin yorumu da böyleydi.

Queen Elisabeth zırhlısının geniş toplantı salonu; başta Başkomutan Hamilton olmak üzere, Müttefik Orduları Donanma Komutanı De Robeck ve kurmaylarıyla doluydu. De Robeck; gecenin geç saati olmasına rağmen, saatlerdir, harita üzerinde, elindeki incecik değnekle, kurmaylarına, ertesi gün -18 Mart 1915’te- yapacakları taarruzun son şeklini açıklıyordu. Üzerinde anlaştıkları son durumda karar kıldıktan sonra, yemek salonuna geçtiler.

Sanki savaşta değil de lüks bir davette bulunuyorlardı. Yemek salonu ıslık ışıdı. Avizelerden ortalığa yayılan ışıklar, güneş ışınlarını kışkandıracak parlaklık ve güzellikteydi. Piyanonun tuşlarından duyulan hafif müziğin sesi ruhları dinlendiriyor, zaten çok heyecan duymayan, zaferi kazanacaklarına mutlak gözle bakan komutanların yüreklerine iyice rehavet çöktürüyordu.

Her biri kendilerine ayrılan yerlerdeki maroken sandalyelerine oturdular. De Robeck yemek salonundan sorumlu müdüre, en değerli yemek takımlarını, kristal kadehleri çıkarmasını emretmişti. Çünkü bu, zafere giden yoldaki en önemli geceydi, yani zaferin arifesiydi.

Londra mahzenlerinin yıllanmış şaraplarıyla doldurulan kadehler; kristal avizenin ışıkları altında, birbirlerinden yansıyan renk cümbüşü karışımında havada uçuştular ve mutlak zafer için kaldırıldılar.

Yemeğe katılan komutanlar mutlak zafere inanıyorlardı da tek çekinceleri; Türklerin bir orada bir

burada görünen, göründükten sonra da kayboluven, ateş böceği misali yanıp sönen hareketli, seyyar obüs bataryalarıydı.

Sofradaki Hamilton çok az konuşuyor ve başından beri aynı olan görüşünde ısrar ediyordu.

– Ben hem deniz hem de kara kuvvetlerimizin aynı anda hareket ederlerse başarılı olacağımıza inanıyorum. Aksi halde başarımız yarım olur.

Savunma Konseyi bir kez karar vermişti; Boğazlardan geçme yetkisi donanmaya aitti, komutanı da De Robeck'ti. Kara birlikleri kendilerine ihtiyaç olursa yardım edeceklerdi. Mayın tarama gemileri ve keşif uçaklarının raporlarına göre de Çanakkale'nin 7 kilometre güneyine kadar mayınlar da temizlenmişti. Öyleyse bu deniz harekâtının başarısız olması için bir engel yoktu.

Bunu defalarca, aynı güven ve kararlılıkla yemek masasındakilere anlattı De Robeck.

– Bakınız baylar, aynen benim düşündüğümü yazmış Times gazetesi, ne diyor biliyor musunuz, aktarayım efendim:

“Boğaz'ı zorlamayı başarırsak, bütün tarafsızlar bizim tarafımıza geçeceklerdir. Boğaz her ne bahasına olursa olsun zorlanmalıdır. Dersaadet ya teslim olmalı veyahut kül hâline getirilmelidir. Bu defaki hücumumuzda evvelki hücumlardan ziyade başarıma ihtimali vardır. Gemilerimizin uzun menzilli büyük toplarına istihkâmlar karşı koyamayacaklardır. Bundan başka telsiz telgraflarımız ve uçaklarımız bize büyük ölçüde yardım edeceklerdir. Biz Boğaz'ın birçok

istihkâmlarını düşman toplarının erişemeyeceği noktalardan yok edeceğiz.”

Hepsine ilerleyen gecenin gevşekliği çökmüştü, sessizce dinliyorlardı,

– Yarın akşam Marmara’dayız baylar, son cümlesiyle de toplantıya katılanları uğurladı ve geç saatlerde yemek masasındakiler dağıldılar.

Büyük Gün

18 Mart sabahı Queen Elisabeth'in güvertesinden dürbünüyle bakan Donanma Komutanı De Robeck:

– Bu kadar savaş gemisini bir araya getirmeyi, ancak İngiltere gibi üstünde güneş batmayan bir imparatorluk yapabilir, diyordu.

Çok heyecanlıydı. Akşamki durgun hâli gitmiş, yerinde duramayan bir donanma komutanı oluvermişti. Bir anda kendisini İstanbul Boğazı'nı seyrediyor zannetti.

– Neticede, o da bir boğaz. En kısa zamanda orada olacağımıza inanıyorum, dedi.

Gemilerinin dört bir yanlarını bayraklarla, flamlarla donatmışlardı. En büyük savaş zırhlıları, haşmetli bir şekilde sıralanmışlar boy gösteriyorlar ve biraz sonra yapacakları saldırılar için dakikaları, saniyeleri sayıyorlardı. Güvertelerine yerleştirdikleri çift namlulu makineli tüfekleri, otuz sekiz santimlik uzun uzun menzilli topları, oradan buradan topladıkları askerleriyle Türklere meydan okuyorlardı.

Sessiz duran devler yavaş yavaş hareket etmeye, saat 11.30 civarında kımıldamaya başladılar, Çanakkale Boğazı'na doğru yaklaştılar.

Çanakkale Müstahkem Mevki komutanı Cevad Paşa, Hava Pilot Yüzbaşı Sami Bey'i telefonla aradı.

– Derhâl keşfe çıkınız, Adalar civarı ve Boğaz girişindeki durumu rapor ediniz!

– Baş üstüne komutanım, ancak...

– Ancak ne demek, emri almadınız mı?

– Baş üstüne komutanım, şu anda esen rüzgâr ve hava şartları aleyhimizedir. Müsait olduğu an keşif yapılacak ve durum tarafınıza rapor edilecektir, baş üstüne efendim!

Telefonla konuştuğunu unutan Sami Yüzbaşı ayağa kalktı, çakı gibi bir asker selamı verdi.

Çanakkale'nin hiç dinmeyen deli rüzgârı yine avare bir şekilde, sağdan sola, soldan sağa esip duruyor, ara sıra atıştıran iplik yağmur görüş mesafesini azaltıyordu.

Üsteğmen Fazıl ve Üsteğmen Cemal Beyler Cevad Paşa'nın ne istediğini anlamışlardı. Emir alınmıştı, havanın düzelmesi, rüzgârın ve yağmurun dinmesi, görüş mesafesinin açılması için dua etmekten başka yapacakları bir şey yoktu.

Ortalık durulduktan, süt liman olduktan sonra, Çanakkale Nara Meydanı'ndan havalanan keşif uçağı; Limni Adası'nın Mondros Koyu'nda on üç harp, dört nakliye, yirmi dokuz kömür gemisi olmak üzere kırk altı geminin bulunduğunu bildirdiler.

Çanakkale Boğazı'nın güneyi ve Ege Denizi'nde Türk savaş gemisi ve Alman denizaltısı yoktu. Burada deniz ve hava hâkimiyeti Müttefik donanmasına aitti. Bozcaada'da da bekleyen on sekiz uçakları vardı.

Rapor bu şekilde Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı'na iletdikten sonra; telgraflar, telefonlar çalıştı, bütün tabyalar haberdar edildi, alarm durumuna geçirildi. Üçüncü Kolordu Komutanı Esat Paşa da Harbiye Nezareti'ni acele kaydıyla bilgilendirdi. Nezaret de bu andan sonra, beş on dakika arayla, sık sık rapor beklediğini duyurdu kendilerine.

Aradan yarım saat geçtikten sonra; Cevad Paşa durumu kesin olarak tespit etmek için, kurmay başkandan son ve kesin bir keşif daha istedi.

Bir gün önce, 17 Mart günü gelmiş olan Alman Gottha uçağıyla Alman Binbaşı Karl Schneider ve Yüzbaşı Serno, derhâl havalandılar ve düşman zırhlılarının Boğaz'a doğru ilerlediği raporunu tekrarladılar.

En önde Queen Elisabeth, Agamemnon, Lord Nelson, üçlü gerdanlık gibi dizilmişler, kendilerine çok güvendikleri için ön safta yerlerini almışlardı. Onların biraz gerisinde, arka çaprazlarında "Prince Escape" ve "Inflexible" yedek kuvvet olarak beklemekteydi. Daha da arkada Fransız "Gaulois", "Charl Emanuel", "Bouvet", "Truman", "Suffren" sıralanmışlardı.

En arkada, Seddülbahir'in güney ucunda da "Irres-tible", "Ocean" zırhlıları da onları takip ediyorlardı. Birinci hattaki Müttefik savaş gemileri, arkasına destek savaş gemilerini almışlar, en arkaya ikinci hatta da diğer savaş gemilerini sıralamışlardı.

Donanmaya Rusya'nın "Ascold" isimli kruvazörü de eşlik ediyordu. Bu kruvazör, İstanbul ele geçirdikten sonra, şehre Rus bayrağını dikmek için görevlendirilmişti.

Koramiral De Robeck'in Akdeniz İngiliz Donanma Komutanlığı görevini üstlenmesinin ertesi günüydü. Gece üst düzey komutanlarla yapılan toplantı ve geç saatlerde biten yemek yüzünden az uyumuştı. Kendisini oldukça yorgun hissediyordu, ama gördüğü donanma gemileri keyfini arttırdı. İki İngiliz ve bir Fransız deniz tümenine ait on sekiz adet büyük savaş gemisinin motorları çalıştı, ağır ağır ilerlemeye başladılar.

İlk önce on dev gemi saat 10.30 a doğru Çanakkale Boğazı'na girdiler. Bir gün önce mayın tarama gemileri, keşif uçakları Boğaz'ı incelemiş ve temiz olduğunu komutanlığa rapor etmişlerdi. O yüzden rahat bir şekilde ağır ağır yol almaya başladılar.

Önce İngiltere'nin Birinci Tümeni on beş kilometre kadar ilerleyebildi, saat 11.25 sıralarında, amirallik forsunun çekildiği Queen Elisabeth gemisi Çanakkale şehrinin iki tarafındaki tabyaları hedef aldı. On dört bin metre menzilli, otuz sekiz santimlik topları ateş kumaya başladılar. Türk toplarının menzilleri yetmediği için ateş etmediler, sustular. Otuz dakikaya yakın süren atışlar esnasında, yer gök birbirine karıştı, her yer altüst oldu. Ağızlarını havalara kaldırmış toplar bir ejderhadan farksız, alevle yıkadılar karşı tepeleri.

Bu dev zırhlı hiç zorlanmadan Anadolu Hamidiyesi'ni, Agamemnon Rumeli Mecidiyesi'ni; Lord Nelson, Namazgâh Tabyası'nı; İnflexible, Rumeli Hamidiyesi Tabyalarını ateşe boğuyorlardı. İçlerinde en görkemlisi olan Queen Elisabeth'in topları, gökyüzünde şimşekler çaktırıyor, tabyaları hallaç pamuğu gibi atıyordu. Mermilerin düştüğü yerlerde açılan

çukurlardan havaya yükselen taş toprak bulutları, ateş edilen gemilerden seçilebiliyordu.

Tabyalardan da zaman zaman en güzel cevaplarla, karşılık veriliyordu. Denize düşen gülleler, kalın kalın su kolonlarını suyun üzerinden havaya doğru fişkırtıyordu. Sanki kasırgalar kopuyor, gökler yarılarak parçalanıyor, bu atışların tazyikiyle denizdeki sular gökyüzüne fişkırtıyordu.

Yerle gök yer değiştiriyor, dünya alt üst oluyordu. Kulakları sağır eden bu sesler, karşı tepelere çarptıktan sonra geri dönüyordu. Gökyüzü kapkara dumanlar ve alevlerden görünmüyordu.

Tabyalara, istihkâmlara yağmur gibi demir yağıdırıyorlardı. Kıyılardaki obüs ve havan bataryaları da boş durmuyor, onlara mermi atıyorlardı. Uğultudan, gürültüden, yankılandıktan sonra iki katı yüksekliğe erişen sesler yüzünden; artık kulaklar alçak sesleri duymaz olmuştu. Yerden ateşler fişkırtıyor, gökten alevler düşüyordu. Çıkan sesler gök gürültüsüne, alevler de şimşeklere denkti.

Bu atışların çoğu; onları yanıltmak için hazırlanan, yalancı, şaşırtmaca tesislere, terk edilen eski batarya mevzilerine yapılıyordu. Ayrıca, İngilizlerin en büyük korkusu olan ve nereden çıkacakları belli olmayan, orada burada ışıldayan ağır obüs bataryaları çok iş yapıyorlardı. Düz bir istikamette giden gemi topları bunları vuramıyorlardı. Oysa kavisli atılan ve yay çizen mermiler, gemi güvertelerini deliyorlar, zırhla kaplı olmayan bu yerlerde ağır tahribatlar yapıyorlardı. Gemiler de bu obüs bataryalarına yakalanmamak

için sürekli hareket etmek zorunda kalıyorlardı. Onlar güçlüydü, ama Türklerin de elinde güçlü kozları vardı.

Akhisar, Kütahya ve Yarhisar muhripleri Çanak-kale'nin Sevkiyat İskelesi'nde demirlemişler, hazır bekliyorlardı. Daha önce, Trablusgarp ve Balkan savaşlarına katıldığı için, tecrübe kazanmış ve Gazilik ünvanını hak etmiş olan Barbaros ve Turgut Reis muhripleri aşırı ateşi yapıyor ve bu savaştaki vazifelerini yerine de getirmeye çalışıyorlardı.

Barbaros'un attığı bir mermi, Marmara'ya giren bir düşman denizaltısının periskopundan süzülerek ağağalara kadar indi ve onu batırdı, su üstüne çıkmaya fırsat bulamadan, denizin dibinde kaldı denizaltıları. Gökyüzündeki ilkbahar güneşi de bu hengâmeyi, tahından üzülerek seyrediyordu.

Cevad Paşa, cephane stoklarının erimekte olduğunu, sayının gittikçe azaldığını Harbiye Nezaretine bildirdi. Amiral V. Usedom emriyle İstanbul savunması için ayrılan cephane, büyük bir risk göze alınarak kullanıldı. Zırhlı gövdelerine tesir edebilen bu uzun menzilli, ağır tahrip bombaları çok işlerine yaradı. Hamidiye Tabyası'nda on yedi tane, Kilitbahir'de on tane kalmıştı. Bir gün önce Nusret Mayın Gemisi'nin döşediği son yirmi altı mayından sonra mayın stokları da sıfırlanmıştı.

Eylül ayının başlarında, Çanakkale Boğazı'na mayın döşemek için görevlendirilen Alman yapımı Nusret Mayın Gemisi; İstanbul'dan getirilen ve elimizde kalanlarla birlikte topu topu yirmi altı tane eden mayınları Karanlık Liman'a büyük bir sessizlik içinde döşedi.

Mayınların; Selanik mayın gemisiyle İstanbul'dan getirilmeleri de oldukça zor şartlarda olmuş ve bu değerli emanetler getirildikten sonra, büyük bir titizlik ve itinayla Nusret Mayın Gemisi'ne transfer edilmişti.

Binbaşı Nazmi Bey, Nusret Mayın Gemisi kumandanı Yüzbaşı Hakkı Bey ve diğer mayın görevlileri; Mayın Grup Kumandanı, Mayın Uzmanı Üsteğmen Geehl, kıpırdayan dudaklarından dökülen dualarla gece yarısının sessizliğinde yola çıktılar. Daha önceden dökülen mayınlara çarpmamak ve düşman zırhlılarının hedefi olmamak için çok çaba sarfettiler. Arkalarında fazla köpükler bırakmadan suları yarararak ilerlemek için, Çanakkale önlerinden; "Ağır yol ileri, iskele alabanda, vira bismillah!" yakarılarıyla demir aldılar.

Dışarıda puslu, sisli bir hava vardı. Etraftan görünmemeleri için tabiat da onlara yardım ediyordu, sanki. Verilen emirle geminin bütün ışıkları söndürüldü, düşük devirde çalışan makinelerin sesinden başka ses duyulmuyor, gemide çıt çıkmıyordu.

Üç yüz altmış tonluk Nusret Mayın Gemisi, düşman zırhlılarının projektörlerine hedef olmak istemiyordu. Onun için de çok dikkatli yol alıyor, bir yandan da etrafı kolluyordu.

Son yirmi altı mayın, müttefik gemilerinin manevra yapmaları muhtemel olan, Karanlık Liman'a döşenmeleri için Nusret gemisinde, çok değerli misafirlere gösterilen itibarı görüyorlardı. Bu dev armadayı, ancak bu mayınlar maksatlarından caydırabilirler ve çoğunu saf dışı edebilirlerdi.

Etraftan gelecek top atışlarına karşı topçular da toplarının başında hazır bekliyorlardı. Böyle bir tehlike anında motorlar tam devir çalıştırılacak, top ateşinin desteğinde kaçacaklardı.

Çok yakınlarından geçen İngiliz devriye gemileri; Nusret'e çıkar çıkmaz birbirleriyle helalleşen mürettebatın yüreklerini ağzına getirdi. Hep birden nefeslerini tuttular, avuçlarını göğe açtılar; yukarılardan bir yerlerden geldiğine inanılan, ama haddizatında kâinattaki her noktadan yağın ve isteyenleri sırlıslık eden, rahmet, mağfiret, yardım yağmuruyla ellerinin lebaleb dolması için, yerlerin, göklerin ve arasındakilerin Yaratıcısı yüce Allah'a yalvardılar, duaların en anlamlısını yaptılar.

Karanlık Liman'a yaklaştıklarında, makineler, yarım yol ileri alındı.

Bir hafta önce kalp krizi geçiren Hakkı Bey'in sağlığı bu kadar heyecanı kaldırmaya elverişli değildi. Ama canımdan aziz bildiğim vatan ifadesi, en çok Yüzbaşı Hakkı Bey'in kişiliğinde taçlanmıştı bu gece. Kahramanlar otağı, pehlivanlar yatağı, yiğitler kucağı mukaddes vatanı için, çok çok canını verirdi. Canı da onun için vatanından aziz değildi. Durumunu bilen Binbaşı Nazmi Bey sık sık,

– Hakkı Bey Kardeşim nasılsın, iyi misin, diye soruyor. O da,

– Ömrüm boyunca kendimi hiç bu kadar iyi hissetmedim, elhamdülillâh, cevabını yapıştırıveriyordu.

Amiral Carden de onun yerine atanan De Robeck de, Komodor Keyes de çok korktukları bu mayınların

yerlerini, günler önceden yaptırdıkları uçak keşifleriyle belirlemişler ve Başkomutan Ian Hamilton'un emriyle de bir bir temizletmişlerdi. Son verilen raporlar, Boğaz'ın temiz olduğu şeklindeydi. Oysa biraz sonra dökenecek mayınlardan haberdar değillerdi.

Nusret Mayın Gemisi mürettebatı mayınları; Karanlık limanda kimseciklerin olmadığı noktadan başlayarak, "Yüzümüzü kara çıkarmayın, bir milletin geleceği size bağlıdır!" yakarılarıyla, yüzer metre aralıklarla ve dört buçuk metre derinlikte, itinayla sulara bıraktılar. İşleri bittiğinde saatler; 03.20 yi gösteriyordu.

– İki makine de tam yol ileri, komutuyla artık çok tehlikeli olan bu sulardan uzaklaştılar.

Böylesine zor bir görevi yerine getiren kalbi sıkıştırmaya başlamıştı Hakkı Bey'i, kimseye belli etmek istemese de ağrı içinde kıvrandığı yüzünden hissediyordu.

Sık sık ve çok soru soran Binbaşı Nazmi Bey bu sefer sustu, Hakkı Beyle göz göze geldiler, sormak istediğini gözleriyle sordu Nazmi Bey. Hakkı Bey de onun öğrenmek istediğini büyük bir gururla ilette kendisine,

– Ölse de gam yemem Binbaşım, bir kuru canım gitse bu uğurda ne çıkar, sen müsterih ol.

Geldikleri gibi etrafı kollayarak, başlangıç noktaları olan Çanakale Limanı'na geri döndüler.

Karanlık Koy

Kendisini Truva Kralı Priamus'un oğlu Paris'e benzetti Koramiral De Robeck. Güzeller güzeli İstanbul'u da, Paris'in elde etmek istediği Helen'e. Fransızları da, Helen'i kaçırmak için yardım eden Güzellik Tanrıçası Afrodit'e... Yapılan savaşı da Truva savaşlarına...

Öğleye doğru Koramiral De Robeck, Üçüncü Tümendeki beş Fransız gemisinin ön safa, ileriye geçmesini emretti. Göç yollarındaki turnalar gibi "V" harfi şeklinde yayılan, serpiştirilen gemiler İngilizlerin rahat ateş etmesini sağladılar. Keşif uçaklarımızın da rapor ettiği gibi Gaulois zırhlısı yara aldı, direkleri tutuştu, alevler arasında kaldı. Derken Agamemnon da birçok yerinden isabet aldı ve geriye çekilmeye başladı.

İkişer ikişer ilerleyen zırhlılardan; Ocean ve İrresistible, Albion ve Vengeance, Swiftsure ve Majestik ön hatta geldiler. Bouvet büyük bir patlamayla sulara gömüldü. Altı yüz üç kişi olan mürettebatının hepsi, birkaç saniye içinde batan gemiden kaçamadığı için boğuldular.

Queen Elisabeth zırhlısının, çelikten bölmesinde, elindeki dürbünü sağa sola döndüren ve patlama

seslerinden rahatsız olmamak için de kulağına tıkaçlar koyan Donanma Komutanı Koramiral De Robeck, durumun kötüye gittiğini düşünerek,

– Mayın tarayıcılar görev başına, etrafta bir tek mayın bırakılmasın! Bana derhâl mayın tarama gemilerinin komutanını bağlayın, hani bir tek mayın bile kalmamıştı, nereden çıktı bunlar? Raporu verenlerin hepsini kurşuna dizdireceğim, emrini verdi.

Oysa mayın tarayıcılar bütün gece, kruvazörlerin ve torpidoların koruması eşliğinde, Çanakale ve Kilitbahir arasındaki mayınları temizlemişlerdi. Ama Karanlık Koy'a döşenen son yirmi altı mayından habersizdiler.

Görev başına gelen tarayıcılar daha önceden göremediklerini zannettikleri bir iki mayını çıkardılar, ancak topçular kendilerine göz açtırmadılar. Onlar da görev yerlerini terk ettiler ve kaçarak canlarını zor kurtardılar. Yerlerine gelen yeni mayın tarama gemisi ise tarama uçurtmalarını bile atamadan kaçtı. Türk topçuları, arka sıradan öne alınan, yeni gelen Fransız gemilerine hoş geldiniz atışına başladılar. Deminden beri atış menzillerinin içine girmelerini beklemişlerdi, girdiklerini anladıkları anda da karşılık verdiler.

Üç kat fazla top sayısına sahip olmalarına rağmen Agamemnon'u da yaralamışlardı. Alevler içinde kalan Agamemnon'un mürettebatı koşuşturmaya, yangını söndürmeye çalıştılar. Direkleri, kontrol kulesi, güvertesi alevler içinde kalmıştı. Bu alev topunun içinde ölenler, yaralananlar, yananlar her tarafları kan revan içinde yatıyor, yardım bekliyorlardı. Sağ kalabilen

yaralılar bir yerlere tutunacak mecalleri olmadığından, gemi sağ yanına yattığında sağa devriliyorlar, biraz sonra sola yanlayınca da kayarak hızla aşağıya kayıyorlardı.

Derken Inflexible da ağır bir yara aldı ve baş tarafı sulara gömülmeye başladı. Geminin hoparlörü bas bas bağıyordu:

“Alt katları acil olarak boşaltın, alt kattakiler güver-
teye çıksınlar!”

Mürettebat alt katlara dolan suyu pompalamaya çalışıyordu, ama boşalttıklarından fazla su da aynı anda içeri doluyordu, aslında çabaları boşunaydı. Kaptan hiç olmazsa ateş menziline çıkmayı denemek istedi. Yara aldığı için ağır hareket ediyordu. Savaş dışı kalmıştı, çekilebilirse bu cehennemden gidecekti, çekilmekten gayrısı da yalandı.

Sonra gemideki bütün ışıklar söndü, pervaneleri durdu. Paniğe kapılan mürettebat oradan oraya koşuşturmaya, kaçışmaya başladı.

Donanmalarının kraliçesi, Queen Elisabeth de bacasına rastlayan bir mermiyle yara aldı. Donanma Komutanının yavaş yavaş morali bozuluyordu. Oysa az önce Londra’ya “Başaracağız, her şey yolundadır.” haberini geçmişti.

Az sonra da Irresistible yan yatmaya başladı. Eski savaş gemilerinden sökülen ve su altı silahı olarak kullanılan bombalardan biriyle, yani torpille yaralanmıştı. Nasibine, torpil kovanlı bataryalardan biri düşmüştü, rıza göstermek zorundaydı. Kısaca onun da işi bitmişti.

Gördükleri çok canını sıkmaya başladı De Robeck'in. Yanındaki kurmaylardan biri,

– Hamilton haklı çıkıyor galiba, kara destekli olmayan bu savaşı biz zor kazanırız gibi gözüküyor, dedi. Çok kızan Robeck, sert bir bakışla,

– Sayın Alfred, siz biraz dışarıda hava alsanız, diyerek kibarca yanından kovdu subayını.

Öfkeler artıyor, tansiyonlar yükseliyordu. Çok güvendikleri zırhlıları birer birer devre dışı kalıyorlardı. Bu yüzden de sinirleri bozulmaya başlamıştı. Akşamki toplantı esnasındaki sakin, kendilerinden emin halleri gitmiş, sinirli ve öfkeli olmuşlardı. Ancak çok iyi bilinen bir gerçek de, savaşları soğukkanlı davrananların kazandığıydı.

Derhâl telsizin başına geçti ve emir verdi:

– Akdeniz Donanması Kurmay Başkanı Tuğamiral Keyes, Wear muhribiyle Irresistible'in yardımına koşunuz ve hiç olmazsa askerlerimizi, mürettebatını kurtarınız.

– Derhâl sayın Koramiralim, derhâl gidiyorum. İki savaş gemisiyle hareket ediyorum.

Keyes, Ocean muhribinin komutanını aradı ve Irresistible'ı çekmesini, bunun Robeck'in emri olduğunu söyledi.

Ocean'ın komutanı:

– Şu anda su derinliği elverişli olmadığı için çekmem, demişti ki konuşmaları bitmeden büyük bir patlama sesi duyuldu. Irresistible'ı çekmeyen Ocean, şimdi kendisi çekilmeye muhtaç duruma düşmüştü.

Çünkü o da yan yatmış, nereden geldiğini anlayamadığı bir mermi onu da sersemletmişti.

Sersemlediğini gören tabyalar aman vermediler, vurdukça vurdular. Bir müddet sonra da De Ro-beck'in; Truva savaşlarını yapıyoruz, diye övündüğü, Truva yakınlarında battı. Bu manzarayı gören Akdeniz Donanması Kurmay Başkanı Tuğamiral Keyes:

– Şu anda saat 16.00 ve ben diyorum ki biz bu savaşta yenildik, kabul etsek de etmesek de yenildik. İki saat önce saat 14.00'te Türkler yenildiler diyordum, ama yanılmışım biz yenildik arkadaşlar! Çünkü Ocean, Irresistible, Bouvet batmıştır, Inflexible, Golva, Suffren, Agamemnon ağır yara almıştır ve savaştan çekilmiştir, dedi etrafındakilere.

Her zırhlının yanında, bir devriye botu ve destroyer vardı tehlike anında mürettebatı tahliye etmek için. Ona rağmen kayıpları çok oldu ve denizden toplamadılar askerlerinin çoğunu.

Tam üç ay önce, 13 Aralık 1914'te İngiliz Denizaltısı "B11" tarafından batırılan Mesudiye zırhlısında, on subay, yirmi beş asker olmak üzere otuz beş asker şehit düşmüştü. Denizaltının attığı iki torpil, on dakika içinde zırhlıyı yan yatırmış, makine dairesinde bulunan otuz beş asker şehit olmuşlardı. Ters dönen geminin karinası, omurgası iki gün sonra kesilmiş ve içinde hapis kalmış, beş subay ve üç er de battıktan otuz altı saat sonra kurtarılmıştı.

Zırhlıdan sökülen ve daha iş görebileceğine inanılan toplar; Mesudiye bataryası olarak, Boğaz tahkimatının güçlendirilmesinde kullanılmak üzere

kara bataryalarına monte edildi. İşte Fransız gemisi Bouvet'in hasar görmesinde ve daha sonra batmasında, bu Mesudiye Bataryası'nın çok mühim rolü olmuştu. Bu toplar, Mesudiye güvertesindeyken yapamadıklarını yaptı, âdeta sahibinin intikamını aldı.

Ters dönerek omurganın içinde kalan ve iki gün: "Efendi Kaptan kurtar bizi!", "Efendi Kaptan kurtar bizi!" diyerek bağıışan ve yardım bekleyen kahraman denizcilerin, yükselen feryatlarının, makine daire-sinde boğulan otuz beş denizcinin öcünü almıştı.

Çanakkale Boğazı'nın düşman gemileri tarafından geçilmesini engellemek için oluşturulan mayın hattını korumak amacıyla, sabit batarya hâline getirilen ve Kepez Koyu ile Sarısığlar mevkiine demirlettirilen, Mesudiye Bataryası bu görevi yerine getirirken de batırılan Mesudiye zırhlımızın intikamını çok güzel bir biçimde almıştı. Bouvet de artık denizin dibindeydi.

Ocean'ı batıran merminin nereden geldiğini anlamamışlardı, ama aslında onun adresi belliydi, Rumeli Mecidiyesiydi. Rumeli Mecidiyesi de zırhlıların top atışlarından nasibini fazlaca alıyordu. Müttefik zırhlılarının mermileriyle tabyanın her tarafı kalbura dönmüş, delik deşik olmuştu. Artık karşı koyamaz hâle gelmişler, kısa bir ara vererek ne yapacaklarını düşünmek istiyorlardı. Sığınaktaki yerlerini almaya giderlerken çok büyük bir patlama sesiyle irkildiler. Bu sarsıntıyla cephanelikleri havaya uçtu ve infilak etti. Ortalıkta koşuşturmakta olan erlerin hemen hepsi şehit düştü. Çoğu havaya fırlayan toprakların açtığı çukurlara gömüldüler.

Edremit'in Havran İlçesinden Koca Seyit, birinci patlamada açılan bir çukura gömüldü, ikinci patlamayla gömüldüğü çukurdan havaya fırlayıp yere düştü. Gözünü açtığı anda yerle bir olmuş tabyasını tanıyamadı. Ağzının etrafındaki toprakları, çakılları temizledi, nefes almaya çalıştı. Etraf kol bacak parçalarıyla doluydu. Toz toprak içinde bile kan gölleri seçilebiliyordu. Canlılık belirtisi kalmamıştı tabyada.

Seyit ayağa kalktı, etrafı bir dolandı. Yerde yatanların arasında, arkadaşı Niğdeli Ali'yi güçlkle tanıdı. Çünkü herkes toprak rengine bürünmüş, kan çukuruna batmıştı. Arkadaşının sağ olup olmadığını anlamak için seslendi,

– Ali, can yoldaşım Ali, kalk, ben geldim.

Ali'de ses seda yoktu. Öldüğü için çok üzüldü, tam yanından uzaklaşıyordu ki,

– Su, su ver Seyit, dediğini işitti.

Etrafta su yoktu, her yer altüst olmuştu. Elleriyle Ali'nin yüzündeki tozu toprağı temizledi.

Kendilerinden ve Yüzbaşı Hilmi Bey'den başka kimsenin sağ kalmadığını fark ettiler. Topların bazıları havaya uçmuş parçalanmış, kırılmış, bazıları da zaten önceden çalışmaz duruma gelmişti. Hepsini tek tek kontrol ettiler. Bir tanesi ayakta kalabilmişti, ama onun da gülleyi kaldıracak vinci bozulmuştu.

Seyit, vinci bozuk olan topun başına geldi; toprağın altında ezilen kollarını ovuşturdu, canı yanıyordu, takati de kesilmişti. Ancak tabyasını, Rumeli Mecidiye Tabyası'nı yok eden, bütün arkadaşlarını diri diri

toprağa gömen bu zırhlılara olan öfkesi ayyuka çıkmıştı.

Enine enli sayılırdı, boyu da köyünün kavakları gibi uzundu. Vakti zamanında, az buçuk güreş tutmuştu köyünün iri yapılı gençleriyle. Çoğu zaman da hepsini alt etmiş, bu yüzden de “Koca Seyit” lakabını almıştı. Derin bir nefes alarak değirmen taşı gibi geniş ve sert olan göğsünü şişirdi,

– Ben Havranlı Koca Seyit’sem, bunu da sizin yanınıza komam! İnsanın kaldıracağı yük miktarı mahduttur. Ben bu iki yüz on beş okkalık mermiyi sırtlar da yukarı kaldırırsam, vatanımı da kaldırmış olurum düşman ayaklarının altından. Yok kaldıramazsam, vatanım da ayaklar altında kalır. Yani mermi demek, vatan demektir. Hiç vatan çiğnetilir, yerlere serilir mi? Ölen şehit kardaşlarımın kanlarını, mübarek cesetlerini çiğnetir miyim, bu sana yakışmaz Seyit. Hem ki sen Seyitsin; yani isminin manası gibi, kadri yüce, efendi, şu tabyada şehit düşen, yüce mertebeye erişen talihli arkadaşlarının haysiyetlerinin kurtarıcı önderisin, onların aşkına!

Ellerini toprağa buladı kaymasın diye. İki yüz yetmiş altı kiloluk merminin yanına geldi.

– Seyit, delirdin mi, sen onu kaldıramazsın, ben yardım etsem de kaldıramazsın, bırak, vazgeç.

Öyle sert ve öfkeli baktı ki Niğdeli Ali’ye,

– Sen arkamdan destekle, gerisine karışma, dedi.

Niğdeli arkasından destekledi, “Ya Allah bismillah!” çeken Koca Seyit bir hamlede mermiyi arkasına

aldı ve bütün kemikleri çatırdayarak basamakları çıktı, mermiyi topun ağzına sürdü,

– Şehitler aşkına haydi bismillah, dedi.

Uzaklara denizin üstüne giden mermi Ocean zırhlısının uzağına düştü.

– Bu mermiler hesapla kitapla atılıyor Seyit, sallagitsin olmuyor, bizler bataryada numaracı erleriyiz. Görevlerimiz, atışları takip edip kaydetmektir, şimdiye kadar hiç atış yapmadığımız için bak başaramadık.

Havranlı Seyit Onbaşının da canı sıkıldı, ama belli etmedi. Tekrar az önceki yere, öbür merminin yanına yanaştı,

– Bir tane daha atmayacaksın herhâlde?

– Orada durma da gel yardım et.

Baktı ki söz dinlemiyor Koca Seyit, bir daha destekledi mermiyi, yine çatırtı sesleri arasında merdivenleri çıktı Seyit ve iki yüz on beş okkalık mermiyi nam-luya sürdü,

– Gözünü seveyim bu sefer utandırma bizi, dedi.

İkisi de, faltaşı gibi açtıkları gözlerini suyun üzerine diktiler. Dikkatle baktılar, baktılar hiçbir şey göremediler. Ne batan vardı, ne de çıkan... Gözlerini ovuşturdular da bir daha baktılar, yine bir şey göremediler.

– Allah'ın hakkı üçtür Ali sen bunun böyle olduğunu bilirsin, gel destekleyiver, seni de yordum, ama!

Bu sefer gözüyle daha dikkatli hiza almaya çalıştı Seyit.

– Lâ havle ve la kuvvete illa billah. Ümmeti Muhammed aşkı için ya Allah, Bismillah, diyerek yolladı zırhlılara gülleyi.

Mermi de gitti, gitti ve İrresistible'nin yardımına giden Ocean zırhlısının arkasında patladı. Bütün sistemleri ve dümeni bozulan gemi fır dönmeye başladı, Hakkı Bey'in döşediği mayınlardan birine de çarparak Karanlık limanda sulara gömüldü.

Bir müddet sonra De Robeck'in telsizine verilen raporda,

– Altı yüz mürettebat kurtarıldı. On gönüllü denizci gemide bırakıldı, emriniz yerine getirildi efendim, deniliyordu. Deniliyordu, ama bırakılan gönüllüler, çoktan gemiyi terk etmişler ve yara alan muhrip de sulara gömülmüştü.

Saatler 17.00 yi gösterirken Donanma Komutanı De Robeck, filoya geri çekilme emrini verdi. Bir gün önce devraldığı görevinde başarısız olmuştu, sanki koşa koşa bu manzarayı görmek için gelmişti.

Sağlam kalabilen gemileri iki saat içinde Boğaz'ı terk ederken; alevler içinde bıraktıkları Çanakkale şehrinde yer yer çıkan yangınlar söndürülmeye çalışılıyordu. Rumeli Mecidiyesi'ndeki askerlerin tamamına yakını şehit düşmüştü. Boğaz'ın iki yakasındaki tepeler delik deşik, altmışa yakın asker de şehit olmuştu.

Seneler seneler önce, 1807 yılının şubat ayında da İngiliz Sir John Duckworth tarafından irili ufaklı yedi gemi, yine Çanakkale'nin Akbaş Limanı'na uğramış ve bazı gemileri batırmıştı. Bunun üzerine bu limanların

istihkâmı yeniden sağlanmıştı. O zaman da hedeflerine ulaşamamışlardı şimdiki gibi... Sir John Duckworth etrafındakilere,

– Biz bu işi beceremeyeceğiz, bombaladığımız halde başaramadık, demişti.

Hamilton da 19 Mart sabahı Harbiye Nazırı Kitche-ner'e:

– Çanakkale Boğazı'nın yalnız donanma tarafından zorlanması veya ortak bir harekâtla kara birliklerinin görevinin yalnızca düşman tabyalarının yok edilmesi olmadığı kanaatindeyim. Önceden planlanmış donanmaya, Boğazları açmak amacı olan geniş bir kara harekâtına taraftarım, diyordu.

Niyet Hayır Akıbet Hayır

Anadolu Hamidiyesi'ni gözüne kestiren Elisabeth, tabyayı hallaç pamuğu gibi attı. Ateş esnasında sığınağa saklanan erler, atış durunca sıranın kendilerine geldiğini anlayıp topbaşı yaptılar. Sağlam kalan toplarla karşılık vermeye çalıştılar. Çünkü topların bazıları bombardıman sırasında toprağın altında kalmıştı ki çıkarılmaları zaman alıyordu. Bazılarının isabet alan vinçleri bozulmuştu. Mermilerinin sayısı azalmıştı, durum kötüye gidiyordu. Buna rağmen borazancıbaşı borazanını çalıyor, askere moral veriyor, arada dolaşan Tabur imamı da askerlerin imanlarını kuvvetlendiriyordu,

– Sevgili kardeşlerim, kahraman Mehmetçikler; Âl-i İmran Suresi'nin 173. ayetinde Müslümanlar, düşmanla karşılaştıklarında “Hasbinallahü ve ni'mel vekil” demelidir. Bunun manası; Allah bize kâfidir. Ve O ne güzel koruyucudur, vekildir. Biz düşmanlarımızın büyük ordularından korkmayız, demektir. Göreceksiniz, düşman tarafından bize hiçbir zarar dokunamayacaktır!

Kendisine çok güvenen, ölümden korkmayan, cep-hede ölmeyi mükâfatların, mertebelerin en büyüğü

olarak gören askerler daha da moral bulmuş olarak savaşmaya devam ettiler.

Dardanos Bataryası'nın Kumandanı Kilitbahirli Üsteğmen Hasan da o hızla, var gücüyle bağırarak emir verdi:

– Top başına! Yerleştir bir on sekiz buçukluk da akılları başlarına gelsin.

Batarya Subayı Libyalı Üsteğmen Mevsuf,

– Efendim onlarınki otuz sekizlikti ne yapalım?

– Ne yapalım var mı, bunlar davetsiz misafir, kısmetlerine bu düştü, umduklarını değil, bulduklarını yerler.

– Tamam efendim, niyet hayır, akıbet hayır, haydi bismillah, diyerek yanındakilerle birlikte kaldırdılar gülleyi ve namlunun ağzına tam yerleştiriyorlardı ki; İngilizlerin dakikada bin üç yüz altmış mermi atan silahları, havada makaslama yaparak kan kismaya, birbirlerine çarpmaya başladılar. Bu sayısız mermilerden Üsteğmen Hasan da, Üsteğmen Mevsuf da nasiplerini aldılar. Akıbetleri hayırların en yüce mertebesine ulaştı. Onlarla birlikte birçok Mehmetçik de, kalplerinde sadece ve sadece ulvi bir vatan sevgisi var olarak, güle güle ölüme koştular. Birer birer yıkıldılar, ama yediveren gülleri gibi yerlerine yenileri bitti.

Şehit teğmenlerin yerine yeni Batarya Komutanı Yüzbaşı Muhittin görevlendirildi, şehit düşen eratın eksikleri bütünleme eratıyla tamamlandı.

Hiçbir şey olmamış gibi görevine devam eden çavuş da elinde yağ kovası hem dua ediyor, hem de top namlularını yağlıyordu,

– Haydi aslan topum, eski zırhlılardan sökülüp geldiğini belli etme de şunların hakkından gel, zira tabyanın yarısı mertebesini buldu, bu zafer bize çok pahalıya mal olacak gibi görünüyor, diyordu.

18 Mart zafer günü oldu. Düşman gemileri çok kayıp vermişlerdi. On sekiz geminin, altısı ya batmış ya iş göremez hâle gelmişti. Yani filonun üçte biri çürüğe çıkmıştı.

Churcill'in dediği gibi: “Türkler bizi görünce ellerini havaya kaldıracak ve teslim olacaklardır.” sözü doğrulanmıştı. Hakikaten, Türkler onları görünce ellerini kaldırmıştı. Ne var ki; bu el kaldırış teslim olmak için değil, onlara ağır bir tokat atmak içindi. Yandırdıkları nokta buradaydı.

Dardanos Bataryası'ndan düşmanın geri çekilmesini seyreden Müstahkem Mevki Komutanı Cevad Paşa, büyük bir gurur ve keyifle haykırıyordu:

– Gittiler, geçemediler, geçemeyecekler.

19 Mart sabahında dürbünüyle etrafı tarayan Binbaşı Hasan:

– Ufukta düşman gemilerinden eser görünmüyor. Arkalarına bakmadan kaçtılar. Ama ben diyorum ki Cevad Yüzbaşı'm, geri döneceklerdir. Yenilen pehlivan güreşe doymaz.

– Hay ağzına sağlık komutanım, ben de aynı şeyi diyecektim, sen benden çok yaşayacaksın.

– Ragıp Çavuş nerelerdeydin sen, bugün görünmedin?

– Cevad Yüzbaşı'm, buralardaydım da, Seher Nine'yle uğraştım iki saattir. Size ayrıla börek

getirmiş. Komutanı göreceğim, zaferi hayırlı olsun, gazası mübarek olsun deyip, sırtını sıvazlayacağım diye tutturdu. Hasan Binbaşı'm da geçen sefer bana kızdıydı, 'Burası Kapalıçarşı'nın yolgeçen hanı mıdır, her geleni alıp getiriyorsun.' Ben de binbaşım hastadır, kimseyle görüşmüyor, sen git başka gelişinde görüştürürüm seni diyerek zorla ikna ettim. Ona laf anlatıyordum, onun için yoktum ortalarda. Aha işte ayran destisi, işte de börekleri...

– Allah Allah, bu ihtiyar bunca yolu bu yük sırtında nasıl gelir, hayret ediyorum doğrusu. Börekleri de, ayran destisini de al askerlere paylaşır, destiyi de bonetin bir kenarına koy kırılmasın, bir dahaki sefer ister bizden.

– Bundan sonra kara savaşlarına yöneleceklerdir. Yüz yüze, boğaz boğaza süngü, kasatura savaşı olacaktır, iş çetinleşecektir. Bu sefer durum tersine döndü. Kara harekâtı yapılacak, deniz kuvvetleri de ateşle destek verecektir komutanım

– Gelecekleri varsa görecekləri de vardır Cevad Yüzbaşı'm. Faydasız baş, mezara yaraşır. Şurayı bekliyoruz ki vatanımıza faydamız dokunsun. Dönüp gelsinler, eceli gelen köpek, cami duvarına siyermiş ne diyelim.

Geceler Sabah Olmaya Mecburdur

18 Mart akşamı zafer haberleri Dersaadet'e ulaştı. Müttefik donanması yüz geri edilmiş, hepsi, günlerce, haftalarca hazırlık yaptıkları adalara, sığındıkları Mondros Limanı'na kaçarak geri dönmüşlerdi.

“Yarın akşam Marmara'dayız baylar!” lafları, “Onları İstanbul'dan değil, Anadolu'dan da sürüp çıkarınız!” direktifleri, Türklerin ayakları altında çiğnendikten sonra, Çanakkale'nin akıntılı sularıyla bir daha bulamayacakları yerlere postalanmıştı.

Düşmana karşı büyük bir zafer kazanarak vatanını savunan Çanakkale kahramanlarının gönüllerini almak için, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti adına yirmi beş bin adet sigara sipariş edildi. Ayrıca genel merkezce bir hesap açıldı ve isimleri gazetelerde yayımlanacak bağışçılar, bu kardeşlerine maddi hediye verebileceklerdi.

Ayrıca, Almanya'da Hilal-i Ahmer yararına yedi yüz kırk sekiz bin mark toplandı.

Zafer gününü dört gözle bekleyen İstanbul halkı ellerinde, kendilerine dağıtılan bayraklar, fenerler, meşaleler olduğu halde sokakları, caddeleri doldurdu. Kimse geç saatlere kadar evlerine gitmedi. Şarkılar, marşlar söylediler.

- Zafer bizimdir!
- Yürüyün arkadaşlar!
- Nur içinde yatsın şehitlerimiz!
- Yaşasın şanlı ordumuz!
- Topraklar böyle vatan oluyor!
- Yaşasın Gazi Padişahımız!
- Yaşa var ol Enver Paşa!
- Geceler sabah olmaya mecburdur!
- Asil milletim sen ebedîyete kadar yaşayacaksın, sana uzanan elleri kıracak gücü her zaman bulacaksın!

Camiler şükür namazı kılan, Gazi ünvanını ve muzaffer lakabını alan Sultan Mehmed Reşad için dua eden insanlarla doldu taşı.

Bu haykırışlar gece boyunca ortalığı çınlattı. Caddede-i Kebir’de yol alan kalabalık, indirmek için etrafta İngiliz, Fransız, İtalyan, Rus bayrağı aradı, ama nafille ... Çoğtan hepsi kaldırılmış, oraya buraya tıklımişti. Bayrakları penceresinden sallandırdıkları için, camlarını çerçevelerini indirtmeye, bu yüzden de kötek yemeye niyeti yoktu, hiçbirinin.

Ortalıkta ay yıldızlı şanlı bayrak vardı sadece. Sevinçten kendinden geçmiş halk şenlik yapıyordu. Ellerinde taşıdıkları bayraklardan da bir bayrak denizi meydana gelmişti.

Bu coşkuve kazanılan zafer yüzünden, özellikle gayrimüslimlerin oturduğu semtlerdeki halk tedirgin olmaya başladı. Müttefiklerin kazanacağına mutlak gözüyle

baktıkları zafer, hezimet olmuştu. Çok güvendikleri donanma ne olmuştu da yüzgeri dönmüştü. Ancak bu hesabın bitmediğini, yarım kalan bu işin tamamlanacağını, bitirileceğini, donanmanın başaramadığını ordunun yapacağını herkes tahmin edebiliyordu.

Bütün İstanbul halkı gibi, İstanbul Sultanisi öğrencileri de neşe içinde bayram yapıyor, şehirlerinin kurtulduğuna seviniyorlardı. Gece geç saatlere kadar ortalıkta dolaştılar, içleri içlerine sığmadı. Dağılmadan önce de; ertesi gün yine okula gitmemeye, Fener ve Balat'ta gövde gösterisi yapmaya karar verdiler. İçlerinden karşı çıkanlar olduysa da Mehmed Salih:

– Çarşaf çarşaf bayraklarını ne yaptıklarını merak etmiyor musunuz arkadaşlar, gelin gidelim bakalım, naş naş sesleri kısılmış mı? Süngüleri düşmüş mü? Okul idaresi bize kızmaz. Hem bu sefer zafer var ortada, bir şey olursa ben suçlu üzerime alacağım söz.

– Mehmed Salih, geçen seferki ihtar az mı geldi hepimize ki bizleri ayartmak, yoldan çıkarmak istersin. Şunun şurasında bir iki gün sonra hafta sonu tatili var, o zaman gideriz, diyen Kemal Naci'ye öyle bir bakış attı ki Mehmed Salih:

– Her şey sıcaklığına derler, düğün geçtikten sonra, kına işe yaramaz. Kimse gelmezse ben tek başıma giderim, var mı gelen?

Söylenenler, içinden homurdananlar... Kısa bir süreye sessizlik... Sonra arkalardan:

– Ben geliyorum!

– Ben de geliyorum!

– Bugün birlik olmazsak, hangi gün oluruz, ben de varım!

– Geçen sefer hepimizin yerine kendini ateşe attın, ben seni yalnız bırakamam, meydanda buluşalım!

Sonunda karar verdiler, ertesi günü öğleden sonra Eyüp Meydanı'nda buluştular. Hepsinin ellerinde kocaman bayraklar vardı, zaferin mutluluğu gözlelerinden okunan grup meydandan kendilerine katılanlarla büyüdü, büyüdü, genişledi.

– Ben size demedim mi, şimdi tam zamanıdır, yarın tavsar, tadı da bu kadar olmazdı. Bakın halk da bu kutlamaya susamış, diyerek kendisini haklı çıkarmaya çalıştı.

En önündeydi kalabalığın, elindeki bayrağını sağa sola sallıyor, onları yönlendiriyor, bazen durdurup nutuk atıyor, sonra tekrar bayrağını sallıyor, kortej de ilerliyordu. Beş on adım giden kalabalığı durduruyor, başlıyordu konuşmaya:

“Tehlikeden, ateşten kaçılmaz arkadaşlar. Ateşten kaçarken meydana getireceğin rüzgâr, ateşi alevlendirir ve gelir seni yakar. Avucunun içine alırsan sıkır söndürürsün, daha fazla da büyüme fırsatı bulamaz. Rumeli elimizden gitti. Şimdi de İstanbul'umuz tehlikededir. Şükür Allah'ımıza ki kahraman ordumuz sayesinde, düşman donanması geri püskürtüldü. İstanbul tehlikede diye Dersaadet'i Konya'ya taşıyacaklardı. İstanbul'dan taşınmak, askerin maneviyatını sarsar, savaşma gücünü kırar, bize güvenmiyorlar mı diye düşünürler. Peki, İstanbul elden çıkarsa Allah muhafaza nereye kaçacaktık, bir sonraki durağımız neresi

olacaktı. Düşünmek bile istemiyorum. Konya'dan sonra da Orta Asya'ya geldiğimiz topraklara geri mi dönecektik? Ben doğduğum bu şehirden bir adım atmam. Gitsem gitsem cepheye giderim.”

Heyecanlanmış, dili damağı kurumuştı, bir iki yutkundu, sonra devam etti:

– Bu gece rüyamda; Saroz'un Bolayır'ında medfun, “Felek her türlü esbabın cefasın toplasın gelsin, dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten.” diye haykıran Namık Kemal ve onun yanı başında yatan Rumeli Fatihi Süleyman Paşa'yı gördüm arkadaşlar!

– Vatan şairi, Rumeli Fatihi, tempolarıyla yükselen sesler kulakları yırttı.

– Anlat ne dediler?

– Ne mi dediler... Kabirleri yan yana olan bu iki ulu zat, yine baş başa vermiş konuşuyorlardı. İkisi de hem mutlu, hem de çok öfkeliydi. Ama kendilerinden çok emindiler. Diyordular ki; “Haçlı Seferlerinin bir devamı niteliğinde olan ehli salıp orduları, gelseniz gelseniz buraya kadar gelirsiniz, buradan öteye geçmeniz mümkün değildir. Zira bizler buraya ruhlarımızla mânia kurduk. Sizler; uyuyan suyun yanında bir dost değil, yolcu değil, Türk'ün ezeli düşmanısınız. Bilmeden gelip bastığınız bu topraklar sizi cehennem gayya kuyusuna atar. Durun, durun, hele durun, savulun oradan Selahaddin-i Eyyubi kılıcının son artıkları, sizin buraya kadar gelmenize kahraman askerlerimiz müsaade eder mi zannediyorsunuz. Haddinizi biliniz!” İkisi de böyle haykırdılar ve gülerek mutlu bir şekilde yanımdan uzaklaştılar.

Kalabalığın arasından biri gırtlığını yırtarcasına:

– Bizler ecdadımızın mezarlarını çiğnetecek kadar kokuşmadık.

Başka bir heyecanlı genç:

– Çiğnetir miyiz?

Arkasından Mehmed Salih, aynı heyecan ve coşkuyla, ama sesini kullanmayı öğrenmiş bir hafız olduğu için, daha gür bir sesle gencin sözünü tekrarladı:

– Çiğnetir miyiz?

Kalabalıktan cevap gecikmedi:

– Çiğnetmeyiz!

Sorular, cevaplar, ara nutuklar, şiir okumalar yol boyunca devam etti.

Dün aldıkları karara göre; sadece aynı semtte oturan Sultani öğrencileri yürüyerek Balat'a gidecekler, Garisto'ya, İstavri'ye uğrayacaklar ve ortalığı kolaçan edeceklerdi. Cadde-i Kebir'de geç saatlere kadar yapılan gösteriye, İstanbul Sultanisi öğrencileri zaten tam kadro katılmışlardı. Meğer herkes zafere o kadar susamış, böyle bir yürüyüş daha bekliyorlarmış. Akşam gece yarısına kadar yaptıkları coşkulu gösteriler demek ki onları da kandıramamıştı.

Balat Meydanı'ndan geçerek Garistoların sokağına geldiler. Mehmed Salih, yanındaki Kemal Naci'nin kulağına:

– Bizim naş naşlar ortalıkta yok, nerededirler dersin, dedi usulca.

Balat'ta kalabalığı görenlerden kimi başını iki yana

salladı, kimi bir şey demedi, susmayı tercih etti. Gık diyen olsa Mehmed Salih üstlerine atlayacak, birkaç ay önceki kuyruk acısını çıkartacaktı. Derken Garisto'nun evinin önüne geldiler. Kalabalığın bir ucu evin önünde, bir ucu öbür sokağın sonundaydı.

Garisto'nun annesi, sokaktaki gürültülerin sebebi- ni anlamak için, pencereyi kulbundan tutarak yukarıya kaldırdı, her zaman lülelenmiş kıvrıkcık saçları yüzün- den, olduğundan iki kat büyük görünen başını aşağıya uzattı. Kalabalığın lideri durumundaki Mehmed Salih'le göz göze geldi. Neler olup bittiğini hemen anladı.

Mehmed Salih:

– Peki, şimdi ne oldu, diktiğiniz, metre metre bay- rakları sedirlerinize örtü, camlarınıza perde yapın, baş- ka türlü tüketemezsiniz, ziyan olmasın, der gibi baktı.

Bu bakışlardan çok şey anlayan, Müttetiklerin kay- bettiği savaş yüzünden canı zaten çok sıkkın olan ka- dın; yukarıya kaldırdığı pencereyi, tak diye büyük bir gürültü çıkararak indirdi, çengelini taktı. Yüzleri bir- birine bakan iki tavus kuşunun yer aldığı, el örgüsü dantel perdeyi de hışımla kapattı.

Mehmed Salih, Kemal Naci'nin kulağına:

– Kadına bak yahu, pencereyi yüzümüze kapattı, korkarım bu sefer bizi evine de sokmayacaktır.

Mehmed Salih'e göre daha sakin düşünen, acele karar vermeyen, atak davranmayan Kemal Naci:

– Bu kalabalıkla girmeye niyetin yok herhâlde. Ben hiç alınmıyor ve gam yemiyorum. Biz onları Çanakkale'den içeri sokmadık, o bizi evine sokmasa

ne çıkar Mehmed Salih, yine kanın kaynamasın, sivrilerine mukayyet ol, dedi.

– İyi diyorsun da Ruslar da İstanbul Boğazı'na mayın döşemişler, bizim oradan geçmemizi engelliyorlar. Savaşta çok ihtiyacımız olan Zonguldak kömürünü deniz yoluyla almamıza engel oluyorlar.

– Biz de kara yoluyla getiririz, olur biter. Karadeniz İstihkâm Komutanlığı bir bir temizliyor mayınları sıkma canını, üzüldüğün şeye bak!

Pencerenin perdesini kapatan annesi üst kattan Garisto'ya seslendi:

– Kapının önü kalabalıktır, adam doludur, dışarı sakın çıkmayasın. Çıkar isen bir daha seni eve almam bilesin, anladın?

Garisto da dışarıdaki gürültüleri duymuştu. Taşlığa çıktı, giriş kapısının yanındaki ince uzun pencereden dışarı baktı. Öndeki Mehmed Salih'i gördü. Söylenmeye devam eden annesi, üst katın sahanlığındaki ahşap tırabzanlara tutunmuş, eğilerek başını da uzatmış bütün öfkesini yukarıdan aşağıya kusuyordu. Garisto sokak kapısını açtı, bir yandan annesine, bir yandan dışarıdaki arkadaşlarına var gücüyle bağırarak sesleniyordu:

– Ah anacığım, yanlış düşünüyorsun. Ben isterim ve dilerim ki yarın Hakk'ın divanında doğru söylenisin. Ben Türkleri severim, benim özüm Türk'tür, ruhum Türk'tür. Verdiğiniz savaş da benim savaşım, kazandığınız zafer de benim zaferim. Ben de geliyorum kutlamalara bekleyin. Alın bu bedenimi de ne maksatla kullanırsanız kullanın, size teslimim. İster

cepheye gönderin, ister makineli tarrakalarının önüne atın. Zerre kadar gam yemem. Yeter ki beni bu azaptan kurtarın, saflarınıza kabul edin.

Kapıyı öfkeyle kapadı, dışarıdaki topluluğun, arkadaşlarının arasına katıldı.

Kalabalığın arasındaki Fuzuli ve Ferhat Şükrü de Garisto'nun bağıra bağıra söylediklerini duymuş, içlerinden tebrik ediyorlardı. Garisto o halleriyle yürüyüşe katılan bu iki sakat genci fark etti ve katılanları yarararak yanlarına gitti.

– Mehmed Salih bize söz vermişti Garisto. Biraz sabredelim, çok istediği şeye er ya da geç kavuşur insanlar. Biz bu hâlimizle savaşa katılacağımıza inanıyoruz. Bu çorbada bizim de tuzumuz bulunacaktır. Sen nasıl ümidini kesersin: Felek ehl-i dili şad eder ama neden sonra.

– Evet, orası Çanakkale miydi, lav denizi miydi, her yer kızıl renge boyanmış, ateş çemberi gibi... Bu yarıdağ lav değil, kafa, kol, beden fişkırtıyor, insanlıktan nasibini almamış yanardağın patlaması gibi. Günün birinde bu lavlar, gri renk alacak, soğuyacak ve bu toprakların alt katlarını kazdıkça fosilleşmiş dev askerler, yiğit ejderhalar oldukları gibi, hiç ölmemiş gibi, ölüme meydan okuyan, gülümseyen yüzleriyle açığa çıkacaklar... Çünkü onlar ölüme koşa koşa, gülererek gidiyorlar. Ah bir de ben gidebilsem!

Büyük bir arzuyla kendisinin de savaşa katılmak istediğini söyledi Garisto.

– Tekrar geri dönecek, intikam almaya geleceklerdir. Bu savaş bitti zannetme Garisto. İşte o zaman

daha çok askere ihtiyaç olacaktır, bana da Ferhat Şükrü'ye de sana da, isterse İstavri'ye de.

Fuzuli'nin dedikleri yüreğine su serpti Garisto'nun:

– Eğer öyle olursa dile benden ne dilerse?

– Görünen köy kılavuz istemez arkadaşım, bu hırs, bu öfke, bu arzu ezelidir bilirsin. Yaptıkları Haçlı Seferleri'ni sayacak olsam, buradan göğe yol olur.

– Vatanın dört bir yanında gençler senin gibi can atmaktadır savaşa katılmak için. Orda, burda, şurda, Balıkesir'de, İzmir'de ...

– Bu vatana düşman sokulamaz böyle gençleri olduğu sürece ...

– Ölmek vatan içinse eyvallah, hoş geldi sefa geldi!

Fuzuli de Ferhat Şükrü de bu söz çok beğendiler.

– Bir daha tekrarlar mısın, ne kadar veciz bir söz, dediler.

Söylediği beğenildiği için mutlu olan Garisto, biraz da sıkılarak:

– Ey ölüm, vatan için geldiysen eyvallah, hoş geldin sefa geldin, yerin başım üzeredir, diyebildi.

Bir ara kalabalıktan ayrılan Ömer, koşar adımlarla İstavri'nin evine gitmiş, toparlayarak onu da almış ve buraya getirmişti. Onlar güzel söz muhabbeti yaparlarken, ikisi de arkalarında yerlerini almışlar onları dinliyorlardı. Garisto bu veciz sözünü tekrarladıktan sonra İstavri, arkasından uzanarak boynuna sarıldı.

– Kimdir bu hayranım, diye arkasına dönen Garisto, İstavri'yle yüz yüze geldi.

İstavri de bu topluluğun semtlerine gelmesinden çok mutlu olmuştu:

– Çok şükürler olsun Garisto, semtimize gelmişlerdir, sevincimi anlatacak kelime bulamıyorum, dedi.

– Bu mutluluktan daha büyük mutluluk vardır, söylememi ister misin, yoksa kendime mi saklayayım.

Sabırsız ve acele eden bir ses tonuyla:

– Haydi Garisto, daha durur musun, yazıklar olsun, seni seven, daha bir dakika önce boynuna sarılan arkadaşını üzersin!

– Savaşa katılmak ister misin?

– Savaş bitmemiş midir?

– Görünürde bitmiştir, amma iki taraf da kendisini, ordusunu kuvvetlendirdikten sonra yeniden başlayacaktır.

– Desene yeniden kıtlık çekeceğiz, karaborsa alıp yürüyecektir.

– Senin aklın fikrin yiyeceklerde midir İstavri?

– Değildir, değildir de halkı düşündüğüm için üzülüyorum. Savaşlar çok kötü. Masum insanlar; çocuklar, kadınlar, yaşlılar acısını çekiyorlar, zararları daha çok onlara dokunuyor, onun için üzülüyorum. Ben gencim yesem de olur, yemesem de, lakin çocuklar öyle değil ki onlar gelişip büyümek zorundadırlar. Temel gıda maddelerini onlardan uzak tutamazsınız, mutlaka vermek zorundasınız. Bu mecburiyet benim canımı sıkılmaktadır. Bu sıkıntıyı, o masumlara niçin yaşıyoruz, buna hakkımız var mı, bu hakkı bize kim veriyor?

– Bu hakkı bize kimse vermiyor da, İngiliz’i, Fransız’ı, Avustralyalısı, peşlerine taktıkları bilmem kimi, kimi, kimi elimizden alıyor. O yaşlılara, o bebeklere, süt verme, et verme, yoğurt verme hakkımızı elimizden alıyor.

– Eti, sütü, yoğurdu mühim, hem de çok mühim. Onlar olmazsa olmaz. Peki ya yaşadıkları korku, heyecan ne olacak? Savaş bitince eksik kalan yiyecekleri bir şekilde telafi edersiniz, lakin hafızalarında yer eden korkuyu, nefreti, kan deryalarını, ölümleri nasıl silersiniz. Onlar yaşadıkları sürece beyinlerinde derin izler açarak var olmaya devam edecek, unutulmayacaklardır. Karaborsa ve kıtlığın ardından neler çıktı gördünüz mü?

Onlar bu konuşmayı yaparlarken kalabalığın uzaklaştığını fark edememişlerdi. Arkalarına baktılar, topluluğun yerinde yeller esiyordu. Fuzuli, Ferhat Şükrü, Ömer ve İstavri de konuşmayı kestiler, hızlı adımlarla yürüyerek arkadaşlarına yetiştiler.

Grubun dönüş yolunda hararetleri biraz azalmıştı, meydana gelince durdular. Mehmed Salih ve katılanlar; ordularının bundan sonraki saldırılarda da muzaffer olmasını, vatana düşman çizmesi değmemesini, ecdadlarının şanlı geçmişlerine kendilerinin de yenilerini eklemeleri lazım geldiğini, bu yüzden herkese ayrı ayrı görevler düştüğünü tekrarladılar. Bahar mevsimine hazırlanan, sisli bir İstanbul akşamında, gökyüzündeki kuşlar yuvalarına, onlar da birer ikişer evlerine gittiler.

Ömer, Mehmed Salih, Kemal Naci, Fuzuli, Ferhat Şükrü kalabalığın dağılmasından sonra, miknatısın

çektığı zerreler gibi aynı noktada buluştular. Hepsi ayrı ayrı evlerine gidecekti, ama son cümlelerini konuşmadan birbirleriyle vedalaşmadan ayrılmadılar. Mehmed Salih:

– Uzun bir müddet senin yokluğunu fark ettim Ömer, kayboldun sen nerelerdeydin, herhâlde ayrıldı evine gitti dedim.

– Biz oraya belli bir maksat için söz vererek gittik, sıradan mazeretlerle orayı terk edip gidemem. Bunu bilmen lazım Mehmed Salih... Değil ben, içimizde terk edip gidecek kimse olduğunu da zannetmiyorum. Bunu en iyi de sen bilirsin. Bize bu özelliğimizi de sen kazandırdın, yoksa ağzımı mı arıyorsun!

Ben İstavri'yi almaya onun evine gitmiştim. Sonra da aldım getirdim. Hem ne evi, benim evim mi var kardeşim, evim mi var benim?

Ömer'in, üst üste iki defa evim mi var benim sözünü çok imalı söylediğini fark ettiler. Besbelli ki bu konuda bir rahatsızlığı vardı, sormadan edemediler. Kemal Naci:

– Ömer kardeşim bu hususta bir sıkıntın varsa hemen paylaşalım. Biz ne güne duruyoruz.

– Arkadaşlık, dostluk sıkıntılı günlerde belli olur. Kara günde dost olacaksın, yardıma koşacaksın ki dost olduğun anlaşılsın, diyen Fuzuli büyük bir içtenlikle yardıma hazır olduğunu söyledi.

Ferhat Şükrü dayanamadı, evim mi var benim sözü çok dokunaklı geldi ona da:

– Doğru söylüyor kardeşim. İyi günde herkes dost olur, haydi söyle de derdine derman bulalım, dedi.

Mehmed Salih, her zaman en son sözü söyleyen, çözümsüz görünen meselelerde ilk başvurulacak kişi, içine düştükleri çıkmazlarda yol gösteren kılavuzları, dert babalarıydı. Yürüyüş ve gösteriden sonra, yorulmuş da olsa keyfi yerinde olduğu için, bağarmaktan kısılan sesiyle:

– Anlat bakalım seni dinliyoruz, hususidir anlata-mam diyorsan, ona da saygı gösteririz. Dünya ahiret kardeşimsin seni her zaman her yerde dinlemeye hazırım. Senin sıkıntın benim de sıkıntımdır bunu biliyorsun.

Diğer bütün arkadaşları da söz birliği etmişcesine hep bir ağızdan:

– Evet evet, derdin derdimiz, sevincin sevincimizdir, müsterih ol, arkadayız her zaman, dediler.

Ömer ortalıkta, herkesin içinde var olan sıkıntısını söylemeyi kendisine yakıştıramadı. Daha çok sıkılırsa derdini teke tek Mehmed Salih'e açmayı düşündüğü için:

– Hepinizi zaten kardeşim olarak kabul ettim ben işin başında. Biz bir aileyiz. Hem aynı semtte oturduğumuz için, hem de İstanbul Sultanisi'nin öğrencileri olduğumuz için. İlginiz beni çok duygulandırdı, sağ olun, var olun. Bana sahip çıktığınız için Allah da size sahip çıksın, ömrünüz boyunca hiç sıkılmayın inşallah, tekrar tekrar teşekkür ederim hepinize, diyerek memnuniyetini ifade etti.

Mehmed Salih:

– Peki arkadaşlar, mesele anlaşılıştı, yarın okulda

görüşmek üzere hepinize hayırlı akşamlar, meselenize, memleketinize sahip çıktığınız için de teşekkürler, diyerek son sözü söylemek istedi, ama arkadaşları yine hep bir ağızdan:

– İnsan vatanına sahip çıktığı için teşekkür beklemez Mehmed Salih. Bu senin olduğu kadar bizim de asli vazifemizdir. Hepimiz vazifemizi yaptık, sen sadece organize ettin, bizi toparladığın için biz sana teşekkür ederiz, dediler.

Her biri ayrı bir yoldan ayrılarak evlerine gitmek için yola koyuldular. Mehmed Salih diğer arkadaşlarına gözükmeden, koşar adımlarla Ömer'e yetişti:

– Çok şükür seni kaybetmeden yakalayabildim Ömer. Söyle bakalım canını sıkın konu nedir? Bilmiş ol ki bunu öğrenmeden şuradan şuraya gitmem, biz kardeşiz. Bu sıkıntın yok oluncaya kadar da uyku uyuyamam.

– Öylesine söylemiştim Mehmed Salih, ağzımdan çıkıvermişti, üzerinde durma o kadar.

– Bardaklar dolmadan taşmaz. Senin bir sıkıntın var ki o cümleleri sarf ettin. Para sıkıntın mı var?

– Mühim değil küçük bir sıkıntıydı, gelir geçer, üzerinde durma.

– Arkadaşım; dert var gelir geçer, dert var deler geçer. Seninki hangisi? Bana delip geçen bir dert hissini verdi. Biliyorsun, kolay kolay yanılmam ben. Övünmek gibi olmasın, ama attığımı da on ikiden vururum. Bunları, benden kurtulamayacağını ifade etmek için söylüyorum bilesin, yoksa başkaca bir maksadım yoktur.

Mehmed Salih'in ısrarcı tutumu Ömer'i çaresiz bıraktı. Hüsnü'den başka dertleşecek kimsesi kalmamıştı. Ama Hüsnü de kendi dünyasındaydı. Ömer'in anlattıklarını idrak edecek akıl zenginliğine sahip değildi. Aslında biçare Hüsnü de, evlerinin yanmasından sonra yerleştikleri Ömer'in kız kardeşinin evinde, kendisini sığıntı gibi hissediyor, akşam olup eve girdikleri zaman çok eğreti oturuyor, Ömer'in dizinin dibinden ayrılmıyordu.

Kızkardeşi bakmakla yükümlü olan iki kızını büyütme çalıyor, evinin her türlü işini tek başına yardımcısız yapıyor, bakkal dükkânı işlettiği için akşamları yorgun argın evine gelen kocasına ve arta kalan zamanlarda da, kocasına belli etmeden ağabeyi Ömer ve Hüsnü'ye hizmet etmeye çalışıyordu.

Önceleri, ilk geldikleri zamanlarda her şey yolundaydı. İzzet itibar iyiydi. Yavaş yavaş bunun azaldığını hisseden Ömer'in keyfi kaçmaya başlamıştı. Bakkal olan eniştesinin geliri iyiydi. Hepsini rahat rahat geçindiriyordu. Savaş alevlenip de her şey karaborsaya düşünce pahalılaşmış, halkın da alım gücü azalmıştı. Bu yüzden satışlar düşmüş, dolayısıyla da geliri azalmıştı.

Her geçen akşam surati daha da asık gelen eniştesi yüzünden de Ömer'in canı sıkılmaya başlamıştı. Bu evde, hazır yiyen, asalak bir sığıntı olarak görmeye başladı kendilerini. Bir tek kendisi olsa neyse üstelik bir de kuyruğu vardı: Hüsnü.

Hüsnü'nün kimseye zararı dokunmuyor, kalabalık ailenin ihtiyacı olan suyu akşama kadar çeşmeden

taşıyor, verilirse yemek yiyor, verilmezse “Ben açım.” demiyordu.

– Esasında söylemezdim, ama çok ısrar ettin Mehmed Salih. Olan bir şey yok. Bu belki de benim hassasiyetim yüzünden. Bu dünyada rahat yaşamak için biraz geniş olacaksın ama ne yapayım ki bu da benim karakterim. Ben kız kardeşimin, daha doğrusu eniştemin evinde sığıntı gibi hissetmeye başladım kendimi. Yük olduğumu düşünüyorum onlara. Çoğu zaman geç gitmek istiyorum, yemek saati geçsin de öyle gideyim, bir boğaz bir boğazdır diyorum. Bu sefer de Hüsnü’ye kıyamıyorum. Ben gitmeden içeri girmiyor. Çünkü bakmak için aldık, onun vebalinin altına giremem. Garibin hesabını veremem.

– Şunun üzül­düğü şeye bak, ben ve ailem ne güne duruyoruz. Bu akşamdan tezi yok gidiyoruz. Ben sizi en başında almak, evimde ağırlamak istedim biliyosun. Sen, kardeşim varken size gelmem yakışık almaz deyip kabul etmemiştin. Şimdi zamanı geldi demektir. Haydi, yürü birlikte gidelim, Hüsnü’yü de eşyalarını da alalım.

– Bu şekilde emrivaki yapmak olmaz Mehmed Salih, yine yakışık almaz diyeceğim. Ben önce eniştemden de kız kardeşimden de izin alayım, sonra sana vâziyeti bildiririm.

– Hayır, kabul etmiyorum, müsaadeyi beraber alırız, biraz da bizde misafir kalsınlar derim. Sonra da temelli kalırsınız. Kesinlikle itiraz istemiyorum.

Konuşurlarken yolun yarısını yürümüşlerdi zaten, geri kalan yarısını da sohbet ederek tamamladılar.

Hava karardığı için akşam ayazı çıkmış, evlerin bacalarından dumanlar birer ikişer tütmeye başlamıştı. Onlar da gün boyunca sokakta oldukları için hem acıkmışlar, hem de yorulmuşlardı.

Sokak kapısına geldiklerinde; zavallı Hüsnü'yü elleri, ayakları ve yanakları mosmor olmuş, yere çömelmiş, Ömer'i bekler vaziyette buldular. Ömer'i görünce gözleri parladı, her zamanki gibi ayağa kalktı, Ömer'in boynuna sarıldı, uzunca bir süre, boynunda kenetlediği ellerini bırakmadı.

Bu şükran merasimi, kendisini aldıkları akşamdan itibaren, her akşam büyük bir saygıyla, bıkmadan, usanmadan devam ediyordu. Ömer'in eridiği dakikalar bu dakikalardı, gözlerini kapadığı ve böyle bir fırsatı kendisine verdiği için Allah'a şükrettiği dakikalardı. Mehmed Salih'e dönerek:

– Kendimden başka birilerine, muhtaç olan birilerine yardım ediyorsam, yaşadığımı hissediyorum. Aksi takdirde sadece kendim için yaşıyor sayıyorum kendimi ki o da bencilliğin ta kendisidir. Etrafındaki muhtaçlar için yaşayan insan, kendini aşmış insandır. Ben kaybettiğim vatanımın acısını da, yollarda telef olan babamın, çok yakın zamanda kaybettiğim anacığımın acısını da Hüsnü'yle ilgilenirken unutuyorum. Aciz olan bir kulun ihtiyacını giderdiğim için seviniyorum, hem de beni başkalarına muhtaç yaratmadığı için Allah'ıma şükrediyorum.

Bu manzarayı görüp de insanın duygulanmaması için taş olması lazımdı. Mehmed Salih de çok etkilendi ve yanaşarak o da Hüsnü'ye sarıldı. Böylece üçlü

bir yumak olmuşlar, gözyaşları içinde aynı düşünce ve duyguları paylaşan yürekleriyle sarmaş dolaş kaynaşmışlardı.

– Çok üşümüş hadi içeri girelim, diyen Ömer kapıyı çaldı. Henüz gelmiş olan eniştesi kapıyı açtı, buyur ederek üçünü de içeri kabul etti.

Aslında içeri girmek istemediğini, Ömer’i ve Hüsnü’yü izin verirse biraz da kendisinin misafir etmek istediğini söyledi Mehmed Salih. Eniştesi böyle bir teklifi beklemiyordu, ama hoşuna da gittiğini belli etmek istemedi.

– Olur mu canım, onlar ailemizin fertleri, hiçbir yere gidemezler, dediyse de Mehmed Salih’in ısrarına dayanamadı.

– Madem çok istiyorsunuz, geçici bir süre de sizde kalabilirler, sonra tekrar bekliyoruz, dedi vaziyeti kurtarmak için.

Kızkardeşi çok üzüldü gidecekleri için. Evinin içi onlarla çok zengindi, onların varlıkları yetiyordu. Ama verilen karara da saygı göstermek gerektiğini biliyordu. Sustu, gözyaşlarını içine akıttı. Eşyalarını toplamalarına yardım etti. Eşya dedikleri de topu topu bir iki kat giyecekti. Ömer’in kitaplarından taşıyabildiklerini aldılar, bir kısmını bir dahaki gelişte almak üzere bıraktılar.

– Üşümüştünüz, hem de akşam yemeği saati, Allah ne verdiyse bir iki lokma bir şeyler yemeden bırakmam sizi, diyerek zorla sofraya oturttu hepsini eniştesi. Onlar da bunun üzerine, karınlarını doyurduktan sonra, eşyalarını da alarak vedalaştılar.

Denizden Geçemediysek Karadan Geçmeyi Deneriz

İngiliz Yüksek Savunma Konseyi üyelerinin ortak kararları:

“Madem denizden geçemedik, öyleyse karadan ulaşacağız İstanbul’a. İstihkâmlarını yerle bir edecek, Boğaz’a hâkim tepelerini ele geçirecek, donanmamıza Boğaz yolunu açacağız. Ama mutlaka ulaşacağız. Balkan yenilgisi yaralarını saramayan Türk ordusu da toparlanamamıştır. Hem biz de tabyalarını epeyce silkeledik, hatırı sayılır zayıatlar, kayıplar verdirdik. Büyük bir kara ordusu ve yine donanma desteğinde olarak, bu sefer biz bu savaşı kazanırız.

Mısır’da bulunan Avustralyalılar, Yeni Zelandalılar da bu savaşa taze kan olacaklardır. Maoriler, İspanyol Süvariler, İsviçreliler, Gurkalar, Senegalliler, Afrika sömürgelerimizden askerler, İngilizler, Fransızlar... Saymakla bitiremediğimiz çeşitlilikteki millete ait olan bu gözü pek askerlerle savaş kazanılmaz mı? Yapılacak tek şey; bu değişik milletten askerleri birbirlerine kaynaştırmak ve çok esaslı bir eğitime tabi tutmaktır.”

Bu karardan sonra, Çanakkale Muharebesi’ne

katılan İngiliz ve Fransız asker kuvvetlerinden yirmi beş bin kişilik bir kuvvet, General d'Amade komutasında, fırtınalı açık deniz limanlarına benzeyen, rüzgârlı Mondros Limanı'ndan Mısır'ın İskenderiye Limanı'na döndü.

Mondros'ta Senegal ve Avustralyalılardan yalnız beş bin kişi kaldı. Çünkü bu adadaki sağlık şartları bu kadar çok askeri barındırmaya elverişli değildi. Yeteri kadar su bile yoktu. Süvari birliğindeki atlar da birer ikişer ölmeye başlamıştı. Limni'de askerlerin geçirecekleri sürenin uzun olacağı tahmin edildiği için, İskenderiye'nin Remle mevkiine yerleştirildiler ve konseyin aldığı kararlar gereği, eksik olan eğitimleri tamamlanmaya çalışıldı.

Özellikle Avustralyalı askerlerin savaşçı görünüm-leri ve vücut yapılarındaki güçlülük sebebiyle, zor şartlara meydan okurcasına yaptıkları talimler, görevli bütün komutanların dikkatini çekti.

Ancak asker sayısının fazlalığı, Mısır'ın sıcak iklimi, sert talim kuralları çoğunu canından bezdirdi. Askerlere gece hayatı cazip gelmeye başladı. Paskalya törenlerinde birçok disiplinsizlikler yaşandı, sokaklarda rezillikler çıkarıldı. Alkol alan askerler gelişigüzel seçtikleri evlere girmişler, yakıp yıkmışlar, bundan da garip bir keyif almışlardı. Her türlü pislik ve rezilliğe de bulaşmışlar, bunu diğer gecelerde de alışkanlık hâline getirerek tekrarlamışlardı. Hadise çıkaranlar arasında Avustralyalılar çoğunluktaydılar. Bu yüzden Teğmen Joe, beş on askeri odasına çağırttı ve sert bir dille azarladı:

– Saplandığınız fuhuş sizleri Çanakkale'nin denizine ulaştırmaz. Ulaştırsa ulaştırsa bela denizine ulaştırır. Her gece bir olay çıkarıyor ve kör kütük sarhoş geziyorsunuz Kahire sokaklarında. Hakkınızda çok şikâyet var. Ait olduğunuz milletin adını kirletiyorsunuz, buna hakkınız yok! Böyle devam ederseniz, geldiğiniz yere gönderilirsiniz. Bir daha rezalet istemiyorum, yıkılın karşımdan!

Askerlerden biri belli ki henüz ayılmamıştı, yarı uyukulu bir halde:

– Biz neden içiyoruz biliyor musunuz, serinlemek için. Ben içince gündüzün insanı kavuran sıcağını, gecenin donduran soğuşunu hissetmiyorum. Gece yattığım zaman; çadırımda yüzümde, ellerimin üstünde gezen, kovduğum halde gitmeyen arsız böcekleri görmüyorum. Görsem bile onlara kızmıyorum, onlarla arkadaş oluyorum. Sonra bunaltıcı sıcak altındaki talimlerde çok yoruluyoruz.

Yanındaki askerlerden biri, baktı ki kumandan hiçbir şey yapmadan dinliyor, cesaret alarak o da konuşmaya başladı:

– Kahire'de içtiğimiz sular çok pis. Mena'da kuzenimin içtiği sular da kirliymiş. Benim ülkemin Avustralya'nın buz gibi, şırl şırl akan derelerinin sularına hiç benzemiyor. İçtiğimiz zaman bağırsaklarımız bozuluyor, hastaneye gitmek zorunda kalıyoruz. O yüzden biz de içki içiyoruz.

İkisini de sabırla dinleyen Teğmen Joe:

– Ateşe verdiğiniz evlere ne mazeret uyduracaksınız. Canınızın istediği eve girip yakmışsınız. Zarar

dört bin sterlinmiş. Maaşlarınızdan biriktirip ödersiniz bu parayı. Bunun için de ömür boyu asker kalırsınız.

İçlerinden biri:

– Savaşta ölürssek, geri kalan borcumuzu da siz ödersiniz artık!

Henüz ayılmadığı belli olan bir başka asker:

– Kalırız efendim, biz doğuştan askeriz. Ama bizi buraya savaşmaya getirdiniz, talimden başka bir şey yapmıyoruz. Biz Mena’dan da Kahire’den de sıkıldık, nereye gideceksek gidelim, kiminle savaşacaksak savaşalım, gidelim de işimize bakalım. Onlar Paskalya töreninde oldu bitti.

Diğer asker devam etti:

– Biz kızgın kumlar üzerinde, yakıcı güneş altında, çekirge sürüleri arasında eğitiliyoruz. Peki, gideceğimiz yerde bunlar var mıdır, iklimi aynı mıdır? Çöl var mıdır, sıcak var mıdır, çekirge sürüleri var mıdır ki bize bu azabı çektiriyorsunuz? Ben biliyorum ki gideceğimiz yerde durum tam tersi olmasa bile böyle değildir. Orada arazi dağlıktır, sarptır, çalılar, dikenlikler vardır. Burada bir tek ağaç bile yoktur, kimi kandırıyorsunuz. Avustralya İmparatorluk Kuvvetlerinden birçok arkadaşımız bu olumsuz şartlara dayanamadı, öldüler. Siz söyleyin, biz de ölelim mi içelim mi? İçtiysek cezamızı zaten çektik.

Teğmen baktı ki askerler kendisinden baskın çıkıyor. Aynı yanlışları bir daha yaparlarsa daha sert

cezalandırılacaklarını söyleyerek onları huzurundan çıkardı.

Askerler çıktıktan sonra; önce bu askerlere tekrar hapis cezası vermeyi düşündü. Sonra vazgeçerek kendilerine hak verdi, onlar sıkıcı günler geçiriyorlar diye düşündü; “Cezalarını zaten çektiler, unut gitsin teğmen!” dedi kendi kendine.

Olayları duyan Hamilton hem Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerleri teftiş etmek, hem de kendilerine moral vermek için Mısır’a geldi.

Her milletin askeri ayrı renkteki üniformalarıyla marşlar eşliğinde önünden resmigeçit yaparken heybetli görünüyorlardı.

– İyi ki teftişe gelmişim, gözlerimle gördüm ki bu ordu savaşa hazırdır. Gerisi söylentilerden ibarettir. Ama en çok Avustralyalıları beğendim. Bu kadar milletin arasında kendilerini derhâl fark ettiriyorlar, dedi.

İngiltere Başbakanı’na yazdığı mektupta Avustralyalıları övüyordu:

– Bunlar savaşmak için yaratılmışlar. Hepsinin de vücut yapıları vahşi ve sağlıklı. Savaşta da kartal gibi yırtıcı olacaklardır. Karşlarına çıkan birlikleri kesinlikle yenecek güçtedirler.

Hamilton Avustralyalıları öve öve bitiremiyordu, ama Mısırlı yetkililerden biri, karşılıklı yedikleri bir yemek sırasında onu sert bir şekilde uyardı:

– Askerlerinizi toplayınız, askerlik ahlaklı olmayı gerektirir. Zafer ve başarı, disiplinle ikiz kardeşlerdir,

asla birbirlerinden ayırlamazlar, piramitleri gezme-ye gelmediler bunlar herhâlde. Sabahlara kadar alkol alıp, kör kütük sarhoş oluyorlar. Fuhuş ve içkiden uzaklaştırınız askerlerinizi. Türkleri çok iyi tanırım. Benden size dost tavsiyesi; onlar burada eğlenir gezerlerken, Türkler çoktan kendilerini toparlamış sizi hararetle bekliyorlardır. Bundan eminim. Kimse, zaferi size altın bohça içinde sunmaz, onu siz alın teriniz ve kanınızla kazanacaksınız. Hele içki şişesinin içinde hiç sunmaz. Kusura bakmayın Bay Hamilton biraz sert oldu, ama ne demişler; dost acı söyler, ama gerçekleri söyler.

Masadaki Hamilton'un yüzü renkten renge girdi. Söylenenler doğru olduğu için sadece:

– Haklısınız, diyebildi.

Düvel-i Muazzama

Kimi İngiliz subaylarına göre; askerler yeteri kadar eğitilmişlerdi, artık gemilere dolup adalara gitme, oradan da hedeflere yönelme vaktiydi. Zira geçen zaman Türklere toparlanmak için gereken süreyi kazandıracaktı.

Kimilerine göre ise; gelişigüzel, başıbozuk eğitim taimleri, ordan burdan toplanan, dilleri, dinleri ayrı bu topluluğa hiçbir şey vermemişti. Tam tersine askerler Mısır'da var olan disiplinlerini de kaybetmişlerdi.

Aşikâr olan en mühim gerçek şu idi ki; asker artık söylenmeye, sabırsızlanmaya başlamıştı:

– Biz Mısır sokaklarını arşınlamak için gelmedik, savaşırsak savaşalım. Kaldığımız her gün başımızı belaya sokuyor. Arkadaşlarımızın çoğu fuhuş batağından çıkamayarak öldüler. Oysa biz pisipisine değil, cephede ölmeye geldik, birer kahraman olmaya geldik, diyorlardı.

Bütün bunlar ve askerin sabırsızlığı da göz önüne alınarak, Kahire'deki asker birlikleri salkım sacak bindirildikleri kirli trenlerle, hayvan vagonlarında iç içe, üst üste insani olmayan koşullarda İskenderiye Limanı'na getirildiler. Oradan da limanda,

kendilerini bekleyen gemilerine geçtiler. Askerlerin sayısı fazla olduğu için, gemilere geçmeleri, yerleşmeleri de uzun sürdü.

8 Nisan sabahında İskenderiye ve Port Sait limanlarında; tümen tümen İngiliz, Avustralyalı, Fransız, Hintli, Senegalli, İspanyol, İsviçreli, Suriyeli, Mısırlı, İrlandalı, İskoçyalı, Yeni Zelandalı, Kanadalı, Galli hazır edildiler.

İskenderiye’de; Yirmi Dokuzuncu İngiliz Tümeni, Anzak Kolordusu ve Fransız Tümeni hazırды. Mondros’ta bıraktıkları Anzak Tugayı da onların gelmelerini, hücum emrini bekliyordu.

Seksen beş büyük gemiye bindirilen ve yüz bin kişiye yakın bir vurucu gücü oluşturan bu askerler; yarı çırpıntılı bir denizde, İskenderiye ve Port Sait limanlarından demir aldılar.

Mısır’da yaşadıkları sıkıntılı günlerden sonra; gemi yolculukları da pek keyifli geçmiyordu. Deniz tutanlar, sağda solda kusuyorlar, gemiye hasta binenler iyileşmedikleri için yatıyorlar, zatürree ve tifoya yakalananlar karantinaya alınmışlar, ateşler içinde kıvranıyorlardı.

Hasta olmayanlar da, gemilerin pisliği ve kendilerine rahat vermeyen haşarattan rahatsız oldular. San ki Mısır’daki böcekler, sinekler de onlarla birlikte savaşmaya gidiyorlardı. Bu kadar kalabalık mevcuda göre yiyecekler az sayılırdı. Zira çoğu aç kalıyordu. Geminin içindeki pis kokudan, böceklerden kaçıp dışarıda, açıkta, güvertede uyumak isteyenler de soğuktan rahatsız oluyorlardı. Zira Nisan ayı oldukça

sert geçiyordu. Ege adalarındaki tepeler hâlâ karla kaplıydı.

Mısır'da sıcaktan söylenenler, şimdi de üşüdükleri için rahatsız oluyorlardı.

“Bunun bir ortası olmalı Tanrım, aah memleketimin güzel havası!” demeye başlamışlardı. Şarkılar söyleyerek bindikleri gemiler, onlar için can sıkıcı olmaya başlamış, büyüü hava çoktan kaybolmuştu.

Nisan ayının ikinci haftasında, ikinci parti gemiler de gelmişti. Böylece; Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Tugaylar; Limni adasının Mondros Limanı'ndaki yerlerini almışlardı. Burada da talim ve eğitimlerine devam ettiler.

Küçücük adalarda toplanan ve oralara yerleşen birlikler, Hamilton'un moralini tekrar düzeltti ve 16 Nisan 1915' teki günlüğüne, edebiyatçı kimliğinin ağır basan ifadeleriyle:

“Mağrur Enver Paşa'nın bizimle işi kısa sürecektir. İmparatorluğun kalbine çok yakın bir yerde karaya ayak basacağız ve taarruzdan en çok bir hafta sonra, İstanbul caddelerinden geçişimizi bir muzaffer olarak değil, esirler safında seyredecektir.” diye yazdı.

Nisan ayı içinde İngiliz keşif birlikleri, birkaç defa yarımadanın etrafında fır döndüler. Amaçları sahilde kurulan tel örgülerin, barikatların, siperlerin yerlerini öğrenmekti. Queen Elisabeth gemisi o haşmetli yüzünü tekrar gösterdi sahillerde... Bu seferki niyeti, çıkarma yapacakları batı sahillerini tanımak, asker çıkaracakları yerleri kesin olarak belirlemektir.

Askerlerini karaya çıkarabilmek için de, Yunanistan'ın Pire Limanı'ndan konsolosları aracılığıyla birçok römorkör ve duba satın aldılar ve Minerva Kruvazörüyle oradan ayrıldılar.

Müttefiklerin Gelibolu Yarımadası'na çıkarma yapacaklarının önemli bir ipucuydu bunlar. Çünkü römorkörler, büyük gemilerden karaya malzeme taşınmasında, dubalar da çıkarma harekâtı sırasında, kıyıda iskeleler inşa etmek için kullanılıyordu.

Bütün İngiliz subayları huzursuzdular. Tuğgeneral Colwell:

– Çok endişeliyim, tahmininizden de çok endişeliyim. Neden dersenez; kendisini savunacak bir düşmana karşı, yapılacak çıkarma çok güç ve tehlikeli bir harekâttir. Başarı ihtimali de azdır, dedi.

Birdwood ise:

– Türkler buraları güçlendirmişler, işimiz çok zor, diyordu.

Nisan ayının başından beri deniz de bütün hırçınlığını sergileyerek, onlara niçin geldiniz, ne güzel gitmişsiniz, sizleri kovmuştuk der gibi dalgalıydı. Arka arkaya patlayan sert tokatlarla kıyıları vuruyor, derinlerden aldığı kumları, çalkalayıp çalkalayıp kıyıya silkeliyordu. O yüzden de rengi boz bulanıktı, baş döndüren lacivert rengi kaybolmuştu.

Nisanın ortalarına kadar süren bu sümbülî hava; ayın ikinci yarısından sonra yerini açık ve parlak bulutlara bırakarak, deniz sakinleşmeye, güzelim bahar ben geldim artık demeye başladı.

Yenilerek geri çekildikleri 18 Mart tarihinin üzerinden yaklaşık beş hafta geçmiş, o zamandan beri, hem Anadolu hem Rumeli kıyılarında gürültü duyulmamıştı. Kuşların kanat sesleri, ötüşleri, dalgaların hışırtısı ve ara sıra esen rüzgârla birlikte birbirine çarpan dal ve yaprak seslerinden başka ses yoktu ortalıkta...

Tabiat kendi akışı içinde gelen baharın güzelliğini sunuyordu. 18 Mart'ta delik deşik olan bayırlar, tepeler çiçeklenmiş, renk renk laleler, kıpkırmızı gelincikler, papatyalarla bezenmişti. Ancak vahşetten büyük bir zevk alanlar; denizden bakıldığında, rengârenk bir halı görünümündeki Ertuğrul, Seddülbahir tepelerini, Kumkale'yi, Bolayır'ı, Çanakkale'yi topa tutabilirlerdi.

Yumurtalarından yeni çıkmış her çeşit kuş yavrusu, yeni yeni uçuş talimleri yapıyor, bir gelin gibi çiçeklenmiş ağaç dalları arasında, birinden diğerine neşe içinde uçuyorlar, tekrar yuvalarına dönerek annelerinin ağızlarındaki yiyecekleri itişerek kapışıyorlardı. Ancak vahşetten büyük bir zevk alanlar; bu yavruları annelerinden ayırabilirlerdi.

Nisan ayını oldukça hırçın ve çalkantılı geçiren Ege Denizi, Çanakkale Boğazı ve etrafındaki tepeler, köyler, şehirler, yeni yeni sakinleşmeye başlamış, huzur bulmuştu. Ancak vahşetten büyük bir zevk alanlar, bu dinginliği bozabilirlerdi.

Güneş yaradılışı gereği bütün gücüyle toprağı ısıtmaya, üzerindeki varlıklara canlanmaları için yardım etmeye hazırlanıyordu. Bu canlılığı yok etmek, güneşi vurmakla eş anlamlıydı. Ancak vahşetten büyük bir zevk alanlar; karanlığı sevenler, güneşi vurabilirlerdi.

23 Nisan günü, limanlarda kaynayan bütün gemilere gereken teçhizatlar yüklendi. Cephane, yiyecek, su, kömür, ilaç her türlü ikmal malzemesi hazırды.

Vahşetten zevk alan yüz bin kişi; renk renk çiçekleri kökünden söküp atmak, kuşları anneleriyle birlikte öldürmek, yuvalarını talan etmek, güneşi vurup var olan bütün canlılığı öldürmek için, 24 Nisan akşamında Mondros Limanı'ndan yola çıktılar.

Savaş gemileri, taşıt ve kömür gemileri ve römorkörlerden meydana gelen iki yüz gemilik büyük bir donanmayla, Mondros Limanı'ndan ve diğer adalardan durgun suları yarararak Türk kıyılarına doğru ilerlemeye başladılar. Mayın ve savaş gemilerine geçen çıkarma birlikleri artık hazırды.

Mısır'dan sonra geldikleri Limni adasının Mondros Limanı oradan güzel sayılırdı. Bu adada hava ılıktı, onları canından bezdirmiyordu, çiçekler açmıştı, birlikler düzene girmişti, taşlar da yavaş yavaş yerine oturuyordu. Tam rahat edecekleri sırada savaşa doğru yol almak, bu da nereden çıkmıştı, sanki. Ne güzel geçinip gidiyorlardı, zaman zaman eğitime çıkıyorlar, eğlenceli bir şekilde gemilerden, filikalardan kıyıya çıkma talimleri yapıyorlar, ailelerine mektuplar yazıyorlardı.

Oysa şimdi her şey bitmişti. Adadan topladıkları sarıçiçekler ellerinde kalmıştı, hem bir daha ailelerine mektup da yazabilecekler miydi bakalım? Sarıçiçekler toplayıp, mektuplarının içine koyabilecek, sevdiklerinin, sevgililerinin hayallerini kurabilecekler miydi?

Gençliğin verdiği cesaretin ateşiyle ileri atılmış, asker yazılmışlar, yeni yeni maceralara koşmuşlardı,

ama şimdi, şu anda çoğu pişmanlık duyuyorlardı buraya geldikleri için. Bundan önce yaşadıkları hayat ne kadar da güzelmiş de farkında bile değillermiş. Yaşayacakları bundan sonraki hayatın acımasızlığını düşünerek bunun farkına varabildiler.

“Biz bu cehenneme kendimiz gönüllü olarak geldik, şikâyet etmeye de hakkımız yok.” diyerek, çaresizce sustular, pişmanlıklarını belli etmediler. Bunun tek şahidi; gemi kapakları kapandığı, zırhlılar hareket ettiği zaman, korkudan yuvalarından fırlayacakmış gibi görünen gözleri ve pınarlarından akan yaşlarıydı.

– Sen ne kadar hayta oldun George, artık bir balta-ya sap olma zamanın gelmedi mi, diye öfkelenen babama hiç kızmayacağım. Keşke şimdi yanında olsam da en ağır ve pis işlerde çalışsam burada olmasam...

– Oğlum sen enayi misin, ne savaşı, sen misin dünyanın aptalı, diyen arkadaşıma kızmış, yumruk, tekme girişmişim. Ah arkadaşım sen ne kadar akıllıca bir cevap vermişsin bana. Bir daha karşılaşsam seninle, tekme attığım, vurduğum her yerini öpeceğim beni affetmen için ve sana dünyanın en akıllı genci madalyasını takacağım. Tabi ki geri dönersem...

Titreyen çenesi cümlelerin gerisini getiremedi, seyrettiği denizden başını çevirerek içeri girmek için arkasını döndü ve gitti.

Böyle binlerce pişman genç, doluştukları gemilerle bilmedikleri, daha önce hiç gitmedikleri bir toprak parçasını savaşarak almak için gidiyorlardı.

Zaferimiz Mübarek Olsun

Müttefiklerin keşif uçakları büyük bir gürültüyle Gelibolu Yarımadası'nın üstünde uçmaya başladılar. Tabyalar hareketlendi, telefonlar, haberler zincir şeklinde birinden diğerine, oradan da Dersaadet'e ulaştırıldı. Uyuyan yılan, beş haftadır sesi soluğu çıkmayan yılan uyanmaya başlamıştı. O yüzden de tabyanın etrafında kuş bile uçurtulmuyordu.

Tabyanın kapısındaki nöbetçi sağa sola bakındı, gözlerini ovaladı. Otuz kırk metre ileriden birileri tabyaya doğru geliyordu. Diğer nöbetçilere seslendi. Gelenlerin kim olduğunu anlamaya çalıştılar, bir yandan da tüfeklerine davrandılar. Karaltılar yaklaştıkça gelenin bir kağıt olduğunu gördüler.

Tabyaya yirmi, yirmi beş metre kala araba durdu, aşağıda hayvanları yeden kişi arabaya çıktı oturdu, arabada oturan, hayvanları kamçılaman kişi de aşağıya hayvanları yedmeye indi.

Temelli işkillendi askerler, nöbet yerlerini terk etmeden merakla gelenlerin hareketlerine odaklandılar. Aşağıya inen bozarmış siyah yeldirmeli, feraceli bir kadın, yukarıya çıkan da üstü başı perişan yaşlı bir erkek köylüydü.

İnsanın içini gıcıklayan sesini, gıcirtısını, ta uzaklardayken duydukları manda arabası tabyanın önüne gelince durdu. Askerler gelenlerin kimler olduğunu tanımaya çalıştılar, feraceli Seher Nine'yi hemen hatırladılar.

Kapıdaki nöbetçi:

– Bu bizim ayrancı ninemiz, dedi.

Yardıma çağırıldığı ikinci asker:

– Börekçi Seher Nine geldi, arabayla geldiğine bakılırsa bu seferki börekler, bütün orduya yeteceğe benzer.

Seher Nine “Höööt!” diye durdurmak istedi hayvanları, dermanı kesilmiş, cansız kollarıyla boyunduruğa karşı kuvvet uygularken, bir yandan da var gücüyle bağırıyordu:

– Len Nazmi Ağam, insen ya arabadan, görüyon durmuyo heyvanlar!

Bir daha, öncekinden de kuvvetli bir sesle:

– Hööööt, oha kızım, ooohaa!

Hayvanlar ancak durabildi, arabadaki Nazmi Ağa da Seher Nine'ye cevap yetiştiriyordu:

– Araban durdu mu da in dersin, bacaklarımı mı kırdırcañ kız Seher, çotanaklar beni zor taşır zaten, kırdırıp da kapılara mı baktırcañ beni.

Duruşlarından uzunca bir yol katettikleri belli olan hayvanlar, ikinci oha ve hötlerden sonra ancak durabildiler.

Yetmiş yaşlarında görünen, fazlasına da kimsenin

itiraz etmeyeceği ihtiyar Nazmi Ağa, oturduğu yerden kalkmaya çalıştı, bir öne, bir yana sendeledi. Buraya kadar hayvanları yeden, yanlarında yürüyen, yol gösteren o olduğu için, belli ki o da, arabayı çeken hayvanlar kadar yorulmuştu. Samanların arasına sıkıştırılmış ağızları kapalı tenekelere tutunarak, arabanın kuyruk tarafına geçti. Yan tahtalara oturdu ve iki hareketle aşağıya indi. Bir iki kez de aşağıda sendeledi. Onları takip eden nöbetçilerin, ha düştü ha düşecek diye yürekleri ağızlarına geldi.

Seher Nine de aşağı yukarı Nazmi Ağa'nın yaşındaydı, ama daha divrik ve daha dinçti. O kendisini sağlama almadan, yapacağı hareket için gerekli kuvveti toplamadan adımını atmıyordu. Nine sağlamcıydı. dede paldır küldür sendeleye sendeleye, yalpalaya yalpalaya alele acele sabırsızca yapıyordu yapacaklarını.

Seher Nine mandaların yularlarını hayvanların sırtlarına attı. Arabadan, samanların içinden ot torbasını aldı, boyunlarına geçirdi:

– Bunca yol geldiler acıkmışlardır, hem huysuzlanmasınlar, hem de karınlarını doyursunlar, burası kışladır, edeplerinle dursunlar, bize de azar işittirmesinler, değil mi Nazmi Aşam?

Nazmi Ağa buraya ilk defa geldiği için biraz şaşkın, kendi askerlik günlerini hatırladığı için de biraz heyecanlıydı. Sağına soluna bakınıyordu.

– Len Nazmi sana diyom, duymuyon mu?

– Geliyom Seher, ayaklarım uyuşmuş da açılıns diye bekliyom.

Askerler gelenlerin kim olduğunu kesin olarak gördükleri ve emin oldukları için, üzerlerine doğrulttukları tüfeklerini indirdiler, arabaya yanaştılar.

– Ninem bu sefer niye geldin?

– Fesübhanallah, niyesi var mı, size cephane getirdiydim, hadi gidin, kumandanınıza haber verin! Hasan Binbaşımı kaç aydır göremedydim, göresim geldi.

Birisi içeri gitti, diğeri arabada ne olduğunu anlamak için samanların altını eşelemeye, ağzı kapalı tenekeleri açmaya başladı. Bohçalanmış çıkılarda ne olduğuna baktı.

Nöbetçinin arabayı incelemesi tam bitmeden, içeri giren asker kapıdan seslendi:

– Binbaşım sizi bekliyor, buyursun gelsinler dedi.

– Hayvanlar da araba da size emanet, bıraktığım gibi isterim tamam mı kuzum, tembihini yapan Seher Nine başı yukarıda, kendine çok güvenen bir edayla, sanki bu tabyanın komutanı oymuş gibi sert adımlarla askerin ardına düştü. Sonra da arkasına baktı Nazmi Ağa geliyor mu diye:

– Len Nazmi yürüsen ya, asker gibi yörü, sümsüklenme. Binbaşımı üstüme mi kızdırırcan, akşam akşam azar iştecek hâlim yok benim. Bir dahaki sefer seni almam yanıma, uyuz ettin beni, kurdeşen oldum len, sen ne ağırkanlı adamsın. Erkektir, yolda yardımını dokunur dediydim, benim sana yardımım dokundu len, hadi kime diyom yürüsen ya, Allah Allah!

Nazmi Ağanın yürüyecek mecali kalmamıştı, çünkü bütün yol boyunca hayvanların önünde yürüyerek gelmişti.

– Giderken seni yürütecem Seher, bakalım oturduğun yerden ahkâm kesmek nasıl oluyormuş gör.

İtişe kakışa, bağırsa söylene Hasan Binbaşı'nın önünde aldılar soluğu. Onlar gelmeden sesleri geldiği için Hasan Binbaşı, Cevad Yüzbaşıya dönerek:

– Gel Cevad şenlik var, bu sefer ekip kalabalık galiba, kendileri gelmeden rüzgârları geliyor, dedi.

Seher Nine Hasan Binbaşığı görünce durdu, olduğu yerde çakıldı. Binbaşının gelip elini öpmesini bekledi, hareketlendiğini görünce elini ona doğru uzattı.

– Aslan oğlum benim, martın on sekizinde görüşemedik, hastalanmışsın, geldiydim emme, nöbetçi koyuvermedi içeri, ben de üstelemedim, isteseydim girerdim de. Rahat rahat yat, dinlen istedim. Eyi gördüm seni, eyisin eyisin. Zaferiniz, zaferimiz mübarek olsun. Şimdi vaziyetler nice, harp yeniden başlayacak gibi, ben öyle görüyom, sen ne dersin?

– Ninem hoş geldin, keyfin nasıl, iyi misin, bu tehlikeli yolculuğu niye yaptın sen, zahmet edip de yine neler getirdin? Dedem sen de hoş geldin, sen nasılsın, buraya kadar yorulduunuz.

– Kumandan oğlum, tayyareler tepemizi delmeye başladılar gene. Bizim tek kuyruk da arasına uçup onlara caka atıyor, onu da görüyo. Ama topların ateş kusması yakındır, bu sabah hönkürmelerini işidincek hemen aklıma düştünüz, ortalığı kan götürmeden bir defa daha doyurayım kuzularımı dedim. Hemen iki koç kestirdim köylüye. Orta yere de koca ocağı kururdum, kazanların içine nohut vurdurdum. İki kazan da bulgur pilavı yaptık. Fırınlar tepsiler dolusu

somunu pişirdiler, ıscak ıscak sofraya bezlerine sardık, çıkıldık, huzurunuzda da getirdik. Kapıda mandasında tenekeler dolusu yemek, pilav, ekmeğe duruyor. Boşaltıverin de gidelim. Sizi de gördük nasıl olsa, sağlığınız da eyi maşallah.

– Ninem emeği geçen herkese bizim için teşekkür ediverirsin. Ama ben sana şunu demek istiyorum, yarından sonra savaş kızışacağa benzer, ortalık durulmadan bir daha sakın gelmeyesin. Söz veriyorum, savaş bitince inşallah ben seni köyünde ziyaret edip o mübarek ellerini öpeceğim. Ne olur benim sözümü dinle, bir daha yollara düşme!

Tenekeler boşaltıldı, çıkıların düğümleri çözüldü, ekmeğe alındı. Seher Nine ve Nazmi Dede, dikkatli gitmeleri tembihleriyle uğurlandı.

Gün boyunca ve akşam hava kararana kadar, düşman keşif uçakları tepelerinde tur attılar, durdular. Çok sayıda sefer yaptılar buldukları alanla, Gelibolu Yarımadası ve Anadolu yakası kıyıları arasında. 24 Nisan günü ve gecesi heyecan basmaya başlamıştı birlikleri. Bekledikleri gün yavaş yavaş geliyordu. Bu hareketlilik bir şeylerin işaretiydi çünkü.

Bu gece, Seddülbahir Tabyası'nda hem Binbaşı Hasan, hem Yüzbaşı Cevad nöbetteydi. Emir eri Ragıp da komutanların ihtiyaçlarını gidermek için yanı başlarındaydı. Bütün erler de alarmdaydı. Pür dikkat etrafı gözetlerken tabya görevlileri:

– Binbaşım yıldız kaydı gördünüz mü, dedi Ragıp Çavuş.

– Ragıp, keşke yıldız kaysaydı, kelli felli aydınlatma fişğini tanımadın mı? Aradan geçen beş haftada ne çabuk unuttun.

– Unutur muyum Binbaşım, ben ortalığı heyecanlandırmamak için dediydim, yüreklere su serpmek için.

– Muharebe yapıyoruz Çavuş, köy kahvesinde oturmuyoruz, tabi ki heyecan olacaktır.

– Hay ağzına sağlık komutanım ben de onu diyecektim, dilimin ucuna geldiymi.

Tabyadakiler gülüştüler.

Yarın ve yarından sonraki günlerde besbelli ki karaya çıkmak isteyen askerlerle Türkler arasında çok şiddetli çarpışmalar olacaktı. Bu, gün gibi aşikârdı.

Bugünkü postayla Hasan Binbaşı'ya bir mektup gelmiş ve biricik eşi; “Vatanımızı düşmandan temizlemeden gelme.” demiş ve satırlarını şu dörtlüklerle bitirmişti:

*“Albayrak önünde resmin duruyor,
Oğulcuğun her gün seni soruyor,
Bahçemizde sarı güller soluyor,
Toprağımız şehit kanı doluyor.”*

– Şimdiye kadar dolan şehit kanları, şimdiden sonra dolacakların yanında hiç kalır sevgili zevcem, dedi Hasan Binbaşı içinden ve hemen arasını uzatmadan cevabını yazdı mektubun. Belki bundan sonra mektup yazacak vakti de olmayacaktı. Ortalık çok karışacak ve kan gövdeyi götüreceği gibi görünüyordu.

Bu gün iki mektup gelmişti Binbaşı Hasan'a. İkinci de, birinci mektup kadar değerliydi onun için. Kumkale'de görevli arkadaşı Yarbay İsmail Hakkı Bey'den gelen mektubu da büyük bir merakla okumuştur. Çünkü aşağıda, Anadolu yakasında neler olup bittiğini de merak ediyordu. Gerçi sık sık yaptıkları değerlendirme toplantılarında, teferruatlı şekilde bilgileniyordu, ama mektubun sıcaklığı ve samimiyeti yoktu onlarda.

Bu kâğıda ve satırlara, silah arkadaşının, Harbiye'den sınıf arkadaşı olan İsmail Hakkı'nın ellerinin değdiğini, ruh güzelliğinin yansıdığını düşünüyor, hissiyatları ortak noktada buluştuğu için, görmüş kadar oluyordu onu. Hem bazen ona henüz iletilmeyen İstanbul bilgilerini alıyor, bu güzel şehrin havasını kokluyor, ailesi hakkında olan biten bazı ufak tefek yeni haberleri de öğreniyordu arkadaşının mektuplarından. Bu yüzden önce hızlı hızlı okuyor, bitiriyordu. Sonra satır satır hatmediyor, ailesiyle ilgili yerleri kana kana okuyordu.

Eşinin gönderdiği mektupla beraber, arkadaşınınkini de cebinde taşıyor, bulabildiği boşluklarda, yenisi gelene kadar tekrar tekrar okuyordu. Bu da ona, inanılmaz büyük bir haz veriyor, bir anlığına da olsa İstanbul'a yavrularının, ailesinin yanına gidiyor ya da karşı kıyıya geçerek arkadaşıyla sohbet etmiş kadar oluyordu.

Eşi Resmîye'nin mektubunu okumuş, bir süreliğine de olsa yine İstanbul'a gitmiş, taze bilgiler almıştı onlardan. Keyiflenmişti, arkasından da Kumkale'den gelen mektup, bu keyfini ikiye katlamıştı.

“Pek saygıdeğer silah arkadaşım, muhterem kardeşim Binbaşı Hasan Bey;

Evvla üzerime farz olan Allah selamını sunar, muhabbetle ellerinizden sıkırım. Göndermiş olduğunuz sizin kadar kıymetli mektubunuza cevap olmak üzere bu mektubumu kaleme aldım.

Siz şimal tarafta, ben cenupta, inşallah Çanakkale Boğazı'nın iki mühim kısmını emniyete aldık zannediyorum. 18 Mart'ta olduğu gibi bundan sonra yapacaklarını tahmin ettiğimiz saldırılarını hezimetle neticelendireceğimize inancım tamdır.

Ertuğrul, Seddülbahir Tabyaları, Kumkale ve Orhaniye Tabyaları düşmanın içeri girmesini engellemekteki vazifelerini layıkıyla yapmışlardır.

Erenköy Tenker Dere'deki obüs bataryaları ateşleriyle, Erenköy Koyu'nda sığınma ve manevra kabiliyetlerini ortadan kaldırmışlardır.

Küçük gemi toplarımız, mayın hatlarımızı korumuş, mayın tarama gemilerine göz açtırmamışlardır. Kepez'deki Dardanos ve Soğanlı Dere bölgesindeki Mesudiye set bataryaları da obüs bataryalarına, Çanakkale Kilitbahir'e ateş desteği olmuştur. Çanakkale– Kilitbahir merkez tabyaları, düşmanın Marmara'ya geçmesine izin vermemiş, esas ateşi yapmışlardır. Nusret mayın gemimizin kahraman subay ve erlerinin başarıları da başımızı taçlandırmıştır.

Böylesine ehemmiyetli bir zaferi kazandığımız için, seni ve şahsında kahraman ordumuzu tebrik ediyorum.

Bu zaferi kazanmamızda önemi olan mayınları bir daha hatırlatmak istiyorum. Çünkü istilacılar şunu çok iyi anlamışlardır ki mayınlar temizlenmedikçe donanmaları Marmara'ya giremez. Kıyı topları tamamen susturulmadan da mayınlar temizlenemez. Karadan operasyon yapılmadan da kıyı topları susturulamaz.

Boğaz'a hâkim tepeleri işgal etmek, Türk tabya ve bataryalarını tesirsiz hâle getirmek için kara muharebesi yapılacaktır. Bu sayede donanmalarına deniz yolunu açmayı deneyeceklerdir.

İşte muhterem arkadaşım, hepsi birbirine bağlı... Matematik bilmeyen, muhakeme kabiliyeti olmayan askerler zaferden ümitlerini kesmelidirler, çünkü bu sanatta başarılı olamazlar. Yani bundan sonraki gelişleri, bana göre, kara çıkarmasına yönelik olacaktır.

Nereden gelirlerse gelsinler, hazırlıklı olduğumuzu bilmeliler. Bizde onlara pabuç bırakacak göz de yok, onlara verilecek bir karış vatan toprağımız da yok.

Muhabetlerimi sunar, şanlı ordumuza ve hasseten komuta ettiğiniz askerlerinize üstün muvaffakiyetler diler, her zamanki gibi de hakkınızı helal edin derim. Çoktandır İstanbul'dan mektup alamadım, yeni bilgiler varsa bana yazınız.

Arkadaşın 31. Alay Komutanı
Yarbay İsmail Hakkı

Müttefik orduları, donanması, 18 Mart sonrası hazırlıklarını tamamlarken Türk Ordusu da boş durmuyordu. Bundan sonraki saldırıların karadan olacağı belliydi. Savaş tekniklerini bilmeyen biri bile bunu tahmin ederdi. Donanmalarının yapamadığını,

ordularıyla yapacaklardı. Büyük bir güçle, kendilerine direnen bataryaları, arıza yaptığı halde, ölüleri bile iş gören topları bu sefer de karadan yapacakları saldırılarla düşürme yoluna gideceklerdi.

Deniz muharebesindeki, bombardımanlar esnasında topların çoğu toprak altında kalmışlar ve hasar görmüşlerdi. Bunlar birer birer toprak altından çıkarıldı, bozuk olan yerleri tamir edildi, kamaları yağlandı ve birer alev makinesi hâline getirildiler.

Kalelerin yıkılan yerleri örüldü, hiç hasar görmemiş duruma getirildi. Telefon hatları tamir edildi.

Çanakkale’de deniz kenarında yerleşmiş Yunanlılar deniz savaşı sırasında, gemilere işaretler vererek casusluk yaptıkları için, başka yerlere nakledildiler. Kirte gibi bazı Rum köyleri de boşaltıldı.

18 Mart öncesinde; su altına mayınları, su üstüne devriye botları yerleştirilmiş, Nara’ya denizaltı ağ engeli kurulmuş, üç yüz elli mayınlı on mayın salını denize indirmişlerdi. Topçuların ateşini kuvvetlendirmek, yükseltmek için Kilitbahir’e bir torpido bataryası yerleştirmiş, bütün bunları da Torpido Binbaşısı Ehl’in emrine vermişlerdi. Şimdi bunların hepsini yeniden takviyelerle gözden geçirdiler. Karada gereken yerlere dikenli teller döşediler. Yeni yeni siperler kazdılar. Askerler makineli tüfeklerinin, geniş alanlara yayılmış toplarının başında gece gündüz gözünü kırpmadan bekliyordular.

24 Mart’ta; Liman von Sanders’in başına getirildiği Beşinci Ordu kuruldu. Böylece beş tane ordusu olmuştu Osmanlı’nın.

İstanbul'daki Birinci Ordu, Trakya'daki İkinci Ordu, Erzurum'daki Üçüncü Ordu, Suriye ve Filistin'deki Dördüncü Ordu, Çanakkale'deki Üçüncü ve On Beşinci Kolordulardan meydana gelen Beşinci Ordu. Liman von Sanders bu göreve gelmeden önce eski görevini, Mareşal Von der Goltz'a devretti.

Büyük bir ordu Gelibolu'ya yerleşmişti. Bolayır'da her türlü cephane ve yiyeceklerle takviyeli güçlü ihtiyat birlikleri vardı.

Beşinci Ordu Komutanı Liman von Sanders; Türk komutanların aksine Müttefik ordularının Anadolu yakasındaki, Kumkale ve Beşige'ye, Gelibolu Yarımadası'nda da Saros ve Bolayır'a saldıracaklarını düşünüyordu. Onun için buralara ikişer tümen, Seddülbahir'e de bir tümen ayırmış, bir tümeni de ihtiyatta bırakmıştı. Bu ihtiyattaki tümen, Mustafa Kemal'in komuta ettiği On Dokuzuncu Tümeni.

Korkunun Ecele Faydası Yoktur

25 Nisan günü sabah beşte, İngilizler savaş gemileriyle Gelibolu Yarımadası'nın açıklarına geldiler ve çıkartma harekâtına başladılar. Aslında 23 Nisan günü St. George Yortusu'nun yapıldığı gün, harekâta başlamakti niyetleri. Hamilton böyle kararlaştırmıştı, ama o gün; iki adam boyundaki dalgalar, kıyıları dövüyor, çok şiddetli ve hırçın esen rüzgâr, koca koca ağaçları yerlere yatırıyordu. Çok kötü olan hava şartları bir çıkarma için elverişli değildi.

Ertesi gün, sakin ve durgun bir deniz üstündeki layerlerine sisler içinde binmeye çalıştılar. İhtiyaç malzemelerini filikalara yüklediler.

Kıyıda gözetleme yapan nöbetçi erler durumu; birliklerine, bölük kumandanlarına bildirdiler ve artık zamanın geldiğine inanan birlikler de harekete geçtiler ve Seddülbahir'e yerleştirilen topların atışıyla; "Siz bu topraklara çıkamazsınız, hiç niyetlenmeyin!" demek istercesine, morallerini bozdular, onları serseme döndürdüler.

Dublin ve Munster Alayları, Batı Süvari Birliği, Seddülbahir'de kumsala çıkmaya çalıştı. "River Clyde" gemilerini karaya oturtuktan sonra bu işlemlerine

başladılar, ama başarmaları imkânsız gibi görünüyordu.

Anadolu yakasından Kumkale taraflarındaki tabyalarından gelen top ateşleri, çıkanları caydırmaya çalışıyordu. River Clyde'in çelikten yapılmış teknesine tam dört mermi isabet etti. Bu mermiler, tekneyi deldiler, ama patlamadılar.

Hem Seddülbahir sırtlarından, hem Anadolu yakasından gelen makaslama ateş göz açtırmadı inenlere.

Askerlerle dolu botlarını, koruma gemilerinin arasında kıyıya çıkarmaya çalıştılar. Botlardan inerlerken zorlanan ve çok ıslanan askerleri için, bu sefer de köprü kurma yolunu denediler.

Birbirine kenetlenen layterlerden oluşturulan yapay köprülerden geçenler suya atladı, koşarak kıyıya ulaştılar.

Eğlenceli günler bitmiş, sıra tatbikata gelmişti. Gerçi askerin çoğu son günlerde durgunlaşmış, bu savaşa katıldıkları için çoktan pişmanlık duymaya başlamış, kolayını bulsalar kaçmayı bile düşünmüşlerdi.

Köprüden geçme sırası Dublin Alayından Thomas'taydı. O da diğer arkadaşları gibi layterin çıkışına kadar geldi, atlama sırası ondaydı. Ama önündeki arkadaşı suya iner inmez vuruldu. Yerinden fırlayacakmış gibi çarpan kalbi yüzünden; kendisini sulara bırakacağı zaman, sırtındaki çok ağır teçhizatlarla birlikte geri döndü, başladığı yere gitti. Çavuşu öfkeli bir şekilde kollarından tuttu, bir iki silkeledi:

– Ne yaptın sen?

Sırtındaki yükünü atan Thomas ellerini yüzüne kapamış ağlıyor ve korkudan tir tir titriyordu. Thomas emsal teşkil etmiş olmalı ki arkasından birkaç kişi daha yüz geri geldiler. Çavuşları bağırarak:

– Geri gelenler, lombozun dibinde beni beklesinler, hiçbir yere gitmesinler, korkaklar, diyerek hepsini azarladı.

Layterdeki bağışmalar, ağlayanlar zaten cesaretsiz olan askerlerin moralini daha da bozdu. Karşı tepelerden, Türk tabyalarından gelen atışların sesleri ortalığı cehennemi bir gürültüye çeviriyordu. Çavuşun azarlamasından sonra; telaşa kapılan askerler, bu sefer de birbirlerinin üstüne, biri atlamadan diğeri atlamaya başladılar. Kargaşa ve telaştan boğulanlar oldu. Bir halat gibi şişmiş damarlı boynunu ileri uzatan çavuşları, gırtlaklarını yırtacak kadar öfkeyle bağıriyordu:

– Sersemle, sırayla atlayın, sıranızı bekleyin, biriniz suya inmeden diğerinizi hareket etmeyin!

Çavuşu duyan yoktu, psikolojik bir hortum çıkmıştı ortaya ve önüne kattığını ya götürüyor ya da lombozun önüne bırakıyordu.

Denize adım atan vuruluyordu, kıyıda itibaren denizin kırk elli metrelik mesafesi renk değıştirmiş ve kırmızıya boyanmıştı.

Gemiyle sahil arasında meydana getirilen köprülerden bir iki tanesini havaya uçurdular.

Yüzbaşı Nelson yeni köprüyü kurmak için yarı beline kadar suya girdi. Niyeti; bakın ben korkmuyorum, kendinizi kollarsanız bir şey olmaz, mesajını askere

vermekti. Havada sinekler gibi vızıldayan mermilerin altında iki üç dubayı birbirine bağıladı. Tam dubaya çıkacağı sırada isabet eden yeni bir gülleyle koca bedeni, kıpkırmızı kesilen suların üstünde cansız yüzmeğe başladı.

Arkasından gelen bir ikincisi eklenen dubaları havaya uçurdu. Yerine alel acele yenilerini yapmaya çalıştılar. Köprüyü oluşturanlardan da birkaç kişi vuruldu. Diğerleri tamamlayabildi bu geçici köprüyü.

Denizde var olan akıntı da çıkmaya çalışan askerlerin yüzmelerini zorlaştırdı. Akıntıya karşı yüzemeyenler boğuldular, yüzmeğe çalışanların içinden de vurulanların sayısı az değildi.

Hedef, hem botların üzerindeki, hem de botlardan inip yüzmeğe çalışan askerlerdi.

Binbaşı Hasan bütün neşesiyle, oradan oraya koşuyordu:

– Şimdi, şimdi tam şu yandaki botu hedef al Ali, üstü salkım saçak asker dolu. Onların çizmeleriyle kirlenecek toprağım yok benim. Haydi aslanım ne duyuyorsun.

– Tam hedef almak istiyorum, ıskalamak istemiyorum efendim.

– Gemilerinden kıyıya kadar tam iki üç dakikaları var, bu birkaç dakikayı onlara vermeyeceğiz, tekrar geldiklerine pişman edeceğiz. Haydi yiğitlerim, patlatın bir top daha, fırlatın şunları gökyüzüne ya da denizin dibine gömün.

Tek tük asker bu birkaç dakikada başarılı olabiliyor,

sahile yerleştirebildikleri bir iki kum torbasının ardına saklanıyor ya da bir kayanın arkasını siper alıyordu. Islandıkları ve korktukları için tir tir titriyorlar, dişleri birbirine çarpıyordu. Vurulmadan kıyıya çıkabilen bu yirmi, yirmi beş kişi hava kararana kadar hareket edemedi, olduğu yerden kımıldayamadı.

Bir bölüğün tepesinde patlatılan şarapneller ise daha gemilerinden ayrılmadan sonlarını getirmişti. Yukarıda olan ve henüz ip merdivenlerle aşağıya inmeye kalkışan arkadaşları, tekrar yukarıya tırmandılar ve aşağıdaki manzarayı seyrettiler. Ölen, ağır yaralanan, acılar içinde kıvranan arkadaşlarına acıdılar, ama aşağıda olmadıkları için de şükrettiler ve sevindiler. Onlar için savaş biraz da bencil olmayı gerektiriyordu. Çünkü onlar, arkadaşının yerine ölüme koşabilen yüreklilik, yiğitlik, asalet ve cesarettteki Türk askeri değillerdi.

– Sahildeki birliklerimiz çıkanları püskürtmeye çalıştıysa da bir kısmı yine çıkmayı başardılar. Ama fazla ilerleyemeyeceklerdir, gün ışığınca oldukları yere mıhlıyacağız kendilerini.

– Hay ağzına sağlık komutanım, ben de aynı şeyi diyecektim, onlar Türk askerini tanıyamamışlar.

Sağ kalabilen, gemide gece olmasını bekleyen askerler, karanlıkta River Clyde'den kıyıya çıktılar. Kaleye doğru hücum ettiler. Bu sefer yardımlarına dev Queen Elisabeth gemisinin topları yetişti. Sedülbahir Kalesi top ateşleri altında harabeye döndü. Önceden gerilen dikenli tellerden geçmek isteyenler oldukları yerde vuruldu, bir adım bile atamadılar.

Bazıları telleri keserek geçebildiler, kimileri bilmedikleri arazide gecenin kör karanlığında kayalıklardan yuvarlanarak öldüler.

Muhriplerinden yapılan top atışlarının desteğinde kıyıya çıkabilenler, ilerleyemeseler de oldukları yerde tutunmak ve kendilerini korumak için ateş ettiler Türk askerlerine.

Güneş batmamış gibi ortalık sık sık aydınlandı, güle sesleri, vızıldayan mermiler savaşın gerçek yüzünü sergiledi. Koca koca kayalar parçalandı, toz toprak yağınları, molozlar arasında bütün gece savaş devam etti. Yer gök eşitlendi, âdeta tek bir çizgide buluşup dümdüz oldular.

Atılan aydınlatma fişekleriyle; kıyıda tutunanlardan yüz yüz elli kişi kadarı, Seddülbahir köyüne doğru kaçıyordu.

– Ragıp geçen seferki yangında kaytardın, bu sefer yolu yok, kurtulamazsın, ateşimizden kurtulup aşağıya kale tarafına kaçanlar oldu. Doğruca oraya gidiyorsanız ihtiyatlarla birlikte. Kurumuş dere tarafından giderseniz arkalarından çevirir, daha çok ilerlemelerini engellersiniz. İkiye ayrılın, bir kısmınız diğer yandan çevirsin, çemberin içinde sıkıştırın. Ondan sonra da vay hallerine... Eski Türklerin muharebe taktiğidir bu, çok da işe yarar unutmayasın. Haydi, görev başına, hâlâ burada sallanıyorsun.

– Baş üstüne komutanım.

Karaya çıkmayı başarabilen bu askerler İrlandalıydı. Korkudan tir tir titreyip gündüz sahile çıkamayan Thomas, gece karanlığında karaya inen ilk gruptaydı.

Sahile ayak basar basmaz, yanındakilerle birlikte sağ taraftan ilerlediler. Kale tarafına götürüyordu ayakları onları. Kendilerini kollayan top ateşlerinin desteğinde, kale yıkıntılarını geçtiler. Kıyıda yavaş yavaş uzaklaştılar. Geriden gelen tüfek seslerinden, arkalarından birilerinin geldiğini ya da arkadaşlarının kovalandığını anladılar.

Thomas ve kendisiyle birlikte ilerleyen grup, ilk katile olduğu için bu sefer şansları yaver gitmiş, peşlerine düşenler gerilerde kaldığı için şimdilik hayattaydılar, yaşıyorlardı. Ama gündüz bunun tam tersi olmuştu, ilk inen ekipler dubanın üzerinde vurulmuş ve cansız bedenleri denize yuvarlanmaktan kurtulamamıştı. O yüzden buruk da olsa biraz sevinç duydu Thomas, içinden; dilerim kısa sürmez bu sevincim, dedi. Çünkü geriden gelenleri birilerinin takip ettiği belliydi, Türkler onları başıboş bırakmazlardı.

Uzaktaki evlerin karaltılarını görüyorlardı, arkalarında kalan ateşten uzaklaşmak için adımlarını sıklaştırdılar. Biraz sonra, boş olduğunu tahmin ettikleri bir köy evinin önündeydiler. Etrafı kollayarak ve kolaçan ederek, bahçeli tek katlı evin gıcırdayan tahta kapısını açtılar, içeri girdiler:

– Ben çok yoruldum, hem bu gün heyecanlı bir gün geçirdim, burada dinlenelim, çok uykum da geldi, biraz da kestirelim, kendimize gelelim. Ülkeme sağ salim dönebilsem bir daha savaş kelimesini ağzıma almayacağım. Bir an önce galip gelmek ve buralardan uzaklaşmak istiyorum.

Arkadaşının verdiği cevap ondan da umutsuzcaydı:

– Dönmeyi aklından çıkar da savaşmaya bak, altı yüz yıllık bir imparatorluğun külleri bunlar. Ne kadar yakıcı olduğunu görüyorsun. Hâlâ soğumamış ve kızgın. Korkarım ki bu küller, bizi de yakacak.

Thomas söyleyeceklerini bitirdikten sonra, sırtındaki ağır yükünü indirdi. Hemen oracığa, toprak damlı bu köy evinin girişte bulunan odasının bir kenarına kıvrılıverdi. Son cümlesini bitirir bitirmez de horlamaya başladı.

– Bu Dublinli'den hayır yok, siz üçünüz nöbette kalın, biz dördümüz uyuyalım. Sabaha yakın nöbeti devralır sizi uyuturuz.

Çaresiz kabul ettiler teklifi. İtiraz edip itişecek, atı-şacak, gürültü çıkaracak hâlleri yoktu. Çünkü artık düşman topraklarındaydılar. Nerede, nasıl bir yerde olduklarını gecenin karanlığında görememişlerdi. Görseler de bilemezlerdi zaten. Burası savaş yüzünden terk edilmiş bir eve benziyordu, ama ya birkaç ev ötede oturanlar varsa ve gün doğunca da onların buraya saklandıklarını fark ederlerse işte o zaman boğaz boğaza dövüşme olacak demektir ki o da savaşın ta kendisiydi.

Bütün bunları zihinlerinden geçiren nöbetçilerin korkudan göz bebekleri büyüdü. Ama faydası yoktu bunun. Korksalar da korkmasalar da artık buradaydılar. Korkusunu yenmek için cebinden ıslak sigara paketini çıkardı askerinin biri. Diğer nöbetçi üzerine atıldı, kaptığı gibi paketi yere fırlattı:

– Deli misin sen, aklını peynir ekmekle mi yedin,

işaret fişegi mi yakmak istiyorsun yerimizi belli etmek için.

- Görmezler ki sigaranın ne kadar ateşi olur.
- En küçük bir işaret hepimizi mahveder, ya kokusunu ne yapacaksın, onu nasıl gizleyeceksin.
- Dışarıdaki hayvan pisliklerinin, ahırın kokusu onu bastırır, duyulmaz.
- Hayır, yakamazsın, sözümü dinlemezsen seni savaş mahkemesine veririm.

Sigara içmek isteyen asker güldü:

- Canım benim buradan sağ kurtulursan, benden de birer kahve ısmarla mahkeme üyelerine, o kadar çok davaya bakarken yorulacaklardır, keyifleri yerine gelsin olur mu Coni.

İhtiyat birliği; bir yandan denizdeki muhriplerin ateşinden sakınıyor, bir yandan da kaçanları yakalayıp öldürmeye çalışıyordu. Thomas'ın arkasından köye, kaleye doğru yönelenlerin sayısı az değildi.

Yirmi Yedinci Alay Onuncu Bölükten Mehmed Çavuş, Seddülbahir Kalesi yıkıntıları arasına saklanıp siper alan İrlandalılara ateş ediyordu. Tetiği birkaç defa çekmesine rağmen ateşlemediğini görünce üzüldü. Evirdi, çevirdi, nesi var acep, dilinden anlar mıyım diye baktı. Elindeki tüfeğin mekanizmasının bozulduğunu anladı, ama şu anda yapacak bir şey yoktu. En yakınındaki Ragıp Çavuş'a yardım için seslenecekti, sonra vazgeçti. Savaşmanın yolu bir değildir, taşla da savaşır insan diyerek, koca koca kaya parçalarını, ayakta kalabilmiş burçların tepesinden

kendisine göre aşağıda bulunan askerlerin üstlerine fırlatıyordu. Hem taş atıyor, hem yavaş yavaş aşağıya iniyordu. Attığı taşlardan biriyle dengesini kaybeden ve sersemleyerek yere yıkılan bir askerin arkasından üzerine atladı, süngüsünü göğsüne sapladı. Öldüğüne kanaat getirince de elindeki tüfeğini, çantasındaki bombalarını aldı. Ay ışığında, inceleyerek baktığı tüfeğin yeni olduğunu fark etti:

– Bu tüfek yeniymiş yahu, pırıl pırıl parlıyor, bak Allah'ın işine, kime niyet kime kısmet. İrlandalıya verildi bize karşı savaşsın, bizi öldürsün diye, benim oldu, ben onları öldüreceğim. Yani kendi silahları kendilerini vuracak. Gördün mü Receb, kimse kimsenin kısmetini yemiyor.

O kadar top atışlarına rağmen hâlâ ayakta duran Seddülbahir Kalesi'nin yıkıntuları arasında siper alan Receb:

– Doğru söyledin, ben de biraz önce yere serdiğim, gerimizde duran askerin silahını aldım. Haydi biraz acele et de oyalanmayalım, kalenin içinde silah sesi kesildi. Buradakilerin işini bitirdik, köye doğru kaçıanların peşine düşelim. Mehmed Çavuş sen, ben, Tokatlı İhsan, dere boyunca kovalayalım düşmanımızı. Rıza, Ahmet Hamdi ve yanındaki ufaklık da mezarlık tarafından peşlerine düşsün bunların. İki kola ayrılalım.

– Tamam iyi dedin. Bizden de çok ölen oldu, ama haddizatında biz bunların çoğunu öldürdük. Sağ kaçıların da hakkından gelmeli...

Kurumuş dere boyunca dikkatle ilerlediler, atılan

bombalar, fırlayan mermiler kırmızı kiremitli köy evlerinin damlarında ıslık çalıyordu. Sağda solda ölen askerlerin cesetleri üzerinden atlayarak kalanların peşine düşmekten vazgeçemediler, kararlılıkla arkalarından gittiler. Birçoklarını daha kıydan uzaklaşmadan, içerilere doğru kaçışırlarken ifadesini alıp yere yapıştırdılar. Ortalıkta kimseler görünmüyordu, ama henüz hepsi temizlenmemişti, köyün içine kaçan birilerinin olduğunu tahmin ettiler. Ragıp Çavuş:

– Bunlar nereye gidebilir arkadaşlar, yorgun oldukları ve ıslanıp üşüdükleri için en yakındaki kuytu bir yere sığınır. Orası da olsa olsa köydeki evler olur. Hiç boşuna yorulmayalım, doğru köye yönelelim.

İçlerinden birinin:

– Hay ağzına sağlık, ben de aynı şeyi diyecektim, dilimin ucuna gelmişti, demesini bekledi, ama nafi-le...

Mehmed Çavuş ona benzer bir laf etti:

– Doğrudur, hem ortalıkta kimse görünmediğine göre, uçmadılar ya bunlar, mutlaka evlerdedirler.

Pantolonları çok ıslanan İrlandalı nöbetçilerden üçü üzerlerindeki çıkararak duvardaki çivilere astılar, iç çamaşırlarıyla kaldılar.

İçlerinden biri:

– Uyuyanların horultusu benim de uykumu getiriyor, ben dışarıda, kapının önünde tutacağım nöbeti, dedi.

Diğer nöbetçilerden destek gelmediği için tek başına çıktı kapının önüne.

Yıldızların ayan beyan seçildiği ve ayın da ortalarına tabak gibi oturduğu parlak gökyüzünün yansıyan aydınlığında köye yaklaştılar. İlerlerden gelen top tüfek sesleri kendi ayak seslerine karışıyordu. Evlere yaklaşıncaya yere oldukça sessiz basmaya çalıştılar.

Ragıp Çavuş yavaşça:

– Arkadaşlar, öksürmek bile yok, nefesinizi tutacaksınız. Yoksa avlanırsınız, ava giderken avlanırsınız. Çünkü onlar karşıda siperde, kapalı yerdedir, biz de sessizce, bir yerleri siper alarak, sürünerek ilerleyeceğiz, arayacağız her yeri. Hiçbir yeri atlamak yok. Toplu halde gitmeyelim. Geldiğimiz gibi yarımız, soğanın sağ tarafındaki evlere, yarımız sol tarafındaki evlere dağılalım. Allah işimizi kolaylaştırsın, hakkınızı helal edin, dedi.

Sessizlik içinde arkadaşlarını bekleyen İrlandalı nöbetçi canını sıkan birtakım tıkırtılar işitti, kapıyı bir parmak aralayıp baktıysa da bir şeycikler göremedi karanlıkta, silahını dışarıya doğrulttu, dikkat kesildi. İçeri girip arkadaşlarına haber vermek istedi. Sensesse karşısındakiler onları fark edeceklerdi. Yine de tek başına yakalanmaktansa hem içeri girip pantolonunu giymeye, hem de arkadaşlarına usulca durumu bildirmeye karar verdi.

İçerdeki nöbetçilerden ses çıkmadı, uyanık olsalar onlar da onun duyduğu sesi duyarlar ve vaziyet alırlardı. Gördüğü manzara onu çileden çıkardı:

– Hey gafiller uyanın, nasıl nöbet tutuyorsunuz siz? Uykunun nöbetini tutuyorsunuz herhâlde. Dışarıda gürültüler var, burayı terk edelim.

Gözünü açanlardan bazıları uyku sersemi oldular.

– Biz neredeyiz, gemide miyiz, adada mıyız, yoksa Kahire’de miyiz?

Etraftaki karanlık nerede oldukları konusunda onlara hiç ipucu vermiyordu, çünkü. O yüzden anlamadılar uzun süre.

Kapıdaki nöbetçi baktı ki kolay kendine gelemiyor içerdekiler:

– Gafiller, kalkın ve pantolonlarınızı giyin, sessizce burayı terk ediyoruz.

Arkadaşlarının giyinmesini ve uykularının açılmasını bekledi kısa süre. Sonra da:

– Teçhizatlarınızı alın ve arkamdan sessizce gelin, beni takip edin, dedi.

Alçak damlı bu evin kapısından çıktılar. Duvar kenarlarından, sürüne sürüne birkaç ev ötedeki başka bir eve geçerken üzerlerine gelen bir köpek gördüler. Kalabalıktan ürken hayvan bir iki havladı. Fazla da gür olmayan bu cılız havlama sesi, gecenin sessizliğinde ve boş evlerin duvarlarında öyle yankılandı ki bir köpek sürüsünün sesine muadil bir yüksekliğe erişti.

– Vurayım mı hayvanı?

– Sen sersemce hareketler yapıyorsun, sigaradan sonra bu, bravo! Silah sesi duyulmaz mı sanıyorsun?

– Silah sesi duyulur da köpeğin sesi duyulmaz mı? Silah sesi daha az dikkat çeker, diğer silahların seslerine karışır, ama köpek sesi nereye karışacak, kendini akıllı sanan asker arkadaşım!

Didişme sesleri arasında en yakınlarındaki başka

bir eve attılar kendilerini. Kapıyı da kapattılar. Artık hepsinin uykusu açılmıştı, uyumaya da niyetleri yoktu. Ama canları da sıkılmıştı. Bir tanesi içten içten gülüyor, ama etrafına belli etmiyordu.

– Ne oldu niye gülüyorsun, sinirlerin mi bozuldu Thomas? Söyle de biz de gülelim.

– İç çamaşırıyla savaşılan asker görmedim ben hiç, ona gülüyordum.

Karanlıkta seçmeye çalıştılar. İçlerinden biri, duvardaki çiviye astığı pantolonunu almayı unutmuş, olduğu gibi gelmişti.

– Ben gidip getireyim mi, dedi cesur olan arkadaşı.

Başkanları durumuna geçen kapıdaki nöbetçi:

– Ben sersem deyince hiç alınmayın, gücenmeyin. Dememi istemiyorsanız da akıllıca hareketler yapın. Kapıdaki köpek sizi tekrar içeri bırakır mı sanıyorsunuz. Etrafı uyandırmak, herkesi üstümüze mi saldırmak istiyorsunuz.

– İyi doğru diyorsun, ama biz sahilden çok uzaklaştık. Silah seslerinin uzağındayız. Ama bana göre; düşmanın zaten kucağına düştük. Kurtuluşumuz yok bizim. Yani iki ateş arasında kaldık.

İhtiyat birliğinin askerleri, köyün başındaki evlerin önünde durdu. En baştaki evden aramaya başlayacaklardı ki askerlerden biri:

– Köpek ürüdü arkadaşlar, duydunuz mu? Bu demektir ki ortalıklerde dolaşan birileri var.

– Öylesine havlamıştır canım. Baksanıza çıt yok ortalarda, kimsenin olduğunu da tahmin etmiyorum.

– Sen hiç köpeklerin yabancılara havladığını duymadın galiba! Ya sahiplerine yaltaklanıp havlarlar ya da yabancılara.

Ragıp:

– Kesin gürültüyü, şu eve giriyoruz arkadaşlar dikkatli olun, arkamdan gelin, dedi.

Silahlarını doğrultmuş olarak avluya girdiler, evin açık olan kapısını ardına kadar ittiler. Karanlık olan odada kimsenin olup olmadığını anlamaya çalıştılar. Bir tanesi elindeki feneri gezdirdiği duvarda asılı bir pantolon gördü. Sonra yerde de bir yarım sigara paketi:

– İz üstüdeyiz, dikkatli olalım bundan sonra, dedi elinde fener tutan asker.

İrlandalılar birer ikişer kıyıya çıktıkları zaman, kıyıyı savunmakla görevli birliğin askerleri, olduklarını yerde hepsini mihliyacaktı. Birliğin komutanı Mülazım-ı evvel Abdülkadir Efendi:

– Bırakın kaçsınlar, arkalarından takibe alın, içerde, köyde hakkından gelin hepsinin, demişti. O yüzden onlar da peşlerine düştüler.

Onlar da çoğunu kovalamanın başında, kıyıda az ötede, yakaladıkları yerde vurdular. Kargaşadan faydalanarak kaçanlar ortalıktan sıvışmışlar, boş olan evlere sığınmışlardı.

Saklandıkları evlerin karşısında pusuya yattılar, gafil avlamak istiyorlardı kaçanları. Böylece birbirinden habersiz iki ayrı ekip düşmüştü peşlerine.

Sokağın sol tarafındaki evleri aramaya başlayan tabyadan gelen askerler, birinci evin içinde birilerinin

olduğunu, yerlerdeki ayak izlerinden anlamışlardı. Birisi kulağını duvara dayadı, göğüs kafesi ine çıka içerdeki konuşmaları dinliyordu.

– Bir iki üç dediğim zaman içeri dalacak ve kaç kişi olurlarsa olsunlar hepsinin hakkından geleceğiz.

Bunu söyleyen çavuşlarıydı. Biraz sonra dediklerini yerine getireceklerdi. Duvardan içeriyi dinleyen asker:

– İçerdekiler bizden arkadaşlar, yemin ederim bizim askerlerimiz. Gelin siz de dinleyin, büyük bir yanlış yapmayalım, birbirimizi kırmayalım.

Dinlediler, içerdekiler, onlardan önce gelen sahili savunmakla görevli birliğin askerleriydi. Hepsi usulca içeri girdiler, diğer evlerde saklananları öldürmeye karar verdiler.

Güneş doğmadan önceki alaca karanlıkta bu isteklerinden vazgeçtiler.

Ortalık aydınlandığında açığa çıkan manzara korkunçtu; gece boyunca zırhlılardan atılan mermiler, karaya çıkanların ve askerlerin yaptığı atışlar yüzünden, Seddülbahir köyü ve kıyıya uzanan yollar harabeye dönmüştü.

Köyün dışındaki mezarlıktan başlamak üzere her yer nasibini almıştı çatışmalardan. Mezar taşları yıkılmış, kabirlerin toprakları alt üst olmuş, taşlar, üzerlerine sıçrayan kanlarla kırmızı renge boyanmışlardı.

Sağlam bir tek ev kalmamıştı. Hemen hemen hepsi bir kez de olsa isabet almıştı. Duvarları delik deşikti alçacık damlı evlerin. Mermi parçaları etrafa dağılmıştı.

Evlerin yosun tutmuş eski kiremitleri kırılmış, parça parça, kıpkırmızı, un ufak oraya buraya saçılmıştı. Askerlerin omuzlarından düşen çantaları, telaş içinde kaçırlarken ayaklarından çıkan tek tek ayakkabıları, sağda solda, yerlerde duruyordu. Parçalanmış tüfek kundakları, kırılmış horozlar, demirler, eğrilmiş süngüler, savrulmuş asker şapkaları ve başlıkları bu atmosferde bir savaşın, hem de acımasız bir savaşın cereyan ettiğinin, şüphe götürmeyen açık kanıtlarıydı.

Yıkılmış ev ve avlu duvarları, çökmüş çatılar, yanmış döşemeler arasında dolaşan aç köpek ve kediler, dağıtılmış mutfaklarda yiyecek arıyorlardı.

– Biz bu askerleri esir alalım ve birliğe götürelim, belki bize çok mühim bilgiler verirler, kararına vardılar.

Üç ayrı grubun askerleri, aynı anda hücum ederek İrlandalıları esir aldılar, yarısını tabyaya, yarısını sahildeki birliğe götürerek ilk esirlerimizin listesine kaydettirdiler.

Emir eri Ragıp, Hasan Binbaşı'ya:

– Komutanım ben bu keleklerin vatanımızı işgal etmeye geldiklerini sanırdım, ama yanılmışım?

– Neden Ragıp ne oldu da bu karara vardın?

– Baksanıza binbaşım, bunlar kısa donla geziyor, besbelli ki bizim kıyılara yüzmeyle gelmişler!

Ragıp elini ağzına kapatıp gülüyor, kahkaha atmak için kendisini zor tutuyor, şortlu asker de elleriyle bacaklarını örtmeye çalışıyor, pantolonunu çivide unuttuğu için kendisine kızıyordu.

Tanrı Misafiri

Mehmed Salih eve geç geleceği zamanlar, mutlaka önceden haber verirdi. Bu akşam annesinin de babasının da gecikeceği konusunda bilgileri yoktu. O yüzden hepsi huzursuz olmaya başlamışlardı. Akşam yemeği için epey beklemişler, yetişemeyeceğini anlayınca sofraya oturmuşlardı. Odadaki pöstekinin üzerine bağdaş kurmuş olan Şerafeddin Efendi:

– Yahu hanımcığım, okulu bitince evlendirelim mi Mehmed Salih’i ne dersin? Belki biraz bu ataklığı azalır, heyecanı gider. Evini barkını bilir, mesuliyet alır, çoluk çocuğa kavuşur. Her akşam korku içinde yolunu bekler olduk. Bir insanın hadiselerin tahlilini yapması, muhakeme etmesi tabii ki iyidir, hoştur. Ama bu kadar da üstüne gitmek olmaz. Dürüsttür yalan söylemez, ama biz kızacağız diye bazen bizden sakladığı konular oluyor. Geçen sefer sınıfça aldıkları ihtarı ben mektepteki idareci arkadaşımından duydum. Şaşkınlıktan küçük dilimi yutacaktım. Biliyormuş, önceden haberim varmış gibi yaptım mahcup olmak için. Şu an nerededir bilmiyoruz. İnşallah başka bir yaramazlık peşinde değildir.

– Doğru söylüyorsunuz beyefendiciğim, siz öyle

düşündükten sonra... Hem biz de dünya gözüyle to-
runlarımızı görürüz inşallah. Ne demişler; erken kal-
kan yol alır, erken evlenen de çoluk çocuğa karışır.
Fazla üzülmeysin, şimdilerde gelir, kapıyı çalması ya-
kındır. Didar size akşam kahvenizi yapsın siz bitir-
meden karşınızda olur inşallah oğlumuz.

Karı koca keyifsiz de olsalar, karşılıklı sohbet ede-
rek kahvelerini içtiler. Didar odaya girerek kapının
çalındığını haber verdi. Sırtına yeleşini geçiren Şera-
feddin Efendi taşlıktan geçti, sokak kapısının demir
sürgüsünü kaldırdı, kapıyı açtı. Çok şükür Mehmed
Salih gelmişti, yanında iki tanrı misafiri vardı.

– Buyrun hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, niye va-
kitlice gelmediniz?

– Hayırlı akşamlar sevgili pederim, geç kaldığım ve
sizleri haberdar edemediğim için affedin beni. Evi-
mize değerli misafirler getirdim. Onların hürmeti
için...

Bunları söyleyen Mehmed Salih bir yandan da ba-
basının gözüne bakıyor, öfkesinin şiddetini ölçmeye
çalışıyordu. Ama yine biliyordu ki; ne kadar öfke-
li olursa olsun, başkalarının yanında onu haşlamaz,
kendisini rencide etmezdi. Bu yaşına kadar, sayısı az
da olsa cezalarını, ihtarlarını birebir yalnızken ver-
mişti babası ona.

Şerafeddin Efendi elleri kolları paketlerle, çıkırlarla
dolu olan misafirlerin yatıya geldiğini anladı. Ömer'i
de Hüsnü'yü de içeri buyur etti.

Ellerindeki eşyaları taşlığa bıraktılar, içeri odaya
geçtiler. Mehmed Salih geldiği için rahatlamışlardı.

Misafirlerin niçin eşyalarıyla geldiklerini de şimdi sohbet sırasında anlarım diye düşündü Şerafeddin Efendi.

Hal hatır sorma faslından sonra Mehmed Salih:

– Sevgili pederim eğer müsaade verirsiniz Ömer ve Hüsnü kardeşim bundan sonra bizde kalmak için geldiler.

Mehmed Salih'i dinlerken bakışları Ömer'e ve Hüsnü'ye takılan Şerafeddin Efendi, gecenin bu saatinde eşyalarıyla yollara düşen bu gençlerin ihtiyaç sahibi olduğunu düşünerek, ağzından çıkacak cümlelerle bu gençleri bedbaht etmek istemedi. Ellerini dizlerinin üstüne koyan Ömer, sessizce verilecek cevabı bekliyordu. Hüsnü de; "Allah'a ısmarladık kardeşim, biz yine geliriz." cümlesini diline dolamış, kendi kendine konuşuyordu. İyilik yapması için büyük bir fırsatın ayağına geldiğini düşündü:

– Müsaade ne demek, duymamış olayım, evimin en güzel yeri onlarındır, bu dakikadan sonra da benim evlatlarım sayılırlar, hoş geldiler, sefa getirdiler.

Karınlarının tok olduğunu söyleyen misafirlerle biraz oturup sohbet ettikten sonra, yatsı namazlarını kıldılar. Misafirlerin yatakları hazırlandı ve herkes uyumak için odasına çekildi.

Başına gece takkesini geçirmeye çalışan Şerafeddin Efendi:

– Hanımcığım iyi mi yaptık bilmiyorum, hoş kapımıza gelmiş misafire hayır demek olmazdı, ama bilmem ki...

Evimizde yetişkin kızımız var. Bence en münasibi babamların eviydi. Fakat orası da çocukların mektepleri için ters olacaktı. Ortada kalmış zavallılar. Sen ne dersin?

Gülzade Hanım'ın da biraz canı sıkılmıştı. Ancak misafirler aniden iniveren yaz yağmuru gibi bastır-vermişti. Atak davranıp bizde kalabilirler, başımızın üzerinde yerleri var demeseydi, düşünecek zamanı olurdu. Ertesi günü düşünüp taşındıktan sonra cevabını verebilirdi.

– Bunda da bir hayır vardır, şunun şurasında okullarının bitmesine birkaç ayları kaldı, dişimizi sıkalım, sabrederim. Ondan sonra bir işe girer ev tutar çıkar, belki de evlenir gider, üzülme. Ateşle barut misali haklısın, ama rahmetli Huriye Hanım'ın hatırı var, olmaz şimdi. Canını sıkma yat uyu, Mevlam görelim neyler, neylerse güzel eyler. Allah rahatlık versin!

Ertesi sabah kahvaltı esnasında Ömer, üzerlerine yük olduğu için mahcuptu, ama sevdiği insanlarla aynı sofrada olduğu için de mutluymuştu.

Hüsnü'ye artık burada kalacaklarını hâl diliyle anlatmaya çalıştı, kapının önünde kendisini beklemesini söyledi. Ondan sonra da Mehmed Salih'le okula gitmek için evden ayrıldılar.

Davetsiz Misafir

Yirmi Dokuzuncu İngiliz Tümeninin 25 Nisan gününü Gelibolu Yarımadası'na yapacağı çıkarmada; Goliath Savaş Gemisi'nin kısmetine, Saritepe'nin güneyi ve Erler Bucağı'nın önündeki sahil şeridi düşmüştü. Yirmi Dokuzuncu Tümen Komutanı Tümgeneral Hunter Weston çıkarma düzeninde burayı, üç kruvazör desteğinde Goliath'a ayırdı.

O da koca gövdesini kıyıya doğru yanaştırdı, biraz açıkta demirledi, birer ikişer indirilen filikalara askerlerini bindirmeye başladı. Bütün gece Kutsal Kitaplarını okuyan, haç çıkaran, yakınlarına mektup yazan, heyecanlanan, bu yüzden de uyuyamayan gözleri kan çanağına dönen askerler indirme botlarına yerleştiler.

Çıkarma öncesi etraf iyice tarandı. Görünürde kimseler yoktu, ortalıkta çıt çıkmıyordu. Ama yine de tedbirli davranıyorlardı. Güneşin parlak ışınları, cam gibi denizin üzerinde yansıyor, çarpıntılı denizdeki su zerrecikleri esen rüzgârla birlikte dans ediyorlardı.

Altmış, altmış beş metre uzunluğundaki dar şerit bir anda "Hurra, hurra!" naralarıyla inledi. Askerler neşe içindeydiler. Güneş ve suların dansına onlar da katıldılar sanki. Etrafta kimselerin olmadığı iyice anlaşılıyordu,

fakat askeri bölgeye sevk eden komutanlar temkinli olmak zorundaydılar. Çünkü savaş bir sanattı. Her an her şey olabiliirdi. Kimse yok dediğiniz yerden, koca bir tabur çıkar, sizi de yerle bir edebilirdi.

Hem askerlik sürpriz de demekti. Kazandığınızı zannettiğiniz an kaybedebilirdiniz. Karşı tarafın kurnazca bir hilesi sizi alt edebilirdi. O yüzden Teğmen Joe sırası gelen filikaya atladı, sahile çıkmış olan askerleri kayalıkların dibine, tepelerin başladığı yere kadar çekti ve bir araya toplayarak:

– Burası babamızın evi değil, bu keyif ve rahatlık niye? Düşman topraklarında olduğumuzu unutmayın. Türklerin ne yapacağı belli olmaz. Herkes kendine gelsin, ciddiyetinizi takının, muharebe şu dakikadan sonra başlamıştır. Karaya çıkan arkadaşlarınıza yardımcı olun, bu dar bölgeden de ikinci bir emrime kadar bir yere ayrılmayın, sizi sessizliğe davet ediyorum.

Biraz kızgın, biraz öfkeli ama biraz da temkinliydi. Askerleri fazla haşlamak da istemiyordu. Zira Mısır’da çıkan isyana benzeyen başkaldırıcı, homurdanmaları unutmamıştı. Gerçi onlar askerin artık savaşmak istediğini, talimlerden sıkıldığını bildiren söylenmelerdi, ama yine de belli olmazdı. O sebepten söylenenler, memnuniyetsizliğini bildirenler, başka sebeplerden de pekala isyan edebilirlerdi. “Mesela bizi azarlamazsın, biz buraya gelmekle zaten büyük bir özveride bulduk.” gibi sözler söyleyebilirlerdi.

Saat 7.15’e kadar iki piyade taburu, bir bölük ve bir deniz çıkarma müfrezesi iki bine yakın askeriyle bu dar sahil şeridinde çıktılar ve geçici de olsa yerleştiler.

Birkaç saat sonra acıkan askerler sırt çantalarından çıkardıkları kumanyalarını yemeye başladılar. Kumanyalarının içinde kendilerini tıka basa doyuracak ve enerji verecek kadar yiyecek vardı. Et veya balık konserveleri, çörekler, kuru meyveler... Yemeklerini yeyip karınlarını doyuranlar üzerine çaylarını da içmek istediler. Ortalıkta hâlâ çıt yoktu, Türkler buraları sanki onlara hediye etmişlerdi. O yüzden çay içecek daha çok vakitleri olacağına benziyordu.

İskoçyalı Robert, oldum olası yerinde duramazdı, daha çok ringa balığı avlanan ve balık kaynayan Kuzey Denizi'nin suları gibi içi kıpır kıpırdı. Bu hareketliliği, ülkesinin yalçın kayalıkları kadar keskin olan kişiliğiyle birleşerek sert bir mizaç oluşturuyordu.

Kuzeydeki Highlands bölgesinin Grampians Dağlarının eteklerindeki yüksek topraklarda kurulmuş kasabası ve bu kasabada, dik yamaçlara bakan odasının penceresi, onu hırçın bir kişiliğe yöneltmişti. Dikbaşlı bu sert mizaç da çoğu zaman onun başını belaya sokuyordu.

Yemeğini yedi, kupasındaki çayını da içti. Epey zamandır Teğmen Joe'nun emrettiği gibi daracık bu sahilde hapsolmuş, oturmuştu. Yeteri kadar sıkılmış, sıkıntından da patlamıştı. Etrafına topladığı arkadaşlarına anlatmadığı hikâye kalmamıştı. Şimdi artık yerinden kalkmanın macera aramanın sırası gelmişti. Askere de bu macera tutkusu yüzünden yazılmıştı. Babasının:

“Gitme Robert, savaş maceraya benzemez, orada ölümün soğuk yüzü vardır, ömrümün geri kalan kısmını senin ölüm haberinin üzüntüsüyle geçirmek

istemiyorum. Macera istiyorsan, balıkçı gemileriyle okyanusa açıl, denizlerde maceranın alâsı vardır.” sözlerine hiç aldırmamış, babasının bu sözlerinin yarısını, çarpıp gittiği kapı kapandıği için duyamamıştı bile.

Yanı başındaki William’la aynı kasabada oturuyorlardı. Onu ayartan, askere yazdıran, maceraya heveslendiren de oydu. Kulağına eğilerek:

– Gel yukarı kayalıklara tırmanalım, etrafta neler var, neler yok keşfe çıkalım, çok sıkıldık değil mi William? Hem burada öten guguk kuşlarından başka kimse yok, burası artık bizim sayılır, ben ayağa kalktıktan biraz sonra sen de arkamdan tuvalet ihtiyacımızı gidermek için gittiğimiz şu arka tarafa gel, kimse kuşkulanmaz, nereye gittiğimizi anlayamaz, dedi.

William, Robert’e göre daha sakin ve itaatkârdı, ama o da, sabahtan beri bekledikleri ve oturmaktan sıkıldıkları bu yerden gitmek, etrafı tanımak istedi. Hemen “Olur!” anlamında başını salladı:

– Sen önden kalk, biraz sonra ben de geliyorum, dedi.

Sırt çantasını önce bırakmak istedi, sonra vazgeçerek yanında götürmeye karar verdi Robert. Burun şeklindeki toprak çıkıntıyı dönmeden önce arkadaşı geliyor mu diye arkasına baktı. Geldiğini görünce rahatladı ve yeni bir maceraya yelken açacağı için sevindi. Zira saatlerdir aynı yerde çakılı kalmak ruhunu karartmıştı.

Köşeyi döner dönmez, sivri taşlara tutunarak yaptığı bir çıkış denemesi başarısız oldu. Sırtındaki çantası oldukça ağır olduğu için, vücudunu arkaya çekiyor,

onu geriye kaydırıyor, dengesini bozuyordu. Bir iki defa sendeledi, ama üçüncüde var gücünü topladı:

“Kendine gel Robert, sen ki dünyanın damında-ki kayalıkların fatihisin, bu taşlık arazi sana vız gelir, haydi kuvvetini toparla, göster kendini!” diyerek dikkatini yukarıya çıkmak için yoğunlaştırdı. Tutunduğu kaya parçalarından aşağıya yuvarlanan taşlar, hemen arkasından çıkmaya çalışan William’ın bir iki yerini zedeledi, bir tanesi de başını kanattı. Ara sıra soluklandılar, ama dönmediler, kayalıklar çıktıkça daha da sertleşiyor, yalçınlaşıyordu.

Uzaktan bir yerlerden silah sesleri duydular. William geldiğine pişman olmaya başlamıştı. Robert’e dönelim dese dönmeyeceğini biliyordu. Tek başına dönse yolda kaybolabilirdi. Ne yapacağını şaşırdı, ama yine de bir kez söylemeyi denedi:

– Robert, bir saate yakındır yürüyoruz çalılık ve kayalıklardan başka bir şey görmedik, artık dönsek, akşam olup karanlık çökerse yolumuzu hiç bulamayız. Şu anda dönsek karanlık basınca ancak aşağıda oluruz. Maceraysa yaşadık, heyecan da duyduk. Türklerle esir olmaya mı çalışıyoruz. Bana kalırsa biz kendi ayaklarımızla tıpış tıpış düşman karargâhına gidiyoruz. Sen gelmezsen ben tek başıma dönüyorum.

Yaptıkları meçhul işin huzursuzluğu olmasa, etraflarındaki renk renk çiçekler, tepelerindeki ağaçlarda ötüşen kuşlar ruhlarını dinlendirmişti. Aşağıdayken yüreklerine çöreklenen sıkıntıları gitmişti. Barış zamanı, bu manzarada saatlerce kalmayı arzuladılar. Ancak şimdi savaş vardı ve onlar, izinsiz olarak

birliklerinden uzaklaşmışlardı. William geri döne-
bilmeyi, yollarını bir tehlikeye maruz kalmadan bu-
labilmeyi hayal etmeye başladı. Bunu başarabilirlerse
alacakları cezayı düşünmek istemiyordu. O cezanın
burada yaşadığı korkunun verdiği sıkıntıdan az ola-
cağını tahmin ediyordu.

Burada yakalanırsak; düşman askerleri bize her
tür türlü işkenceyi yapar, belki de öldürürler. Ama aşağı-
ya inerseniz, bizimkilerin kendi askerini öldürecek hâli
yok, çok çok ağır bir ceza verirler, onun da sonu ölüm
değildir ya, diye geçirdi aklından.

– Şu az ilerideki dereye elimizi yüzümüzü yıkaya-
lım, ferahlayalım, ondan sonra döneriz, bu kadar he-
yecan da macera da yeter söz veriyorum sana, İskoç-
yalı sözü.

William rahatladı, sevindi. Aslında oyalanacak, va-
kit kaybedecek zamanları yoktu. Şu anda yola çıksalar
ancak karanlıkta aşağıda olurlardı. Bakalım aynı ye-
re inebilecekler miydi, ya hedeflerinde sapma olur-
sa birliklerine indiklerini zannederken başkalarının
kucağına düşüyorlarsa... Şimdi bunu düşünmek is-
temiyordu, tek istediği Robert'ın fazla sallanmama-
sıydı. O ne kadar acele ediyorsa o da o kadar ağırdan
alıyordu. Bu isteğini de çaresiz kabul edecekti.

Sırtlarındaki ağır teçhizatlarını yere indirdiler.
Kollarını sıvadıktan sonra ellerini, yüzlerini yıkadılar,
ferahlayıp kendilerine geldiler.

Zığındere'deki Türk Takımı Kumandanı Teğmen
Yusuf, yanındaki arkadaşı Teğmen Fahri'nin "Lü-
zumsuzdur, henüz buralara kadar gelemeyiz." de-
mesine rağmen keşif kolunu görevlendirmişti.

– Fahri Teğmen'im, su uyur düşman uyumaz, ne olur ne olmaz, bir keşfe çıksın çocuklar, etrafı incelesinler. Ondan sonra bu geceyi huzur içinde geçirelim.

– Elleri boş döneceklerdir, ama sen nasıl istersen öyle olsun.

Bu karar üzerine yola çıkan keşif kolu, etrafı karış karış taradı. Eğri büğrü taşlar, kayalıklar yüzünden askerlerin ayakları acımaya başlamış, bir saate yakın bir zamandır yaptıkları bu aramada, dalların arasından yol bulursa süzulebilen güneş ışınları yüzünden de gözleri kamaşmaya başlamıştı.

Bir ara erlerden Silifkeli Halil bakışlarını, buldukları yerden az öteye yöneltti, dikkat kesildi. Yukarılardan, ağaç dalları arasından süzülen ışınlar, ara sıra kayboluyor, önünde hareket eden bir şeyler yüzünden kesiliyordu. İçinden, yanlış mı görüyorum, acaba mı, dedi, dikkatini o noktaya topladığında var olan kıpırtıları fark etti. Ağzını açmadan, tüfeğiyle yanındaki arkadaşını dürttü. Bir eliyle de sus işareti yaptı. Oldukları yerde durdular, hareket etmediler. Gördüklerinin ne olduğunu anlamaya çalıştılar.

Bunlar besbelli ki asker kıyafetinde iki kişiydiler. Yalnız gezemeyeceklerine göre, etrafta diğer arkadaşları da olabilirdi, tek başlarına dolaşamazlardı. Biraz şaşırdılar, fazla vakit kaybetmeden üstlerine gidip esir almaları icabettiğini düşündüler. Yoksa bu ağaçlık arazide etraftan çıkan başkaları tarafından kendileri avlanabilirlerdi. İkiye ayrıldılar, iki kişi sağ taraflarından iki kişi sol taraflarından sarmak istediler.

Robert; hem yüzünü yıkıyor hem de her türlü

tehlikeyi göz ardı etmediği için, fazla uzağına koymadığı çantasındaki silahını ve yanı başındaki tüfeğini kolluyordu. Bir yandan da bu kadar yol teptik beni ve arkadaşımı kahraman yapacak bir hadiseye rastlamadık diye üzülüyordu. Oysa aşağıda çayını yudumlar-ken neler neler düşlemişti:

“Buraları İskoçya’nın sarp kayalıklarına, puslu havasına tam olarak benzemese de az çok orayı andırıyor. Pekala ben de, I. Edward döneminde İngiltere’ye karşı yapılan direnişte, vatandaşlarına önderlik eden İskoç şövalyesi William Wallace olabilirim. O’nun yedi yüz yıl önce gösterdiği kahramanlıklar bugün de hatırlanıyor. Ben de unutulmayan kahramanlar arasına girebilirim. Gerçi yanımdaki arkadaşımın adı William ama olsun, gerçek William ben olmalıyım. Kaderin garip bir cilvesidir ki o zaman karşı karşıya savaştığımız İngilizlerle şimdi yan yanayız, aynı düşmana karşı birlikte savaşıyoruz.

Bir iki Türk askeri öldürüp ya da esir alıp aşağıya indirirsem, karaya çıkan şu iki bine yakın asker arasında kahraman olurum. Hem bu değişik milletler de o zaman, İskoçya’nın kurucusu ve ordularının lideri olarak ilan edilen Sir William Wallace kimmiş tanırılar ve bana da Çanakale’nin William Wallace’ı derler.”

Bu düşündüklerini getirdi tekrar aklına. Başını sudan kaldırıyor ve zekâ fişkırان gözleri etrafı tarıyordu ki önce keşif heyetindeki askerlerin ayaklarını fark etti çalıkların arasından, sonra da üniformalı bedenlerini... Hemen yan dönüp tüfeğine davrandı. Ama ondan önce hareket eden Silifkeli Halil çoktan çekmişti tetiğini.

Niyetleri askerleri esir alıp sağ götürmekti, Robert silahına davranınca iş değişti. Önce ayaklarına ateş etti Robert'in. O silahını almak için ikinci bir hamleye niyetlenince, patlattı tüfeğini üstüne üstüne. Hiç hareket etmediğini görünce de öldüğüne hükmetti.

William, Robert'in telaşla kıpırdandığını gördü. Üstüne üstlük silah sesini de işitince korkudan tir tir titremeye başladı, elleriyle gözlerini örttü, yüzükoyun olduğu yere kapaklandı. Sol taraftan gelenler, Robert'i öldürdükten sonra ellerini kaldırtarak William'ı esir aldılar, üstünü başını aradılar.

Silifkeli Halil:

– Ne kismetli adamım gördünüz mü, kısa günün kârı. Ben sana derenin başına gidelim dediğimde kabul etmediydin, ille aşağıya inelim, kaya tarafına gidelim diye tutturdun. Kayalarda bir şey olmaz oğlum, derelerde düşman balęı olur, hem de böyle sarı sarı.

Teğmen Fahri de Teğmen Yusuf da yapılan keşfin isabetli olduğunu düşündüler. Aşağıda kıyıya çıkmış birlikler, belki de taburlar olduğuna karar verdiler. Takımda yabancı dil bilen yoktu, ama işaretlerle William'ın dediklerinden, Müttefiklerin aşağıya kıyıya yanaştıklarını anladılar.

Kaybedecek zamanları yoktu, onlar saldırmadan harekete geçmeliydiler. Teğmen Fahri muhabere görevlisine:

– Çavuş; derhâl telefonla bana, Yirmi Beşinci Alay Kumandanı Albay Naim Bey'i bağla, acele ve mühimdir, dedi.

– Emredersiniz komutanım!

Dokuzuncu Tümenin İhtiyatı olan Yirmi Beşinci Alay, Sarafim Çiftliği'ne yerleşmişti. Kıyıda kalabalık olduklarını tahmin ettikleri birlikleri, Teğmen Yusuf ve Teğmen Fahri'nin iki takımı haklayamazdı. O yüzden Albay Naim Bey'e ihtiyaçları vardı.

Az sonra bağlanan telefonun öbür ucunda Albay Naim Bey vardı. Fahri Teğmen telaşa:

– Komutanım, Erler Ocağı'nın güney sahillerinin İngiliz ve İskoç birlikleriyle kuşatıldığını tahmin ediyoruz, Elimizde, birini öldürdüğümüz, iki İskoç askeri var. Kendilerinden aldığımız bilgiler bu istikamettedir. Yardımlarınıza ihtiyacımız var, bilgilerinize arz ederiz komutanım.

– Derhâl ağır silahlardan, tüfek, motorlu vasıta, hayvanlardan meydana gelen iki bataryamızla yola çıkıyoruz düşmana karşı taarruza geçmek için. Telefonu kapatır kapatmaz hazırız, sağ olunuz.

– Allah'a emanet olunuz, gazanız mübarek olsun komutanım!

Albay Naim Bey, Binbaşı Ahmet Bey komutasındaki İkinci Taburu, iki bataryayla kıyıya hücum etmeleri için görevlendirdi.

Sahra topları katırlara yüklendi, yedek cephaneler, teçhizatlar alındı. Önde savaşıacak erler, komutanlar, arkada hekimler, cerrahlar, sıhhiye erleri, sağlık malzemeleri, sargı yeri çadırları yola çıktılar.

Tabur tekbirlerle, dualarla uğurlanarak Sarafim Çiftliği'nden ayrıldı. Sessiz yol almaları, yürürken

gürültü çıkarmamaları için, atların ayaklarına çaputlar sarmışlardı, ağızları bıçak açmıyordu. Neredeyse işaretlerle anlaşıyorlardı. Yarım saat yol aldıktan sonra, bir yerde kısa bir mola vermek zorunda kaldılar. Cephane taşıyan katırlardan birinin arkasındaki asker, yediği çifte yüzünden yaralanmıştı. Ağzı burnu kan içindeydi. Yanındaki arkadaşı durumuna hem üzüyor, hem de:

– Keşanlı arkadaşım, sevgili Halil'im, peşi sıra gittiğin bir hayvandır. Sen bunu bilmiyor musun ki arkasına, tekme atacak ayaklarının yanına çok yaklaştın. “Attır teper, ittir kapar.” sözünü duymadın mı sen?

Zaten canı yanan Keşanlı:

– Sana güzel bir cevap verirdim, ama dua et, harp etmeye gidiyoruz. Araba devrilince yol gösteren çok oluyor. Bir saat biz seninle yan yana yürümedik mi, o zaman verseydin ya bu aklı bana sen, git başımdan, canımla uğraşıyorum, kalbini kırmayayım.

Halil yaralanmasaydı da kabile zaten mola verecekti. Binbaşı Ahmet Bey yaralının yanına geldi, bu kazanın nasıl olduğu hakkında bilgi aldı, sonra da:

– E oğlum, eşekten olma katır, ne hâl bilir ne hatır. Sen niye temkinli davranmadın da ağzını burnunu dağıttırdın, bir ders olsun hepinize. Hayvanlarla münasebetlerinizde dikkatli olun, dedi.

Bütün teçhizatı bir daha gözden geçirdiler. Binbaşı Ahmet Bey, tepeye geldiklerinde, taburun ne şekilde yerleşeceğini, hangi bölüğün ihtiyatta kalacağını, hangisinin ön safta olacağını bir defa daha yüzbaşlarıyla görüştü:

– Birinci Bölük sağ cenahta, İkinci Bölük ortada, Üçüncü Bölük de sol cenahta bulunacaktır. Dördüncü Bölük her zamanki gibi ihtiyatta kalacaktır. Ağaçlı bölgenin bittiği yerdeki çukura sargı yeri hazırlansın. Savaşın cereyan ediş biçimine göre uzun ya da kısa süreceği belli olacaktır. Kumanya durumu ve mutfağın kurulup kurulmayacağı da ona göre belirlenecektir.

Ağır ve temkinli davranarak, yirmi dakika daha yol aldılar. Tepenin, donanmayı uzaktan gören noktasında tabura, “dur” emri verildi. Katırlardaki hareketli bataryaları indirdiler. Münasip olan yerlere, kimini sağ, kimini sol, kimisini de ortaya itinayla yerleştirdiler. Toplar geriden kendilerini destekleyecek, asker de makineli tüfeklerle tarama yoluna gidecekti. İca-bederse tepeden aşağıya, kumların üzerine atlayacak, boğaz boğaza yakın dövüşecek, ya öldürecek ya da gemilerine geriye püskürteceklerdi askerleri.

Ağaç dallarının arasına saklanan Binbaşı Ahmet Bey, elindeki dürbününe sıkı sıkıya yapışmış sahili ve denizi gözlüyordu. Aşağıdaki düşman oldukça geniş alana yayılmıştı ve kalabalık görünüyordu. Esir alınan William’dan kesin sayıyı öğrenmek için çaba sarf etmişler, başarılı olamamışlardı. Gözleriyle her şeyi açık açık gördü. Telefonla alınan haber doğrudu. Sahil düşman kaynıyordu. İyi ki de haber almışlardı. Büyük bir zırhlıyla gelen bu düşman askerleri ya yukarı çıkıp, çiftliğin kapısına dayansaydı. Hiç olmazsa şimdi ilk önce davranıp ateş etme önceliği onlardaydı. Bu yüzden de gafil avlanacak bu askerlerin tamamını olmasa bile yarısını telef etmeliydiler.

– Avcı çık, marş marş, komutuyla avcı birlikleri öne çıktılar.

Arkasından gelen:

– Sıçra, marş marş, ikinci komutuyla da ileri atıldılar.

– Ateş, işaretiyle de ilk top atışı, karşılarında demirlemiş olan Sapphire gemisine yapıldı.

Düşmanın saatlerdir sessizliğe alışmış olan kulaqları acı acı tırmalandı. Kısa bir şaşkınlık yaşadılar, hazırlıksız yakalandıkları için paniğe kapıldılar. Ellerin silahlarına bile gitmesine fırsat vermediler. Makineli tüfek tarrakaları, çatır çatır ateşler saçtılar etrafa. Hedef aldıklarını devirdiler. Kimi çay içerken, kimi uyurken, kimi sohbet ederken devrildi kumların üzerine. “Ah yandım!” bile demeye fırsat bulamadı.

Karşı ateşe başladılar aradan bir süre geçtikten sonra. Teğmen Joe ve diğer komutanlar saatlerdir, Yirmi Dokuzuncu Tümen Komutanı Tümgeneral Hunter Weston’la bağlantı kurmaya çalışmışlar ama bir netice alamamışlardı.

– Bu nasıl sevk ve idaredir, bizi leyleğin atma yavrusu gibi buraya attılar, ne yaparsak haber versinler. Yukarı mı tırmanacağız, karaya vurmuş balıklar gibi burada mı bekleyeceğiz. Burada bekleyeceksek, bu bize ne kazandıracak, tepemizden gelecek Türklere yem mi olacağız. Silahlarının atış tahtası mı olacağız.

Bu şekilde bas bas bağırılmışlar, ama seslerini Yirmi Dokuzuncu Tümenine ulaştıramamışlardı. Korktukları da işte şimdi başlarına gelmişti. Çok acele

toparlanmaya çalıştılar, ama nafile. Tepedeki askerler onlardan şanslıydılar. Onları koruyacak tek güç ise sahildeki gemileriydi. Tepeden yaptıkları atışlar gemilerine de göz açtırmadı.

Askerlerini toparlamaya çalışan Teğmen Joe vuruldu. Kumların üzeri, üst üste yığılmış asker cesetleriyle doldu. Komutanlarının vurulması, gafil avlandıkları için morali bozuk olan askeri daha da karamsar bir hâle getirdi.

Bunu fırsat bilen Birinci Bölüğün askerleri aşağıya, sahile inmeye karar verdiler.

– Düzceli aşağıya iniyoruz, yanınızdakilere haber verin!

Düzceli, Zileli, İpsalalı, Üsküplü tavada patlayan mısırlar gibi birer birer pat pat aşağıya ensesine atladı İngiliz’in, İskoçyalının. Kimi arkasından dolandı, gırtlığına sarıldı, kimisi alınının ortasına yapıştırdı Osmanlı mavzerinden çıkan mermilerini.

Düzcelinin bağırdığını duydular bir ara:

– Zileli, yanındakini al yardımıma koş!

Savaşta bile olsa, imdat sesi duyulur da yardıma koşulmaz mıydı? Zileli cevap verdi:

– Yanımdaki şehit, son nefesinde Hızır Aleyhisselam gibi Havzı Kevser’inden içsem de, ölüm acısını tatmadan canlı kalsam dedi ve şehit düştü, ama bekle geliyorum.

Bu kadar yakın dövüşte ancak süngüler tesirli olabilirdi. Asker süngü savaşı yapmaya başladı. Şehit arkadaşlarının üstüne basarak, inleyen yaralıların arasından

dolaşarak güçlkle savaşıyorlardı. Yüzleri, gözleri kum ve yukarılardan yağın toprak içinde kaldı. Sapphire, Goliath, Amerhyat ve Dublin gemilerinden atılan topraklarla köklerinden sökülen ağaçların fırlattığı taş topaç aşağıya yuvarlanıyordu. Altmış beş metre uzunluğundaki dar kumsal kırmızı renge boyandı kısa sürede.

Hava karardığında, saatlerdir çarpışınlar çok yorulmuşlardı. Hayatta kalabilenler, uzunca bir süre hiçbir şey yapmadılar. Boş yere oturup beklemenin cezasını gördüler. Canları arkadaşlarının cesetlerini toplamak bile istemedi. Moralleri o kadar bozulmuştu.

Binbaşı Ahmet, Bölük komutanlarını bir daha topraklayarak vaziyeti gözden geçirdi.

– Değerli komutan arkadaşlarım, başarılı bir hücum gerçekleştirdiniz. Öncelikle hepimizi tebrik ediyorum. Gazanız mübarek olsun. Çok yorucu bir gün geçirdiniz. Ama gece de zorlu geçecektir. Çünkü henüz sahili terk etmemişlerdir. O yüzden gece de hücumlarımıza ve saldırımıza kaldığımız yerden devam edeceğiz. Sersemlettiğimiz düşmanı, anasından doğduğuna pişman edeceğiz. Biraz sonraki hazırlıklarınızı ona göre yapın. Eksilen, şehit düşen askerlerinizi bütünleme eratıyla tamamlayın. Bileğiniz güçlü, süngünüz keskin olsun asker arkadaşlarım. Bundan sonraki toplantımızı, Cenab-ı Allah'tan dilerim ki aşağıda boş sahilde yaparız, davet etmediğimiz halde gelen bu arsızları da def ederiz inşallah.

İhtiyat Bölüğü'nden alınan askerlerle eksikler tamamlandı. Bir iki peksimetle karnı doyurulan asker, tekrar hücumu hazırды.

Verilen komutlarla, alınan hücüm borazanıyla savaş tekrar başladı. Askerler büyük bir cesaret ve azim örneği daha sergilediler. Gündüzden morali bozuk olan müttefik askerleri dövüşmek bile istemiyorlardı. Çoğu ellerini kaldırarak teslim oldu, aman diledi. Teslim alınan esirler, gruplar hâlinde yukarı çıkarıldılar.

Gündüz kum zeminde savaşmak hareket kabiliyetlerini azaltmış, onlara engel olmuştu. Gece de yağın çığ ve hafif ayaz engel teşkil ediyordu. Buna aldırmayanlar bu çarpışmayı kazanacaklardı.

– avuş arkandan fundalıklara kaçınlar var, davranıver.

Gecenin karanlığını fırsat bilen ve de teslim olmak istemeyenler, fundalıklara kaçmayı tercih etmeye başladılar.

– Bırak kaçınlar, fundalıkların içi bizimkilerle doludur, biri haklamazsa biri haklar merak etme, sonları geldi bu zirzopların. Eceli gelen keçi, çobanın ekmeğini yer.

İnce ince yağın yağmur gecenin ayazıyla da birleşmiş, vücutlar, elbiseler yapış yapış ıslanmış ve buz gibi olmuştu. Bu zorlu şartlarda; ara sıra aydınlatma fişegi atıyor ve nerede yığılıp biriktiyseler üzerlerine gidiyorlardı.

– Şu kuzey tarafı çok kalabalık, bölüğü oraya sevk edelim.

– Oradakiler ceset komutanım, bunlar ölülerini bile toplamamışlar, az önce biz Mehmed’le oradaydık.

Sesler bu taraftan geliyor, emir verin o yandakileri temizleyelim.

İkinci takım oraya sevk edildi, onlar da ya öldürdüler ya da esir aldılar.

Gün ışıdığında görülen manzara korkunçtu. Vurulan komutanlarının yerine getirilen yeni komutan, gördüklerine inanamadı. Askerleri telef olmuştu. Üstlerinden gelecek, çekilin, emrini beklemeden sandal istedi gemilerden. Sandallara giden askerlerin bir kısmı da bu sırada açılan ateşlerle vuruldu. Herkes canının derdine düştü. Sandala binerken yaralanan arkadaşlarını, yardım edip sandala atmak yerine, aşağıya denize yuvarladılar. Onlardan önce kendileri binmek ve bu ateş cehenneminden uzaklaşmak istiyorlardı. Kısa sürede deniz de, kumsal gibi kırmızı renge büründü.

İki İskoç taburunun sadece yarısı sağ kalmıştı, yüzde elli fire vermişlerdi. Öğleyin, gün yarıldığında, yani güneş tam tepelerindeyken son kafilde de apar topar Goliat Savaş Gemisine alındı.

Başladıkları işi takip edip sürdürmedikleri için, devamını getiremediler, yarım bıraktılar. Oysa o gün sahile çıktıktan sonra yürüyüşlerine devam edip saldırırsalar, hedefleri arasında yer alan Alçitepe'yi ele geçirebilirlerdi. Alçitepe demek; İstanbul'a giden, o hayallerini kurdukları, ama bir türlü kavuşamadıkları ve kavuşamayacakları İstanbul'a giden yol demektir. Başarısız sevk ve idareleri onlara bu kadar çok kayıp verdirmişti.

Akdeniz Seferi Kuvvetleri Başkomutanı Hamilton:

– Bu sefer zafer bizimdir. Sağ gösterip sol vura-
cağız. Saroz’un, Kumkale’nin önünde donanmamızı
toplayıp, oraya göstermelik bir iki çıkartma yapacak,
asıl hedeflerimiz yönelteceğimiz askerlerimiz çoktan
karaya çıkacaklar ve çıktıkları yerlere yerleşeceklerdir
Türkler gelene kadar.

Seddülbahir ve Arıburnu’na yapacağımız çıkar-
malar işimizi kolaylaştıracaktır. Çıkan askerlerimiz;
Kabatepe’yi, sonra da Alçitepe’yi ve yanı başlarındaki
Kilitbahir platosunu alacaklardır, demişti.

Çok iddialı konuşan Hamilton’un dediği olmamış-
tı. Erler Ocağı’nın güneyine, Mehmetçik Koyu’na çı-
kanlar, hiç de onun dediği gibi Alçitepe’yi almamış-
lardı. Saatlerce kumsalda çay içmişler, sonra da bü-
yük kayıplar vermiş ve askerlere yenilmişlerdi.

Şaka Yapmışlar

Yanıltma çıkarmalarından biri de Anadolu yakasındaki Kumkale'ye yapıldı.

Kumkale çıkarması, Seddülbahir sahiline yapılacak asıl çıkarmalara karşı Anadolu topçu bataryalarının müdahalesini önlemek, Anadolu yakasındaki birlikleri birkaç gün de olsa oyalamak maksadıyla Albay Rue komutasındaki Altıncı Fransız Sömürge Alayı tarafından yapılmıştı.

Alman General Weber komutasındaki Türklerin On Beşinci Kolordusu, ordu komutanlığının hareket planına uygun olarak düzenini almış ve yerleşmişti. Üçüncü ve On Birinci Tümenler burada görevliydi. Üçüncü Tümen sahilden çok gerilerde, Çıplakköy–Halileli–Sarıçalı civarında, On Birinci Tümen ise Beşiğe sahilinin gerisinde yerleşmişti.

Kıyıda da her zamanki gibi gözetleme birlikleri vardı. Ege Denizi boyunca; Büyük Beşiğe, Küçük Beşiğe, Yeniköy, Yenişehir, Kumkale, iç kısımlarda; Geyikli, Kumburnu, Üvecik, Pınarbaşı, Sarıçalı, Teşvikiye, Halileli çok güzel tahkim edilmişti.

Gelibolu Yarımadası'nda olduğu gibi; kıyı savunması zayıf bırakılmış, birliklerin büyük kısmı geriye

çekilmişti. Yani düşmanın kıyıya çıkmasına göz yumulacak, sonra denize dökülmeye çalışılacaktı. Komutanların çok eleştirdikleri, kabullenmekte zorluk çektikleri Liman Paşa'nın emri böyleydi. Alman tümen ve kolordu komutanlıklarının, hiçbir taktik esasa bağdaşmayan bu yanlış tutumlarına karşı görüş beyan etmişler ama tesirli olamamışlardı.

Üç muharebe gemisi, üç kruvazör, yedi muhrip ve beş torpidobottan meydana gelen Fransız destek filosu, saat 4.30'da kıyıya yanaştı ve kırk beş dakika sonra, Türk topçularını ve siperlerini bombardımana başladı.

Kıyıda kuvvetli akıntı olduğu için; çıkarma gemileri, Fransız sömürgelerinden getirilen, Senegalli ve Cezayirlilerden oluşan askerleri, ancak saat 10.00'da karaya çıkarabildi.

Kumkale'yi savunmakla görevli takım canla başla karşı koymaya çalıştı. Sahile uzak bir mevzide gözetleme görevi yapan İhtiyat Zabiti Şükrü Fuat, kendisine dötrnala yaklaşan atlıyı fark etti, elindeki dürbününü bıraktı ve ayağa kalktı. Hızlı hızlı soluyan ve çok terli olarak gelen hayvan, belli ki çok hızlı koşturulmuştu. Öyleyse gelen haber mühim olmalıydı. Heyecanı yüzünden okunan asker, getirdiği yazılı haberi Şükrü Fuat'a uzattı:

“Çıkarma başlamıştır, Fransızlar İkinci Tabur'daki askerlerimizle çarpışmaya başlamıştır. Çıplakköy'deki Otuz Birinci ve Otuz İkinci Alaylar, savaşan kuvvetlerimize yardımcı olmak maksadıyla hareket etmişlerdir.”

Bekledikleri an gelmişti. Askere döndü, hem onunla konuşuyor, bir yandan da gözlerini sahilden ayırmıyordu:

– Arkaya geçin, atınız da siz de dinlenin.

Gelen haberci:

– Bekleyecek vaktim yok efendim, gideceğim yerler var, deyince:

– Öyleyse atını dinlenmiş bir atla değiştirsinler, bu hayvan teri soğumadan koşamaz, çatlar, yazık günah-tır, dedi.

Canı çok sıkıldı Şükrü Fuat'ın, yanındakilere kız-gınlığını, kuşkusunu anlatmaya çalıştı:

– Cebime koyduğum kâğıtta, Fransızların İkinci Tabur'daki askerlerimizle çarpışmaya başladığı yazılı. Söylemediğim halde siz bunu anladınız. Canımın sıkınlığından, asıl kafamı kurcalayanın ne olduğunu da anladınız. Çıplakköy neresi Kumkale neresi. Arasında iki saatlik yol var. Donanmalarının ateşi alev püskürüyor, toplar gürül gürül harlıyor. İntepe'deki obüslerimiz de onlara ateş saçıyor, ama... Bu cehennemi ateş altında, bu iki kahraman alaylarımız nasıl yol alırlar? Güzergâhlarındaki bütün yollar, ateş altında, şurası da emniyetlidir diyemem. Adalar şurası, kalkan uçakları yerde neler olup bitiyor, saniye saniye keşif yaparak, donanmaya da birliklerine de haber yetiştiriyor. Gizli saklımız kalmıyor ki. Sonra da kuş gibi avlanıyoruz. Delireceğim, aklımı oynatacağım.

Yanındaki subay arkadaşı:

– Bu alaylar, niye vaktiyle kıyıya yakın yerleştirilmezler anlamıyorum. Liman Von Sanders hangi akla hizmet ediyor bilemedim!

Kıyayı koruyan; Otuz Birinci Alay'ın İkinci Taburu'nun Altıncı Bölük askerleri öğleye doğru, Üçüncü Tabur'dan iki takımlık, yüz altmış kişiyle desteklendiler.

Takımın önleyemeyeceği sayıdaki askerlere, Menderes Çayı ile kıyı arasında yerleşen Otuz Birinci Alay Komutanı Yarbay İsmail Hakkı Bey komutasındaki askerler karşı koydular. Bu askerler, Fransız birliklerine karşı akşam saatlerinde taarruza geçtiler.

Şehit düşen, fire verilen askerlerin yerine yenileri geldi. Aynı saatlerde, Fransız çıkarması da tamamlandı. Üç bin Fransız askeri daha karaya ayak bastı.

Köyü saran ve her tarafa çil yavrusu gibi dağılan düşmanı buradan çıkarmak istediler. Kumkale'nin hemen tamamına dağılan ve yerleşen askerlerle, yardıma gelen kuvvetler arasında başa baş bir çarpışma gerçekleşiyordu. Sabah saatlerinde var olan sonra tekrar kaybolan sis akşam saatlerinde yeniden indi, köyün toprak sıvalı evleri de bu evlerin etrafında var olanlar da hayal meyal seçilebiliyordu.

Alay Komutanı Yarbay İsmail Hakkı Bey; taarruza geçmeden önce, sıkı sıkı tembihledi askerlerin hepsine:

– Sis var dikkat edin, kendi askerlerimizi vurmayın.

Türk birlikleri Kumkale'ye taarruza geçti. Süvari Teğmeni Şerif Bey, Yenişehir ve Kumkale arasında mekik dokuyordu atıyla, bir oraya koşturuyordu, bir buraya. Arada da Üçüncü Tümen Komutanı Albay Nicolai'ye bilgi veriyordu. Muharebe hattına yakın olmak için Albay da Yenişehir'e taşımıştı karargâhını.

Albay Nicolai, iyi haberler aldığı zaman:

– Good, good, diyor, gülümsüyor, sevindiğini her hâliyle belli ediyordu.

Haberler iç açıcı olmadığı, kayıpların sayısı bildirildiği ya da içerilere doğru ilerledikleri söylendiği zaman:

– Müfreze komutanına git, müfreze taarruz etsin, süngü taksın ve düşmanı denize döksün, dedi.

Süvari Teğmeni Şerif Bey, ağaçların, fundalıkların arasından eğilerek, sürünerek iki kilometreye yakın yolu yaya olarak hızla katetti. Müfreze komutanına emri verdi. Emir borazancıya iletildi:

– Borazan müfrezeyle süngü hücumu çal!

Tetikte bekleyen borazancı, borusunu çalar çalmaz, ortalık ayaklandı, süngüler çekildi. Askerler ileriye atıldılar.

Bir anda denizden de projektörler karaya yöneltildi. Muharebe alanındaki sisi yarmaya çalışan ışıklar, cepheyi netleştirmeye çalıştı. Aynı anda top, tüfek atışları Türk hatları üzerinde yoğunlaştı.

Yere düşen askerlerden şehit düşenler oldukları yerde kaldılar, hafif yaralı olanları arkadaşları kenara, köşeye çekmeye çalıştılar.

“Allah, Allah!” sesleri, müthiş gök gürültülerine benzer şekilde ortalığı çınlattılar. İç içe sokulan askerler yakın savaşıyorlardı. Süngülerin şakırtıları kulaklarda çınladı, kimi çarpıştığı süngüyü alt etmeye çalıştı, kimi düşmanın göğsündeki yerini aldı.

Aralardan bir yerlerden cılız bir şekilde; “Hurra,

hurra!” nidaları duyuldu. Ortalarından ayrılan vücutlar, sağ kalıp çarpışanların gözünü korkutuyordu. Daha fazla kayıp vermek istemedi Fransızlar, kale bedenlerinden gelen ateş de bezdirdi kendilerini. Burada tutunamayacaklarını anladıklarından geri çekilmeye başladılar.

Süvari Teğmen Şerif Bey, Üçüncü Tümen Komutanı Albay Nicolai’ye:

– Geri çekildiler, haberini tercümanı vasıtasıyla verdiğinde:

– Good, dedi.

Ancak yarım saat sonra yine:

– Haydi Şerif, süngü hücumu, emrini verdi.

Bundan sonra dinlenip dinlenip, parça parça yapılan taarruzlar pek parlak sonuçlar vermedi. Köyün içinde çok şiddetli sokak çarpışmaları oldu. Her iki taraf da, zaman zaman yanlışlıkla, kendi birliklerine ateş açtı.

Saat 03:00’ te yeniden bir hücum yaptı Türkler ve Kumkale’ye girdiler. Çok sayıda Fransız’ı esir aldılar. Esir olmak isteyen bir Fransız subayı rütbesine muadil bir Türk subayı bulamadığı için, bu kararından vazgeçti.

Sonra, donanmanın kuvvetli ateşi başladı. Ateş altında kalan bir kısım askerler de onlara teslim olmak zorunda kaldı.

Çok temkinli davranmaya çalışan askerler, bastıran sis yüzünden göz gözü görmediği için, hata yapar düşüncesiyle, ikinci bir emirle geriye çekildi.

On Birinci Tümen Kumandanı Albay Vehip Bey, Beşige'deki birliklerinin başındaydı. Sahile yanaşan düşman zırhlısından incek askerlerin yok edilmesi planlarını yapmış bekliyordu. Kıyıda ki örtme birliğı, gerideki kuvvetli birlikler, ihtiyatki ler hepsi hazırlanmıştı. Dev cüssesini Beşige sahillerine yanaştıran zırhlı, önce filikalarını indirmeye başladı aşağıya.

Sabah erken saatlerde, doğan güneşle aynı anda kendini hissettiren sis artmaya, güzelim güneşi de kıskaçına örtüp gizlemeye başladı. Yavaş yavaş, önce denize, sonra da bütün etrafa çöktü ve yayıldı, sonra birden yoğunlaştı. Görüş mesafesi azaldığı için, indirilmeleri yavaşlayan filikalar tekrar geri alındılar. General d' Amade ve Hamilton'un emriyle çıkarmadan vazgeçen gemi de yavaş yavaş Beşige sahillerinden uzaklaştı.

Gözlerine dayadığı dürbününü indirdi Albay Vehip Bey. Geminin koca gövdesi, sisler içinde arkasında incecik, beyaz bir çizgi bırakarak ağır ağır uzaklaşıyordu. Salahiyet kendisine verilseydi, filikalarını suya indirir indirmez ateş eder, muhribi topa tutar, bu sahilden tekrar ayrılmasına izin vermez, bu kıyıda hepsini öldürür, yere sererdi. Ama ne yazık ki savaşta uygulayacakları strateji, yukarıdan, tepeden, Alman komutandan geliyordu. Onun için sadece arkasından bakmak kaldı ona. O yüzden de çok canı sıkındı:

– Bu çocuk oyunu gibi aşikâr yapılan basit bir aldatmacadır. Böylesine bir kandırmacayı basit ve ilkel buluyorum. Gerçi askerlik kurnazlık ve açıkgozlülük sanatıdır. Yine de, bu kadar hafife alınmamalıdır. Bu, çok sıradan ve adi oyunlar sınıfına giriyor.

Yanındaki Binbaşı Bilal Bey:

– Elimize gelen avı kaçırdık haklısınız. Bunlar yenileceklerini anlayınca her türlü hileye, aldatmacaya, zalimliğe başvurabilirler, nitekim de gözlerimizle gördük başvurdular işte.

– Canımın sıkıntısının artmasında, bu gün duyduğum bir haber de rol oynadı. İngilizler, Bozcaada Müftüsü'nü Çanakkale istihkâmlarına hususi işaretler vermekle suçlayarak idam etmişler. İslam dinini temsil eden bir müftünün öldürülmesini gerektirecek hiçbir delile sahip olmadıkları halde bunu gerçekleştirmişler.

Bozcaada Müslümanları'ndan on sekiz kişiyi de tutuklayarak Malta'ya sevk etmişler. Ayrıca dört Rum papazı da ahaliyi İngiltere aleyhine tahrik ettikleri bahanesiyle tutuklamışlar. İngiltere casusluktan şüphelendiği için, Hristiyan halka da eziyete başlamış, adanın gelir kaynağı olan üzüm ihracını yasaklamış, Yunan hükümetinin adaya gönderdiği kömüre el koymuş, yabancı gazetecileri kovmuşlar.

Bu haber Binbaşı Bilal Bey'in de canını çok sıktı:

– Bütün bunlar ve gelişen olaylar yüzünden, halkın İngiliz hükümetine karşı güveni azalmıştır. Demek ki; sorgusuz sualsiz işgal ettikleri Bozcaada'da terör estirmeye başlamışlar. Zaferin işaretleri hiçbir yerde görülmediğinden hırçınlaşıyorlar. Dünya basını da bunların kör bir kuyuya taş attığını, hiçbir netice alamayacaklarını yazıyor, o zaman da temelli kuduruyor bunlar.

Albay Vehip Bey; 1900 yılında birincilikle bitirdiği ve kurmay yüzbaşı rütbesiyle mezun olduğu, Harp

Akademisi'ndeki derslerinde de, Eylül 1912'den, Şubat 1913'e kadar, savunmasını kahramanca yaptığı Yanya Kalesi savunmalarında da bu kadar çocukça şaşkırtmaca görmemişti. Çünkü bu askerler, kıyıya çıkmamak için gelmişler, gövde gösterisi yapıp gitmişlerdi.

Elindeki kuvvetlerle boşuna hazırlanmış ve günlerce talim yapıp beklemişti. Kuzeyden gelen top sesleri ve gürültüler, uzaklarda, Kumkale taraflarında kızılca kıyametin koptuğunu gösteriyordu. Bu da, arkadaşı Üçüncü Tümen Komutanı Yarbey İsmail Hakkı Bey'i rahatlatması gerektiği manasındaydı. Derhâl gönderdiği habercilerle, yardıma ihtiyacı olup olmadığını sordurdu.

Anadolu yakasının iki koruyucu tümeni ikisiydi. Birisi, kendisinin komuta ettiği On Birinci Tümen, diğeri, Yarbey İsmail Hakkı Bey'in komutasındaki Üçüncü Tümeni. Kendisinden başka yardıma koşacak yoktu bu yakada.

Gece boyunca, Kumkale içlerinde yakın dövüşerek süngü savaşı verdikten sonra birkaç saat dinlenen birlikler, sabahleyin bir iki lokma atıştırdı. Akşamdan yorulan sersemleyen kuvvetlerin üzerine saldıracaklardı. Beş piyade taburunun ikisi Kumkale içine, üçü Yenişehir tarafına indi.

Topçu taburu, Kumkale ve Boğaz girişine hâkim bir tepeye yerleşmişti. Sabah erken saatlerde, piyadelerin saldırılarına destek vermek için, onlardan önce ateşe başlamışlardı bile.

Kulaklarında halka şeklinde iri küpeler takılı zenci Senegalli ve Cezayirli askerler; top seslerini duyunca, bu sesleri rüyalarında görmediklerini, düpedüz bir savaşın

içinde sahiden yer aldıklarını, kapanmaya çalışan göz kapaklarını zorla açarak anladılar. Tereddüt etmekte haklıydılar, bütün gece çarpıştıkları için uyumamışlardı, yorgundular. Çok erken saatte başlayan atışlar, rüyalarının içinden geldiği intibayı veriyordu onlara.

Akşamdan kale yıkıntıları arasında saklanan Senegalli ve Cezayirlilerin üzerine ateş ediyorlardı. Biraz sonra sayılarını arttırdılar, vurulanların yerini yeni yeni askerlerle desteklediler.

Çarpışan askerlerin arası oldukça yakın sayılırdı. Kale yıkıntılarında sıyrılanlar, köyün içine doğru kaçıyorlardı. Onları kovalayanlar yakaladıkları yerde neredeyse yüz yüze geliyor, sıkıştıkları yerde süngü takıyorlardı. “Aman kurşuna yazıktır, süngü ile hücum edelim! Hem süngü Türk’ün ecdadından kalma silahıdır. Süngü ile insan, ne yaptığını gördüğü gibi, istediğini de yapar.” diyerek.

Çok yakın dövüşüyorlardı, ama donanmanın topçu ateşi kendilerine göz açtırmıyor, düştüğü yerde mermiler toprağı metrelerce havaya fırlatıyor, savaşanları da paramparça ediyordu. Başarılı olmalarını engelleyen bu top ateşlerinden kurtulmak için gece karanlığında tekrar saldırdılar.

Yarbay İsmail Hakkı Bey’in çoktandır beklediği çarpışmalar, nihayet Anadolu yakasındaki, Kumkale ve Beşige’de de başlamıştı ve iki gündür de devam ediyordu.

Köyün içindeki evlerin arasında yankılanan mermi sesleri, daracık sokaklarda kaçışanlar, arkasından dolanıp onları gafil avlayanlar...

Senegalli askerlerin çoğu, yakın dövüşte belindeki koca koca satırları kullanıyor, önlerine gelenleri doğuruyorlardı. Bu yüzden onlar da süngü takmıştı. Birbirleriyle karşı karşıya gelenler acımasızca vuruşuyorlar, kan gövdeyi götürüyordu.

Yakın dövüşten uzaklaştırmak, silahları konuşturmak için; bu askerleri köy dışında fundalıklara, mezarlığa çekmek lazımdı. Mezarların arasında daha rahat savaşılabiliyorlardı. Kaçar gibi yapan askerler, Fransızları mezarlığa yönlendirdi ve burada yeni bir savunma hattı kurdu. Çarpışmalar burada da devam etti.

İstedikleri sonucu alamamışlar, Fransızları denize püskürtememişlerdi. Çok sıkışık düzende yaptıkları gece taarruzlarında fazla başarı sağlayamadılar. Keşif ve haberleşmeleri de yetersizdi. Aslında askerin iki tümeni bu taraftaydı. Yeteri kadar askeri vardı Türklerin. Bunlara rağmen, gece karanlığında üzerlerine tekrar saldırdılar, ama değişen bir şey olmadı.

Kumkale'den Yenişehir'e taarruz teşebbüsünde bulundu Fransızlar. Bu taarruzlarında; üç makineli tüfek, külliyatlı miktarda silah ve mühimmat bırakarak kaçmaya mecbur edildiler. Tel örgüler ve yeni takviye kıtalarıyla kendini korumaya çalışan düşmana yaptıkları baskınlarda, bazı subay ve erlerini esir aldılar, onlar da Kumkale'yi boşalttılar.

Alay Komutanı Yarbay İsmail Hakkı Bey çadırını, yukarıdan görünmeyecek bir şekilde ağaçların arasına Boğaz rüzgârına açık bir yerde kurdurmuştu, Kumkale'ye çıkarma yapılmadan önceki günlerde. Seddülbahir Tabyası'na, Gelibolu Yarımadası'na

yapılan atışları, bu rüzgârlı çadırın kapısından dinlemiş, geceleri atılan aydınlatma fişeklerini, etrafı ağır ağır tarayan projektörlerin ışıklarını takip ederek gözlemişti.

– Çadırınızın kapısını güneye döndürelim, bu rüzgâr adamı çarpar, diyenlere:

– Karşı kıyıda kıyametler kopuyor, ben sırtımı döneyim, münasip midir arkadaşlar, dostunun acısını içinde hissetmeyen, ondan kaçan dost olur mu arkadaşlar, Allah’tan reva mı bu, bana yakışmaz, diyerek çıkışmıştı.

Harbiye’den arkadaşı olan Seddülbahir Tabyası Komutanı Binbaşı Hasan Bey’in çektiği güçlükleri, ta bu kıyılara kadar ulaşan top seslerinin gürültülerinden tahmin etmiş, bu yüzden de dualarından eksik etmemişti onu ve diğerlerini ...

Bu tarafa, Anadolu yakasına ne zaman çıkarma yapılacak, bize ne zaman görev düşecek diye sabırsızca beklediği gün gelmiş, ne yazık ki istediği sonucu alamamıştı. Albay Vehip Bey’in yardım isteyip istemediğini soran haberi geldiğinde de olan olmuş, Fransız gemileri karşı kıyıya geçirmek için askerlerini almışlardı bile.

Müttefik Ordusu Genel Komutanı General Hamilton’un emriyle, 26 Nisan’ı 27 Nisan’a bağlayan gece Fransızlar Kumkale’den çekildiler. İki gün boyunca Türk kuvvetlerini oyaladılar, asıl savaş bölgesinden uzak tutmaya muvaffak oldular. Üstelik de Türklere, kendi asker kayıplarının iki katından fazla kayıp verdirdiler.

Bahar Meltemi

Bahar mevsiminin insanı fena çarpan havası Ömer'i de etkiledi. Öğleden önceki son derslerinde kendisini kötü hissetti, midesi bulandı, soğuk soğuk terler döktü, istifra ettikten sonra da geçmeyen bulantısı dayanılmaz bir hâl alınca eve gitmeye karar verdi.

Mehmed Salih'in:

– Ben de müsaade alayım, birlikte gidelim, yolda belki fenalaşırsın, teklifini kabul etmedi:

– Benim yüzümden dersinden olma, ben yavaş yavaş giderim, biraz istirahat edersem kendime gelirim, merak etme, dedi.

Okul idaresinden müsaade istedi. Yol boyunca dinmeyen bulantısına rağmen, Mehmed Salih olmadan eve nasıl gireceğini düşündü durdu. İki sıkıntı yüzünden bitmek bilmeyen adımları da uzadıkça uzadı.

Sokağa girdiğinde, kapı önünde olmayan Hüsnü için; “Mahalle çeşmesinde olmalı!” diye düşündü. Yüreği çarpa çarpa kapıyı çaldı, beklemeye başladı.

Haftalar önce kaybettiği anacığı geldi aklına.

“Rahmetli anacığım sağ olsaydı burada olmazdım.

Koşa koşa gider, onun şefkatli kollarına atılırdım. O da başımı okşar, sıcacık çorbalar yapar, yatağa yatırır, üstümü de sıkı sıkı örterdi. Sonra arkasından gelsin nane limonlu çaylar. Çok üşütmüş de öksürüyorsam, arkama kupa çeker, ayva çekirdekleri kaynatır, salebi de başucumdan eksik etmezdi. Benim can oğlum, evimin ikinci direği, hanemin yakışığı diye şımartmaları da cabası olurdu. Aaah anam, bu âleme garip gelip garip giden anam. Ben sana her zaman muhtacım. Seni çok arıyorum ve çok özledim. En çok da bugün hissettim yokluğunu. Ne yapalım ki takdiri ilâhî ömrünü bu kadar biçmiş, bize de rıza göstermek düşünüyor. Kabir azabı vermesin sana Rabbim anam.”

Kapı açılana kadar içinden bunları geçirdi. Yaklaşan ayak sesleri, birinin kapıyı açmaya geldiğinin işaretiydi.

Açılan kapıyla birlikte arkasında beliriveren Hüsnü elindeki tenekeleri yere bıraktı ve Ömer’in erken gelmesine çok sevindiğini belli etmek için her zamanki gibi boynuna sarıldı.

Kapıyı açan Didar’dı. Arkasında Hüsnü, kapının önünde Didar, ikisinin arasında kaldı Ömer. Sımsıkı yapıştığı boynundan ellerini bırakmıyordu Hüsnü.

– Hüsnü bırak, aç kollarını Didar Hanım’la konuşacağım, uyarısıyla kapıya dönebildi.

– Buyur Ömer, hoşgeldin, hayırdır, erken geldiniz, ağabeyim yok mu?

Ömer her zaman Mehmed Salih’le beraber dolaşır, okuldan da birlikte gelirlerdi. Bugün yalnız gelmesine şaşırmıştı Didar, sebebini öğrenmek istedi.

– Ben biraz rahatsızlandım, midem bulanıyor, onun için müsaade aldım, erken ayrıldım. Paydos olmadan çıktım mektepten.

– Gir istirahat et öyleyse annem ve babam da neredeyse gelirler.

Didar'ın kapıda karşılaşması Ömer'i heyecanlandırdı. Zaten bulanık midesi daha da çok bulanmaya başladı. Aile fertlerinden kimse olmadığı için içeri girmesi yakışık almazdı. Bunu hâl dilince, karşısındaki kırımdan anlatması gerekiyordu:

– Ben Hüsni'yü almaya geldim, kız kardeşime gitmek ve orada dinlenmek istiyorum müsaade ederseniz. Şerafeddin Efendi amcama ve Mehmed Salih'e de bildirirsiniz. Şimdilik Allah'a ısmarladık.

Didar, evde yalnız olduğu için daha fazla ısrar etmedi:

– Geçmiş olsun, güle güle, demekle yetindi.

Ağabeyini gören kızkardeşi ve çocukları çok sevindiler. Ancak hasta olan Ömer onlarla ilgilenemedi ve hemen yatıp dinlenmek, bir an önce de iyileşmek istedi. Annesi kadar olmasa bile kızkardeşi de ona yakın bir özenle tedavi edip, ağabeyini ayağa kaldırmak için çaba sarfetti.

Mide bulantısı yerini titremelere, yüksek ateşe devretti. Ömer iki gün yorgan döşek yattı kendini bilmeden. Huriye teyzesinden sonra Ömer'i de kaybetme korkusundan olsa gerek; Hüsni başucundan ayrılmadı, o da iki gün, onun gibi ne yedi ne de içti. Aç susuz başında bekledi.

Üçüncü gün açıldı, yavaş yavaş tarhana çorbası içmeye başladı. Sonra kapıyı açan Didar düştü aklına. “Ne kadar kibar ve nazik bir kız! Ah anacığım, okulumu bitirip bir işe girdikten sonra isterdik Didar’ı Allah’ın emri, peygamberin kavliyle. Ben sana bu konuyu biraz çıtlatmıştım da cevap alamamıştım. İçinden ne düşünmüştün bilmiyorum, ama bana cevap vermedin, ya henüz erken dedin ya da münasip görmedin. Ama münasip görmeden ertesi gün evlerine gidip görmezdin. Demek ki sen de bana yakıştırmıştın Didar’ı.”

Şerafeddin Efendi ve hanımı, Ömer’in hasta geldiği gün içeri girmeyişine hem üzüldüler, hem de çok memnun oldular:

– Yapılması lazım gelen buydu, genç doğrusunu yapmış aferin. Bizim örf ve adetlerimiz bunu icap ettirir, dediler ve Ömer gözlerinde daha da büyüdü.

Şerafeddin Efendi ve Mehmed Salih, her gün ziyaretine geldiler Ömer’in, bir ihtiyacı olup olmadığını sordular.

Dördüncü gün de tamamen iyileştiği için alıp evlerine götürdüler.

Bir Zeytin Tanesi Üç Lokmaya Katık Edilecektir

Teke Burnu'nun altındaki Teke Koyu da Birinci Lancashire Taburu'nun ayak izleriyle kirlenmeye başlamıştı. Euryalus gemisinden indirilen askerler sabahın erken saatlerinde botlarla kıyıya taşındılar.

Amaçları; Hamilton'un hedefleri arasında yer alan Aytepe ve onun kuzeyinde bulunan Karacaoğlan tepesiydi. Bunu gerçekleştirmek için sahile çıkıyorlardı.

Botlardan inen erler, koşabildikleri kadar hızla kıyıya doğru koştular. Bütün kıyı tel örgülerle boydan boya çevrilmişti. Bir iki bot kayıp vermeden boşaldı, gördükleri tel örgüler canlarını sıksa da inenler sahilde biraz ilerleyebildiler. Geçmek için bu telleri kesmeleri gerekiyordu. Onlar da öyle yaptılar, kestikleri bir yerden, açtıkları bir yoldan birer ikişer kaymaya ve yukarılara doğru çıkmaya başladılar.

Sessizlik kısa sürdü, az sonra siperlerden ve tepelerden başlayan yoğun ateş, keyfiniz bu kadar sürecektir, bu birkaç dakikalık mutluluk size yeter, buraları sahipsiz mi sanırsınız, bir adım daha attırmayız size dercesine şiddetini arttırıyordu.

Tel örgüyü geçenler yerlere yattılar, kendilerine göz açtırmayan mermi bombardımanından başlarını, vücutlarını kollamaya çalıştılar. Bazıları bunu başardılar, ama bazıları için, geçtikleri tel örgünün arkası mezarları oldu. Hem de kafaları bir yere, gövdeleri başka bir yere fırlamış olarak.

Sahilde demirlemiş donanma desteği yardımlarına yetiştii, daha az kayıp vermelerini sağladı, ama bu da yeterli olmadı tepeye tırmanmaları için.

Kesme makasıyla dikenli telleri aralamaya çalışan birçok askerin makası elinde kaldı. Arkasından gelen aldı elinden ve kaldığı yerden devam etti telleri kesmeye.

– 1915 yılına da, nisan ayına da, Teke Burnu’na da, Aytepe’ye de, bu dikenli tellere de, telleri döşeyenlere de, bizi buraya getirenlere de ... Bu bir vahşettir, savaş vahşettir. Başkalarına ait toprakları almak için savaşmak vahşettir. Bu düşüncede olanlar da vahşi insanlardır, hem de mağara devrinden kalmış vahşilerdir, hiç medenileşememişlerdir. Ayakta durmadan bu dikenli telleri kesmek mümkün değildir. Ayakta olup da vurulmamak mümkün değildir. Öyleyse yaşamak burada bir mucizedir. Mucizeleri de ancak peygamberler gösterirler. Ben de peygamber olmadığımı göre, az sonra kesinlikle başım gövdemden ayrılacaktır.

Asker Wylie çok söylendi, korkusu bu sözlerinin içinde gizliydi demek doğru olmazdı. Çünkü o zaten korkusunun künyesini okuyordu. Konuşması bittiğinde önünde durduğu telleri kesmiş, yeni bir geçiş yolu aralamıştı hem kendisine, hem arkadaki

arkadaşlarına. Dikenli barikatı geçtikten sonra arkadaşilere bağırdı:

– Madem zoru başardık, yere yatın da ikinciye de başaralım.

Fundalıkların arasına başlarını sokmaya çalışan askerler, sanki tepelerden gelen ateşin sesini de duymak istemiyor gibiydiler. İçlerinden cesur olan bir tanesi başını kaldırıp elindeki el bombasını sallayıp sallayıp ateş eden tepedekilere fırlatmak istedi. Baktı ki atacağı bomba ulaşamayacak.

“Ziyan etmeyeyim, yanlarına yaklaştığım zaman fırlatırım.” diye düşündü.

Ateş biraz kesilir gibi olduğunda, fundalıkların, çalırların arasına yatarak siper alanların sayıları da artmıştı.

Başlarındaki Yüzbaşı, “Sayımız hücum etmeye, ateşlerine karşılık vermeye yeter de artar bile. Buraya yatmaya gelmedik. Haydi kaldırın başınızı. Ateş!” dedi.

Cesaret alan askerler, en son gelenlerin sürünerek ve çok zorlanarak getirdikleri makineli tüfeklerle yukarılara doğru ateş etmeye başladılar.

Başını siperden korkusuzca ve tedbir almadan çıkaran Rasim, aniden başlayan atışlardan nasibini aldı ve olduğu yere düştü. Yanında ateş eden ve bir saatte yakındır, aşağıdaki askerleri beraber devirdikleri köylüsü Nihat ne olduğunu anlamaya çalıştı. Başlarından vızıldayarak geçen mermiler, ona olan biteni açıkladı.

Eğildi, yere düşen arkadaşına:

– Rasim ne oldu söylesene, ne istiyorsun, der demez:

– Allah, cevabını aldı, bu söz de Rasim’in son sözü oldu.

Yanındaki köylüsü Nihat alnında biriken boncuk boncuk terleri sildi ve gülümseyen yüzünde açık kalan gözlerini kapadı.

En çok sevdiği arkadaşını, köylüsünü kaybetmişti. Boğazı taş gibi oldu, yutkundu, yutkundu, nefesi daraldı. Ağzındaki tükürüğü kurudu, dilini döndüremedi. Matarasını ağzına dayadı, içinde kalmış son birkaç yudumu zorla içmeye çalıştı, yarısı ağzının kenarlarından döküldü. Islanan dudaklarından dökülen cümleler üzüntüsünü ifade ediyordu:

– Seni kıskanıyorum Rasim, biz bir tanesini bulamazken, sen iki kere vuruldun ve iki kere kahraman oldun. Birincide gazi oldun, gururlandın. İkincisi herkesin başına, ama o öyle bir mertebedir ki Rabbim çok hususi kullarına nasip ediyor onu. Gözlerin açık kalmasın arkadaşım, şehadet mertebesine ulaştın, duaların kabul oldu. Düşmanı def edeceğimize de ben söz veriyorum. Bizde bu iman gücü ve vatan sevgisi var olduğu sürece Allah yardımcımızdır, rahat uyu!

Rasim; 18 Mart zaferinden önceki bombardıman sırasında, gelen şarapnel parçalarıyla başından ağır yaralanmış, iki parmak aralanan kafa kemiklerinin tedavisi için İstanbul’a gönderilmişti. İyileştikten sonra kısa bir süre de memleketine gitmiş ve çoluk çocuğunu görmüştü. Doktorların:

“Başın ikinci bir darbeyi, sarsıntıyı kaldıramaz, seni cephe gerisine versinler.” teklifini reddetmişti.

Cepheye de yeni gelmişti. Bu sabah, gün bütün haşmeti ve azametiyle başlarken kâsesindeki çorbayı köylüsüyle beraber içmişler, bir somunu ortasından kırarak paylaşmışlardı. Sonra:

– Allah’ıma çok şükür ki yine cepheye getirdi beni. Çürüğe ayıracaklar, cephe gerisinde kalacağım diye çok üzölmüş, gece gündüz buraya tekrar gelmek, rütbe-i şahadete ermek için dua etmişim. Dualarımın bir kısmı şimdilik kabul oldu çok şükür. İnşallah ikinci ve asıl maksadıma da kavuşurum.

Bunları söylerken açtığı avuçları hem göklerden lütuf ve rahmet bekliyor, hem de şükürüne aracılık ediyordu.

Siperlerin tozlu topaçlı çukurlarına tekrar kavuştuğu için içi içine sığmayan, çocuklar gibi sevinen Rasim’in ikinci duası da bunları söyledikten birkaç saat sonra kabul görmüştü, ordusuna yapacağı hizmeti bu kadardı.

Yukarıdan yapılan atışlara aşağıdan cevap vermeye başlamışlardı. Gerçi donanmaları, emniyet içinde yukarılara tırmanmaları için, uzun zamandır kollama atışları yapıyordu. Karaya çıkanlar da bu sayede ancak kendilerine gelmişler, silahlarıyla etkili olmaya çalışıyorlardı.

Nihat, fırsat bulduğu ilk anda buldukları siperin içinden çıkacak, şehitlerin toplandığı yere arkadaşını götürecekti. Büyük bir itinaıyla kucakladığı arkadaşını, uzun süredir içinde dört döndükleri, düşman bekledikleri, bir saate yakın bir zamandır da, korkusuzca ve büyük bir başarıyla düşman askerlerini hedef

aldıkları siperin köşesine, toprağın üzerine bıraktı. Sonra kaldığı yerden ateş etmeye devam etti.

Tetiği çekti çekti, horozunu bir türlü düşüremedi. Bir daha denedi, yine olmadı. Oysa keklik gibi avlayacağı birilerini, ne de güzel, gözüne kestirmişti, hiza almıştı.

– Hay aksi tüfeğim ateşlemiyor, tam sırası, aşağıdakileri dizi dizi sıralıyorduk.

Yanındaki siperde bulunan Aksekili Mehmed'e seslendi:

– Tüfeğim tutukluk yaptı can Mehmed, yüz yüze savaşırsak süngümle devam ederim ama arada çok mesafemiz var daha. Bana bir tüfek uçuruver.

– Şehit düşenlerden birinin silahını al, benim sana başka bir yardımım olmaz, kusura kalma.

Rasim'in silahı aklına geldi. Köylüsünü kaybetmenin verdiği acı, bir an için yapacaklarını da unutturmuştu Nihat'a. İçini delen bu üzüntü kafasını karıştırmış, dünyanın bile dönmesini durdurmuş, gök kubbeyi kafasına geçirmişti sanki.

– Toparla kendini Nihat! Eğil, arkadaşının silahını al ve mücadeleye aslanlar gibi devam et.

Kendi kendine telkin ettiği bu cümlelerle silkinmeye çalıştı, üzüntüsünü şimdilik dağın ardına atması gerektiğine inandı. Rasim'in tüfeğini aldı ve az önce gözüne kestirdiklerini birer birer hakladı.

İngilizler dayanmaya, Osmanlılar erleri, teğmenleri, yüzbaşılıarı ve binbaşılıarıyla onları vatanlarından uzaklaştırmaya çalışıyorlardı.

Bu hengâmede; takım, bölük, tabur, alay komutanlarının geriye, üstlerine; “İlerliyoruz!” raporunu vererek durumlarını bildirmeleri demek, yüzlerce askerın şehit düşmesi, o mübarek kanlarının vatan toprağıyla hemhâl olması demektir. Zira hepsi birbirine özeniyor; “Yahşı yiğit, yâreninden belli olur.” misali, birbiri ardınca toprağına düşüyorlardı, ölüm kucak açmış onları bekliyordu. Hem de Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın ve İaşe ve Levazım Nazırı İsmail Hakkı Paşa'nın imzaladığı emrin; “Bir zeytin tanesi üç lokmaya katık edilecektir. Bu zaruretın günlük emir meyanında hükmü tatbik edilinceye kadar tekrarı...” gereğinde olduğı gibi, yarı tok, yarı aç, bir zeytini üç lokma ekmeğe katık etmiş olarak sevdikleri vatan toprağına seriliyorlardı.

Oysa -İngiliz yazar- Allan Moorehead, ünlü eserinde askerlerinin çektikleri sıkıntıları şöyle kaleme almıştı:

“İngiliz askerleri çaylarını sütsüz içmişlerdir. Üstelik zavallı askerler, pek az yumurta yiyebilmektedirler. İçki ise ancak uzun aralıklarla içmektedirler.”

Aynalı Tüfek

– Günü yarıladık, ancak birkaç metre ilerleyebildik. Bizim de onlar gibi siperler kazmamız lazım, diyen Lancashire Alayı'ndan Yüzbaşı Harry'ye kızan asker yanındakine:

– Günü yarıladık öğle oldu doğrudur, ama arkadaşlarımızın sayısını yarıladığımız da doğrudur, ona ne diyeceksiniz?

Aşağılardan birer birer gelen makineli tüfekler ve yanlarındaki silahlar askerlerin moralini kuvvetlendirdi. Onlar sayesinde birer ikişer Türk siperleri elde etmeye başladılar.

Baharın güzelliğine ve sessizliğine hiç yakışmayan bir gürültü, curcuna ve çirkinlik vardı ortalıkta. Silahların kulakları sağır edecekmiş gibi patlayan sesleri, yere düşenlerin; yaralananların ve ölenlerin bedenlerinden toprağa sızan kanlar, saldırganlığın ve acımasızlığın ikiz kardeşi gibiydi.

Yüzbaşı Harry, tedbir almadan kafasını siperden çıkararak ağır yaralanan askerine, boyun damarlarını şişirerek bağırdı:

– Aynalıyı niye uzatmadın, her şeyi ben mi söyleyeceğim size, talimlerde bunu öğretmedik mi, ne

abuk unuttunuz. Laf olsun diye mi savaşıyorsunuz, İstanbul'da göğsünüze madalya takılmasını istemiyor musunuz, gayrete gelin biraz! Ölen askerlerimizin sayısı gittikçe artıyor, dikkatli hareket edin, tedbirli savaşın!

Yüzbaşı Harry sanki bunları söylememiştir. Daha konuşması bitmeden, az ilerisindeki asker, hem de onun korumalarından biri, siperinin içinde resmi-geçit merasimindeki gibi dimdik dikildi, ayağa kalktı. Yüzbaşı'nın ne dediğini daha rahat duymak istedi. Kalkar kalkmaz da alınının kabağından kurşunu yedi.

Yüzbaşı çok sinirlendi, elindeki megafonla etraftaki bütün askerlerin duyacağı bir sesle bu duyuruyu tekrarladi:

– Bundan böyle verdiğim emirler kesinlikle uygulanacak ve harfiyen yerine getirilecektir. Bu kadar siperi canları bahasına elde eden arkadaşlarınız boşuna mı öldüler? Siperinizin değerini bilin, siper demek can emniyetimiz demektir. Kendinizi orada güvende hissedebilirsiniz. Onun desteğinde rahatça ateş edebilirsiniz, ama emniyet tedbirini de almalısınız. Yani aynalı tüfeğinizi dışarı uzatmadan, sağı solu kollamadan ateş ederseniz, bunu canınızla ödersiniz ki canınız da bu kadar ucuz değildir. Bizim için de, ordumuz için de çok kıymetlidir.

Yüzbaşı; “Bizim ve ordumuz için değerlisiniz, mühimsiniz.” diyordu, ama Başkomutanları Hamilton da diğer komutanlar da asker kaybının, kayıp sayısının önemi olmadığı görüşündeydiler. Onlar için mühim olan savaşın kazanılmasıydı, yitirilen askerlerin sayısı hiç ehemmiyetli değildi.

Çok yaralı ve kayıp verdiler, aldıkları siperlere sığınarak, emniyet içinde ve güvenle çarpışarak, yukarı-lara doğru tırmanmaya başladılar.

Fırsat buldukları aralarda da, geriden gelecek takviye kuvvetlerin sığınabileceği yeni siperler kazdılar. Aradaki mesafe daralıyor, iki taraf da birbirlerine yaklaşıyordu.

– Bir ileri, iki geri... Ben bundan bir şey anlamıyorum George. Saatlerce siper kazdık, top mermileri altını üstüne getirdi. İçeri dolan toprakları mı atalım, yeniden siper mi kazalım?

Kazma sallamaktan parmaklarının boğumları su toplayan, yüzü gözü toprak içinde kalan George:

– Savaşın kuralı bu, yaptıklarınızı başkaları bozarlar, hem de altüst ederler, hayatınızı bile. Siperinin alt üst olduğuna dua et ve kazmaya devam et! Dua et ki hayatını altüst etmemişler.

Verilen ara bitmiş, atışlar tekrar başlamıştı. Yüzbaşı'nın, "Sürünerek ilerliyoruz, birkaç istihkâm daha ele geçirelim." emri üzerine hem ateş ettiler, hem de çam ağaçlarının arkasında kendilerine yer edinmeye çalıştılar. Çalılıkların arkasından dolanan iki asker, yanına iyice yaklaştıkları bir İngiliz askeri-nin tüfeğini kullanmasına fırsat vermeden, önlerine kattıkları gibi kumandanlarının karşısına çıkardılar.

Gözleri korkuyla etrafı süzen, kendisine ne yapıla-cağını merak eden, bu yüzden de göz bebekleri büyüyen ve bacaklarının tir tir titrediği aşikâr olan bu İngiliz'in; adını, sanını, bölüğünü, komutanını, kimliğini öğrendiler.

Kendisiyle İngilizce konuşmaya çalışan tercüman, askere:

– Bacaklarınız titriyor, doktorumuza gösterelim sizi, bir rahatsızlığınız mı var, diye sorunca:

– Hayır, sadece korkuyorum, bana ne yapacaksınız, öldürecek misiniz, diyebildi.

– Ne öldürmesi siz bu dakikadan sonra bizim misafirimiz sayılırsınız.

– Çavuş, İngiliz’i al, arkaya sargı yerine götür, biz meşgulüz içemiyoruz, bizim yerimize güzel bir çay ısmarlasınlar ona, yok çay istemem karnım aç benim derse bir tas arpa çorbası ikram etsinler. Misafirperverliğimizin en güzelini sergilesinler. Demeye hacet yok, bunları zaten yaparlar ya, ben kumandanlık vazifem icabı söyledim bunları, sen aldırma.

– Baş üstüne komutanım.!

Çavuş öyle bir topuk vurdu ki boş bulunan, dalgın duran İngiliz yerinden zıpladı.

– Yahu bunlar da çok ödlele oluyorlar. İngiliz’in tüfeğini bırak buraya, ben onu inceleyeceğim, biraz değişik geldi bana. Haydi, fazla eğlenme, bırak da gel, sana ihtiyacımız var, dedi komutan.

İngiliz esirin tüfeğinin iki yanında ayna vardı. Evirip çevirip iyice incelediler. Sonra henüz yanından ayrılmış olan çavuşun arkasından seslendi takım kumandanı:

– Sargı yerindeki İsmail sıhhiye marangozdur, gelirken onu da getiriver, şu tüfeğin ifadesini alsın, bize ay-nısını yaparsa bundan sonra keklik gibi avlanmayız.

Sıçan Yolu

Sıçan yollarından geçerek sargı yerine doğru yol aldılar, uzaklaştıkça kulaklarını tırmalayan gürültüler azalıyordu. Günlerdir bu gürültü içinde olduklarından, sessizliğin dinginliğini âdeta unutmuşlardı. Her iki taraf da aralarda molalar veriyorlardı, ama bu süre kısa olduğu için, gürültüden geçici olarak uzaklaşsalar da, az önceki sesler kulaklarında çın çın ötüyor, sessizliğin tadına varamıyorlardı.

Yol boyunca yanlarından; katırların sırtına bağlanmış, kolu, bacağı kopmuş sargı yerine taşınan yaralılar, ileri hattan toplanarak gömmeye götürülen şehitler geçtiler. Kullanılamaz hâle gelmiş, kundağı parçalanmış, tetiği bozulmuş silahlar da ikmal yerlerine götürülüyordu. Sakalar atların, eşeklerin sırtında testiler ve tenekelerle su taşıyorlardı. Sıçan yolu arı kovanı gibi vızır vızır işliyordu.

Yolun sonuna yaklaştıkları bir noktada, yürüyen kalabalık, bu uzun zincir birikti ve yığıldı, hareket edemedi, ilerleyemedi, tıkanıp kaldı. Çavuş kalabalık arasındaki sakaya sordu:

– Ne olmuş, bu yol niye kapalı?

– Top güllesinin kopardığı büyük bir kaya parçası patikayı tıkamış, onu açmaya çalışıyorlar.

– Çok bekler miyiz?

– Az soluklanın, çoğa varmaz açılır, herkes yoluna gider, ne o yanındakini nereye götürüyorsun, yolları mı öğreteceksin?

– Esirlerin toplandığı yere götürüyorum, hem sargı yerinden İsmail’i alıp geri döneceğim.

– Sen suyunu nereden taşıyorsun saka, yeterli suyumuz var mı bizim, yeni gelen askerlere, birliklere nasıl su yetiştiriyorsun, nasıl baş ediyorsun bu horrandayla. Dereler şarıl şarıl aksa yine yetişmez.

– Doğrudur, su kaynaklarımız azalmaktadır, bazen sıkıntı çekiyorum. Elin İngiliz’i öyle makineler getirmiş, deniz suyunu arıtop içiyorlar, fennini öyle geliştirmiş ki ağzın açık kalır. Ama unutma; ağılda keçi doğsa, tarlada otu biter, derler. Yani Cenabı Hak herkesin rızkını verir, canını almadan da kesmez bu rızkı. Buraya memleketimizin bütün askerleri gelse ben onlara su yetiştiririm Allah’ın izniyle, sen endişelenme, rahat ol. Böyle şeyler için kafanı yorma, savaşmana, bu esirlerin sayılarını arttırmana bak. Haydi, uğurlar olsun. Biz çene çalarken yolu açtılar, kabile hareket etmeye başladı.

Saka; elindeki uzunca sopayla eşeğin arkasına dolandı, bacaklarına hafifçe vurdu “deh” diyerek ve ince, uzun, daracık, iki kişinin yan yana yürürken birbirlerine sürtüneceği keçi yolunda kayboldu.

Çavuş da seyyar hastane yanında bulunan esir

çadırında İngiliz'in kaydını yaptırdı, emanetine iyi bakmalarını tembihledi ve bunun takım komutanının emri olduğunu belirtmeyi de ihmal etmedi. İki saatin içinde alışveriştiği İngiliz'le vedalaştı ve yanından ayrılarak İsmail'i görmeye gitti.

İsmail, sıhhiye görevini terk edemeyeceğini, burada kendisine çok ihtiyaç olduğunu söylediğinde:

– İyi diyorsun, doğru söylüyorsun, yaralıların burada sana çok ihtiyaçları vardır. Belki de sen yardımlarına koşmasan öleceklerdir, ama cephede de sana çok ihtiyaç vardır. Gelirsen, hastanedeki yaralılar öleceklerdir, gelmezsen cephedeki diriler öleceklerdir. Esir İngiliz'den bir tüfek aldık ki görmelisin. Başını siperden çıkarmadan, dışarıda ne var ne yok görüyorsun. Adamlar kafalarını çalıştırmışlar, ucuna iki taraflı ayna takmışlar. Teğmenim yapsa yapsa bunu İsmail Çavuş yapar, o becerir dedi. Yerine birini bulsunlar, kaçarı yok, bizim sana çok ihtiyacımız var. Ben dışarıda ayağımdaki yarayı göstereceğim, uzun zamandır geçmedi, çarıklar çok sıkıydı da, bir bakıversinler. Bu arada sen de bu meseleyi hallediver, dönüşte alırım inşallah seni.

Çadırların dışı ve içi hasta, yaralı kaynıyordu. Şehitler at arabalarına itinayla sıralanmış, az ileriye gömülmeleri için tabur imamının gelmesini bekliyorlar, hekimler, cerrahlar oradan oraya koşuşturuyorlar, kiminin elinde gazlı bezler, kiminin elinde, kangren olmaması için, yeni kesilmiş ve sarıldığı bezi bile kan içinde bırakmış bir kol, canını dişine takarak fedakârca çarpışan yiğit askerleri kurtarmaya çalışıyorlar, onlara şifa dağıtıyorlardı.

Burada bir can pazarı yaşıyordu. Cephede vücudu parçalansa bile gık demeyen, usulca başını yana düşüren, getirebilirse kelime-i şehadet getiren ve son nefesini veren bu devler, burada da her türlü acıya tahammül etmeye çalışıyorlar, acıları sabır sınırını aşır da bıçak kemiğe dayandığında ise usuldan usuldan inliyorlardı.

Bu manzarayı gören çavuş, kendi acısının burada-kilerden çok hafif olduğunu düşündü ve ayağındaki yarayı utandığı için göstermekten vazgeçti.

Başhekiminden çok zor izin alan İsmail’le aynı sıçan yollarından geçerek, takım komutanının yanına çıktılar.

– İsmail, al eline de incele, bize de aynısından yapabilir misin? Her türlü malzemeyi ben sana İstanbul’dan getirttireceğim. Yeter ki askerimi kurtarayım. Son yirmi dört saatte beş askerim kafasını siperden uzattığı için şehit düştü. Kafasını çıkarmaya mecbur, nereye ateş edeceğini görmesi lazımdır, yeteri kadar kum torbası yok, uzatınca da hedef oluyor. Bizi bu dertten kurtar.

İsmail kendisine ihtiyaç duyulduğu için sevindi, gururlandı. Hem hastanedekiler, hem de buradakilerin işlerine yarıyordu. Âdeta paylaşılıyordu. Hastane başhekimi de gelirken, “Ne için çağırılmışlar, anla dinle hemen gel, sen bize çok lazımsın iki gözüm. Senin gibi bir elemanı yetiştirmem için çok zamana ihtiyacım var, bu dar günde de bu zamanı ara ki bulasın. Haydi dediklerimi unutma.” diyerek uğurlamıştı kendisini.

Çok küçük yaşlarındayken, kendisini sokaklarındaki marangozun yanına çırak veren babasına çok kızmıştı. Marangoz; kalem gibi ince kemikli, küçücük ellerine zor kaldıracığı ağır demirli bir çekiç tutmuş, haftalarca eğri büğrü çivileri düzelttirmekten başka iş yaptırmamıştı. Üstelik hafta sonları aldığı bir iki mecidiyeyi de ustasına babasının verdiği yıllar sonra öğrendiğinde o zamanki öfkesinden marangoz da nasibini almıştı. Bir zanaat öğrenmenin insanı maharetli yaptığını ve toplum içinde kabul gören itibarlı insanlar sınıfına soktuğunu, aradan yıllar geçince anlamıştı. Anladığı zaman da çoktan toprak olmuş babasına rahmet okumuştur. Bugün de bu rahmetini tekrarlayacağı günlerden biriydi.

Tüfeği eline alıp bir güzel inceledi. Sistemin çok basit olduğunu, ama çok işe yarayacağını düşündü. Kendisini merakla izleyen ve cevabını dört gözle bekleyen teğmene dönerek:

– Meraklanmayın komutanım, malzemem olursa aynısını yaparım. Seri üretim yapar, her mangaya da birer tane dağıtırsak çok iş görürler. Telefatu önler bu iki taraflı ayna. Benim diyeceklerim bu kadardır komutanım. Şimdi müsaade verirseniz sıhhiye görevime döneyim, yaralılar beni beklerler. Çok oyalandım.

Teğmen biraz sinirlendi:

– İsmail Efendi bırak da nereye gideceğine biz karar verelim. Buradaki sağlar da seni beklerler.

İsmail çaresiz kaldığını düşündü. Karşısındaki teğmeni ve hastanedeki başhekimini kendisinden rütbe üstün olduğu için susmak, onların kararlarını

beklemek zorundaydı. Nerede kalırsa kalsın, neticede ordusuna hizmet edecekti, mühim olan da oydu zaten.

Gelibolu'daki marangozhanede yanına verilen küçük çıraklarıyla harıl harıl çalışıyor, İstanbul'dan getirilen aynaları keserek, tüfeklerin namlularına monte ediyordu. Sadece yemek aralarında ara veriyor, kanın gövdeyi götürdüğü can pazarına silah yetiştiriyorlardı.

Adam Adama Yük Can Gövdeye Mülk Değildir

Yüzbaşı Harry'nin ait olduğu Lancashire Alayı'nın çıktığı kıyıların kuzeyine de Birinci Kraliyet askerlerinin, Anson Taburu ıkartma yaptı. Implacable gemisinin koca gövdesi; aşığıya, masmavi, durgun ve günahsız sulara döktüğü Anson Taburu askerlerinin sahilde ve tepelerde oynayacakları trajediyi seyre hazırlanıyordu.

Annesine mektup yazan bir askerın:

“Gelibolu o kadar geniş bir yarımada ki neresini savunalım, bunlar nereden karaya çıkacaklardır, delik büyük, yamalık küçük, ne yapacağımızı şaşırđık. Ayrı ayrı birçok yerden karaya çıkmaya teşebbüs ediyorlar, biz de onları var gücümüzle geri püskürtmeye çalışıyoruz.” sözleri haklılığını doğruluyordu.

Anson Taburu'nun karaya çıktığı yerde; ne engel ne de tahkimatları vardı. Sadece dokuz kişilik bir mangaya burayı korumakla görevlendirilmişti. Dokuz kişi ve bir tabur...

Sahile yakın demirleyen Implacable zırhlısı toplarıyla kıyıyı dövdü. Topların koruması ve desteğinde

karaya çıkan askerler, tepeyi tutup korumaya çalışan Mehmetçikleri alt ederek, siperlerinden uzaklaştırdılar ve tepeyi ellerine geçirdiler.

Taburlarının bir bölüğü burada tepede kaldı, iki bölüğü aşağıdaki birliklere destek olmak ve Karacaoğlan Tepesi'ni ele geçirmek için güneydeki birliklerin yardımına koştu.

Yirmi Altıncı Piyade Alay Komutanı Yarbay Hafız Kadri; derhâl, ihtiyattaki İkinci Tabur'un Yedinci Bölüğü'nü güneye doğru ilerleyen müttefiklerin sol yanlarını kırmak için gönderdi. Ancak çok kalabalık ve üstün silah gücü karşısında, askerler etkili olamadılar.

Saat 16.30 sıralarında; birleşen iki kuvvetin askerleri Karacaoğlan Tepesi'ni ele geçirdiler. İngiliz askerleri çok bitkin ve yorgundular. Elde ettikleriyle yetinip, dinlenmeyi tercih ettiler. Karacaoğlan Tepesi'ni canla başla savunmaya çalışan, takviye güç gelmediği için kaybeden On İkinci Bölüğün arkasından gitmediler.

Aşağıda Aytepe'yi savunmaya çalışan, Takım Komandanı Teğmen Ali hiddetle bağırıyordu:

– Ne oldu bu topa Cevad, sesi çıkmıyor, yeni birliklerin karaya çıktığını görmüyor mu?

Topçubaşı Cevad, cevap vermese daha iyiydi, çünkü haberler kötüydü. Var olan tek topun kaması şişmişti ve dakikalardır uğraşmalarına rağmen bu aksaklığı gideremiyorlardı.

– Duymadın mı Cevad?

Çaresizlik içinde kıvranan ve yapacak bir şeyi olmadığı için kahrolan Cevad:

– Topumuzun kaması şişti, kullanamıyoruz, komutanım.

– Yağlayın, bekleyin dinlendirin bir şeyler yapın! Elimiz kolumuz bağlandı mı yani?

Aşağılardan tırmanmaya çalışanları, daha fazla çıkmalarına fırsat vermeden denize kaydırmaya, vurmaya çalışıyorlardı.

Kıyıya çıkan ve yanlarına eklenen yardımcı kuvvetlerle, aynı noktadan silah doğrultanların sayısı üçe dörde çıkmaya başladı.

– Bunları eklemiştik yahu, sayıları mısır patlağı gibi artıyor, nereden bitti bunlar?

Zayıf olduklarını anladıkları bu noktaya yüklenmeye başladılar. Askerin dediği gibi bir, iki olmaya, iki, üç olmaya başladı. Yukarılara attıkları mermiler âdeta ıslık çalıyordu.

Kıyıdaki zırhlıdan atılan güller de toprağı altüst ediyordu. Az sayıdaki asker, hem kendini, hem bulunduğu tepeyi korumaya çalışıyordu.

Takım Komutanı Ali Teğmen yüksek sesle:

– Kimse yerini, siperini terk etmeyecektir, var gücünüzle savaşacaksınız, biz onlarla başedebiliriz. Kuzeydeki arkadaşlarımız muvaffak oldular, biz de başaracağız, haydi aslanlarım!

Her bir asker dağ kadar büyüdü, büyüdü, siperlerin içine sığmadı. Yan yana görev yapan dağlar birleşti, sıradağlar oluşturdu akın akın gelen düşmanın karşısında. Vatan toprağındaki sıradağlar oldular, Çünkü her biri vatanın bir parçasından koşup gelmişlerdi.

Bir parçası Selanik'ten, bir parçası Erzurum'dan, bir parçası Tokat'tan, bir parçası Üsküp'ten, bir parçası Halep'ten, Şam'dan, bir parçası Bitlis'ten gelmişlerdi. O vatan parçaları da birleşerek koca bir vatanın tamamını meydana getirmişlerdi. Kimsenin almaya, işgal etmeye gücü yetmeyeceği bir koca vatanı.

Bu konuşmayla şevke gelen Selanikli Hıdır'ın:

– İleriye, aşağıya kayacağım, şu yeni gelenleri geldikleri yere göndereceğim, bana yardım et Azmi, demesiyle, siperden fırlaması bir oldu. Azmi tüfeğini ateşlemeden, yeni gelenler, ayağa kalktığı an onu şehit ettiler.

Azmi, arkadaşı Selanikli acele ettiği için kızdı.

– Ne yaptın be Hıdır, tedbirde kusur ettin. Tedbirde kusur eden takdire bahane bulurmuş, ama... Senin bahane bulacak hâlin yok, çünkü mertebeni buldun. Şimdi intikamını alacağım, rahat uyu.

Azmi, önce tüfeğini ateşlemeyi düşündü. Baktı ki karşılarındakiler çok kalabalık, elindeki son bombayı üzerlerine fırlattı.

– Canınız cehenneme, diyerek...

Arkasından Ali Teğmen, askerine güç vermek için bağıırıyordu:

– Aytepe'm, bayrağımdaki ayım, damarımdaki kanım, bedenimdeki canım kadar mukaddes olan tepem, sen bizimsin, bizim olarak kalacaksın. Önce canımı sonra seni alabilirler yağma yok, dayanın yiğitlerim!

Elindeki mavzeri karşısındakilere doğrulttu, attığını vurdu, vurduğunu yıktı.

Çatırdayarak kırılan dallar, yıkılan ağaçlar, yerden havaya kalkan toz duman bulutu, kulakların yanından vızıldayarak geçen mermiler, sağda solda serseri bir şekilde dolaşan şarapnel parçaları; hayatta kalmanın imkânsız olduğunun aşikâr belgeleri idi.

Kulaklar; sabahtan beri durmayan, ara vermeyen silahların, topların gürültüsüne o kadar alışmıştı ki yaklaşan akşamla birlikte oluşacak sessizlikten rahatsız olacaklar ve biz gürültü istiyoruz diyeceklerdi sanki.

Çok büyük bir kahramanlık örneği sergiliyordu askerler, ölümün üstüne üstüne gidiyordu. Bir ara siperler o kadar birbirine yaklaştı ki süngü takmak zorunda kaldı iki taraf da.

Yansıyan güneş ışınlarıyla parıl parıl parlayan süngüler birbirleriyle çarpıştı, kuvvet dengelerini tartmaya çalıştılar. Düşmanla boğaz boğaza yakın dövüş başlamıştı. Gücü kuvveti üstün gelen de sapladı bedeninin üstüne üstüne süngüsünü...

Üçüncü Tabur'un Binbaşı Mahmud Sabri Bey komutasındaki bölükleri, karşısındaki askerin üstünlüğüne dayanmaya çalışıyorlardı.

Karacaoğlan Tepesi'nin düşmesinden bir saat sonra; askerlerinin bir kısmını aşağıya kaydırды Binbaşı Mahmud Sabri Bey. Aytepe çok önemli bir konumdaydı. Aytepe de düşerse; oradan Gözcübaba Tepesi'ne geçerler ve Seddülbahir'de çarpışan askerleri arkadan çeviriverirlerdi.

Aytepe, Ay gibi bir tepeydi, ama orada elli kişiyi geçmeyen bir takımları vardı sadece. Gözcübaba Tepesi'nde de Ezineli Yahya Çavuş, bir takım

kuvvetindeki askerleriyle kahramanca, cansiperane çarpışıyordu.

Takım Kumandanları Teğmen Ali, az önce çok güzel yüreklendirmiş, övücü, yüceltici sözler söylemişti hep-sine. Bu şevkle galeyana gelen Silifkeli Bilal; bombayı elinde tutan kolunu daireler çizerek salladı salladı:

– Haydi kara gözlüm, doğru hainlerin kucağına, Ya Allah bismillah, üç beş kişiyi öldürmeden, kustuğun ateş sönmesin. İsrafın sırası değil, tam isabet, yürü bakalım, diyerek tam üzerlerine fırlattı.

Silifkeli Bilal’in yanında bulunan ve aynı siperi pay-laştıkları Nazmi, aynalı tüfeğini uzattı, bakışlarını ay-nalara yöneltti ve ortalığın atışa uygun olup olmadığını inceledi.

– Beklesene Nazmi benim lokum patlasın, acelen ne?

– Senin bomba attığını unuttum, yere yatalım. Pat-lyor.. Patladı...

İkisi de başlarını siperin içine soktukları anda bomba patladı, ortalığa saçılan taş ve toprak parçala-rından onlar da nasiplendiler. Biraz önce, kendilerine ateş edilen karşı siper sessizliğe büründü.

Herkes hem hayatta kalma mücadelesi veriyor, hem de düşman elinde bulunan siperleri birer birer ele geçirerek ilerlemek, geri çekilmelerini sağlamak isti-yordu. Her iki tarafın da yaptığı buydu.

Kurşunlar yağmur damlaları gibi birbiri ardınca peş peşe geliyorlardı. Sel yarıntılarının araları, parçalan-mış cesetlerle dolmuştu. Hava sıcaklığı arttığı, güneş

ışınları hatırı sayılır bir dereceye ulaştığı için, hemen toplanmayan cesetler kokmaya başlamışlardı.

Onuncu Bölüğü ile Ertuğrul Sırtlarını, On İkinci Bölük ile Teke Burnu'nu ve sırtlarını savunmaya çalışan, Dokuzuncu ve On Birinci Bölükleri ihtiyata ayırarak savaşa başlayan Üçüncü Tabur Kumandanı Binbaşı Mahmud Sabri Bey'in fazladan tedarik ettiği elli sandık cephane de çoktan bitmiş, ihtiyattaki askerleri de erimeye başlamıştı.

Tepeden tepeye savrularak esen rüzgârın da keyfi kaçmıştı.

– Gördün mü Nazmi, bomba olmadan gücümü ispatlayamadım. Elimizdeki silahlar olmasa bizler birer hiçiz, aciz birer yaratıyız. Oysa kâinatı yaratırken Rab-bim, âlete, modele ihtiyaç duymadan yarattı ve bunları zatının varlığına, birliğine çürütülmez deliller eyledi. Biz ve Yaratan... Bombayı fırlatırken bunları düşün-müştüm. Acizliğimi yüzüme vurma Rabbim, bunun id-rakindeyim, sen gücünle bana yardım et, demiştim.

– Evet, ben de bunu biliyorum. Doğrudur karde-şim, baksana ne askeri bitti bunların ne de cepha-neleri. Gece katırlarının ayak sesleri hiç kesilmedi. Yığıldıkları cephane bir orduya yeter. Ben teğmenime teklif edeceğim bu cephaneliklerini havaya uçurmayı. Sen de bana yardım eder misin? Böyle bir teklifle çı-kalım mı karşısına?

Siperden çıkmaması için, hafifçe eğdiği boynunu uzattı, yine bu yüzden kamburlaştırdığı sırtını dikleş-tirdi Nazmi:

– Ben dünden hazırım aslanım, hastaya yatak so-ruyorsun, hem de koşa koşa gelirim. Bu gece bitirelim

bu işi. Biz bu işi bitirmezsek, o iş bizi bitirecek. Sandık sandık cephaneye ...

Havada ıslık çalarak hedefine kenetlenen mermiler, çok can aldılar. Kınalıyı devirdiler tetiğini çekmeden, Ramazan'ı devirdiler. İhtiyat bölüğünden geldiğinde; kendisini etrafındakilere: “Ben, Makriköylü (Bakırköy) Hacı Ömer oğlu Ramazan'ım diyen Ramazan'ın bedenini ikiye, üçe ayırdılar patlayan bombalar, gülleler...

Hem karşılarında duran askerleri haklamaya, hem denizdeki zırhlılarına ateş etmeye çalışıyorlardı. Onların attıkları güller; denizi yakıyor, suları bile ateş rengine çeviriyordu. Türklerin attıkları da dev zırhlıya sinek vızıltısı gibi gelmeye başlamıştı. Güçleri azalıyordu, takviye geleceğe de benzemiyordu.

Teğmen Ali sayıları azalan askerlerinin yanına geldi, aynı şekilde cesaretlerini arttırıcı sözler söyledi:

– Kahramanlar, yiğitler, dünyanın en cesur askerleri, zafer bizim olacaktır, dayanın aslanlarım.

Silifkeli Bilal, saatlerdir, alınmaz bir kale gibi durduğu siperinden bağırdı komutanına:

– Komutanım, izin verin bu gece Nazmi arkadaşım ile birlikte bunların cephaneliklerini havaya uçuralım. Yani bataklığı kurutalım. Bataklık kurumadan, biz bu dev sivrisineklerden kurtulamayız, bizi ısırır durur bunlar.

Böyle bir teklifi beklemeyen Teğmen Ali şaşırıldı. Bu çok zor bir işti. Oraya bu görev için gitmek imkânsızdı. Cephaneliğe varamadan öldürülürlerdi.

Hadi vardılar diyelim, geriye dönmeleri mümkün değildi. Hem asker sayıları çok azdı, hem de siperlerinin çoğunu düşman eline geçirmeye başlamıştı. Ali Teğmen askerine her şeyi açık açık söyleyemiyor, durmadan moral veriyordu:

– Böyle bir niyetiniz varsa hemen gidin, hiç durmayın, gece bizim için geç olabilir.

Teğmenin bu sözlerinden, durumun vahametini anladılar.

– Öyleyse arka taraftan sürünerek gideceğiz, arkaya geçene kadar bizi destekleyin, kolların, daha başında avlanmayalım.

Çantalarına bombaları doldurdular, yedek mermilerini aldılar, bir iki yudum su içtikleri mataralarını siperde bıraktılar yük olmasın diye.

– Hakkınızı helal edin komutanım, hakkınızı helal edin kardeşler!

– Ananızın ak sütü kadar helal olsun, Allah yardımcınız olsun!

Siperlerinden dualarla çıktılar, sürünmeye başladılar. Daha çıkar çıkmaz Nazmi'nin tüfeğinin kundağı parçalandı. Mermi yağmuru altında çıktığı siperine geri dönmesi, ölmesi demektir. Silifkeli hem sürünüyor, hem arkadaşını takip ediyordu:

– Bunun dönüşü yok Nazmi, öyle devam edeceksin.

– Anladım, biraz gayret edelim. Yaklaştığımız zaman bütün bombalarımızı fırlatacağımız sandıkların üstüne.

Ateş hattından biraz uzaklaşmışlardı. Tepeye yeni gelmiş, siper kazan askerlere görünmeden biraz daha ilerlediler. İkisi de bombalarını kontrol ettiler bir daha.

– Burası uygun mudur ne dersin Nazmi? Biraz daha ilerlese mi?

– Cephane sandıklarının yığıldığı, dağ gibi sıralandığı yer işte karşısı, bütün gece katırlar oraya boşaltılar yüklerini.

– Buradan atalım bombaları, başında bekleyen nöbetçileri görüyorsun sanırım.

– Kim sağ kalırsa geri dönsün, diğerini beklemesin, öldüğü yerde bıraksın. Çünkü burası vatan toprağı-mızdır.

Tamam manasında başlarını salladı ikisi de. Sonra aynı anda ellerindeki bombaları arkası arkasına tohum eker gibi savurdular sandıkların üstüne.

Kısa bir süre sonra, birbiri ardınca patlayan sandıklar ortalığı cehenneme çevirdi. Önce dallar, ardından ağaçların koca gövdeleri tutuştu, yangın çıktı. Onlar ne olduğunu anlayana kadar, her şey oldu ve bitti.

Silifkeli bombalarını fırlattıktan sonra geri çekilmiş, arkadaşı Nazmi de tam tersini yaparak, hız almak için birkaç adım ileriye gitmiş, bu yüzden bombaların patlayacağı yere daha da yaklaşmıştı.

Yere kapaklanan Silifkeli, patlama sesleri kesildikten sonra başını kaldırdı. Gözleri Nazmi'yi aradı, ama bulamadı. Zira etraftaki ağaçlar devrilmiş, kırılan dallar oraya buraya fırlamış, bir tanesi de Nazmi'nin üzerini örtmüştü. Dalların arasından gelen:

– Beni burada bırakma Silifkeli, beni de götür, iniltilerinden nerede olduğunu kestirebilmişti.

Sessizce dalları kaldırdığında, omzunun parçalandığını ve dinmeyen, akmaya devam eden bir kanla, yüzünün gözünün kıpkırmızı olduğunu gördü. Bir yerlerini bağlayıp sıkıştırırsa, belki akan kan durabilirdi, ama bağlanacak yer kalmamıştı, omzu iyice parçalanmıştı. Kaldırdığı dalların arkasına kendisi de sığılmaya çalıştı:

– Bırakır mıyım Nazmi, adam adama yük değildir. Seni de sırtlayıp götüreceğim, merak etme.

Nazmi gülümsedi, burada düşman elinde yaralı kalmayacağı için sevindi.

– Adam adama yük değildir dedin, devamını da söylesene, niye eksik bıraktın. Yoksa yolcu muyum Silifkeli?

Silifkeli Bilal, Nazmi'nin birkaç dakika içinde ruhunu teslim edeceğini tahmin ediyordu. Çünkü yatığı yerin altı göl gibi kan dolmuştu. Canı çok yanan Nazmi, acısını belli etmemeye çalışıyordu.

İyice azalan kuvvetini toplayan Nazmi:

– Başımı kibleye döndürsene, dedi.

– Devamında bir şey yok, söylerim tabi. Adam adama yük...

Bu sözlerin yarısını duyamayan Nazmi'nin, Cennet'le müjdelenen o mübarek canı kafesinden çıktı, sahibine doğru uçtu gitti ve gülümseyen gözlerinin aydınlattığı başı yana düştü.

Silifkeli kaldığı yerden devam etti:

– Can gövdeye mülk değildir arkadaşım. Nasıl olsa bir yerde çıkar o can. Uçar gider kafesinden de boş bırakır gövdesini. Nereye gider dersen, kafesin sahibine gider derim. Bazen savaş meydanında çıkar, bazen de derya denizde. Seninki gibi savaş meydanında çıkanlara ne mutlu.

Yarım kazılmış bir siperin yanına kadar taşıdı arkadaşını, alelacele üzerini toprakla örttü ve oradan uzaklaştı sessizce. Geldikleri gibi temkinli bir şekilde sürüne sürüne, kendini emniyete alarak, hızlı ama dikkatli adımlarla geri döndü.

Döndüğü bu kısacık yolda, arpa demeti gibi toprağa yayılmış şehitlere ilişti gözleri, içi sızladı. Geride gömerek bıraktığı Nazmi geldi aklına, sızısı iki katına çıktı:

– Bu şehitler olmadan da bu topraklar vatan olmuyor Allah'ım, şehit kanı dökülmeden, topraklar bu mübarek vafsa, vatan vafına erişemiyor ne yazık ki. Göğsümüzü gere gere; burası bizim vatanımız sevincini bize sizler yaşatacaksınız sevgili şehitlerimiz, mezarlarınız vatanımızın süsü olacaktır.

Arkadaşı Nazmi'nin yanındayken kendini sıkılmış, üzüntüsünü belli etmek istememişti. Şimdi yalnızdı, istediği kadar ağlayabilirdi. Bunları söyledikten sonra gözyaşlarına engel olamadı, birbiri ardınca süzüldüler yanaklarından serbestçe ...

Az önce siperlerde bıraktığı şehleventlerin çoğu şehit düşmüşler, orada burada, boylu boyunca uzanmış yatıyorlardı.

Büyük bir görevi yerine getirmişlerdi. Düşmanın,

aşğıdan yenileri gelene kadar, karşısındaki askerleri öldürecek, şehit edecek cephanesi kalmamıştı. Türklerin de o mermilere hedef olacak askeri kalmamıştı. Kaptırdıkları siperler ve verdikleri şehitler, gücün onlara geçmesini sağlamıştı.

Daha dakikalar önce; Aytepe'm, bayrağımdaki ayım, damarımdaki kanım, bedenimdeki canım diye haykıran Ali Teğmen ortalarda görünmüyordu. Yoksa o da bu boylu boyunca yatan şehitlerin arasında mıydı? Besbelli ki tepe düşmüştü. Aytepe artık onların elindeydi. Teke Koyu'na çıkan birliklerle, kuzeyden gelen ve taze kan niteliğinde olan güçleri, sayıları elliden de az kalan takımı yenmiş ve korumaya çalıştıkları tepe düşmüştü.

Silifkeli Bilal; Takım Komutanıyla sağ kalabilen askerler de, belki geriye çekilmişlerdir umuduyla yürümesini sürdürdü, hallaç pamuğu gibi atılmış, dengeleri altüst olmuş bu tabiat köşesinden uzaklaştı.

İngiliz Oyunları

Edebiyat Muallimi Rasim Efendi; Heyet-i Edebiye görevlisi olarak cepheye, Çanakkale'ye gittiğinden beri, Yüksek Hesap Dersi Muallimi Efsun Efendi'nin hiç tadı tuzu kalmamıştı. Heyet-i Edebiye'nin Harp Mecmuası'nda çıkan yazı ve şiirlerini okuyor, kendilerini görmüş kadar hasretlik gideriyor, yazı ve şiirlerde anlatılanlarla oraya, cepheye gitmiş kadar oluyordu. Muallimler odasında sataşacağı, güzel güzel mısralar söyleyerek atışacağı kimse kalmadığı için neşesizdi. Keyifsizliğinin yarısı da, Çanakkale'den gelen üzücü haberler yüzündendi. Cephede kan gövdeyi götürüyor, herkes kelle koltukta savaşıyordu.

Müttefik askerleri, beş altı ayrı noktadan karaya çıkmışlar; bir ileri, iki geri misali ilerlemek için metrekareye binlerce mermi yağıdırıyorlardı. Bu mermi sağanağında canlı kalmak için de insanın sihirbaz olması gerekiyordu.

Efsun Efendi yeni çıkan Harp Mecmuası elinde muallimler odasından içeri girdi. Herkesin gözü, ona selam vermeden önce, elindeki dergiye gitti. Besbelli ki bu sayıda da Edebiyat Muallimi Rasim Efendi'nin

ya da diğerk Heyet-i Edebiye mensuplarının yazısı vardı. Yoksa Efsun Efendi dergiyi büyük bir gururla koltuğunun altına sıkıştırıp, sükseyle içeri girmezdi. Dayanamayıp içlerinden bir tanesi sordu:

– Yine taze taze, dumanı tüten yazı ve şiirler, yeni haberler mi var Efsun Hocam?

Efsun Efendi, kendisine selam verilmeden bu sorunun sorulmasına içerledi. Gerçi kendisi de selam verememişti, ama yine de çıkıştı:

– Hayırlı sabahlar efendim, önce selamlaşalım, sonra haberleşelim, pes doğrusu, fesübhanallah!

– Hayırlı sabahlar, karşılıkları, oradan buradan yükseldi.

Her zamanki köşesine yönelen Efsun Efendi, yerine oturdu, elindeki çantasını masanın üzerine bıraktı, fesini çıkardı. Bir türlü tedavi edemediği bronşiti yüzünden; nefes nefese kalan göğüs kafesini biraz rahatlatmak ve sükûnete erdirmek için birkaç dakika konuşmadan oturdu. Sonra herkese hitaben:

– Efendim, nasılsınız, inşallah hepiniz sıhhat ve afiyettesinizdir. Gördüğünüz gibi; koltuğumun altına sıkıştırdığım Harp Mecmuası'nın bu sayısında, ne yazı ne de beklediğiniz şiirler vardır. Daha da mühim olan hepimizin bildiği, herkesin de duyması ve bilmesi icap eden İngiliz oyunları bütün çıplaklığıyla ortaya serilmektedir. Biraz soluklanayım, sizlere bu yazıdan ehemmiyetli bulduğum bölümleri okuyacağım.

Öğretmenlerin gözleri Efsun Efendi'den ayrılmadı, ha şimdi okuyacak, ha şimdi okuyacak diyerek. Efsun

Efendi de daha fazla bekletmemek ve meraklı bakışların meraklarını gidermek için okumaya başladı:

“İngilizlerin en çok kuvvet ve gemileriyle Çanakka-
le’ye saldırmaları katiyen Rusya’ya cepbane yetiştir-
meyi kolaylaştırma ve hızlandırma gayretkeşliğinden
tevellüd etmemiştir. Bu yalnız Türkiye’nin büyük kuv-
vetleriyle Süveyş’e ve Mısır’a taarruzunu men etmek
aynı zamanda Akdeniz’in üçüncü ve en kıymetli çıkı-
şına sahip olmak aldatıcılığından ileri gelmiştir.

İngilizlerin öteden beri takip ettikleri siyasi meslek,
milletleri yekdiğerine karşı koyarak kendi menfaatle-
rini temin etmekten ibarettir. Eskiden hayret-engiz
bir maharetle idare olunan şu siyaset sayesindedir ki
İngilizler asgari fedakârlık ve zahmetle azami netice-
lere vasil olmuşlar ve bugün cihanın altıda birine sa-
hip çıkarak, dünyanın müstemlekece en muazzam bir
devleti hâlini almışlardır.

İçinde bulunduğumuz ve Avrupa’nın hepsini işgal
eden şu müthiş umumi harpte de İngilizler aynı siya-
seti takip etmektedirler. İsmi der-hatır edemedi-
ğim mütefekkirlerden birisi bu muharebeye İngilizler
tarafından tertip olunmuş “kimyevi mahsusat muha-
rebesi” lakabını takmıştır ve hakikat-i halde İngilizler
Alman sanayi ve ticaretine karşı adi ve umumi vasıta-
larla rekabet edemediklerinden ve Alman mahsulleri
İngiliz pazarlarında bile İngiliz mahsullerine “Ma-
de in Germany (Almanya’da yapılmıştır)” damgası-
na rağmen rekabet etmekte olduklarından İngilizler
Almanya’yı demir çember içine alarak son Fransız son
Rus kalıncaya kadar ezdirmek siyasetini tuttular.

... ..

İngiltere'nin dostlarına oynadığı oyun bilahare dostlarınca da hissedildi. Gerek Fransa ve gerek Rusya'da İngilizlere karşı şikayetler yükselmeye başladı. İngiltere'nin hiyanetine delil olarak şu pek basit hâdisenin zikri kâfidir.

İngiltere bugün Fransa cephesinde bir miktar kuvvet bulunduruyorsa bu yalnız Almanların Deungrek'i elde ederek Kale Boğazı'na hâkim olmalarına mani olmak içindir. Yoksa katiyen Alman istilasında bulunan Fransa eyaletlerinden Almanları çıkarmak maksadına matuf değildir.

... ..

Balkanlarda bu zehirli fırladıkları çevirirken İngilizler Irak istilasına hadim kuvvet yetiştirmekle meşguldür. O hiç düzenini bozmaz. Rusya ve Fransa, ülkeler kaybederler, Belçika ve Sırbistan harita-i âlemden silinir, İtalya ordular zayi eder. Trablus tehlikeye düşer, bütün bunlara karşı İngiltere çubuğunu ateşlemek için uygun bir rüzgâr aramaktan başka bir şey düşünmez.

İtalya'yı da İngiltere değirmeni öğüttü ve harbe soktu.

... ..

Fransızlar acaba İngiltere'ye sormuyorlar mı ve sormayacaklar mı ki harp ateşini yakan ve ilk defa Fransızları Alman ağzına atan İngiltere kendi memleketinden, sömürgelerinden bir şey kaybetmediği halde bugün birçok kuvvetlerini yeniden müstemleke edinmek hırısını sarf ediyor, neden başka cephelerde çalışan bu İngiliz kuvvetleri Fransa cephesinde toplanarak Almanları Fransa toprağından çıkarmaya çalıştırılmıyor.

Hayır, bu Harb-i Umumi, İngiltere menfaati tatmin olununcaya kadar veyahut İngiltere, yeni müstemleke-ler tedarikinde çok şiddetli zorluklara maruz kalıncaya kadar devam edecek... Fransızlar, Ruslar, İtalyanlar bu acıyı daha başlangıçta tarafların müsaadesi olmaksızın tek barış akdedilmeyeceği sözleşmesini imza ederken idrak etmelilerdi. Bugün İngiltere iyi bilir ki kendisi ne zaman barış arzu etse diğer biçare İtilaf kuvvetleri hemen bu arzuya parmak basacaklardı.”

– Evet sevgili muallim arkadaşlarım, hâl bundan ibarettir. Bu mecmuayı şimdi sınıfta talebelerime de göstereceğim, ondan sonra odaya masanın üzerine bırakacağım. Arzu edenler alıp okuyabilir ve malûmat sahibi olabilirler. Şimdi müsaadenizle, ders zili çaldı dersime gidiyorum. Hepinize iyi dersler dilerim, teneffüste görüşmek üzere inşallah.

– Mecmuayı bize de getirdiğin ve bizleri de malûmat sahibi yaptığın için teşekkürler ediyoruz. Demek ki Fransa; bizim topraklarımıza girmeye çalışmasın, gitsin, önce kendi topraklarına giren Almanya’yı çıkarsın. İngiltere de Fransa’yı o kadar çok seviyorsa önce Müttefikine yardım etsin, onun derdine derman olsun, kendi menfaatlerini düşünmesin. Mektebe gelirken ben de alacaktım Harp Mecmuası’nı, ama cebimde ancak yola yetecek kadar param olduğu için alamamıştım. Yarın alırım, diye düşünmüştüm.

Öğretmenler birer ikişer sınıflara dağıldılar, öğretmenler odası da bir dahaki teneffüse kadar boşaldı.

Ser Verin Siper Vermeyin

Yirmi Yedinci Alay Üçüncü Tabur Kumandanı Yüzbaşı Halil Bey, çok uzun olmasa da bu gece iki saat kesintisiz, uyumuştı. Sabah olup da gözlerini açtığı anda kendini dinlenmiş hissetti. Kalktı, derisiyle bütünleşen asker elbiseleriyle yattığı için giyinmesine hacet yoktu. Çadırın dışına çıktı, ellerini, yüzünü yıkadı. Maviyle yeşil karışımı, deniz rengindeki gözleriyle ilerilere, engin sulara baktı. O gün, yani 24 Nisan günü ne gelen, ne giden oldu bu sahile.

– Demek ki ertesi sabah çıkacaklar, diyen Yirmi Yedinci Alay Üçüncü Tabur Kumandanı Yüzbaşı Halil Kabatepe'deki askerlerini kuzeye kaydırıldı.

– Kıyayı gören noktalara yerleşin ve asla bulunmuş yeri terk etmeyin. Ser verin, siper vermeyin.

Bütün geceyi elleri tetikte bekledi askerler. Nöbetçiler etrafta kuş uçurtmadılar. Saat 4.30 a kadar gece sakin geçti.

Saat 4.30 sıralarında, gece henüz bitmemiş, etraf aydınlanmamışken sahile, her birinde beş yüz askerin bulunduğu üç muhrip geldi. Bunların arkasından da iki bin beş yüz askeri taşıyan diğer muhripler geldiler. Muhriplerin çektiği filikalar, sahile bin iki yüz metre

uzağa bırakıldı ve elliye yakın tekne, sessizce, kürek çekilerek kıyıya yanaşmaya başladılar. Üçüncü Avustralya Piyade Tugayının askerleriydi bunlar.

Faxhoun Destroyerinin Yüzbaşısı, kısıtıldığı gözleriyle, etrafı incelemeye, tanımaya çalıştı, ne olup bittiğini anlamak istedi. Çıktıkları yeri karanlıkta iyice seçemediği için, bir aydınlanma fişegi attırdı. Her şeyin farkına varınca da hiddetlendi, bağırmaya başladı:

– Böylesine engibeli ve sert bir tabiat parçasına mı çıkartma yapacağız? Yanlış yerde karaya çıkıyoruz, çıkarmayı durdurun, dediyse de olan olmuş askerler akın akın kıyıya indirilmeye başlanmıştı.

Her askerde; iki yüz mermi, kazma, kürek, iki gün yetecek kadar yiyecek vardı. Yükleri oldukça ağırdı.

Anzak Kolordusu'nun amacı; bir iki saat içinde bütün birlikleriyle karaya çıkmak ve savunmayı perişan ederek, Kocaçimen, Conkbayırı, Kemalyeri, Kavaktepe, Kabatepe hattını, yani Gelibolu Yarımadası'nın omurgasını ele geçirmektir. Üçüncü Tugay'dan sonra da sırasıyla, Birinci Tümenin diğer birlikleri Topçu Tugayı, Birinci ve İkinci Piyade Tugayları karaya çıkacaklardı.

Tepelerden bir yerlerden atılan işaret fişegi ile askerler hareketlenmeye başladı.

– Kimsenin çıkmasına izin vermeyin, çıkanı devirin, olduğu yere çivileyin, ser verin, siper vermeyin, emrini alanlar bunu uygulamaya koydular. Tüfek ve ağır makineli tüfekler takır takır çalışmaya başladı.

Ateş altında kalan Avustralyalılar panik içindeydi, her filika nereyi bulduysa oradan karaya çıktı. Alan

dar olduğu için, askerler üst üste yığıldılar. Büyük bir kargaşa hüküm sürüyordu, çoğu birlik, komutanını kaybetmişti.

Türk savunmasının en zayıf olduğu bu noktada onlar için bir şansı. Bu şansı kullanıp kullanmamak onlara kalmıştı. Bu bölge; ilerlemelerini güçleştirecek, savunmayı ise kolaylaştıracak bir coğrafi yapıdaydı.

Sonradan Anzak Koyu olarak adlandırılacak olan bu koydan karaya çıkan bu askerlerin karşısında; Hain Tepe’de, Yüksek Sırt’ta, Balıkçı Damları’nda sadece birer takım kahraman asker vardı. Etrafa aralıklı olarak mevzilenen bu korkusuz askerler ateş etmeye başladılar.

Tüfeklerin namlularından çıkan alevlerin ışıkları, güneşten önce etrafı aydınlatmak için, birbirleriyle yarışıyorlardı. Balıkçı Damları’nda karaya çıkan bir Anzak Taburu’nun tamamına yakını öldürüldü. Askerleri getiren botlar, bu sefer yaralı ve ölülerini taşımaya başladılar. Günler önce Mısır’dan gelen Anzaklar, bu sefer geldikleri gemilere tekrar bindirildiler, yaralı olduklarından, bir veteriner hekim refakatinde, tedavi edilmek için Mısır’a gönderildiler.

Canlarını dişlerine takarak çarpışan ve Hain Tepe’yi koruyan takımın komutanı yaralandı, sadece birkaç er hayatta kaldı. Balıkçı Damları’nda da durum aynıydı. Anzak Taburu imha edilmişti, ama Türklerin de o bölgede birkaç askeri hayatta kalmıştı.

Az sayıdaki bu askerlerle Balıkçı Damları’nda başarı sağladılar, fakat içerilerde kuvvetleri yoktu, geri tarafları boştu.

Düşmandan Kaçılmaz

Yirmi Yedinci Alay gece boyunca tatbikat yapmış, Kabatepe'ye kadar gidip geri dönmüş ve uzun bir yol yürümüştü. Bu yüzden de gece yarısını biraz geçte yatmış, henüz uykuya geçmişti.

Asker uyusa da sorumluluk taşıyan Alay Komutanı Yarbay Şefik uyuyamamıştı. Düşman donanmasının Kabatepe önlerinden gelen top sesleri onu rahatsız etti ve keyfini kaçırdı. Durumu, Dokuzuncu Tümen kurmay başkanına telefon ederek bildirdi:

– Ben, Yirmi Yedinci Alay Komutanı Yarbay Şefik... Kabatepe önlerinden top atışları yapılmaktadır. Alayım görev emri için hazır beklemektedir efendim.

Telefonun öbür ucundaki Kurmay Başkanı Binbaşı Hulusi Bey:

– Durum henüz açıklığa kavuşmamıştır, bu bir şaşkınlığa ve gösteriş çıkartması olabilir, o yüzden sizi görevlendiremiyorum, dedi.

Kıyıda örtme görevi yapan İkinci Tabur Komutanı Binbaşı İsmet Bey, bu konuşmadan sonra, saat 05.20'de, Dokuzuncu Tümen Komutanlığı'na telefon ederek:

– Sayın komutanım durum ciddidir, çıkarma yapılmaktadır, destek kuvvet ve takviye ihtiyacımız vardır, diyerek yardım istedi.

Bu telefon üzerine, durumun vahameti ve ciddiyeti açığa çıktı. Oyalanmanın, kapatılması zor kayıplara yol açacağı anlaşıldı ve on dakika sonra, Dokuzuncu Tümen Kurmay Başkanı, saat 05.30’da Yirmi Yedinci Alay Komutanı Yarbay Şefik’e:

– Haber doğrulanmıştır, durum ciddidir, hemen hareket ediniz ve düşmana karşı taarruz yapınız, emrini verdi.

Liman Von Sanders ise hâlâ takıntılı olduğu noktada durmakta ve

– Bunlar yanılma çıkarmasıdır, esas çıkarma Saroz’a ve Bolayır’a yapılacaktır, demekteydi.

Telefonlar kapatıldı ve emirler verildi. Saat 05.45’te Alay’ın; Birinci Taburu Eceabat Kantin Tarla– Kavak Deresi’nden, Üçüncü Taburu da kuzeyde bulunan yoldan Kemalyeri yönüne doğru yola çıkmıştı bile.

Ne kadar süratli hareket etseler de aradan geçen altmış dakikaya yakın zamanda, kayıpları olmuş ve düşman askerleri Anzaklar, beş altı tabura yakın askerlerini bu tepeye yerleştirmeye çalışmışlardı.

Özel olarak seçilerek alınan Avustralyalılar; vahşi tabiatlı, yırtıcı ve kuvvetli olduklarından, yorgunluk nedir bilmeden, keçi gibi tepelere tırmanmışlardı. Saat 7.30 civarında da ikinci kafilenin dört bin askeri daha karaya çıkmaya başladı.

Anzak Komutanı Korgeneral Birdwood’un planı sanki yavaş yavaş gerçekleşmeye başlıyordu.

Kabatepe önlerine demirlemiş olan amiral gemisinde çıkarmayı izleyen Hamilton, filikaların dolup dolup boşaldığını görünce keyiflendi. De Robeck'e döndü:

– Bu Avustralyalıları Mısır'da ziyaret ettiğimde, haklarında çok şey söylediler, aleyhlerinde çok konuşular, onları çok kötülerdiler. Ama işte savaşta belli oluyor başarıları, bakar mısınız De Robeck, sırtlara nasıl tırmanıyorlar. Enselerinden geçen mermiler sinek, sesleri de sinek vızıltısı gibi geliyor onlara.

– Evet efendim, bu savaşın yükünü bunlar çekecek gibi görünüyor, oldukça dayanıklılar.

İçtiği purosunu bıraktı, sımsıkı yapıştığı dürbünü tekrar gözlerine götürdü Ian Hamilton. Biraz sonra da Savaş Bakanı Mareşal Lord Kitchener'e şu mesajı ilettiler:

– Türk birliklerinin zalimce mukavemetlerine rağmen, yirmi dokuz binden çok asker altı ayı kıyıda karaya çıktı. En tehlikeli cephedeyiz. Anzak kolordusu saat, 03.30–08.30 arasında sekiz bin kişiyle sahildeki yerlerini aldılar ve tepelere hareket ettiler. Her iki tarafın da kaybının çok olduğu muhakkaktır.

O gece, yani; 24–25 Nisan gecesi Conkbayırı'nda tatbikat yapan, askerlerine, askerlik sanatının en ince ayrıntılarını göstermeye çalışan, Balkan Savaşı'nda iki yıl Bolayır'da kaldığı için, bölgeyi avucunun içi gibi bilen ve buraları karış karış tanıyan, bunu da askerlerine öğretmeye çalışan Yarbay Mustafa Kemal; sahil tarafından gelen top seslerinden, Yirmi Yedinci Alay'ın çok ağır kayıplar verdiğini, asker basiretiyle

anladı. Durumu ordu komutanına bildirdi. Ne yazık ki ordu komutanından cevap alamadı.

– Ben ihtiyattayım, ama ne ordu komutanlığından ne de kolordudan bir bilgi verilmiyor. Biz Balkan Savaşı'nı bu koordinasyonsuzluk yüzünden kaybettik. Niçin ders almadık anlamıyorum. Tarih ders vermez, ders almayanları cezalandırır. Ama bir millet; ordusunun idaresini, hele hele üst kademedeki idaresini yabancılara teslim ederse olacağı budur. Ben bu konunun yanlışlığını Enver Paşa'ya bir mektupla uzun uzun anlattım. Ne yazık ki onun da cevabını alamadım. Hiç kimse şu atasözünü unutmasın; “El elin nesine, gülerek gider yasına.” Eğer, Conkbayırı ve Kocaçimentepe hattı ve uzantısı ele geçirilirse yani buraları kaybedersek, telafisi mümkün olmayan durumlarla karşılaşırız. Düşman buradan aşağıya kayar ve Seddülbahir'de savaşılan askerlerimizi arkadan kuşatır. Bu da Boğaz'ın ve İstanbul'a giden yolun açılması demektir. Kabatepe önlerinden, Arıburnu taraflarından top sesleri geliyor, haydi hayırlısı diyelim. Sesler yoğunlaşırsa orada bir savaşın başlamakta olduğunun, düşmanın oradan karaya çıktığının işaretidir. Sabah ola hayrola, kulaklarımız oradan gelecek seslerde olacaktır. Bu gece bize uyku yok. Zaten birkaç saat sonra sabah olacaktır. Biraz dinlenmeliyiz. Hepinize iyi geceler, sevgili subay arkadaşlarım, Allah rahatlık versin.

– İyi geceler kumandanım. Bizler de sizin gibi tetikte bekliyoruz. Vereceğiniz her emir için hazır olduğumuzu bildiririz.

Mustafa Kemal tam uykuya dalmıştı ki çadırın kapısından muhabere çavuşunun seslendiğini işitti:

– Komutanım, Albay Halil Sami Bey telefonda, sizinle görüşmek istiyor.

Çok geç yattığı için, henüz dalmıştı, birden kendini toparlayamadı ve çavuşun ne dediğini anlayamadı, tekrar sordu:

– Çavuş ne dedin?

– Komutanım, Albay Halil Sami Bey telefonda, sizinle görüşmek istiyor.

– Geliyorum Çavuş, geldiğimi söyle.

Kalktı, kendisine çok yakışan Yarbay üniformasını giydi, iki dakika sonra telefonun başındaydı:

– Mustafa Kemal Yarbay'ım, düşman Arıburnu sırtlarını işgal etti. Derhâl Kocaçimentepe'ye doğru istikamet tutturunuz ve orayı savununuz. Ben taarruza başlıyorum.

– Emredersiniz komutanım!

Telefonu kapatan Yarbay Mustafa Kemal, yanına çağırtdığı süvari bölük komutanına:

– Acilen Kocaçimen istikametinde önden hareket ediniz, keşif yaparak bizi bilgilendiriniz, biz de arkamızdan geliyoruz, dedi.

Sonra da çadırında subaylarıyla acele toplantı yaptı, uzaklardan Kabatepe önlerinden gelen top seslerinin eşliğinde yaptıkları görüşmede, onlara:

– Arkadaşlar, askerliğin en mühim kurallarından birisi; her an eğitimli, her an tetikte ve savaşa hazır

olmaktır. Askerlikte donanımları iyi olan ve erken davranarak durum belirleyenler, savaşı kazanırlar. Hızlı karar verme ve uygulama yeteneği de bu kaide- nin içinde yer alır. Top seslerinden anladığınız gibi Arıburnu sırtları işgal edilmiştir. Dokuzuncu Tümen komutanımız, Albay Halil Sami Bey'le az önce telefonla görüştüm. Bana Kocaçimen yönüne hareket et- mem ve orayı savunmam yönünde emirleri vardır. Biz şimdi, buradan yani Bigalı Köyünden Elli Yedinci Alay ve Süvari Bölüğü ve bir dağ bataryasıyla hareket ede- ceğiz. Doksan dakika sonra oraya vasil oluruz zanne- diyorum. Yetmiş İkinci ve Yetmiş Yedinci Alaylar hazır ordugâhta bekleyeceklerdir. Vaziyet böyledir, herkes ona göre kendini ayarlasın.

Hemen yola çıkan Elli Yedinci Alay, saat 10.00 sıralarında Conkbayırı Tepesi'ndeydi. Musta- fa Kemal, tepeye çıktı ve etrafı gözetlemeye başladı. Arıburnu'ndan bazı askerlerin çekildiklerini gördü. Önüne çıkan askere sordu:

- Nereden geliyorsunuz?
- 261 Rakımlı Tepe'den...
- Niçin kaçıyorsunuz?
- Düşman...
- Düşman nerede?
- 261 Rakımlı tepede.

O, askerlerini geride, on dakika dinlensinler diye bırakmıştı. Geriye gidip askerlerini alıp gelmesi de- mek, aradan geçen kısa sürede, düşmanın yanlarına yaklaşması demektir. Acele karar verdi, kaçan askerleri

geri döndürmeliydi. Onlar düşmanı oyalarken, askerlerini alıp imdatlarına yetişmeliydi:

- Düşmandan kaçılmaz!
- Cephanemiz kalmadı.
- Cephaneniz yoksa süngünüz var.

Asker süngü taktı ve geri dönerek mevzi aldı. Düşman da mevzi aldı, boğaz boğaza çarpışmaya başladılar. Yarbay Mustafa Kemal dinlenmekte olan Elli Yedinci Alay'a haber gönderdi. Daha sonra da hemen başına geçti. Süngü savaşı devam ederken; Elli Yedinci Alay Öncü Bölüğü'nün Conkbayırı'na yerleşmesi için zaman kazanmış oldu.

Alayına da şu emri verdi:

– Ben size taarruz etmeyi emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında, yerimize başka komutan ve kuvvetler gelebilir.

Ordu Komutanı Liman Von Sanders her zamanki takıntısının peşindeydi. 25 Nisan sabahı çıkarmalar hakkında son durum bildirildi kendisine. Bolayır tepelerinden Saroz Körfezi'ni izlemeye gitti. O günün akşamı; Beşinci Tümenin bir alayının On Dokuzuncu Tümen emrine verilmesini emretti. Ama çok geç verilmiş bir karardı bu. Alaylar, sevk edildikleri yeni tümenlerine, yirmi dört saat sonra katılabildiler.

Üçüncü Kolordu Komutanı Esad Paşa, Maltepe'ye taşıdığı yeni karargâhında, On Dokuzuncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'e:

– Gelibolu'da bulunan, Yedinci Tümen'in Yirmi Birinci Alayı'na sabah erkenden Eceabat yönüne

hareket etmeleri emrini verdim. Onlar da bunu yerine getirmek için yola çıktılar. Gelin görün ki; yolda karşılaştıkları Liman Von Sanders kendilerine “derhâl geri dönünüz ve bizzat emrim olmadan yerinizi terk etmeyin.” demiş. Bu durum beni ziyadesiyle üzmüş ve sinirlendirmiştir.

Ben şimdi bütün sorumluluğu üzerime alarak, Yirmi Yedinci Alayı sizin emrinize veriyorum. Bütün tümeninizle düşmanı denize dökmek için ne lazımsa yapın. Zira iktidar olmadan, muktedir olunmaz. İktidarı size veriyorum, icap edeni yapınız.

Kendi verdiği emri çiğneyen Liman Von Sanders’e kızan Esad Paşa, ona tavrı koymuş ve sorumluluğu üzerine alarak, Mustafa Kemal’e Yirmi Yedinci Alayı vermişti.

Liman Von Sanders’in emir ve kararlarının yanlışlığını öteden beri bilen ve söyleyen Mustafa Kemal, fazla söze gerek olmadığını, her şeyin aşıkâr göründüğünü, üstelik de kaybedecek zaman olmadığını düşünerek:

– Emredersiniz komutanım, dedi ve karargâhtan ayrıldı.

Geceyi az bir uykuyla geçiren Yirmi Yedinci Alay İkinci Taburu Kanlısırt’ta mevzilendiğinde, saat 08.00’i i bulmuştu, her taraf Anzak askeri kaynıyordu.

Bölük Komutanı Yüzbaşı Ahmet Cemil Bey ve askerlerinin ve diğerlerinin gözü vatan toprağından başka bir şey görmüyordu. Kimisi bir ağacın arkasını, kimisi bir çalının dibini siper aldı. Etraflarında gördükleri düşman askerine ateş etmeye başladılar.

Çalıkların arasından etrafı net göremeyen Musa, yarı beline kadar doğruldu, hedefinin yerini belirlemek istedi. Yakınındaki çavuşu azarlamasaydı, beynine gelecek kurşun onu şehit edecekti:

– Yere yat, başını kaldırmadan hedef al.

Bu geçen kısacık sürede, Musa'yı gören Anzak askeri hemen tüfeğini ateşledi. Musa yere yapıştı, mermi tepesinden sıyırdı geçti. Çalıkların arasından çavuşuna bağırarak:

– Hakkını helal et, canımı kurtardın, pahalı bir tecrübe olacaktı bana.

Tepelerinden müthiş bir gürültüyle bir düşman uçağı geçti. Başlarını çalıkların arasına daha da soktular, siper aldıkları ağaçlara iyiden iyiye yapıştılar.

– Kumandanım bunlar yerlerimizi tespit ediyorlar, sahildeki muhriplere bildiriyorlar. Güllelerin yağması yakındır üstümüze.

Uçaklar siperleri belirler belirlemez, elişer kilogramlık bombaları askerlerin tepesine tepesine bıraktılar. Çalıklara yapışmış, ot gibi yerden bitmiş olan askerleri ayırt edemedikleri için bombalar boşluğa, yanlış yerlere düştü ve zayıat olmadı.

Arkasından da zırhlılardan ateş edildi. Iskalamak yoktu yani, biri vuramazsa diğeri vuracaktı. Çavuşun sözleri bittikten beş dakika sonra şarapnel parçaları oraya buraya savrulmaya başladılar. Bir tanesi Bölük Komutanı Ahmet Cemil'in şakağını sıyırdı geçti. Yakınındaki asker:

– Komutanım, bir şeyiniz yok ya. Size gelecek her

türlü musibet bana gelsin, yeter ki bölük başsız badırksız kalmasın. Allah muhafaza, savaşlarda en çok başsız kalan askerin dağılmasından, kimden emir alacağını bilemez halde oraya buraya kaçışmasından korkarım ben.

– İyiyim Çavuş, tasalanma, silahının başına geç. Bunca yıllık askerlik hayatımda, uçaktan bomba atıldığını ilk defa gördüm. Bu savaş tarihine geçecektir. Ne kadar hainlik ve mikropluk varsa bunlarda. Ben insanı öldüren bir medeniyetin karşısındayım arkadaşım. Medeniyet denilen şey, insanları korumak, rahat yaşamalarını sağlamak için kullanılmalıdır, yok etmek için değil!

O kadar uykusuz ve yorgundular ki kısacık bir mola bile kendilerine gelmelerine yetebilirdi, fakat şu anda dikkatlerini bir dakika bile bölecek vakitleri yoktu. Gözleri karşıda, elleri tetikteydi.

Güneş bulutların arasına bir girdi, bir çıktı, sonra tamamen kayboldu, hava karardı. Derken bulutlar karalığını daha da arttırmaya, inceden inceye yağmur yağmaya başladı.

Bölük Komutanı Ahmet Cemil:

– Ara vermek yok, atışlara devam, karşımızdaki dinlense bile biz vazife başındayız, emrini haykırdı.

Siperlerden ses çıkmadı, emir kabul edildiği için, savaş kesintisiz devam etti.

Az önce gökyüzünü kaplayan kara kara bulutların kasveti bir anda gitti, çakan şimşeklerin şavkıyla ortamlar aydınlandı. En kuvvetli topların çıkardığı sesleri

gölgede bırakacak kadar şiddetli gök gürültüsü, tepeleri sarsarak inletti. Bütün bunlar, gelmekte olan yağmur bulutlarının çok yüklü olduğunun habercileriydi.

Askerler siperlerinde kendilerini korumaya çalıştılar. Kimi başına çalı parçası örttü, kimi bir ağacın kovuğuna sığıştı, kimisi de ceketinin eteklerini kaldırıp silahını saklamaya çalıştı. Ama hepsinin en önce yaptığı hareket, yanındaki cephaneyi kuruya, emniyete almak oldu.

Önce ince ince başladı yağmur, sonra tanelerini irileştirdi, sicim gibi kesintisiz yağmaya başladı. Yeni yapraklanmaya başlayan ağaçlar bir güzel yıkandılar, yaprakların üzerine düşen damlaların sesi duyuluyordu sadece. Şiddetlenen yağmur yüzünden, savaş kendiliğinden ara verildi. Kısa sürede tepelerden aşağıya seller akmaya başladı. Toprak içebildiği kadar suyu emiyor, doyduktan sonra da kalan kısmından gölcükler oluşturuyordu. Büyüyen gölcükler de meyilli arazi üzerinden aşağılara, bulunduğu yollardan aşağılara sel olup akıyorlardı.

Şiddetli yağın yağmur yüzünden, bir mola vakti oluşmuştu. Asker dinlendi, ama silahını, cephanesini nasıl koruyacağını şaşkınlığı ve telaşından, bu aradan bir şey anlamadı.

Siperlerin içi su doldu. Yarı beline kadar ıslanan erler, içerdeki suyu boşaltmak istediler. Ellerindeki mühimmatı, kazmaların, küreklerin üzerine yatırdıktan sonra bu işlemi gerçekleştirdiler. Kâh avuçlarıyla, kâh bulabildikleri çanak, kupa neyse onlarla yaptılar bunu. Bir müddet ortalığı seller götürdü. Ardından

yağmur dindi. Duran yağmura rağmen, iki taraftan da ses çıkmıyordu.

Anzaklar da çok perişan olmuşlardı. Islanmışlar, ne yapacaklarını bilemez halde kalakalmışlardı. Bu geçen yarım saate yakın zamanda kurulanmaya çalıştılar, kendilerine gelerek, yağmurun şaşkınlığını üzerlerinden attılar.

Yağmur yağmıyordu, ama bu sefer de, aşağılardan yukarıya yağmur gibi Anzak yağıyor, hiç bir şey olmamış gibi, kaygan zeminde tepeye tırmanmaya çalışıyordu. Gemilerin ve sağa sola yerleşmiş olan askerlerin attıkları mermiler, taşı, çamur hâlindeki toprak parçalarını havalara fırlatıyordu. Açılan mermi çukurlarını siper alıyordu Ahmet Cemil'in askerleri.

– Hasan vuruldu komutanım.

– Birer kayın, yerine Gelibolulu Rasim geçsin, ateşe devam edin!

Çavuşun az önce söyledikleri doğrudu, Komutanlarına o kadar bağlıydılar ki siperler arasından seslenerek her şeylerini ona iletiyorlardı:

– Mermim bitti komutanım.

– Süngün yok mu, tak.

Arkalardan moral düzelten bir ses:

– Yılmayın, Kanlısırt bizimdir, yerinizi terk etmeyin!

– Allah aşkı ile saldırın!

– Allah'ın keremli sevgilisi, Ahmet-i Mahmud-u Muhammed aşkı için vurun.

– Yanımdaki arkadaşım Hakk’ın rahmetine kavuştu.

– Tetiği çeken elim bileğinden koptu, ateş edemiyorum!

– Öbür elin sağlam değil mi? Yanımdaki bombaları sırasıyla fırlat.

Aşağıdaki askerler adım adım Kanlısirt Tepesi’ne yaklaşıyorlardı.

– Zorda kalmadıkça konuşmayın, yerinizi belli ediyorsunuz, hedef oluyorsunuz.

Gerçekten askerler birer ikişer şehit düşüyorlar, eksilenlerin yerine yenileri geçiyordu. Karşılarındaki düşman sayıca onlardan kat be kat fazlaydı. Kanlısirt Tepesi gövdesinden ayrılan kol ve bacaklarla doldu taşıtı, tepe kanla doldu, adına layık bir tepe olmaya başladı.

Çok uzaklardan askerleri heyecana getirmek, moral vermek için, hücum borazanları çalınıyordu.

İlk hamlede Karayürek Deresi’ne kadar gelen düşman keşif kollarını temizlemişlerdi. Şimdi, Kanlısirt ve Kırmızısirt’ı tutan İkinci Avustralya Tugayı’nın üç dört taburu ile dövüyorlardı. Onların da sağ kolları Kanlısirt’a, sol kanatları Kılınç Bayırı’na yaklaşmıştı. Çok şiddetli çarpışmalar oluyordu.

Uzun uzun ateş etmesine rağmen, az ilerisindeki siperden karşılık alamayan bir Anzak ileri fırladı ve sürünmeye başladı. İçindeki askerin ölmüş olduğunu düşündüğünden, maksadı o sipere yerleşmekti. Çünkü kendilerine; hep ileri gideceksiniz, daima ileri, denmişti.

Oysa siperdeki Celil'in bir eli bileğinden kopmuştu. Kopan ve her tarafı kan gölüne çeviren bileğini top-
rağa gömerek tutmuş ve kanını dindirmeye çalışmıştı. Zor da olsa, kalan tek eliyle süngüsünü takmış, ses-
sizce tepesine birinin gelmesini bekliyordu. Yanına
yaklaşmakta olan Anzak askerini beklerken yanında-
kine seslendi:

– Beni kolla Gelibolulu, kismetim ayağıma geliyor,
tek elim çalışmıyor, süngü taktım.

Gelibolulu'dan cevap gelmedi. Celil, şehit olduğu-
nu düşündü. Sonra, komutanlarının az konuşun de-
diğini hatırladı. Onun için karşılık vermemiştir, diye
düşündü. Birazdan Anzak askerinin tepesine dikile-
ceği aklına geldi:

– Keçinin sevmediği ot, burnunun dibinde biter-
miş, dedi.

Sürünerek yaklaşan Anzak'ın ilerlemesini bekledi-
ler. Ayağa kalkıp, silahını tam Celil'in tepesine doğ-
rultacaktı ki Gelibolulu beşli Osmanlı mavzeriyle de-
lik deşik etti Avustralyalıyı, Celil'e de süngüsüyle bir
iki dürtmek kaldı.

Anzak askerinin birini öldürdüler, ikisini üçünü öl-
dürdüler, ama onlar çok kalabalıktılar. Tabur tabur
askerleri vardı karşılarında, üstelik de onlar buraya
gelene kadar mevzilenip yerleşmişlerdi. Geride kalan
takviye güçleri ve ihtiyatları da erimeye başlamıştı.

Gelibolulu destekledi, Celil'in siperini kaptırmadı-
lar. Arkasından gelenler ikişer üçer doldurdular ölen
Avustralyalının yerini. Tüfekleri kan kusuyordu.

– Kafanı kolla Celil, bunlar kudurmuşlar, gelebilirsen benim sipere yanaş, ben seni desteklerim, fakat çok dikkat et.

Parıl parıl parlayan süngüsüyle çok iş yapacaktı Celil, ama karşısındaki askerlerde tüfek vardı, şartlar eşit değildi. Onun için de kolay kolay dışarı çıkmak istemiyordu. Az önceki taktiği uygulayıp siperde sessiz durmak istedi. Karşısındaki onu öldü zannedip siperine kaymak isteyebilirdi. Önünden, yanından, tepesinden vızıldayarak geçen mermiler altında, hareketsiz bekledi. Atağa geçeceği bir zaman kolladı.

Arkadan bir asker arkadaşı Celil'den önce davranmıştı, elindeki bombaları arka arkaya fırlattı.

– Herhâlde onun da eli koptu ya da tüfeği tutukluk yaptı, dedi Celil.

Büyük bir gürültüyle patlayan bombalar, etraftaki siperlerin altını üstüne getirdi. Avustralyalılar üçer beşer havaya fırladılar.

Uzaktaki siperinden Celil'e bağıırıyordu asker:

– Haydi arkadaşım koş, doğru Gelibolulu'nun yanına... Yardımsız kalmazsın ve yalnız değilsin. Unutma Allah bizimle beraberdir, dar zamanlarımızda imdadımıza koşar.

Yandan kayan askerlerden bazıları, toz toprak yağmuru dinmeden, kargaşa arasında, ölen Anzakların tüfeklerini, cephanelerini aldılar. Yine sürünerek, birbirlerinin destek atışları arasında siperlerine geçtiler.

Bazen onlar etkili oldu, bazen Türkler. Ama her an ve her durumda etkili olan biri vardı, o da ölümdü.

Yerler, siperler şehitlerle doldu. Asker iki gecedir uyumamıştı, yine de iman ve inancını kaybetmemişti. Bir iki saatin içinde takviye güç, yardım geleceği haberi hepsini biraz daha gayrete getirdi.

Hem ateş ediyor, hem de adım adım sürünerek ilerliyor ve düşmanı geri püskürtmeye çalışıyorlardı. Aşağıdan gelenler bulut bulut, dalga dalga akıyorlardı. Geri püskürtmek şöyle dursun, oldukları noktadan ilerlemelerine engel olmak yeter de artardı bile. Çünkü sayıları çoğalmıştı. Arka plandan da savaş gemilerinin yaptığı atışlar, onları destekliyordu.

Top ve mermilerin hedefi olan askerler havaya fırladılar, yere düştüklerinde, kan revan içinde ikiye üçe parçalanmış gövdeleri, oraya buraya savruldu- lar. Kimileri toprağa gömüldüklerinde canlıydılar, bu hengâmede kendilerini kurtaracak kimseleri olmadığından, diri diri toprağa gömüldüler.

Güçlerini, dirençlerini, inançlarını kıramıyorlardı, bu da onları deliye çevirmeye yetiyordu.

Binlerce askerleri, saatlerdir, yukarılara doğru, ateş altında, alev tarlaları arasında tırmanmışlardı. Bu tırmanma sonunda çok kayıplar vermişler, ancak birkaç yüz metre ilerleyebilmişlerdi.

Oysa karşılarındaki askerler çok inatçıydı, dirençliydi, vuruldukça diriliyor, canlanıyorlardı. Yerlerine geçenler daha güçlü çıkıyorlardı.

Dürbünüyle tepeleri, kıyıyı seyretmekten ve İngiltere'ye telgraf çekmekten başka bir şey yapmayan Hamilton, yanındaki subaya, yine kızgın, yine sert ve asık yüzüyle:

– Bunlar ölüyor, toprağa düşüyor, arkalarından gelenler ölenlerin gücünü alıyor, kendi güçleriyle de birleştirerek bir dev oluyorlar. Ne kadar direniyorlar, ne kadar cesurlar. Böyle bir millet, nasıl oldu da hasta adam durumuna düştü şaşırđım doğrusu. Bunlar asker doğmuşlar, asker gibi savaşıyorlar, kahramanca da ölüyorlar. Başarılı geçtiğini söyleyebileceğim askerlik hayatım boyunca; ne Hindistan’da, ne Güney Afrika Savaşı’nda ne de gözlemci olarak gittiğim, Rus– Japonya Savaşı’nda, böylesi güçlü bir kuvvet, inatçı bir millet çıkmamıştı karşıma, dedi.

Başkomutanın zaten sarı olan yüzü, gazel gibi daha da sarardı. Biraz sonra da, sarılıktan eser kalmayacak şekilde, her yanını ateş bastı ve kızardı.

Takviye kuvvetler gelene kadar, Bölük Komutanı Ahmet Cemil:

– Geri çekiliyoruz, kendinizi kollayarak adım adım geri çekilin, emrini verdi.

Bu emir, yenilgiyi kabullendikleri manasına gelmiyordu. Arkadan gelecek destek kuvvetlerle toparlandıktan sonra; daha da ileri, geri çekildikleri noktadan daha da ileri atılmak içindi. Bunu bilen herkes için, hayal kırıklığı ve üzüntü yapmadı bu geri çekilme hareketi.

Savaşlarda öyle kritik anlar vardır ki biraz daha fazla dayanan, azim ve kararlılık gösteren, dişini tırnağına takarak, son gayretle savaşan taraflar, o kritik anları kendi çıkarlarına döndürürler ve savaşı kazanırlar. Aslında bu an, o anlardan biriydi. Biraz daha gayret gösterecekler de geri çekilmeseler veya destek kuvvetleri hemen gelmiş olsaydı, yıkılmak üzere olan ve

moralleri bozulan Avustralyalıların işi bitmiş olacaktı, ama iki taraf da bittiği için, kimse kimseye üstünlük sağlayamadı.

Anzak Kolordusu Komutanı General Birdwood, geri çekilmeyi düşündü. Verilen bunca kayba rağmen ilerleyebildikleri nokta bir kilometreyi ancak geçiyordu. Arıburnu'nu ele geçirme ve oralardan aşağılara kayma, Türkleri arkalarından kuşatma harekâtı bir hayal olarak kalacağa benziyordu.

Seddülbahir Tabyası'nın Kumandanı Binbaşı Hasan'ın; "Bu eski bir Türk savaş taktiğidir, düşmanlarımızı iki koldan, sağdan ve soldan kuşatır, çember içine alırdık, sonra da vay hâllerine!" dediği taktiği uygulayacaklardı, ama... Zor oyunu bozar derler. Gördükleri direniş ve zor oyunlarını bozuyordu.

Sahile, kıyıya indirilen yaralıların, Avustralyalı ve Yeni Zelandalıların bir kısmı kıyıda kurulan acil hastanede tedavi ediliyor, ağır yaralı olanlar da filikalarla hastane gemilerine taşınıyordu. Üst üste yığılan yaralılar, tepelere tırmanmak için filikalarla kıyıya yeni getirilen askerlerin moralini bozuyor, savaşma güçlerini en başından kırıyordu. Demek ki; tepelerde ölüm ve kan var diyorlardı. Çoğunun ayakları geri geri gidiyor, yola çıkmadan önce ailelerinin:

"Gitme, geri dön, bu seni son görüşümüz olur, sözümüzü dinle. Kız arkadaşımı düşün, kendini düşün, bizi düşün!" sözleri, yakarışları kulaklarında çınılıyordu çoğunun.

Ülkelerindeki caddelerin duvarlarında asılı ilanlar:
"Yeni maceralar, kahramanlıklar sizi bekliyor."

“Kahramanlığınızı göstermenin zamanıdır, Gelibolu sizi bekliyor!” sözleriyle, kendilerini şişirerek, pohpohlamışlardı. Bunu şimdi idrak ediyorlardı. Üst üste yığılan ağır yaralılar, inleyenler; kolu, bacağı kopanlar bunun böyle olduğunun en açık delilleriydi.

Siperdeki sığınağını terk ederek, binbir zorlukla Hamilton’un yanına gelen ve son durumu bizzat, bildirmek isteyen General Birdwood:

– Çok zayıf verdik, geride ihtiyatta bulunan askerlerimizin sayısı da azaldı. Düşmanımız çok zorlu, kayba rağmen ilerleyemiyoruz. Zor bir karar, ama geri çekilmek akıllıca bir hareket olur düşüncesindeyim. Bilgilerinize arz ederim efendim, dedi.

Bir komutan için en ağır karar, geri çekilmeliyiz kararıdır. Güç toplayıp tekrar saldırmak için çekilmek, maneviyatı güçlendirir. Ama Birdwood’un ses tonunda bu yoktu. Âdeta demek istediği şeydu:

– Biz bu Türklerle baş edemiyoruz, edeceğimizi de zannetmiyorum. Yenilgiyi kabul edip, geri çekilmekten gayrısı yalandır.

Hamilton da bunu sezmişti, ne diyeceğini şaşırıldı. Bir müddet konuşmadı, sustu, gözleri uzaklara daldı, başını iki tarafa salladı, çaresizlik içinde kıvranan ellerini sımsıkı kenetledi, sonra açtı. Parmaklarını çıtırdattı. Pencereye arkasını, Birdwood’a önünü döndü ve:

– Denizden geçelim dedik, başaramadık, deniz destekli karadan çıkalım dedik, onu da mı başaramayacağız General? Bu yenilgiyi kabullenmek olur, evet, geri çekilmek, yenildik biz demektir. Üstünde güneş batmayan imparatorluğun şerefini, iki paralık

etmektir. Bu nasıl bir tekliftir, aklı başa alıp düşünmek icap eder. Oysa siz, pat diye böyle bir teklifle benim karşıma geliyorsunuz. Hırslımdan, öfkemden kelimeler ağızımda çarpışıyorlar. Bu teklifinizi kabul etmem imkânsız. Bana başka tekliflerle geliniz Kumandan. Cephane isteyin, takviye güç isteyin, ne isterseniz isteyin, hepsini karşılamaya hazırım. Yeter ki biz yeniliyoruz galiba, anlamında sözler sarf etmeyin. Hem söyler misiniz, bu askerler kaç günde çekilirler?

Askerin çekilmemesi demek, geri kalanların da cephede, bir iki gün içinde erimesi demektir. Birdwood kesinlikle çekilmesini istiyordu, ama başkomutan bu kararda değildi. O yüzden Hamilton'un yanlış düşündüğüne inanıyordu, kızdığını belli etmedi:

– İki günde çekilir efendim, diyebildi.

– Peki çekilirken ne kadar zayıt veririz biz?

– Yarısına yakını telef olur efendim.

– Öyleyse bulunduğunuz noktalarda yeni siperler kazın ve direnin. Bu zayıt cephede olsun, kaçarken değil. Hiç olmazsa askerce dövüşün ve ölün, söyleyecek başka şeyiniz yoksa şimdi cephenize dönün General!

Hamilton bunları söylerken, bir telsiz sinyali geldi kendisine.

“AE2” denizaltısıyla Marmara Denizi'ne girdim, arz ederim. Kaptan Stoker”

Bu haberle; odada bulunan ve az önceki gerilimi yüksek konuşmalarla moralleri bozulanların hepsi rahatladı ve derin bir oh çektiler.

– Helal olsun Kaptan Stoker’e, şimdiye kadar hiçbir İngiliz ve Fransız denizaltısının yapamadığını başardı. Bu hareketiyle tarihin sayfalarındaki şanlı yerini alacaktır. Denizaltı tarihinin en büyük başarısını gerçekleştirdi, Gelibolu’ya takviye getirecek bütün gemileri batıracaktır. Çünkü Marmara’da denizaltımızın dolaşması, Türklerin rahat rahat hareket etmelerini engellemek demektir. Onların deniz yoluyla İstanbul’dan yapacakları ikmal yollarını kesmek demektir.

Bu görüşlerini sevinç içinde tekrarlayarak, gönül huzuru içinde odadan çıktılar.

Birdwood’u uğurladıktan sonra; Akdeniz Silahlı Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Hamilton, içinde buldukları bu durumu, Savaş Bakanı Kitchener’e şöyle bildirdi:

“En tehlikeli cepheleyiz. Sekiz bin kişi çıkardık sahile. Zayıyatımızın çok ağır olduğunu söyleyebilirim. Hedefimize varamadım. Harekâtımız muvaffakiyetsizlikle neticelenmiştir. Karşımızdaki tahkimatlar çok kuvvetli. İki tümen ve cephaneye ihtiyacımız var.”

Savaş bakanı; ertesi günü bu telgrafa, isteklerinin yerine getirileceğini bildirerek cevap verdi.

Kapalı Zarf

Birkaç kez Marmara'ya girmek isteyen Müttefik donanması denizaltıları başarısız olmuşlardı. En son Yüzbaşı Brodie kumandasındaki "E15" denizaltısı, Kepez Burnu'nda karaya oturdu ve açılan ateşle, mürettebatın bir kısmı öldü, bir kısmı da esir alındı.

Doğu Akdeniz Donanması Komutanı Amiral De Robeck, Çanakkale Boğazı'nı geçerek Marmara'ya girmek için, kendisine bir şans verilmesini isteyen "AE2" Kaptanı Stoker'in bu isteğini kabul etti.

"AE2" Boğaz'daki yolculuğuna hiç de iç açıcı başlamadı. Daha ilk dakikalarda, ışıldakların ve sahilden açılan ateşin hedefi oldu. Hemen sulara daldı ve dibe indi, ama ön derinlik dümeninin mili kırıldı ve manevra yeteneğini büyük ölçüde kaybetti. Bu şekilde yol alması mümkün değildi. Bu ne büyük talihsizlikti. İsteddiği şans verilmişti Kaptan Stoker'e, ama bu sefer de verilen şansı yaver gitmemişti.

Ya zor da olsa geriye dönmeyi deneyecek, ya teslim olacak ya da hasarı onarma yoluna gideceklerdi. İnat eden kaptan, tamir yolunu seçti. Kırılan ön derinlik mili tamir edilerek yoluna devam etti, Marmara'ya girdi. Girer girmez de bunu Amiral De Robeck'e ve

Hamilton'a telsizle bildirdi, yaptığı büyük bir başarıydı. Artık düşman sularındaydı, tehlike içinde yüzyüyorlardı, bundan sonraki her dakikalarında ölümle yüzyüze gelebilirlerdi.

Marmara'ya girdiğini bildiren telsizi geldiğinde, Hamilton da, Amiral De Robeck de, Birdwood da, diğer kurmaylar da hararetli bir şekilde geri çekilmeyi tartışıyorlardı. Başkomutan Hamilton, bu fikri benimseyip, neredeyse kabul etmek üzereydi. Bu telsiz, belki de, belki değil mutlak bir şekilde tarihin akışını ve savaşın seyrini değiştirdi. Telsiz haberiyle kendine güven duygusu tazelenen Hamilton, sert bir ifadeyle:

– Siperlerinize gömülün ve oraya yapışın, kazın, kazın, kazın, emrini verdi.

Henry Stoker ve mürettebatı sevinç içindeydiler. Hamilton'dan gelen kutlama telsizi, sevinçlerini daha da arttırmıştı.

İki gün sonra Marmara'ya giren "E14" denizaltısıyla, Karabiga– Karaburun'un beş mil kuzeyinde buluşmak üzere sözleştiler. Artık Marmara'da iki denizaltıydılar, birbirlerine destek olabilirlerdi.

Denizaltıların Marmara'ya girdiği kısa sürede duyuldu ve Türklerin keyfi kaçtı. Zira kara yoluyla asker ve mühimmat taşımak çok zor ve zahmetli olduğundan genellikle deniz yolunu tercih ediyorlardı.

Şirket-i Hayriye gemilerine tıka basa doldurdukları askerlere ve mühimmata, donanmanın küçük gemileri eşlik ediyor ve salimen Rumeli yakasındaki iskelerden birine çıkarıyorlardı onları. Bazen de karakol gemileri, nakliye gemilerine refakat ediyordu. Bu

karakol gemileri, koruyacağı, refakat edeceği gemi olmadığı zamanlarda ise denizde devriye geziyor ve denizaltı arıyordu.

“AE2” denizaltısı girdiği gün, Turgut Reis zırhlısına bir torpil attı, bir netice alamadı.

Şirket-i Hayriye'nin Otuz Sekiz numaralı gemisi; salkım saçak Mehmetçikle dolmuş, kanın gövdeyi götürdüğü cephelere asker yetiştirmek üzere, Marmara'nın durgun, yaşlı, kederli sularını yara yara ilerliyordu.

Sultanhisar Gambotu da Kaptanı Yüzbaşı Ali Rıza Bey'in komutasında, Maydos'tan Liman Paşa'yı almaya gidiyordu. On beş gündür, Liman Paşa'yı taşıyordu Gelibolu Maydos arasında. Bugün yine aynı görev için yoldaydı. Yarım yol ilerlerken Şirket-i Hayriye'nin gemisini gördü. Yan yatmış gemiyle birlikte yol aldılar bir süre.

Peşlerinden martılar geliyordu, deniz durgundu, yolun da büyük bir kısmını katetmiş, incekleri iskeleye az kalmıştı. Her şey yolunda gidiyor gibiydi. Tepelerinde son kez caklayan martı bu düzeni bozdu. Sultanhisar Gambotu'nun mürettebatı, Otuz Sekiz numaralı gemiye yaklaşan bir torpil gördü ve gözcüleri avazı çıktığı kadar bağırdı:

– Torpil var! Asker gemisine doğru giden bir torpil var!

Şirket-i Hayriye'nin Otuz Sekiz numaralı “Şükran” vapuru kaptanına ve yola çıkan diğer kaptanlara, hareketlerinden önce, mühürlü birer zarf verilmiş ve bu zarfı vapur hareket ettikten sonra açmaları

söylenmişti. Yolda zarfı yırtan kaptan, içindeki tezkerede şu uyarıyı gördü:” Çanakkale Boğazı’ndan içeri bir düşman tahtelbahiri (denizaltısı) girmiştir. Sizi torpillemeye çalışacaktır. Dikkat ediniz.”

Bu uyarıyı alan “Şükran” ve onunla yola çıkan diğer gemiler hazırlıklıydılar. İçindeki askerler fişekleri sürerek her an ateşe hazır bekliyorlardı, kaptan kıyıdan gidiyordu ve deniz tarafını, açığı gözlüyordu.

Gemicilerden Pırgıç Kadri, yüz metre uzaktan, hızla üzerlerine gelen torpili, Sultanhisar Gambotundakilerle aynı anda görerek, kaptana haber verdi. Kaptan; sancak tarafından gelen torpil için, iskele alabanda yaptı. Fişeklerini süren askerler, ateş etmek için geminin bir yanına yığılınca, dengesi bozulan gemi bir tarafa yattı ve su kesimi denizaltıcıların tahmin edemeyecekleri kadar azaldı. Torpil de altlarından geçti gitti. İçindeki onca asker de kıl payı kurtuldu.

Torpil atan gemi görünmüyordu, ama demek ki buralardaaydı. Ali Rıza Kaptan’ın canı sıkıldı. Ne de olsa bir savaş gemisinin, gambotun kaptanıydı. Bu geminin hakkından gelmeliydi. İki saat bölgede dolaştı durdu, denizatlıyı göremedi. Göremediği için de yakalayamadı.

İki gün sonra, İstanbul’dan bir davet aldı Yüzbaşı Ali Rıza Bey, bu davet ve emirde:

– Görev yerinizi terk ediniz, Rumeli kıyıları boyunca takip ederek İstanbul’a dönünüz, deniliyordu kendisine.

İstemeye istemeye yola çıktı. Aklı Marmara’daki torpil atan denizatlıdaydı. Az kalsın, gözlerinin önünde

binlerce asker ölecek ve Marmara'nın sularına gömülecekti. Günlerdir bunu düşünüyor, gözüne uyku girmiyordu.

İstanbul'a gitmek için, Gelibolu'dan epey uzaklaşan Kaptan, fikrini değiştirdi ve Karaburun'a gitmek için, yarı yoldan geriye döndü.

Bu topraklar sahipsiz değildi. Sultanhisar Gambotu'nun kaptanı Yüzbaşı Ali Rıza Bey, bu denizaltılardan hiç olmazsa birini batırmak için, kendisini görevlendirdi. "AE2" nin bu cüretkâr macerasına son vermeye and içti. Bu eski savaş gemisi ne zamandır, böyle mühim bir vazifeyi yerine getirmek için can atıyor, bekliyordu.

Yüzbaşı Ali Rıza Bey, gemi personelini güvertede topladı ve kendilerine hitaben:

– Sevgili tayfalar, kahraman arkadaşlarım; hepinizin bildiği gibi günlerdir, iki İngiliz denizaltısı Marmara'da gezinmekte, cirit atmaktadır. Bir suyun dibine dalmakta, bir yüzeye çıkmaktadır. Tahmin ediyorum ki bu durum, benim gibi sizin de canınızı sıkmakta, kanınıza dokunmaktadır. Bu topraklar bizimdir, bu denizler bizimdir. Biz bu toprakları Alpaslanlardan, Süleyman Şahlardan, Osman Gazilerden, Orhan Gazilerden, Kanunî Sultan Süleymanlardan, Barbaros Hayrettin Paşalardan, Turgut Reislerden miras aldık. Anamızın ak sütü gibi helaldir bu topraklar bize. Bu denizler; bu toprakları, bu denizleri sahipsiz mi sanırlar?

Kaptan konuşmasını bitirmemişti, tayfalardan biri:

– Nusret Mayın Gemisi'nin yaptığını yapalım, batıralım bunları, ne duruyoruz?

Kaptan Ali Rıza Bey:

– Evet benim de sizden isteyeceğim buna benzer bir şeydir. Ben bu işte yokum, ailem, çocuğum var diyenler hemen gemiden ayrılınsınlar, bir şey demeyeceğim. Onların da kendilerine göre haklı olduğu taraflar vardır derim. Bu vazifede görev alacaklar yerinde kalsın, diğerleri gidebilirler.

Kısa bir sessizlik oldu, herkes kim gidecek acaba diye etrafına bakınmaya başladı. Yerinden kıpırdayan yoktu.

– Böyle bir fırsat ayağımıza gelmiş, vatanın savunmasında bize de görev düşecekmiş, ne mutlu bizlere deriz komutanım. Hangi işi verirsen ver, bir saniye düşünmeden yapmaya hazırız.

Görevin en ağırını yüklenecek olan Topçu Er Edremitli Ömer:

– Öyle güller koyacağım ki topun ağzına, ömürlerinde görmemişlerdir. Hiçbiri de hedefinden şaşmayacak Evelallah. Marmara'nın dibinde uykuya göndereceğim onları. Orada rahat rahat dinlensinler.

– Aferin Ömer, aferin korkusuz silah arkadaşlarım. Gazanız şimdiden mübarek olsun. En kısa zamanda neler yapacağımızı ben sizlere duyuracağım. Önümüze hangisi gelir, nasibimize kim düşerse onun hakkından geliriz.

Emirlere karşı gelmiş, İstanbul'a gitmemişti, yaptığı hareket yanlıştı, ama ya başarır da denizatlıyı vurursam, diye düşündü.

Artık hepsinin gözleri denizin üstündeydi, ufuktaydı, denizaltı arıyorlardı. Derken mürettebattan biri bağırdı:

- Pruvada bir tekne!
- Nerede, nasıl bir tekne?
- İşte şurada, bu tarafta...
- Oraya tam yol ileri!

Tam yol yaklaştıkları yerdeki tekne kaybolmuştu. Denizin üstünde sadece yağ tabakası vardı.

Kaptan Yüzbaşı Ali Rıza Bey hırslandı, Sultanhisar'ı denizin üstünde daire şeklinde döndürmeye başladı. Sonra tam yol Marmara Adası'na doğru ilerlediler. Gözcü yine bağırdı:

- İskele baş omuzluğumuzda bir periskop var!

Bütün mürettebat hareketlendi, heyecanlandı. Topçular silahlarının başına geçtiler.

Ali Rıza Kaptan:

- Ateşe hazır olun, komutunu verdi.

Arkasından da:

- Ateş, komutunu ...

Gülleler çok önceden konulmuştu topun ağzına.

– Ya Allah bismillah, vatan aşkına, şehit düşen yiğitler aşkına!

Attıkları ilk mermi kısa düştü. İkincisi periskopu vurdu, vurmasıyla birlikte bir çatırtı koptu. Denizaltı periskopunu çekti, suya daldı. Doksan üç tonluk Sultanhisar, yine deliler gibi daireler çizmeye başladı suyun üzerinde.

Aradan yarım saat geçti, Sultanhisar avını bekleyen kediler gibi pusundaydı. Gözcü ve mürettebat tekrar bağırdı:

– Çıkıyor, çıkıyor, suyun yüzüne çıkıyor!

Sultanhisar bin beş yüz metre uzaklarındaydı. Kaptan yine ateş emri verdi. Suyu dalmadan önce de Sultanhisar’a bir torpil gönderdi. Ali Rıza Kaptan torpili görünce sinirlendi ve emir verdi:

– Torpilleri hazırlayın!

Altı üstü iki torpil, iki de otuz yedi milimetrelik top vardı Sultanhisar’da.

Torpilin birini göndermek istediler. Ancak barutu ıslak olduğu için fırlamadı. Denizaltı ikinci torpili gönderdi Sultanhisar’a. Bundan da isabet almadan kurtuldular.

Denizaltı tekrar suya daldı, Sultanhisar dakikalarca bekledi. Sonra kulesini sudan çıkardı ve rotasını Tekirdağ’a döndürdü. Sultanhisar da peşine düştü, toplarını ateşledi. Denizaltı bu sefer de Erdek’e doğru döndü.

Son torpilini gönderdi Ali Rıza Kaptan. Ondandan kurtuldu denizaltı. Mürettebat da Rıza Kaptan da çok kızmışlar, sinirlenmişler, hırslarından yerlerinde duramıyorlardı. Saatlerdir kovaladıkları denizaltıyı bir türlü kıstıramamışlardı. Tam yakaladık derken ellerinden kaçırmışlardı.

Tam karşılarında, beş yüz metre önlerinde tamamen sudan çıktı, Yüzbaşı Ali Rıza Bey, “AE2” yazısını gördü.

Bu kovalamalar esnasında, “Zühaf” ve “Aydın Reis” gambotlarına rastlayan Rıza Kaptan onlardan yardım istemiş ve işaret vermişti. Ancak her ikisi de kendi işleriyle meşgul olduklarından, bu isteğine cevap verememişlerdi.

Yüzbaşı Ali Rıza Bey, tam yol denizaltının üzerine gitti, kış taraf dümenlerini gözüne kestirdi, orayı mahmuzlayacaktı. Denizaltı baş tarafını suya daldırmaya başladı. Sultanhisar’ın başı “AE2”nin sancak derinlik dümenine çarptı. Rıza Kaptan denizaltının tekrar su yüzüne çıkacağından emin değildi. Bu yüzden yavaşladı, hızını kesti. Derken, aniden suyun üstüne fırladı denizaltı. Topçuların elleri tetikteydi.

Su yüzüne çıkan denizaltının kulesine İngiliz bayrağını çektiler. Az sonra da kapaklarını açtılar, bezler, gömlekler sallayan askerler teslim olmak istediklerini işaret ettiler. Çünkü denizaltıları batıyordu.

Sultanhisar gambotunun güvertesinden sevinç çığlıkları yükseliyordu:

– Bildiniz mi kim olduğumuzu, biz Barbaros Hayrettin Paşa’nın torunlarıyız. Bu sulara bizden izin almadan gezemeyeceğinizi, 18 Mart’ta size söylemiştik, ama anlamamışsınız. Şimdi anlatabildik mi, anlamadıysanız, usanmadan tekrar ederiz, çekinmeyin söyleyin. Bu toprakların, bu suların asıl ve asıl sahipleri biziz, siz değilsiniz.

Yüzbaşı Ali Rıza Bey, “AE2” yi bilerek, akıllıca bir manevrayla batırmıştı. Çok yakın bir geçmişte; Türk denizcilerini eğitmeye gelen İngilizler bunu, kendileri

öğretmişlerdi, onlar da ne yazık ki onlara karşı uygulamıştı. Bu yüzden günahları yoktu. Dönerek, dümenler üzerinden mahmuzlamak; bir teknikti. Çaresiz kalınca uygulanan bir teknikti.

Suya dökülen personeli topladı Sultanhisar'ın mürettebatı. Aydın Reis ve Zühaf Gambotları da yetiştiler.

Yüzbaşı Ali Rıza Kaptan otuz iki esirle birlikte Gelibolu'ya gitti. Liman Von Sanders'e denizaltıyı batırıldığını ve personelini esir alarak getirdiğini söyledi. Gelibolu'da bulunan ve kara çarpışmalarında esir alınan diğer esirleri de alarak İstanbul'a doğrulttu rotasını.

Aytepe Damarımdaki Kanım Bayrağımdaki Ayım

Üçüncü Tabur Kumandanı Binbaşı Mahmud Sabri Bey, karargâhına topladığı subaylara hitaben:

– Arkadaşlar, Aytepe’ye yerleşmelerine, kendilerini toparlamalarına fırsat vermeden, hem de yarın sabah erkenden üzerlerine saldıracağız. Onlar bizim yenilgiyi kabul edip geri çekildiğimizi düşünüyorlar. Askerimizi onun için geriye çektirdim. Şimdi beni iyi dinleyin; Onuncu Bölük aşağıdan güneyden ilerleyecek, Teke Burnu’ndaki On İkinci Bölük’ün kalan erleri bütünleme eratıyla tamamlanacak. Onlar da arkalarından, kuzeyden sıkıştıracaklar. Teğmen Ali siz de Gözcübaba tarafından ihtiyattaki Dokuzuncu Bölük’le doğu tarafından saldıracaksınız. Bunları üçlü kısıpaca alıp göz açtırmayacağız. Aşağıya sahile muhriplerinin önüne, komutanlarını Hamilton’un kucağına atacağız. Aytepe’nin bu kadar ellerinde kalması yeter.

Subaylar karargâhtan çıkmadan birliklerindeki arkadaşlarına, plan hakkında telefonla bilgi verdiler. Onlar gidene kadar bölükler hazır olmalı, asker teyakkuzda beklemeliydi. Şunun şurasında sabaha ne kalmıştı ki ...

– Toplantı bitmiştir, hepinize muvaffakiyetler dilerim arkadaşlarım, gazanız mübarek, süngüleriniz keskin olsun!

Çakı gibi asker selamı veren kumandanlar, hep bir ağızdan:

– Sağ olun kumandanım, dediler.

– Selamatle gidin, Allah yüzümüzü kara çıkarmasın, dileklerini ileten ve dua eden Binbaşı Mahmud Sabri Bey de ertesi sabah için hazırlanmaya başladı.

Sabah beşte hücumla geçecek birlikler; doğu, güney, kuzey yönlerinde sessizce yerlerini almışlardı. Türklerin bu kadar çabuk karşı atağa geçeceklerini beklemiyorlardı.

Gözcübaşa Tepesi tarafından, doğudan yanaşan Teğmen Ali, akşamki öfkelerini yenememişti. Son anda tepeli ellerinden kaptırmışlardı. Takviye kuvvet yetiştirseydi imdatlarına, eksilen askerlerinin yerine belki her şey daha farklı olurdu diye düşündü. Bunu bütün gece boyunca da düşünmüş, hiç uyumamıştı. O yüzden bu sabah daha hırslıydı.

Akrep beşi, yelkovan on ikiyi gösterdiğinde; ilk tüfeği ateşledi Ali Teğmen. Arkası çorap sökücü gibi geldi zaten. El bombaları siperlerde uyuyan askerlerin üzerine atıldı sabah kahvesi yerine.

– Alın size bir tane daha, sabah kahveniz, siz kahveyi çok içiyormuşsunuz, ev sahibi ikramım olsun, hadi afiyet olsun, dedi Silifkeli Bilal.

Arkasından bir tane daha fırlattı:

– Bu da cephaneliğinizi uçururken şehit düşen arkadaşım Nazmi için.

Teke Burnu'ndan ilerleyen On İkinci Bölük eksik olan askerlerini tamamlamış, kuzeyden tepelerine inmeye başlamıştı. Makineli tüfek sesleri, bombalar ortalığı vakitsiz uyandırmışlardı bu sabah. Ağaçlar çatırdıyarak dallarını yerlere atıyorlar, siperler alt üst oluyor, neye uğradığını anlamayan Müttefik askerleri toprağa iyice gömmeye çalışıyordu kendilerini. Geri çekilip aşağıya kaçmak isteyenlerin, yarısı içeride, yarısı dışarıda bedenleri, daha siperlerinden çıkmadan ikiye biçiliyordu.

Donanmaları da imdatlarına yetişmişti, ama bu sefer pek tesirli olamıyordu onları korumak için. Binbaşı Mahmud Sabri Bey, Kumkale Tabyalarından da yardım istemişti. Tabya topları da denizdeki muhrip- lere göz açtırmıyorlar, durmadan zırhlı gövdelerine ateş yağdırıyorlardı. Koskoca gövdelerde tın tın seken mermiler delikler açmaya çalışıyorlardı. 18 Mart Deniz Zaferi'nde çok büyük işler başarmışlardı bu tabya topları. Onun için hiç küçümsenmemeliydiler. Um- madığımız anda, size zaferin kapılarını açabilirlerdi.

Kendilerine gelip ne olduğunu anladıktan sonra ateşe başladılar. Fakat üç ayrı taraftan vızıldayarak gelen mermilerden kurtulma şansları yoktu.

Atıyla birlikler arasında mekik dokuyan Mahmud Sabri Bey, bu sefer yaş tahtaya basmamış, her şeyi ince ayrıntısına kadar planlamıştı. Aytepe'nin bir gün bile ellerinde kalmasına izin vermeyecekti.

Aytepe'nin hemen arkası, Gözcübaba Tepesi, az ilerisi Harapkale Tepesi, onun güneyi de Seddülbahir demektir. Seddülbahir de Boğaz'a açılan kilit demektir.

Kendilerine saldıranlara aynı şekilde karşılık vermek isteseler de veremiyorlardı. Çünkü baskına gelenler kalabalıktı ve üç taraflarını sarmışlardı. Yapılacak tek şey, teslim olmak veya siperin içinde çarpışarak ölmektir. Ya da kaçarken, aşağıya çekilmek için kaçarken vurulmaktı.

Onlar da öyle yaptılar; bir kısmı siperde çarpışarak öldü, bir kısmı beyaz bayrak çekip esir oldu, bir kısmı da geriye, sahile çekilirken vuruldu.

Akrep on biri ve yelkovan on ikiyi gösterirken Aytepe'yi geri almışlardı, siperlerde Osmanlı askerleri vardı artık.

Bu Toprağı Türk'ün Kanı Yoğurdu Annem Beni Bugün İçin Doğurdu

Harp Mecmuası'nın son sayısını eline geçiren Mehmed Salih, Süleyman Nazif'in bu bölümdeki yazısını çok beğendi ve arkadaşlarına da okumak için çantasının başköşesine yerleştirdi.

Sıcaklar hafiften hafiften başladığı için; uzun yemek teneffüsünde, okul bahçesindeki çınar ağacının altını kapam gruplar talihli oluyorlardı. Bunu bilen Mehmed Salih, önceden Resul'ü göndermiş ve ağacın altını parselleştirmişti. Yemekten sonra da, hepsine ayrı ayrı haber uçurduğu arkadaşlarını bir araya topladı; önce ceketinin düğmelerini ilikledi, sonra fesinin püskülünü düzeltti, yutkundu ve her zamanki gibi hepsine hâkim olan otoriter bir edayla:

– Sevgili arkadaşlarım, davetime geldiğiniz ve beni kırmadığınız için sağ olun. Bunun benim davetim değil, vatanımızın daveti olduğunu hepiniz biliyorsunuz. Harp Mecmuası'nın bu son sayısındaki yazı, tahmin ediyorum ki sizleri de benim gibi gururlandıracak ve yüreğinize coşku ve heyecan katacaktır.

Arkadaşları meraklandılar, elindeki yazıyı bir an önce okumasını istediler.

Kemal Naci:

– Evet, yüreklerimiz neredeyse pas tutacaktı Mehmed Salih, Günlük, haftalık haberlerini alıyorduk ordumuzun, askerimizin, ama coşkulu olarak toplanıp moral bulmamıştık çoktandır, isabet oldu.

Mehmed Salih’i çok seven Ömer de söze karıştı:

– Her işte, insanların bir şeyler yapmak için yola çıktıkları, harekete geçtikleri her vakitte, yani insanların olduğu her yerde bir önder ve bir baş olmalıdır Mehmed Salih. Aksi halde kargaşa hüküm sürer ve zaman kaybeder insanlar. Yani bir kişinin rehber olması mutlaka lazımdır. Bu vazifeyi de sen üstlendiğin için sana çok müteşekkirimiz.

Kemal Naci, Mehmed Salih’i önder olarak seçtiklerini, arkadaşının telaffuz etmesine kızdı, ama sonuçta kendisi de o gruptandı. Üstelik bu görevi Mehmed Salih yapmasa bir başkası yapacaktı, o da neyi değiştirirdi ki... Hepsi kardeşti, memleket bu vaziyetteyken, bir de onun, senlik benlik davası çıkarması hiç yakışık almaz, üstelik de şık olmazdı. Hele hele Kemal Naci gibi kültürlü bir İstanbul Sultanili öğrenciye hiç yakışmazdı. O yüzden, nefsinin yenmek için çaba harcadı, benlik duygusunu bastırdı ve can kulağı ile Mehmed Salih’i dinlemeye çalıştı, ama yine de içinden bir şeyler onu dürtüyordu. Onu seçtiklerine göre bende eksik olan bir şeyler mi var acaba diyerek, yakasını düzeltti, o da Mehmed Salih gibi fesini başına bir daha oturttu, olduğu yerde bir iki kıvılcıladı:

– Çimentepe’de yaşanmış bir hadiseyi anlatıyor Süleyman Nazif üstad, size aynen okumaya çalışacağım. Hepinizin bildiği gibi; Süleyman Nazif, edebiyat muallimimiz Rasim Efendi gibi, Heyet-i Edebiye mensubudur. Vaktimiz kısa olduğu için bazı yerleri özetle de geçebilirim, bilginiz olsun:

Çimentepe önüne gelen yirmi İngiliz zırhlısı, dakikada bin üç yüz altmış mermi atan iki yüz kırk topuyla, saatlerce Çimentepe’yi dövdü. Tepelere tırmanan, yeni siperler elde eden İngilizleri püskürtmek ve geri döndürmek için alay kumandanımız, hem rica hem de emreden bir ses tonuyla:

– Bu Alay’ı yerinden oynatıp, düşmanın üstüne atacak zabitler yok mu, diye bağırdı.

Olmaz mıydı? Bu vatan; hayatını, mevcudiyetini devam ettirmek için çeşitli okulları bitirip zabit adayı olan binlerce gencini silahaltına almıştı. Bir gece önce yazıp besteledikleri:

*“Bu toprağı Türk’ün kanı yoğurdu,
Annem beni bugün için doğurdu.”*

şarkısını, hep bir ağızdan söyleyerek siperlerden fırladı altı genç, hepsi ileri atıldılar. Kahramanca çarpışarak İngilizlerin ellerindeki mevzileri geri aldılar, hepsi de birer birer şehit düşerek...

Binlerce sene veya binlerce asır içinde icat edilen ve geliştirilen her taarruz silahı Çanakkale’deki askerlerimizin göğüsleri üstünde kırılmaktadır. Türk ırkının, Osmanlı vatanının, Muhammed ümmetinin bu

altı güzide şehidiyle onların ölen ve kalan arkadaşları, gözlerimizin önünde bir tarih-i esatir...

Bunlar tek fedakârlar değildirler, maceraları da tek olaylardan olmadığı gibi...

Ölüme karşı ağırbaşlı, gururlu bir göğüsle şarkılar söyleyerek ilerleyen bu gençlerin destansı hareketleri, altı yüz sene önce Süleyman Paşa ile birlikte o yerlere ilk defa ayak basan Türk kahramanlarının ruhlarını haberdar etmiştir.

Ey vatanş, ey kardeş! Çimentepe'yi unutma! Çimentepe'nin masum sessizliği, o şehit masumların ölümlerini okudukları şarkıyı kulaklarında ve vicdanlarında daima tekrar edecektir.

Ben bile bu satırları yazarken; "Payitahtımız emin olsun, biz Çimentepe'nin ezeli bekçileriyiz." diyen seslerini işitiyorum.

Bir an kimse konuşmadı, bu haberden hepsi çok etkilenmişti. Etraftan gelen, okulun diğer öğrencileri de geniş bir halka şeklinde toplanmış, Mehmed Salih'i dinliyorlardı.

Mehmed Salih kalabalığın toplandığını fırsat bile rek:

– Öyleyse arkadaşlar, biz niye hâlâ buradayız, dedi.

Kalabalığın içinden bir öğrenci:

– Cephelerde çok fazla asker telefâtı oluyormuş, bizi alacakları gün yakındır, merak etmeyiniz, diyerek cepheye gitmeye hevesli olan bu gençlerin heyecanını yatıştırdı.

Bir başka heyecanlı genç:

– Sen kendini bu vazifeye layık görüp gönüllü yazılmazsan, çok beklersin, bunu böyle bil arkadaşım.

– Doğru söylüyor, hak verilmez alınır. Almak için de Beyazıt Meydanı'na Harbiye Nezaretine kadar gidip gönüllü olmak icap ediyor.

– Evet, bu altı gence özenenler, şahadet mertebesini isteyenler; cisimleri toprağa düştüğü anda, ruhlarının Firdevs-i Ala'ya gitmesini arzu edenler, önce askerlik denilen mukaddes vazifelerini yerine getirmelidirler. Çünkü her hak bir vazife karşılığıdır. Hak etmek için, şahadeti hak etmek için bunu yapmamız lazımdır.

– Doğru söylüyorsun, haklısın arkadaşım.

– O mısraları bir daha okur musun bize?

Mehmed Salih:

– Bu toprağı Türk'ün kanı yoğurdu,
Annem beni bugün için doğurdu.

Bütün öğrenciler hep bir ağızdan, marş gibi coşkulu olan bu dizeleri tekrarlayarak dağıldılar.

Bu toprağı Türk'ün kanı yoğurdu,
Annem beni bugün için doğurdu.

Yetmiş Yedinci Alay

Yarbay Mustafa Kemal, o gece genel bir saldırı yapması için her iki alaya da saat 17.00'de emir verdi. Yirmi Yedinci ve Yetmiş Yedinci Alaylar iş birliği yapacaklar ve taburların zapt ettiği Kırmızı ve Kanlısirt'ları yeni siperler kazarak savunacaklardı. Gece yapılacak taarruz için her iki alayın da aynı hizaya gelmesi gerekiyordu.

Elli Yedinci Alay Komutanı, Yarbay Hüseyin Avni Bey, en tok sesiyle moral haykırışında bulunuyordu:

– Yiğitlerim, öncelikli hedefimiz, Yüz Seksen Rakımlı Tepe'dir. Bu amaçla kendimizi ve gücümüzü toparlayacağız. Ben önünüzdeyim korkmayın, başaracağız, Allah bizimledir. Kumandanımız Mustafa Kemal bize ölmeyi emretmiştir, taarruz etmeyi değil.

Önde avcı birlikleri arkada diğerleri, geceyi gündüz ettiler. Şakırdıyan süngüler, patlayan bombalar hep sine vız geliyordu.

Birinci Bölük Komutanı Yüzbaşı Zeki Bey:

– Sağ cenahtan ilerleyeceğiz. Gedik açtırmak araya düşman sokmak yok. Arkamızdan İkinci Bölük

gelerek bizi destekleyecek, eksilen erlerimizin yerlerini dolduracak.

Bölüktekiler Yüzbaşılarının söylediklerini can kulağıyla dinlediler.

Anzakların siperlerini birer birer ellerinden almaktı niyetleri. Yetmiş Yedinci Alay dağılmış ve Kanlısirt boşaltılmıştı. Bu hattın terk edilmesi büyük bir boşluk meydana getirmişti. Onların yüzünden Kırmızısirt'taki merkez ve güney cephesi de tehlikeye düşmüştü.

Anzaklar; sanki görmezden geldiler, bu boşluktan faydalanma yoluna gitmediler ve gece boyunca siperlerini derinleştirip genişlettiler.

Sabah ortalık aydınlanır aydınlanmaz donanmanın topları gür seslerini duyurmaya başladılar. Bu top atışları desteğinde, Anzak birlikleri de; "Hurra, hurra!" haykırışlarıyla Elli Yedinci Alaya doğru saldırıya geçtiler.

Bölüğünün önünde bir dağ gibi yükselen ve en öndeki siperde, kahramanca çarpışan, Birinci Bölük Komutanı Yüzbaşı Zeki Bey, bir mermiyle şehit düştü. Al kırmızı kanı siperinin toprağına sessizce aktı. Kendisiyle kader birliği yapan ve aynı siperde bulunan askerler, yerdeki kanı daha soğumadan, komutanlarını olduğu yere gömdüler. Siperin kenarındaki toprakları üstüne üstüne yığıverdiler.

Boş kalan komutanlık görevini de subay arkadaşları hemen doldurdular. Bölükteki askerler üçer beşer ileriye kayıyorlar, yeni siperler alıp orada tutunmaya çalışıyorlardı.

– Bu nasıl azgınlıktır Yarabbi, bunların başlarına gelecek var ya, haydi hayırlısı, dedi şehit düşen komutanın yerine geçen arkadaşı Yüzbaşı Naim Bey.

Atılan mermiler taşları kırıyor, ağaçları, insan gövdelerini parçalıyordu. Parçalanan dallar ve şüheda gövdeleri toprağa düşüyordu. Yemyeşil bitkiler de, insanlar da, insanların ruhları da öldürülüyordu. Canlı kalan sadece ve sadece vahşetti, acımasızlıktı.

Birkaç saattir devam eden bombardımanlarına ve siperlerinden yaptıkları tüfek ateşlerine ara verdi Anzaklar. Kısa bir dinlenmeden sonra, saldırılarına tekrar başladılar. Bu sefer az öncekinden daha gür çıkmaya başlamıştı silah sesleri. Aldıkları yeni destek kuvvetler güçlerine güç katmıştı.

Ayağa kalkıp yer değiştirmek isteyen acemilerin gözlerinin yaşına bakmıyor, oldukları yere mihliyorlardı.

Şehit düşen Yüzbaşının siperindeki Mehmed de bir ayağa kalkıyor, bir yere çöküyordu. Yan siperde bulunan arkadaşı:

– Sen niçin durup durup ayağa kalkıyorsun arkadaşım, tehlikeli olduğunu bilmiyor musun, ölümüne mi susadın?

– Ben mi?

– Evet sen tabi, senden başka ayağa kalkan mı var?

– Atılan mermilerin, sarsıntının şiddetiyle Yüzbaşının üstündeki toprak kayıp düşüyor, onun toprağını örtüyorum, açığa çıkan kolu bacağı zarar görmesin, rahatsız olmasın diye, onu görmüşsündür.

– Fesübhanallah! O zarar görmesin derken sen göreceksin, yat aşağı, kolla kafanı, acemilik yapma!

Her türlü karşı koymalarına rağmen Anzaklar, Kılınçbayırı'nı işgal ettiler.

Öğleden sonra Cemaldere'nin güneyinden Kanlısırt üzerinden saldırıya geçtiler. Burada da Türklerin Yirmi Yedinci Alay birlikleri karşı koydular kendilerine.

Yirmi Yedinci Alay, aldığı emir doğrultusunda, kazdığı, derinleştirdiği siperlerde canını dişine takarak çarpıştı ve Kırmızı Tepe'nin tamamını eline geçirdi. Cemaldere'nin kuzey kısmındaki Kırmızı Tepe artık emniyettedi, ama birlikte koordineli olarak çalışacakları, Yetmiş Yedinci Alayla bağlantıları kopmuştu.

Yetmiş Yedinci Alayın askerleri arasında panik başladı, oraya buraya dağılanlar oldu. Savaşmak istemeyenler cepheden kaçtılar ve komutanlar bir daha askerlerini toparlayamadılar. Dağılan Yetmiş Yedinci Alay'ın Birinci Tabur Komutanı Binbaşı Emin Efendi, Mustafa Kemal'in yanına geldi:

– Komutanım, yüksek huzurunuzda çıkmaya utanıyorum! Mateessüf, bütün alayımız çil yavrusu gibi dağılarak muharebe meydanından firar etmiştir, bir ucu Maltepe'ye kadar gitmiştir.

Mustafa Kemal, komutan susar susmaz söze karıştı:

– Mehmed Emin Efendi, şu şekilde emir verdim: Şimdi size düşen bu kaçaklara lanet etmek değil, onları tekrar toplamak, muharebeye sevk etmektir. Toplayabildiğiniz kaçakları, On Dokuzuncu Tümen'in

ihtiyatı olarak görevlendireceğim. Bunun için derhâl tabancanızı çıkarınız. Maiyetinizde ve temasınızda bulunan zabıtlere aynı selahiyeti verdiğimi tebliğ ediniz. Kaçanları, yani bundan sonra kaçanları, vurunuz.

– Emriniz alınmıştır komutanım!

– Bu alayın askerleri, tecrübeli erleri yaşlı bulunarak değiştirilmemiş olsalardı, Sekizinci Tümen de Tekirdağ’dan yersiz bir kararla, Dördüncü Ordunun emrine Sina cephesine gönderilmeseydi, yeni kurulan tümenleri olgunlaştıktan sonra savaşa soksaydık, herhâlde biz bu düşmanı Arıburnu’ndan denize dökerdik Binbaşı Emin Efendi, o yüzden çok üzgünüm.

Elli Yedinci Alay’ın Conkbayırı ve Su Yatağı çizgisinde, İki Yüz Altmış Bir Rakımlı Tepede düşmanın sol tarafına saldırması ve Yirmi Yedinci Alayın da, Merkez Tepe çizgisinde geniş bir açıdan üzerlerine yüklenmeleri, düşmanlarını çekilmek zorunda bıraktı.

Elli Yedinci Alay’ın askerleri; diğer bütün askerler gibi, asker değil birer devdi, sanki. Yüz Seksen Rakımlı Tepe’yi geri almak için çarpışırken çok kayıp verdiler. Cesarettepe ve Serçe Tepe’ye ilerlediler. Bu ilerleme sırasında, karşı taarruza geçen Anzaklarla çok yakın savaştılar.

– Cesarettepe’yi almak cesaretimizi arttırdı. Şimdi deniz tarafına Serçe Tepe’ye gidiyoruz, dayanın aslanlarım! Hüseyin Avni Bey Elli Yedinci Alay’ın eriyen askerlerine böyle haykırıyordu.

Bu şevkle o tepede çarpışmaya başladılar. Sonra da

Conkbayırı ve Suyatağı hattında, düşmanı sol tarafından vurmak için çalıştılar.

Birinci siperdekiler düşüp ölüyorlardı, arkalarında bekleyenler hemen yerlerine geçiyorlardı. Onlar da kesin olarak öleceklerini bildikleri halde hiç tereddüt göstermiyorlardı.

Bölükler de çok şehit vermişler, ele geçirilen her tepenin eteklerinde ve zirvesinde yüzlerce askeri top-rağa bırakmışlardı. Alayın sayısı da erimiş, iyice azalmıştı.

Conkbayırı ve Suyatağı hattına ilerlerken sağ kalkanların takati kalmamıştı. Seyrek sepelek kalan alayın alay denilecek hâli yoktu. En öndeki sancaktar, elindeki alay sancağına sıkı sıkı yapışmıştı.

Başkomutan Liman Von Sanders, Bolayır sırtlarında düşman gemilerini gözetledi boş yere. Onların başkomutanı da amiral gemilerindeydi. Oysa cephenin içinde askerle iç içe olmak, o cepheden o cepheye at üstünde koşarak yetişmek, moral gücünü yükseltir ve şevk verirdi askere. Her iki komutan da bu yolu tercih etselerdi, durumları çok farklı olurdu.

Bu tümenin asıl yükünü ve ağırlığını çeken Yirmi Yedinci ve Elli Yedinci Alaylardı. Bir askerin yapabileceğinin kat be kat üzerinde fedakârlık ve kahramanlık gösterdikleri için; Üçüncü Kolordu Komutanı Esad Paşa, Harbiye Nezareti'ne teklif yaparak, Mustafa Kemal ve kahramanlığı belirlenen komutanların madalya ve bir üst rütbe ile ödüllendirilmelerini sağladı.

Bir gece önceden yorgun olan Anzak kuvvetlerinin üzerine saldırılacaktı, ancak geceden beri yeni, taze kuvvetlerle öndeki hatlarını kuvvetlendiriyorlardı.

İyice durum belirlemek, askerini boşu boşuna ve göz göre göre kırdırmak istemiyordu Mustafa Kemal. Sayıca çok üstün olan düşmanın süngü taktığını gördü. Askerlerine:

– Aradaki mesafeyi açınız, yani geri çekiliniz, emrini verdi.

Yanındaki subay:

– Neden saldırmıyoruz efendim, saldıralım.

– Benim de niyetim, bunları kuvvetlenmeden denize sürmektir. Ancak görüyorsunuz, karşımızdaki düşman şu anda, beş İngiliz Tugayından ibarettir. Oysa dün verdiğimiz kayıplar malûmdur. Sayıları erimiş olan askerimi daha da eritemem. Gece saldırısı ve hücumu yapmayı düşünüyorum.

On Dokuzuncu Tümen Kumandanı Mustafa Kemal, Kolordu'dan takkiye istedi. Kumkale'deki On Beşinci Kolordu'dan oluşturulan Otuz Üçüncü ve Altmış Altıncı Alaylar verildi kendisine. On Dokuzuncu Tümen artık altı alaylı bir tümen, âdeta kolordu olmuştu: Yirmi Yedinci Alay, Otuz Üçüncü Alay, Elli Yedinci Alay, Altmış Altıncı Alay, Yetmiş İkinci Alay, Yetmiş Yedinci Alay...

Tek amacı bu kuvvetlerle düşmanı, daha da kuvvetlenmeden denize dökmektir. Karar verdiği gece taarruzu için, saat 21.00'de askerlerine taarruz emri verdi.

Dolunay olduđu zaman yapılan gece taarruzları daha rahat gerçekleřtiriliyor, alçak sűrűnen, siperden sipere atlayan askerler çok sıkıntı ekmiyorlardı. Karanlık gecelerde, dikenler, çalı ırpılar, yűzlerini, ellerini kanatıyor, incecik, asker kıyafetlerini delerek, oralarına buralarına batıyordu. Bu çok ince bir ayrıntıydı aslında. űnkű onlar gűzlerini karřı siperlere diktikleri anda uyuřmuř vaziyette, hiçbir Őeyin farkında olmuyorlardı. Ellerinin kollarının kanadıđını da, mola verdiklerinde gűrűyorlar, acılarını o zaman hissediyor, sonradan farkında oluyorlardı.

Nemrut'un Sineği

Fuzuli; koltuğunun altında Harp Mecmuası ve içinde cepheye gidememenin hırsıyla sırasında oturan Mehmed Salih'in yanına yaklaştı:

– Ne düşünüyorsun arkadaşım. Binin yarısı beş yüz, o da bizde yok. Üzülmesi icap eden iki kişi varsa biri benim, biri de Ferhat Şükrü. Ben her zaman söylüyorum size. Bugün değilse yarın, ama mutlaka gideceksiniz o mübarek cepheye hayıflanmayın. Ben ne yapayım, biz ne yapalım. Benim gibi bir topal, cephenin yüzünü uzaktan bile göremez, ancak muhayyilesi güçlüyse tasavvur edebilir. Yoksa rüyalarını bekler. Üzölüp kederlenme Mehmed Salih, ben o şanlı asker kıyafetlerini sırtına geçirmek lutfuna bile eremem.

Bunları söyledikten sonra hüngür hüngür ağlamaya başlayan Fuzuli, cebinden mendilini çıkarmaya çalışırken, Mehmed Salih ona dikkatlice baktı ve:

– Bak sevgili arkadaşım, Nemrut'un hikâyesini bilirsin, ama ben yine de senin bu ümitsizliğini bir nebze de olsa yok etmek ve seni ferahlatmak için anlatacağım:

Nemrut bir gece rüyasında; parlak bir yıldızın doğduğunu görür. O kadar ki yıldızın parlaklığı, ayı ve

güneşi de bastırmaktadır. Bu rüyasını kâhinlere yorumlatır. Onlar da; ‘Bu yıl doğacak erkek çocuklardan biri, senin halkının dinini değiştirecektir ve senin ölümün de onun elinden olacaktır.’ derler. Bunun üzerine, o yıl doğan erkek çocukların hepsini öldürtür Nemrut. Hazreti İbrahim’i doğuracak olan annesi, yakınlardaki bir mağaraya gider ve orada doğum yapar. Oğlunu da mağarada bırakır, ara sıra gelerek onu emzirir ve besler. Yaşıtlarından daha çabuk ve hızla büyüdüğü için, o yıl doğan çocuklara benzemez, annesi de onu mağaradan çıkartır.

Kısa zamanda gelişip büyüyen ve Peygamberlikle taçlandırılan İbrahim; putlara tapan halkı, hak dine davet eder. Bunun üzerine Nemrut, Hazreti İbrahim’i huzuruna çağırır.

Hazreti İbrahim kendisine:

– Benim Rabbim, öldüren ve diriltendir, der.

Nemrut da hapisshaneden iki mahkûm çağırır. Birini öldürtür, diğerini serbest bırakır.

– Gördün mü, ben de hem öldürdüm, hem de dirilttim, der.

Hazreti İbrahim:

“Benim Rabb’im, güneşi doğu tarafından doğdurur. Haydi, sen de batı tarafından doğdur.” der.

İçinden çıkamayacağı bir istekle karşılaşan Nemrut:

– Bunu ateşe atın, emrini verir.

Yakılan çok büyük bir ateşe mancınıklarla atılan Hazreti İbrahim için melekler harekete geçer.

– Ya Rabb’imiz, bütün insanlar arasında, senin birliğine inanan sadece İbrahim’dir. Sana ibadet eden İbrahim’i yakmak istiyorlar. İzin ver de ona yardım edelim, derler.

Allah’ın yardımıyla alevler soğur ve Hazreti İbrahim ateşten kurtulur.

Hazreti İbrahim’i ateşin yakmadığını görünce serbest bırakır Nemrut.

Allah; Nemrut’a bir kul olduğunu bildirmek için, en aciz mahlûklardan sivrisinekleri kendisine gönderir. Nemrut sivrisineklerle baş etmek için, ordusuyla yola çıkar. Fakat sivrisinekler, askerlerin, ağzına, burnuna girerek onları canlarından bezdirirler. Sonunda ordu yenilir. Nemrut da sineklerden kaçır, kendisini bir odaya atar ve kapıyı sıkı sıkı kapatır.

Bir topal sivrisinek, Allah’a yalvararak:

– Yarabbi; ben topallığım yüzünden gazaya yetişemedim. Bana yardım et, deyince, Yüce Allah’tan ona bir ilham gelir:

– Ben de seni Nemrut’un helâkine memur ettim, git onu bul.

Topal sivrisinek doğruca Nemrut’un bulunduğu odanın kapısına gider ve kapının kapalı olduğunu görür, ama emri, yerlerin ve göklerin ve de arasındakilerin Yaraticısı ve sahibi, Allah Zülcelal Hazretleri vermiştir, kolaylığını da o gösterir. Anahtar deliğinden giren sineği gören Nemrut bir süre onunla boğuşur, baş edemeyeceğini ve yakalayamayacağını anlayınca yorgun düşer ve uyur.

Topal sivrisinek de o uyuyunca, burun deliğinden girer ve doğruca beynine yerleşerek kemirmeye başlar.

Az sonra şiddetli bir baş ağrısıyla uyanan Nemrut deliye döner. Zira başının uğuldamasına ve ağrısına tahammül edemeyecek vaziyettedir. Ne yaptıysa bu ağrıdan ve uğultudan kurtulamaz. Ülkesindeki herkes, başının ağrısını gidermek için seferber olur ama nafiye...

En sonunda keçeden bir topuz yapılır ve bununla, Nemrut'un başına başına vurulmasına karar verilir. Keçeden topuzun biri iner, biri kalkar başından. Kısa bir süre sonra baş ağrısı geçer. Çünkü Nemrut'un başı topuz darbelerine dayanamamış ve parçalanmıştır. İçinden serçe kadar büyük bir sivrisinek çıkar ve uçar gider.

İşte Rabbi ve Hazreti İbrahim'le alay eden Nemrut, bir topal sinekle başa çıkamamış ve sonunu feci bir şekilde kendisi hazırlamıştır.

Can arkadaşım, ben sana ve Ferhat Şükrü'ye sabredin, bekleyin diyorum. Yaratan; bizim aciz, sakat, beceremez dediğimiz yarattıklarına öyle büyük güçler veriyor ki sağlam ve sağlıklı dediğimiz nice insan, nice canlı onların yaptıklarını beceremiyor. Asi olma ve sabrederek bekle. Sabrın büyük bir güç ve meziyet olduğunu ve insanları olgunlaştırdığını biliyorsun. Allah izin verirse ben bu savaşta, size de bir vazife verilmesini sağlayacağım. Belki bizden önce siz gidersiniz belli mi olur:

Felek ehl-i dili şad eder ama neden sonra. O sonrayı

bekle. Şu an benim de durumum senden farklı değil, biz gittik de sen mi kaldın, siz mi kaldınız Fuzuli, bırak Allahasen...

Mehmed Salih bunları anlatırken, Fuzuli'nin gözyaşları daha da artmış, Rabbim bana ve Ferhat Şükrü'ye de böyle mertebeler nasip eder mi ki diye dalmış gitmiş, hıçkırıklarına hâkim olamamıştı.

– Şimdi gözyaşlarımı sil ve bekle, bir daha da sızlanma bunun için, zira artık isyan sınıfına girer söylediklerin maazallah.

Aile Saadeti

İçinde sızlayan derdi yeniden depreşen Mehmed Salih; o gün yine, okuldan çıktıktan sonra Ömer'le birlikte evlerine gittiler. Akşamüstü, Hafız dedesi ve ninesi onlara gelmiş, gençlerin dönmelerini bekliyorlardı.

Her iki genç de sabırsızlanıyordu bugünkü haberdan sonra. Çimentepe, Arıburnu, Seddülbahir neresi olursa olsun, yeter ki onlar da cephede olsaydılar, buralarda boynu bükük kalmasaydılar.

İstanbul hastaneleri yavaş yavaş yaralılarla dolmaya başladığına göre, orduya yeni askerler almanın, ihtiyatları gönüllülerle tamamlamanın zamanı da geliyordu aslında.

Üstlerini başlarını değiştirdikten sonra, misafir odasına ninesinin ve dedesinin yanına girdiler. Büyük bir hürmetle ellerini öptüler.

– Dedeciğim ve nineciğim hoş gelmiş, sefalar getirmişsiniz. Sizleri çok göresimiz gelmişti, ayaklarınıza sağlık. Derslerimizin ağırlığı yüzünden biz gelemedik. İşte gördüğünüz gibi eve bu saatlerde geliyoruz. Vaktimizin çoğu yollarda geçiyor. Bizi bağışlayın ne olur. Küçüklerin büyüklerini ziyaret etmesi icap eder, bunun idrakindeyim, ama inanın ki bir türlü olmadı.

Bunları söyleyen Mehmed Salih, çok özlediği nine-
sinin boynuna sarılarak yanına oturdu.

Dedesı de çok özlemiş olmalı ki lafı Mehmed
Salih'in ağzından aldı:

– Mehmed'im benim, Ömer'im, Hüsnü'm benim,
biz de sizi çok özledik. Vazifemi geçici de olsa dev-
redecek, yerime kalacak kimse olmadığı için, biz de
gelememiştik. O yüzden bu sefer araya hasretlik gir-
di. Allah başka keder ve üzüntü vermesin, nasıl olsa
görüşülür.

İçeri giren babası Şerafeddin Bey ve annesi Gül-
zade Hanım'la birlikte aile fertlerinin tamamı misafir
odasında toplanmışlardı. Bu tablo içinde, mutfakta
akşam yemeği hazırlıklarına başlayan Didar yoktu sa-
dece.

Ömer'in içi bir hoş oldu. Çoktan toprak olan ba-
bası, annesi ve Balkan Savaşı'nda şehit düşen ağabeyi
geldi aklına, hüznü kapladığı için dolan çakır gözle-
rini, bakışlarını, Hüsnü'nün üzerinde yoğunlaştırdı.
Direği sızlayan burnunu bir iki defa çekti.

Şerafeddin Efendi, Ömer'in gariplik çektiğini an-
ladığı için, konuyu dağıtmak istedi:

– Bugünkü derslerde neler yaptınız gençler, yeni
bilgiler öğrendiniz, yeni konular işlediniz mi?

Bu soru Mehmed Salih'e yıllardan beri, muntaza-
man, her akşam sorulan bir soruydu. Mehmed Salih
bu soruya alıştıktı. O yüzden, babasına günlük rapo-
runu vermeye hazırđı.

Ömer de bu eve geldiğinden beri Şerafeddin

Amcasının huyunu öğrenmiş, evin düzenine o da alışmıştı. Önce Ömer anlatıyor, sonra da Mehmed Salih bahsediyordu günlük derslerinden, ama biraz önceki soru, yüreği şişen Ömer'i rahatlatmak, konuyu değiştirmek için sorulmuştu. Bunu hepsi biliyordu. Öyle de olsa, büyüğünün sorusuna cevap vermeliydi Ömer:

– Bugün yeni bir şeyler öğrenmedik, vaktimiz eski konularımızın tekrarıyla geçti efendim. İlgilendiğiniz için teşekkür ederim.

Çenesi titreyerek sadece bunları söyleyebildi Ömer. Çünkü bu sıcak aile tablosu, onu çok etkilemişti. Okulunu bitirip en kısa zamanda bir işe girecek ve o da evlenip çoluk çocuğa karışacak, kalabalık bir aile oluşturacaktı. Aklından, içinden geçenler hep bunlardı. Hele hele bu yuvayı, öteden beri çok beğendiği Didar'la kurarsa mutluluğu iki katına çıkacaktı. Annesi hayattayken de var olan bu düşünceleri, onu kaybettikten ve Hüsnü'yle iki başına kaldıktan sonra daha da netleşmişti. Didar da onunla yalnız kaldığında gözlerini ondan kaçırıyor ve buldukları odayı terk ediyordu. Demek ki o da ona karşı bir şeyler hissediyordu.

İşte böyle bir anda; aile meclisi toplandığı bir anda onu ailesinden isteyiversem de aklımdan geçen düşünceleri onlar da bilseler diye düşündü. Tabi bunu yapması için dört beş ay zamana ihtiyacı vardı. Önce okulunu bitirmeliydi, ardından iş bulmalıydı, sonra da yerleşeceği bir ev. Burada başkalarının üzerinde daha ne kadar kalabilirdi. Kendilerine çok iyi davranıyorlar ve kendi çocuklarından ayırmıyorlardı, ama

tahammülün de bir sınırı vardı. İnsanları bezdirmenin, daha fazla rahatsız etmenin manası yoktu.

– Sen anlat bakalım Mehmed Salih, ne var ne yok, keyifler nasıl, haberler nasıl?

– Ömer’in dediği gibi sevgili pederim, derslerde kayda değer bir şey yok. Harp Mecmuası’nın yeni sayısı meşgul etti bizi bugün. Çimentepe’de şehit düşen altı gence ağladık bugün mektepçe. Hem ağladık, hem takdir ettik İngiliz siperlerini ele geçiren altı genci...

– Evet, Mecmuayı ben de gördüm, okudum ve iftihar ettim askerlerimizle. Analar ne yiğitler doğuruyorlar dedim. Böyle gençlerimiz olduğu sürece de bu memleketin sırtı yere gelmez, bu vatan zaptedilemez diye düşündüm.

– İyi diyorsunuz, ben de size bunu soracaktım, hem size, hem dedeme, bu memleketin hâli ne olacak, siz ümitvar mısınız?

Dedesi de babası da birbirlerine bakiştılar, önce kim konuşacak diye. Büyüğü olduğu için Şerafeddin Bey sözü babasına verdi:

– Buyurunuz babacığım, söz sizindir.

– Muhterem gençler, bir kere önce şunu söyleyeyim; dinimizde, yılgınlığa, bezginliğe, bedbinliğe, yeise yer yoktur. Her sıkıntılı vaziyette çalışmak ve o sıkıntı nereden geliyorsa onu meydana getiren sebepleri ortadan kaldırmak icap eder. Elimizden gelen çaba ve gayreti gösterdikten sonra da beklemek ve tevekkül etmek gerekiyor.

Memleketin hal-i pür melaline, yani içler acısı

hâline gelince, üzülmekte haklısınız. Bu duruma ben de, nineniz de, bu vatan üzerinde yaşayan ve vatanını seven herkes çok üzülmüyor, üzülmeli de. Lakin bedbin olmamalı. Türk ordusunun Çanakkale Cephesi'nde; İngiltere ve Fransa'ya, doğu cephesinde Rusya'ya, güney cephesinde yine İngiltere'ye karşı savaştığı bir sırada, Ermeniler bu cephelerin ortasında tehdit unsuru olarak ortaya çıktılar. Türkiye'ye karşı savaş başlattılar. İki ay önce Zeytun kasabamızı ele geçirdiler biliyorsunuz, Müslüman ahaliyi de öldürdüler.

Türk ordusundan kaçan, asker kaçağı otuz bin Ermeni örgütlenmişler. Sivas valisi, Dahiliye Nezaretine çektiği bir telgrafla bildirmiş bunu. Bu kaçakların on beş bini Rus ordusuna katılmış, diğer on beş bini Türk ordusuna arkadan saldırmak için bekliyor.

Askerimiz cephelerde olduğu için, korumasız kalan Türk halkını öldürmektedirler, ama bu günler de geçecektir inşallah. Öncelikle Çanakkale'de zafer kazanmamız lazımdır. Hükümet Ermeniler için bir çözüm yolu düşünecektir mutlaka. Herkes üzerine düşen vazifesini noksansız ve kusursuz yaparsa memlekette mesele olmaz.

Siz derslerinize çok güzel çalışacaksınız. Ben vazılarımı doğru ve güzel vereceğim, imamlık vazifemi yerine getireceğim. Valideniz evin içindeki işlerini tam yapacak, askerler cephenin hakkını verecekler, idarecilerimizin yüreğinden vatan sevgisi noksan olmayacak, yaptıkları her şeyde memleketin âli menfaatlerini gözetecek, zenginler fakirleri kollayacaklar. Bu bir zincirin halkaları gibidir. Halkalar sağlam

olmalıdır, halkalardan biri zayıf ve çürük olursa zincir kolay kopar. Ülkeler de kolayca başkalarının avı oluverirler. Dört bir yanımızı saran düşmanlarımız bunu beklemektedirler. Böyle zamanlarda daha çok birbirimizle kenetlenmeli, bizi biz yapan, millî ve manevi değerlerimize sahip çıkmalıyız.

Şehit olan gençlerimize gelince, ne mutlu onlara ki en yüce mertebeye ulaşmışlar. Müslümanlar şehitlere imrenirler; çünkü şehitler ölü sayılmazlar, biz bunun farkında değilsek bile diridirler, Allah katında rızıklanmaktadırlar. Allah yolunda savaşıp, düşmanla çarpışırken kanlarını akıtanlar; kıyamet günü saba yeli gibi eserek gelecekler, hesap vermekten de ayrı tutulacaklardır. Ateş de onları yakıp azap etmeyecektir. Müteessir olmayınız, feraha ve felaha kavuşacağımız günler gelecektir, ben inanıyorum, siz de bütün kalbinizle inanın.”

Dedeniz çok güzel izah etti her şeyi. Doğuda; Van, Bitlis, Subatan’da, erkekleri savaşta olan zavallı, savunmasız kadın ve genç kızlarımıza çeşitli tacizlerde bulunan Ermeniler, yaşlı, çocuk ve kadınlardan meydana gelen binlerce insanımızı öldürmüşlerdir. Ayaklanarak Van’da bir Ermeni devleti kurmak cüretini göstermişlerdir. Bunun üzerine yapılan aramalarda; Erzurum, Antep, Urfa, Mamüret-ül Aziz, Diyarbakır, Trabzon ve daha birçok şehirde binlerce silah ele geçirilmiştir. Bu silahlar Ermeni halkın evinde bulunmuştur. Memleketimiz içinde bulunduğu durum çok ciddi tehlikelere gebe. Askerimizin birkaç ayrı cephede yaptığı savaş yetmezmiş gibi, bir de içeride

Ermeniler... Ama bilirsiniz, kurt puslu havayı sever. Biz bu açmazdan, sizler gibi vatansever gençlerle çıkarız. Biliyorum içiniz içinize sığmıyor, cepheye gitmek için can atıyorsunuz. Sultani talebelerini askere almayan kanun var biliyorsunuz, ama asker telefâtımız çok olmaya başladığı ve cephelerde yakın dövüş hüküm sürdüğü için, Sultani gönüllülerinin de cepheye davet edilmeleri yakındır.

Memleketin ahvali özetlenmiş, şehitlerden bahsedilmişti. Bu insan kıyan savaşta, şehit vermeyen aile yok gibiydi. Onlar da yakın akrabalarından Çanakale şehidi olan, Mülazım-ı sani Mehmed Halid Efendi'yi hatırladılar, içlerini çektiler, yalnız kalan çoluk çocuğunu, bir kez daha gözlerinin önüne getirdiler.

– Bütün büyüklerim buradayken ben hepinizden, gönüllü yazılmak için izin istiyorum. Eğer ki bu müsaademi verirsiniz, mümkün olan ilk fırsatta kullanmak istiyorum.

İzin isteyen Mehmed Salih'in arkasından, Ömer de sıraya girdi. Ne de olsa aylardır, kapılarında ekmeklerini yemiş, evlerinde sığınmış, onları; anne, baba ve dede bilmişti.

– Efendim, ben de aynı düşüncede olduğumu bildirmek isterim. Uygun olan en kısa zamanda ben de gönüllü yazılmak isterim. Sürüden ayrılmak istemem. Zira bütün İstanbul Sultanisi talebeleri fırsat kollamaktadırlar. Acil bir vaziyette cepheye koşacaklar kannaatindeyim. İzninizi talep ediyorum efendim.

Aile büyükleri her an böyle bir izin isteğiyle karşılaşacaklarını biliyorlardı. Bu onlar için sürpriz

olmadığından şaşırmadılar. Buna benzer konuşmalar ve helalleşmeler, vatanın dört bir yanındaki evlerde yapılıyordu. Şimdi sıra onların evindeydi.

Ömer; az önce zihninden geçen yuva kurma ve evlilik hayallerinin, bu kararla suya düşeceğini düşündü. Bir an için kederlendi. “Hiç olmazsa evlendikten sonra gideydim askere, belki çocuklarım olurdu. Şehit düşecek olursam, onlar da, benden bir yadigâr kalırdı eşime ve sevdiğime.” dedi içinden. Geride bırakacağı gözü yaşlı eşi Didar’ı, küçücük oğlunu ya da kızını hayal etti.” Evlenmeden gitsem, soyumuz, nesbimiz kurur, geride bir iz kalmaz benden de sülalemizden de. Evlenerek gitsem, acılı bir aile bırakırım arkamda. Ya öyle ya da böyle... Demek ki her nimetin bir külfeti oluyor. Alnımıza ne yazıldıysa o olacaktır, beklemekten gayrisi da yalandır.” Aklındaki bu karmakarışık düşüncelerle, aile büyüklerinin vereceği kararları beklemeye başladı.

Mehmed Salih’in zihninden geçenler de; “Böylesine mukaddes ve ulvi bir vazife için istediğim izne hayır diyeceklerini sanmıyorum, ama anne ya da baba olmadığım için, ne düşüneceklerini bilemem. Ancak bu vesileyle aradan çıktı bu konu da, bir fırsatını kolayıp duruyordum zaten.” şeklindeydi.

Evin tek oğluydu Mehmed Salih. O giderse ocağımızı tüttürecek başka erkek çocuğumuz yok demedi Şerafeddin Efendi de anne Gülzade Hanımefendi de. Hele hele Hafız dede ve ninenin akıllarının ucundan bile geçmedi bu düşünce. Çünkü vatan denilen yüce varlık; din, anne, baba, evlat gibi mukaddes değerlerin

arasında yer alıyordu. Üstelik de anne, baba ve evlat sevgisinin de önünde yer alıyordu. Çünkü insanlar, bu sevdiklerini geride bırakarak, onu kurtarmaya hiç çekinmeden, gözlerini kırpmadan gidebiliyorlardı.

Kısa bir sessizlikten sonra sözü yine Hafız dede aldı:

– Aah canlarım, bize ne mutlu ki böyle yürekli gençlere sahibiz. Elin İngiliz’ini, Fransız’ını, Avustralyalı-sını ite kaka cepheye sürüyorlar. Hepsinin korkudan dilleri tutulacak neredeyse. Cepheye gider de, şehit ya da gazi olursanız, yüce mertebeler sizleri beklemektedir. Yeri gelmişken ben size bununla ilgili bir şey anlatmak isterim:

Dünyada savaşp şehit olanlar, öyle bir gelişle geleceklerdir ki kıyamette; hepsi de kahraman görünüşlü, heybetli, dimdik dururken, Maşher halkı onları bu halde gördükleri zaman sorarlar:

– Ya Rabbi, bunlar kimler ola ki derler:

Kendilerine şu cevap gelir:

“BUNLAR ŞEHİTLERDİR, ALLAH YOLUNDA SAVAŞIRKEN KANLARINI AKITMIŞLARDIR.”

İşte gençler, böylesine mübarek bir vazife için, izin vermemek ne haddimize, sıranız gelince varın gidin, yolunuz açık, gazanız mübarek olsun. Bize ancak böyle demek yakışır. Bu vesileyle belki bizler de onun rızasını kazanırız.

Şerafeddin Efendi de bir iki cümle eklemek istedi bu sözlere:

– Böylesine mühim bir görev için izin almaya bile lüzum yoktur. Bizler; büyüklerini çığnemeyen,

onların hatır ve gönüllerini kırmayan asil bir milletin geliyoruz. Mayamız sağlam bizim. Bunun âdabına uygun olan tarzı budur. İkinize de teşekkür ederim bu nezaketiniz için.

Yemekten sonra ninesiyle mutfakta bulaşıkları toparlayan Didar, ona:

– Nineciğim, sen dedemle evlendiğinde kaç yaşındaydın, diye sordu:

Durup dururken sorulan bu soru, oturduğu yerde Didar'ın yıkadığı bulaşıkları kurulayan ninesinin zihnini karıştırdı, Didar'a belli etmedi:

– Hımm, bir düşüneyim bakayım, deden on altınsındaydı, onu çok iyi biliyorum. Çünkü her zaman, ben seni on altımda aldım der durur. Diline pelesenk ettiği bu cümle de zihnimde çivi gibi çakılmıştır. Ben ona vardığımda, ondan küçüktüm, bir iki yaş küçüktüm, yeni yeni genç kız oluyordum. Herhâlde on dördümdeydim.

– Yani benden küçükmüşsün nineciğim. Ben şimdi on beşimdeyim.

– La havle vela... Durup dururken şimdi niye sordun ki bunu sen, cimcime.

– Hiç öylesine sordum, merak ettim de. Peki nasıl evlendiniz, düğününüz nerede oldu?

– Ne düğünü be kızım, dedende ne de rahmetli kayınpederimde para yoktu ki düğün yapsınlar. Öyle küçük bir merasim yapıldı, şeker şerbet derken düğün aradan çıkmış oldu. Yaşım küçük diye rahmetli babam da annem de önceleri vermek istemediler, sonradan razı oldular.

– Vermek istemedikleri zaman kaçmayı düşünmedin mi?

– Yok öyle şey. Bizim inancımızda annenin babanın rızası alınmadan izdivaç yapılır mı, yuva kurulur mu? Yuvanın temeli sağlam olmalı. İzdivaç çok ciddi bir hadisedir, gönül işidir, lakin sadece gönlün istikametinde hareket edilmeyecek bir iştir.

– Hiç kaçan olmaz mıydı?

– Olmaz mı, bizim komşumuzun kızı Neriman vardı. O alıp bohçasını, gece yarısı herkes uykudayken kaçmış, evlenmişti.

– Ailesi kızmadı mı kaçtığın için?

– Hem de çok kızdılar, rahmetli babası Kalender Amca hadiseyi duyunca az kalsın sekte-i kalpten gidiyordu. Neriman çok pişman oldu tabi, barışmak için çok dil döktü, çok yalvardı kendilerine. Neden sonra bir bayram günü kızlarını geri çevirmediler. Bayramlar, küsler için bir barışma vesilesidir biliyosun. Lakin kırılan vazo bir daha yapışmıyor, yapışsa da eskisi gibi olmuyor. Sen bu hususlarla uğraşmayı bırak da hafızlığını tamamla. Bak bu parmağımdaki yüzüğü hediye edeceğim sana o zaman.

Annesi içeri girdiğinde bu koyu muhabbet de son bulmuştu. Bembeyaz tülbindinin iki ucunu başının üstüne atarak, boynunu havalandırmak isteyen Gülzade Hanım:

– Didar, dedene ve babana sor bakalım, ıhlamur mu içecekler, kahve mi yapalım? Siz ne istersiniz hanımanneçğim?

Yıkanmış ve kurulanmış tabakları, duvarda asılı tahta tabaklığa yerleştirmeye çalışan Didar, misafir odasına gitmek için dışarı çıktı.

Hanımmannesine:

– Kahve isterseniz, sizin kahvenizi ben yapayım valideciğim, ne dersiniz, diye sorarak yanına oturdu Gülzade Hanım.

Biraz duraklayan nine, aslında, az önceki konuşmadan bahsedip bahsetmemeyi geçiriyordu zihninden. Çünkü ateş olmayan yerden duman tütmezdi. Gelin Hanım'ın da kulağını bu konuda bükmek gerekiyordu. Allah muhafaza, Didar da bohçasını kapıp kaçırmasın. Az da olsa çıtlatmakta fayda vardı, bunun vebalini taşıyamazdı sonra omuzlarında. Eğer gönlünde biri varsa düğün dernekle baş göz etmek vazifeleriydi. Çünkü ona göre kız çocukları evlendirilmekte acele edilmeliydi.

Oturduğu yerde bir iki kıvılcıdı durdu nine. Bu tedirgin hâlimden, bir şey söylemek istediğini anlayan Gülzade Hanım:

– Bir isteğiniz mi var efendim, dedi.

– Evladım, az önce Didar'la muhabbet ederken, benim Hafız Babanla kaç yaşında evlendiğimizi sordu. Evlilik lafını ağzına almaya başlamış. Bu bir şeylerin işaretidir bence. İnsanların zikrettiği hususlar, zihinlerinde yer eden hususlardır. Etrafta bu kızın beğendiği bir genç mi vardır, düşün bakalım, durup dururken bu lafı etmez insan.

Gülzade Hanım olduğu yerde kalakaldı, eli kolu

tutmaz oldu, kanadının bir tarafını kırılmış gibi hissetti, diğer kanadını az önce askere gideceğini söyleyen Mehmed Salih kırmıştı, kalp atışları hızlandı. Kızı büyümüş müydü? Oysa onun gözünde hâlâ çocuk, küçücük bir kızdı. Daha dün doğmuş, kırkı çıkmış, dış çıkarmış, yürümeye başlamıştı. Okulunu da yeni bitirmişti. Kendisine göre; evlilik lafını etmek için, daha çok zamana ihtiyaç vardı. Ne diyeceğini bilemedi. Sadece:

– Daha dikkatli inceler ve araştırırız efendim, diyebildi.

Hepsi ıhlamur içmek istediğinden kahve yapılmadı. Limonlu sapsarı ıhlamur bardakları, çifter çifter dolduruldu, boşaltıldılar. Yatsı namazını eda ettikten biraz sonra da, odalarına çekildiler ve yattılar.

Yatak odalarında, ninenin söylediklerini ölçüp biçen Şerafeddin Efendi ve Gülzade Hanım:

– Biz bunu, Ömer’i evimize almakla kendimiz yaptık. Eğer bu gençler birbirlerine bir şeyler hissediyorsa bizim yüzümüzdedir. Yapılacak bir şey yok. Bunu tasdik etmek vazifemizdir. Hem Ömer de terbiyeli bir gençtir, kaç aydır bizlere hürmette kusur etmedi, ondan iyisini mi bulacağız, kısmetse olur ne yapalım. Hâdisenin açığa çıkmasını, Ömer’in bu hususu dilendirmesini bekleyelim, kararını aldılar ve içlerinin bir hoş olduğunu hissederek uykuya geçtiler.

Yataklarında, aynı şeylerden söz eden Hafız dede ve nine de:

– Ateşle barut yan yana durmaz. En münasibi bizim evimizde kalmalarıydı Ömer’le Hüsnü’nün. Lakin

olacakla, öleceğe çare bulunmazmış. Demek ki biz bunları yaşayacakmışız. Hayırlısı olsun, nasipse olur, nasip değilse de ne kadar çırpınsak boşuna, iki cihan bir araya gelse olmaz. Bu kadar basit bir husustur bu. Haydi Allah rahatlık versin, gün ola harman dola, diyerek, büyük bir tevekkülle uykuya geçtiler.

Yemek sırasında, bir defa kaçamak bakabildiği Didar'ın gözlerinde çok değişik manalar bulan Ömer, bu gece uyuyamıyordu.

“İşte böyle bir ailenin damadı olmayı hayal etmişim hep, kalabalık ve irfan sahibi. İnşallah, onlar da beni kendilerine layık görürler de içlerine kabul ederler, ama ölsem de, bu hususu Mehmed Salih'e açmam. Kimleri aracı koyar da söyletirim bilmiyorum, Rabb'im yardımcım olur inşallah.”

Hafız dedeler geldiğinde çok mutlu oluyordu Hüs-nü. Çünkü dede onunla hususi olarak ilgileniyor ve şefkat gösteriyordu. O da sevildiğini anlıyor ve dedenin koltuğunun altındaki koruyucu mekâna sığışmaya çalışıyordu. Bu akşam yine sevgi sarhoşluğuyla ruhu ykanmıştı. Gündüz de tenekeler dolusu su taşıdığından, bedeni yorulmuştu. O yüzden; yatağa girer girmez uyumuş, çoktan rüya görmeye başlamıştı bile.

Osmanlı Ordusunun Gürlemesi

Fransız ordusu, Ertuğrul Koyu'na, iki tarayıcı gemi yanaştırdı önce. Koyun emniyetli olduğunu belirledikten sonra muharebe gemisini ve kömür gemisini yanaştırdı sahile. Kıyaya çıkardığı üç bölük asker kendilerini emniyete alarak ilerlemeye başladılar. Askerlerin arkasından, yük taşıyacak katırları, yiyecekleri, hastane malzemeleri ve sağlık görevlileri çıktılar. Bütün malzemeleri kıyıya sıraladılar. Acil olarak hastane çadırlarını kurdular.

Türklerin tepelerden gelen top ve tüfek ateşleri altında; hem siper kazmaya mecburdular, hem de ateşlerine karşılık vermeye. Onlar da öyle yaptılar, ama bu onları çok yordu. Yaralananlar sahildeki hastane çadırlarına indirildiler hemen. Katırlarla yukarılara, tutunabildikleri kadar yukarılara malzeme taşıdılar.

Sahildeki muharebe gemisinden dürbünüyle tepeleri gözleyen binbaşı:

– Tepelerde çok Osmanlı askeri görülmüyor, buraları kolay geçeceğiz galiba. Uçak keşiflerinde de fazla sayıda top görmedi havacılarımız.

Söylediklerine kendisi de inanmamıştı, ama şu andaki durum onu gösteriyordu. Tepelerden, uzaklardan

birkaç noktadan yapılan atışlardan başka ses seda çıkmıyordu. Bugün askerler çok yoruldu. Kıyıya çıktıkları ilk gün olduğu için heyecanlıydılar. Çünkü nasıl bir ortamla karşılaşacaklarını bilmiyorlardı. Kartırlar taşısa da onlara da taşımaları için malzeme yükü veriliyordu. Kendilerini emniyete alarak yukarılara tırmanmaları gerekiyordu. Bunun için de kazma sallamaları, siper kazmaları, küreklele çıkan toprakları siperlerin dışına atmaları... Bütün bu çalışmalar bu ilk günde yapıldı. Onun için de çok yoruldu.

Geceyi siperlerinde, sakın geçirdiler. Çok uzaklardan, başka çıkarma bölgelerinden gelen silah sesleri onları çok tedirgin etmedi, yarı uyur, yarı uyanık hâllerinde ninni gibi geldi onlara. Yarın Türkler toparlanır da tepelerine çullanır mıydılar, onu bilemiyorlardı. Çünkü bu Osmanlıların ne yapacakları hiç belli olmuyor, sağları, solları hiç anlaşılıyordu. Öldüler, yok oldular, artık bize bir şey yapamazlar dedikleri anda dirilip canlanıveriyorlar, sizi ananızdan doğduğunuza pişman ediyorlar, emdiğiniz sütü de burnunuzdan getiriyorlardı.

– Tepelerde çok Osmanlı askeri yok, buraları kolay geçeceğiz galiba. Uçak keşiflerinde de fazla sayıda top görmedi havacılarımız, dedikten sonra da aynen böyle düşünmüştü Fransız binbaşı. Hatta daha da fazlasını düşünmüştü. Çünkü kendi söylediklerine kendisi de inanmamıştı. 18 Mart'ta ne yaptılar, Düvel-i Muazzama'nın paçavrasını çıkardılar. Arkamıza bile bakamadan kaçtık buralardan, ama ben yine de bu Türkleri anlamış değilim. Orduları birçok cephede

birden savaşıyor. Gırtlaklarına kadar dış borç batağına saplanmışlar, Düyun-u Umumiye ile tepelerine bindik, her türlü işletmelerine el koyduk, yıkılmak üzereler, bir ejderha gibi tehlikeli olabiliyorlar, ama bana kalırsa yine de moralimi güçlü tutmak istiyorum ve diyorum ki; aslanlar, ölmeden önce en gür sesleriyle son bir defa daha kükrerler. Bu direniş de Osmanlı ordusunun son kükremesi ve gürlenmesidir.

Başkomutan Hamilton, Arıburnu'ndan güney bölgesine aktardığı topçu bataryalarının burada da mühim işler yapacağına inanmak istiyordu. Kıyıya bir Fransız tümeni ile bir Hint tugayı ve arkasından piyade tümeni çıkmıştı.

Arıburnu'ndan inen topçu bataryalarıyla birlikte o da Ertuğrul Koyu'nda demirleyen amirallik forsunun çekildiği, Queen Elisabeth gemisinden, dürbünüyle tepeleri gözlüyordu.

Yukarılardaki Alçitepe çalılıkları aman vermiyordu askerlerinin ilerlemeleri için. Zira öyle güzel saklıyordu ki askeri bu çalılıklar, değme siperlere taş çıkartıyorlardı. Sık sık havalanan uçakları tepelerinden geçerken ya da yine keşif amacıyla balon uçurduklarında; askerler bu çalılıkların arkasına saklanıyor, aralarına giriveriyorlardı. Büyük topları da arazinin renginde boyadıkları için, tepeden bakıldığında bir şey göremiyorlar, aşağısı, kuş uçmaz kervan geçmez bir yer gibi, raporunu veriyorlardı.

Ateş esnasında da; arkasında kimse yoktur dedikleri yerden üç beş asker silahlarını doğrultuyorlar, karşılarındaki takımın hepsinin hakkından

gelebiliyorlardı. Türk askerleri; Fransızlara, Senegallilere, Hintlilere göz açtırmıyorlar, birer ikişer hepsini yere seriyorlardı.

Binbaşı Mahmud Sabri Bey, oradan oraya koşuşturuyor, heyecanla tuttuğu atının dizginlerini çekiyor, soluk soluğa kalmış hayvanı habire mahmuzluyordu. Kumandanını yanında görmek askere cesaret aşıliyordu. Gerçi askerlerin cesarete ihtiyacı yoktu, o sadece var olan cesaretlerini iki katına çıkarıyor, güçlendiriyordu. Esad Paşa da, kıyıdan sorumlu Albay Halil Sami Beyler de savaşın içinde ve en yakından takipteydiler.

Yahya Çavuş topu topu sadece bir takım olan askerleriyle kahramanca, Ertuğrul Koyu'nu savunmaya çalışıyordu. Gözleri arkadan gelecek destek kuvvetindeydi. O destek güç gelene kadar savaşa devam etmeli, bu alayları oyalamalıydılar.

Bir siperden ötekine atlıyor, düşmanı yanıltıyorlardı. Asker varmış izlenimini vermek için; siperin dışındaki bir çalıya bez parçası takıyor, yanıbaşındaki diğer sipere atlıyorlardı. Düşman da asker var zannettikleri sipere var olan bütün mermilerini boşaltıyordu. Böylece hem onları yoruyor, hem de cephanelerini boş yere harcatarak bitirtiyorlardı.

Şarapneller pathyor, makineliler ateş kusuyorlardı. Morto Koyu'na demirlemiş olan Cornwallis ve Lord Nelson zırhlıları; Seddülbahir ve Kilitbahir'i dövüyorlardı. Bolayır ve Gelibolu'yu boş bırakmıyor, bu mermi yağmurundan ara sıra oraları da nasiplendiriyorlardı. Bu mermiler, şarapneller yüzünden; Bolayır

ve Gelibolu'da çıkan yangınları söndürmeye çalışan halk da kendilerine lanetler okuyorlardı. "Geldiğiniz gibi yüzgeri gidersiniz inşallah, tepesi aşağı gelesiceler." ilenmelerini dillerinden düşürmüyorlardı.

Hamilton keyifsizdi, umudu yoktu, fakat bu umutsuzluğunu etrafındaki komutanlarına belli etmek istemiyordu. Bugün daha baskın görünüyordu Müttefik Kuvvetleri. Türklerden epey siper almış, oralara yerleşmişler, kendi kazdıkları siperlere de aşağılardan gelen taze güçleri yerleştirmişlerdi. Üstelik daha da yukarılara doğru ilerlemiş ve orada da tutunmaya çalışmışlardı, ama bu sefer de önce hafiften başlayan; yaz yağmurudur, geçer gider, dedikleri yağmur keyiflerini, mutluluklarını yarıda bırakmıştı. Zira sonradan şiddetini arttıran yağmur, kendiliğinden, aracı-sız, ateşkes görevi görmüştü.

Etrafa bolca dikilmiş zeytin ağaçları, bunların arasında öbek öbek yer alan çam ağaçları, sedirler yüzünden bölge yağmur bulutlarına kucak açıyordu. Kara savaşlarına başladıkları günden itibaren gökyüzünün, simsiyah bulutlarını tepelerinden noksan etmediğinin farkındaydılar. Bu yağmurların çoğu da selli, afetliydi.

Maviyle yeşilin kucaklaştığı, Allah'ın yaratırken buralara oldukça cömert davrandığı, güzelliklerini esirgemediği, bolca bahşettiği tepelerden yağmur eksik olmuyordu.

Önce; büyük bir telaşla, zifir renginde, kara kara bulutlar, izin bile almadan tepelerine yerleşiyorlardı. Bu bulutlar yüzünden gökyüzü karardıktan sonra,

yağmurun müjdecisi rüzgâr çıkıyor, ardından yağmur dolu kara çarşaf, yüklerini boşaltacak yer arıyorlardı. Uygun gördükleri yerde de şimşekler ortalığı ısıtıyor, az önce zifiri karanlığa dönen etrafı aydınlatıyor, sonra da kulakları delen gök gürültüleri tepelerinde yankılanıp duruyordu. Şimşekler ve gürlemeler arasında da şır şır yağın yağmurlar, tepeleri, ağaçların en yüksekteki noktalarından başlayarak bütün dalları, yaprakları ıslatıp yıkıyordu. Şiddetini arttırarak esen rüzgâr; yeni çiçeklenmeye başlayan ağaçların, gelin gibi bezenmiş endamındaki güzelim çiçeklerini üfürerek yerlere seriyordu.

Başkomutan Hamilton, Amiral De Robeck'e dönerek:

– Bugün şansımız yaver gidecek derken, bu sefer de tabiat bize hainlik yapıyor. Ne uğursuz topraklarmış buralar...

Ertesi günü, karşı ateşlere rağmen Gözcübaba Tepesi'nin eteklerinden Harapkale'ye doğru yöneltiler. Hücuma geçen Türk birliklerini püskürtmeye çalıştılar.

Kullandığın Olsun Zenbil İçindeki Yalnız Sen Bil

Hafız dedenin yakın gözlüğü, oğlu Şerafeddin Efendi'nin evinde kalmıştı. Oysa dede gözlüksüz hiçbir şey yapamazdı. Her gün muntazaman Kur'an-ı Kerim okuyor, Sahih-i Buhari hatimleri yapıyor, bula-bildiği gazeteleri gözden geçiriyor, Mevlana'nın defalarca okuduğu Mesnevi'sini elinin altından bırakmıyor, matbuatı yakından takip ediyordu. Bütün bunları da, hafif kemerli burnunun tepesinden eksik olmayan, uçlarına ip taktığı gözlükleriyle yapıyordu.

Hafız olduğu için, ezbere bildiği Kur'an-ı Kerim'i gözlüksüz de okuyabilirdi, ama cami cemaatine de duyurduğu matbuat haberlerini, küçük kıssalar aktardığı Mesnevi'yi, Divanların ezbere söylediği bazı beyitlerinin takıldığı kısımlarına bakması için, mutlaka gözlüğüne ihtiyacı vardı. Hafız ninenin gözlük numarası kendisine uysa mesele kalmazdı. Aksi gibi o da farklı bir numara kullanıyordu. Sözün kısası bu gözlüğün Hafız dedeye ulaştırılması lazımdı.

O gün hava günlük güneşlikti, evin de çamaşır günüydü. Bahçeye kazan kurulacak, ateş yakılacak, ikişerli dört tuğlanın üzerine yerleştirilen, is tutmuş

büyük kara kazanın içinde ısınan suyla, ev halkının bütün iç çamaşırları, çarşafı yıkanacak ve de çamaşırlar, aynı kazanın içinde, üstlerinden sopayla bastıra bastıra fokur fokur kaynatılacaktı.

Kalabalık yerlere girip çıkan ev ahalsinin getirdiği mikroplar da kazanın içinde kaynarken ölecekti. Zira yoksul düşen halk arasında, bazı hastalıklar, bit, pire gibi haşaratlar görülmeye başlamıştı. Bunu yok etmenin yolu da, temizliğin birinci şartı olan, su ve sabundan geçiyordu, ama ne yazık ki sabun bulamayanlar bunu yerine getiremiyorlardı. Çünkü bazı şeyler; temel yiyecek ve temel ihtiyaç malzemeleri karaborsaya düşmüştü. Bunları istifleyip, haram para kazanan zenginler meydana gelmiş, halkın sırtından, haksız kazanç sağlamaya başlamışlardı.

Şerafeddin Efendi çalıştığı ve de belli bir çevresi olduğu için, onlar hiçbir şeyin sıkıntısını çekmiyorlardı çok şükür, ama sıkıntıda kilerin acılarını da içlerinde hissediyorlar, bu yüzden çok üzülüyorlardı.

Yıkanacak çarşafı toplamak için, Hafız dedelerin odasına giren Gülzade Hanım, rahlesinin üstünde buldu dedenin gözlüğünü. Mehmed Salih mektepten geldikten sonra bir koşuda bırakıverir, diye düşündü. Oysa o gün Ömer yalnız gelmişti eve. Mehmed Salih, işi olduğundan bir yerlere takılacağını, bu yüzden biraz gecikeceğini iletmesini söylemişti Ömer'e. Bu hâlde yapılacak tek şey, gözlüğü Ömer'in götürmesiydi.

Gülzade Hanım, Ömer'in yalnız dönüşüne biraz üzüldü.

– Niçin canınız sıkıldı teyzeciğim. Bir iki saat içinde gelir meraklanmayın.

Ömer; Mehmed Salih'in ataklığı yüzünden başını derde sokacağından korktukları için, endişe ettiklerini zannetti. Hâlbuki durum farklıydı, Ömer'in de bundan haberi yoktu.

– Hafız dedenin gözlükleri burada kalmış, rahlesinin üzerinde unutmuş. Mehmed Salih onları dedesine götürecekti. Gözlüksüz iş göremez, o götürmezse kendisi almaya gelir. Buraya kadar yorulsun istemiyorum, onun için canım sıkıldı gelmeyeşine, yoksa başka sebepten değil.

– Üzüldüğünüz şeye bakın. Ben hemen götürür gelirim Gülzade Hanımteyzeciğim. Verin bana gözlükleri. Ben de sizin bir oğlunuz değil miyim, beni öyle kabul etmiyor musunuz?

– Ne demek oğlum, İstanbul'a geldiğiniz, evimize yerleştiğiniz ilk gün bağrımıza bastık biz aileni ve seni. Tabi ki evladımız sayılırsın, seni Mehmed Salih'ten ayrı tutmayız biliyorsun, canını sıkma ve bu hususta endişen olmasın. Ha Mehmed Salih, ha sen... Bir terazinin iki ayrı kefesine yerleştiresem ikinizi, ikiniz de bir gram ağmazsınız.

Bu güzel ve gönül okşayıcı sözleri duyan Ömer'in içi bir hoş oldu, çok sevindi, mutluluktan havalara fırlayışı geldi.

– İkinizi de bir terazinin kefelere koysam, bir gram ağmazsınız demek ne demektir. Kendisini çok seviyorlar demektir. Öyleyse bu Didar işi de oldu demektir. Ooh, bu iş çantada keklik, yaşasın. Allah'ım

garip ve fakir kuşun yuvasını sen yapıyormuşsun, şimdi anladım, şükürler olsun, dedi içinden.

– Hakkımda beslediğiniz bu duygular ve iyi niyetli düşünceleriniz için çok teşekkür ederim. Ben sizlerin hakkını nasıl ödeyeceğim bilmiyorum efendim, sağ olunuz.

– Nasıl ödeyeceğim deme, öyle konuşursan kırılı-
rım. Memleketimize faydalı bir fert olursun ödeşiriz. Bu vatanın sizler gibi, iyi yetişmiş, ilim irfan sahibi va-
tansever, saygılı ve hürmetkâr gençlere çok ihtiyacı var. Hele hele, batılılaşmayı, Avrupalılaşmayı züppelik ola-
rak anlayan gençlerin sayılarının artmaya başladığı gü-
nümüzde, ecdadına saygılı, kendi kimliğine, benliğine,
örf ve adetlerine dört elle sarılarak, onlardan taviz ver-
meyen sizin gibi gençlere çok ihtiyacımız varken, borç
ödemen şöyle dursun, biz sana borçlu çıkarız.

Deri kılıfındaki gözlüğü cebine özenle yerleştiri-
di. Vakitlice gidip, vakitlice gelmek için, hızlı bastığı
adımlarıyla; gelincik tarlalarının, bostanların arasın-
dan geçerek Topçular’a, Hafız dedenin camiine gel-
diğinde, ikinci ezanı okunmuş, cemaat içerde namaz
kılmaya başlamıştı.

Namaza geç kalan ve abdesti olmayanlar da şadır-
vanın alçacık sandalyelerine oturmuş, kollarını dir-
seklerine kadar sıvamış, güzelce yıkadıkları elleriyle,
ağızlarına, burunlarına su vermiş, yüzlerini, kolları-
nı, kulaklarını, baş ve boyunlarını yıkamış, ayakla-
rını meshediyor, acele acele abdest alıyorlardı. Bir-
çok caminin avlusunda bulunan güvercinler burada
da, telaşla tepelerinde uçuyor ve hızlı hareket edin,

haydi namaza yetişin diyerek, onlara yardım ediyorlardı, sanki.

Cami avlusundaki tahta sıralarda oturarak terini soğuttu. Sonra, o da abdest alarak camiye girdi.

Namaz bittikten biraz sonra cami halkı, birer ikişer avluya çıkmaya başladılar. Arka saflarda olduğu için Hafız dede onu fark edememiş ve görmemişti. Saflar boşaldıkça kayarak öne sokuldu, dedenin gözünün önüne, en ön sıraya geldi. Yanındakine bir şeyler anlatan dede, Ömer'i fark etti, başıyla, hoş geldin, manasında işaret yaptı. Konuşması bittikten sonra da:

– Hoş geldin evlat, hayrola, gelişinin sebebi nedir, hayırdır inşallah, dedi, bir yandan da ayağa kalkmak için hamle yaptı.

Ömer büyük bir nezaket ve hürmetle ellerini öptü Hafız dedenin. Dede, dışarı çıkmadan önce cüppesini kapının yanındaki çiviye astı, tahta rafların en altına koyduğu lastiklerini aldı, meslerinin üzerine giydi. Ömer de ayakkabılarını giydikten sonra avluya çıktılar.

Avlunun bir köşesinde bekleyen, birkaç kadın ve çocuk dedeyi görünce hareketlendiler. Ceplerinden, feracelerinin altından torbalar, fileler, zembiller çıkardılar.

Hafız dede de onların yanına seğirtti:

– Gelin bakalım bostana doğru gidelim, dedi.

Çoluklu çocuklu grup, dedeyle Ömer önde, gelenler arkada, caminin arka tarafındaki bostana doğru yürüdüler.

Burası; henüz bütün ürünlerin toplanmadığı, bir lahana ve pırasa tarlasıydı. Tarlanın bitişiğindeki topraklara da yeni, taze tarhlar açılmış, domates, biber, pathican fideleri dikilmişti. Bostanın tam orta yerinde; kesme taşlardan yapılmış olan geniş bilezikli kuyunun tepesindeki çığırığın, uzunca ipli, galvaniz kovası; beni doldurup doldurup boşaltın, zerzevat su bekliyor, dercesine gözünüzün içine bakıyordu.

Ömer sormadan dede bir şeyler anlatmak istedi, ama bunu yanındakiler gücenir ve alınırlar düşüncesiyle sonraya bıraktı.

Lahana kellelerini birer ikişer koparıp yan yana yığmaya başladı dede, bir yandan da gözucuyla gelenleri saydı. Gelenlerin sayıları kadar koparırsa sebzeler ziyan olmaz, sonra ihtiyaç olduğu zaman yine taze taze tüketirlerdi.

Lahanalardan sonra, pırasaları sökmeye başladı. Pırasaları sökerken Ömer de yardım etti ona. Onları da demet demet gruplara ayırarak yığdılar.

– Torbalarınızı getirin bakalım, kısmetlerinizi dolduralım, deyince dede, hepsi, zaten ellerinde hazır olan zembil ve filelerini uzattılar.

Hafız dede:

– İşte böyle, bunun gibi kapalı olursa çantalarınız, zembil gibi yani, görüp de alamayacak vaziyette olan etraftakiler özenmezler. Bundan sonra file getirmezsiniz, ne demiş atalarımız:

Kullandığın olsun zembil,

İçindeki yalnız sen bil.

Ömer içinden, bu Hafız dede de ne çok şey biliyor, ne kadar şairane konuşuyor. Herhâlde görmüş geçirmişlik, tecrübe ve yaş dedikleri bu olsa, dedi.

Torbalara doldurulan pırasa ve lahanalar evlerdeki tencerelere girmek için, Allah razı olsun dualarıyla yolu tuttular.

– Evlat, bu bahçeyi böyle işliyoruz nineyle birlikte. Hem vücudumuz hamlaşmıyor, elimizi, kolumuzu çalıştırıyor, idman yapmış oluyoruz, hem de Allah kabul etsin, fakir fukara, garip gureba sebepleniyor. Malûm savaş yüzünden halk çok fakir düştü. Çoğunun aske-re gittiği için, evine ekmek getirecek erkeği kalmadı. Eğer kalabalık değillerse şu gördüğün bir baş lahana demek; o evin, iki üç gün tenceresindeki yemek demektir. Turşu olan yarısı da günlerce yemeğine katık demektir. Hepimizin vazifesi etrafımızdaki yoksul ve muhtaçları gözetmektir. Buna en yakın çevremizden başlarsak daha iyi olur. Komşusu açken tok yatan bizden değildir, hadisi şerifini biliyorsun.

– Allah hayırlarınızı kabul etsin, ben unuttuğunuz gözlüğünüzü getirmiştim, yokluğunu hissetmişsinizdir efendim.

– Sağ ol evladım; bak oraya ayırdığım lahanayı ve pırasayı da eve götür, gelin kızım, güzelce size pişirsin.

Hafız dede hazır yalnız bulmuşken bu gencin ağzını aramak, torunu Didar’a karşı olan duygularını öğrenmek istedi. Bunu bir şekilde sormalıydı.

– Sen nasılsın, dersleriniz nasıl, Mehmed Salih nasıl, artık koca delikanlılar oldunuz, okulunuzu bitirin de everelim sizleri, ne dersin?

Ömer; dedeye Didar hususunu nasıl açacağım diye kara kara düşünürken, konu kendiliğinden açılmıştı. Bundan iyi fırsat olur muydu? Acaba içini dökse, duygularını anlatsa ayıp olur muydu? Dede kendi öz dedesi olsa, ona derdini açar, her şeyini anlatırdı. Onlar da kendisini evlatları gibi gördüklerini defalarca tekrarlamışlar ve bu konudaki samimiyetlerini belirtmişler miydi? Öyleyse ha kendi öz dedesi, ha Hafız dede, hiçbir şey fark etmezdi. Tam sırasıydı, kırk yıl düşünse böyle bir fırsatı yakalayamazdı. Allah'ın büyüklüğüne bir kere daha sarsılmaz bir imanla inandı ve varlık âleminde tesadüflere yer olmadığını, yaşanan, karşılaşılan her şeyin planlı, programlı gerçekleştiğini düşündü, kalben şükretti:

– Hafız dedeciğim, bizi düşüncelerinizden uzak tutmadığınız için size çok müteşekkirim. Evlilik için ben de fazla gecikilmemesi taraftarıyım. Bunu söylemekten hem hicap, hem de gurur duyuyorum; yüksek müsaa-deleriniz olursa mektebim biter bitmez, Allah'ın emri, Peygamber'in kavliyle, torununuz Didar'la evlenmek istiyorum. Tabi ki sizler de beni o değerli inciye layık görürseniz. Bu cüretimin de sizden gördüğüm alaka ve yakınlıktan kaynaklandığına inanınız lütfen. Yoksa küstahlık etme gibi bir niyetim asla olamaz.

Bir çırpıda söylediği, söylerken de yolda gördüğü gelincik tarlası gibi, tepeden aşağı kıpkırmızı kesildiği bu sözler, bir nebze de olsa onu rahatlatmıştı. Utancından, artık dedenin yüzüne bakamıyordu. Başını öne eğdi, dededen gelecek cevabı ya da tokat gibi azarı beklemeye başladı. Kısmetine ne düşeceğini

bilmiyordu. Şiddetle azarlar, yanından kovabilirdi veya Ömer'in istediği cevabı verebilirdi dede.

Hafız dede de çok şaşırmişti bu konuşmaya. Ömer'in ilanı aşkını bu kadar çabuk beklemiyordu. Daha iki gün önce nine bu konudan bahsetmiş ve her ikisi de bu hadisenin açığa çıkmasını bekleme kararı almışlardı.

Konuyu kendisi açıp sorduğu için kızmaya hakkı yoktu, genç de dürüst davranmış, cevabını vermişti. Bu kadar temiz yürekli olduğu için, dolambaçlı yollardan hareket ederek onları kandırmadığı için sevindi de. Şimdi bu gence nasıl bir cevap vermeliydi. Didar'ın da görüşünü almak, en birinci vazifesi olmalıydı. Zira bir ömür boyu aynı yastığa baş koyacak olan oydu. Tek başına, olur, ben de verdim gitti, diyemezdi.

– Evlat, uzun uzun girizgâhlara lüzum görmüyorum. Ancak taraflardan biri olan Didar'ın da ne düşündüğünü sormam icap eder, o yüzden sana cevap veremiyorum. Aile meclisinde bunu enine boyuna tartıştıktan sonra, cevabımızı sana bildireceğim, meraklanmayasın. Her ikiniz için de hayırlısı olur inşallah. Haydi, şimdi güle güle geldiğin gibi selametle git, hava kararmadan evine var. Zira gündüzün şerri, gecenin hayrından iyidir, ev ahalisine de çok selamlarımızı söyle.

Ömer, her zamanki hürmetiyle ellerini öptüğü Hafız dedenin yanından, üzerinden büyük bir yük kalkmış, ferahlamış olarak ayrıldı. Giderken, birer birer adımladığı yolları, üçer beşer atlayarak, sevinç içinde eve ulaştı.

Hakkınızı Helal Ediniz

Cephelerde kızışan savaşa paralel olarak, toplantılarının arası daha da sıklaşmıştı. Neredeyse hemen hemen her gün toplanıyorlardı; teneffüste, çıkışta, hafta sonlarında. Birbirlerinin duymadığı cephe haberlerini, memlekette olan bitenleri aktarıyorlar, durum muhasebesi yapıyorlardı.

Bugünkü Edebiyat Dersleri boştu. Çünkü derslerini geçici olarak dolduran Yüksek Hesap Dersi Mualimi Efsun Efendi, değişen mevsime intibak edememiş, öksürük aksırık, yorgan döşek, evinde yatıyordu, hastaydı. O yüzden, bu derste doya doya konuşabilir, bugünkü toplantıyı sınıfta yapabilirlerdi.

Zil çalıp da diğer sınıflar derslerine başladığında, önce biraz kargaşa hüküm sürdü içeride, kendi aralarında konuşmalarından gürültüler oluştu. Vaktin boşa harcanmaması için kürsüye çıktı Mehmed Salih:

– Arkadaşlar, doğudaki Ermeni ayaklanması malûmunuz, savaşın şiddetlendiği de... En son aldığım habere göre; Balıkesir Sultanisi talebeleri, gönüllü olarak cepheye katılmaya karar vermişler, dün uğradığım Harbiye Nezareti bahçesinde gördüm hepsini. İlk önce on ikinci sınıf talebeleri yazılacaklar, sonra

da sırasıyla, on birinci ve onuncu sınıf talebeleri yazılacaklarmış. Maksatları okullarının birden boşalmamasıymış. Ne kadar büyük bir vatanseverlik örneği sergiliyorlar. Şehitlik soylarında var, kanlarında var ki hiç çekinmeden kendileri de şehit olmaya gidiyorlar.

Mehmed Salih konuşmasını sürdürürken, arkadaşları söylenmeye başladılar:

– Biz niye duruyoruz?

– Bizler, onlardan daha mı az vatanperveriz.

– Doğrusu bu işin bayraktarı İstanbul Sultanisi talebeleri olsun isterdim.

– Biz uykuda mıyız Mehmed Salih?

– Biz sana güveniyorduk!

Mehmed Salih kızdı, baktı ki kızanların hedefi oluyor, yumruğunu kürsüye vurdu:

– Bu memleket benim olduğu kadar sizin de ... Bunu söylemesem uyuyorsunuz, haberiniz yok. Sizler bana gelip de biz de müracaat edelim, Anadolu Sultanileri bile gidiyor dediniz de hayır mı dedim, kendinize gelin.

Kemal Naci, yine ikinci planda kalmanın hırsı ve ezikliğiyle:

– Arkadaşlar, Galatasaray Sultanisi talebeleri de tetikte bekliyorlarmış, korkuyorum bu husustaki birinciliğimizi onlara kaptırırız.

Ömer:

– Didişmenin, atışmanın sırası değil, kesin şama-tayı, utanın yaptığınızdan, ihtarını yaptı.

Gorgoroğlu İstavri, konuyu değiştirmek istedi, aslında şimşekleri üstüne çektiğinin farkında olsa hiç de değiştirmeye niyetlenmezdi. Oturduğu sırada ayağa kalktı:

– Mehmed Salih arkadaşım, siz gönüllü yazılırsanız, İstavri ve ben de yazılmak isteyeceğim. İnşallah bir aksilik çıkmaz da bizi de alırlar askere. Çünkü gitmek için, en az sizler kadar can atıyoruz.

Sınıf arkadaşlarından Resul’ün içi; Ermenilerin doğuda çıkardıkları ayaklanmalar ve köylerde öldürdükleri, zavallı kadın, çocuk ve ihtiyarlar için öfke doluydu. Daha fazla dayanamadı, ayağa fırladı:

– En son askere alınacak biri varsa o da sizsiniz. Biz, bize yeteriz.

Gorgoroğlu İstavri ve Garisto alındılar.

– Çok gücüme gitti söylediklerin Resul, doğrusu böyle bir hakareti hak etmemiştik, üstelik de senden beklemezdim, diyerek üzüntüsünü dile getirdi Garisto.

– Bunda alınacak, kırılacak, gücenecek bir şey yok, hakikatler acıdır. Hem bilirsin, en son söyleyeceğimi en evvel söylerim ben. Bu sözü niye söyledim bilir misin? Bilmezsin tabi, arkasında başka hakikatler, yaşanmış hadiseler vardır da onun için.

Gorgoroğlu ve İstavri ve de diğerleri merak ettiler:

– Anlat biz de bilelim, bildiklerini kendine saklama, diyerek isyan ettiler.

Resul de, sadece kendisinin bildiğini, başkalarının haberi olmadığını düşünerek, biraz da şişinerek:

– Çanakkale’de ordumuzdaki Rumlardan düşmana esir düşenler, ne diyorlarmış biliyor musunuz?

Öldürülmeyeceklerini bilseler, Rumların hepsi sizin tarafınıza geçecekler, diyorlarmış.

– Geçenler var mıymış, onu söyle Resul Efendi, diyerek çıkıştı Garisto.

– Ben duyduklarımı naklediyorum sadece.

– Mış muşla oyalama bizi, hakikatleri söyle de bu arkadaşlarımızı töhmet altında bırakma, Resul kardeş.

– Ermeniler tamam, yaptıkları gün gibi aşikâr ve ortadadır, ondan bahset şapka çıkartalım sana.

– Bir hâdisenin şüyu, vukuundan beterdir bilirsin.

Herkes söylemek istediklerini söylemişti. Edinilen son, taze haberler masaya yatırılmıştı. Mehmed Salih konuyu toparlamalı, toplantıyı bitirmeliydi. Deminden beri kürsüde, onun bunun atışmalarını takip ediyor, herkesin konuşmasını sağlayarak, sessizce onları dinliyordu.

– Bulduğumuz ilk fırsatta Harbiye Nezaretine gidecek, gönüllü olmak istediğimizi söyleyeceğiz. Hepiniz ailelerinizden müsadelerinizi alın, onlarla helalleşin, borcu olanlar borçlarını ödesinler, gidip de gelmemek, gelip de bulmamak vardır, kimse kul hakkıyla gitmesin. Bugünden itibaren de kimse birbiriy-le didişmesin, gücendirmeyelim birbirimizi. Kırılan kalpler kolay tamir edilemiyor. Yunus Emre:

Bir kez gönül yıktın ise, bu kıldığın namaz değil, diyor. Hepinizi muhabbetle selamlıyor, şanlı ordumuzun zafer haberleriyle içleriniz aydınlansın inşallah diyorum.

Yüzbaşı Cevad

Kuzeyde de, güneyde de asker çıkarma işlemleri tamamlanmış gibiydi. İlerlemeleri mehter adımları gibi olsa da, bazı noktalardaki dar şeritlerde tutunmuşlardı. Bundan sonra bu dar şeritleri genişletmek isteyecekler, kuzeyde; Sarı bayır, Kocaçimentepe, Conkbayırı, Düztepe, güneyde, Alçitepe'yi ele geçirme kararlılıklarını sürdüreceklerdi.

Türklerin bir tek amacı vardı; onları geriye püskürterek denize dökmek.

Başkumandanlığa göre; Anzak cephesi Seddülbahir'den daha mühimdi, çünkü Kuzey Cephesi'nin düşmesi demek, güneye inen yolların açılması demekti. Burası Boğaz savunmasının kuzey kalesiydi. O yüzden Ordu Komutanı Liman Von Sanders'in emirleri gereği, hep taarruz ediyor, onun için de çok kayıp veriyorlardı. Liman Paşa, komutanların:

– Savunmaya çekilelim, onlar taarruz edip yorulsun ve güçsüz kalsınlar, sonra da biz onların bu durumundan faydalanarak saldıralım, itirazlarını kaale bile almıyordu. Başkumandan Vekili Enver Paşa da aynı görüşteydi. İsterseniz, bir tümen takviye kuvvet daha gönderebilirim, diyordu.

Seddülbahir’de dokuz gün arka arkaya yapılan taarruzlarda; şehit ve yaralı sayısı on beş bini aşmıştı, ama yine de düşmanın gözünü korkutuyorlardı. Hamilton:

– Türkler, gerçekten görüldükleri yerlerde dehşetli korku oluşturuyorlar. Sadece Fransız birlikleri değil, çok güvendiğimiz Yirmi Dokuzuncu Tümen bile çözümlenerek, Türklerin önünde geriye doğru çekildiler.

Hem söylediği gibi Türklerden çekiniyor, hem de Alçıtepe’ye taarruz emri veriyordu.

Yirmi Dokuzuncu Tümen komutanları; Alçıtepe’yi değil de Alçıtepe Köyü’nü hedef aldı. Sabah saatlerinde İngilizlerin Seksen Yedinci ve Seksen Sekizinci, Fransızların Yüz Yetmiş Beşinci Tugayları saldırdı.

Tümgeneral Weston saldırının başkanıydı. Yirminci ve Yirmi Altıncı Alaylar, yukarıdan aşağıya Kirte’nin iki buçuk kilometre güneyi ve Kerevizdere’nin kuzeyindeki hatta savunmaya geçmişler, mevzi almışlardı.

On Dokuzuncu Alay savaşmakta olan ve çok yorularak uykusuz kalan Yirmi Altıncı Alayı dinlendirmek için değiştirecekti. Yollarına çıkan İngiliz donanma topçusu ateşleri aman vermedi imdada yetişmelerine.

Binbaşı Mahmud Sabri Bey, bozulur gibi olan birliklere zamanında verdiği emir ve taktiklerle, kaybettikleri siperleri geri aldırdı.

Ege Denizi’ndeki; Goliath, Dublin, Sapphire, Imp-lacable gemileri, Yirminci Alayı döven atışlarını eksik etmiyorlardı.

Akşam saatlerine kadar cephede savaşan on dört bin askerlerinden  binini kaybettiler.

Altepe'ye yapılan İngiliz taarruzlarını her seferinde püskürtüldü ve İngilizler ilk çıkış hatlarına geri döndüler.

Asıl amaç, onları kendi çıkış hatlarından da atmak ve denize dökmektir. Bu yüzden ertesi gün, gece taarruzu yapıldı. Kirte Deresi civarından daha da geriye tele-yerek başarı sağladılar. Gündüz yaptıkları taarruzlarla da, daha fazla ilerlemelerine fırsat vermediler.

On Beşinci Tümen'in katılımıyla daha da güçlenen orduyu yöneten, Güney Cephesi Komutanı Yarbay Zordenştern, emrindeki  Türk tümenini sevk ve idare edemedi ve o geceki taarruz başarısız oldu. Ertesi gece de aynı hsranı yaşadılar.

Binbaşı Hasan da askerleriyle taarruza katıldı. Hintli askerler ve Fransızlara fazla kayıp verdiremediler. Taarruzdan dönen binbaşı:

– El senin yarana merhem olur mu? İşte böyle yanlış taktik verir, tıpkı bu akşamki gibi. Vur diyeceği yerde dur der, dur diyeceği yerde kır der. Bu hangi akla hizmettir. Attan düşenin hlinden attan düşen anlar. Onlar attan düşmedi ki biz düştük.

– Hay ağzına sağlık komutanım, ben de aynı şeyi diyecektim. Bu Zordenştern her kimse, ben ondan güzel plan yapardım. Askeri, kazanmak için srerdim düşmanın zerine. Allah sonumuzu iyi etsin!

– Hem bu taarruz başarısız geçti, hem de üzücü haberler aldık Ragıp avuş.

- Evet kumandanım, ben de çok müteessir oldum.
- Çoktandır gelmeyişinden işkillenmiştim, ama inşallah aklıma gelenler doğru çıkmaz diyordum.
- Tam da düşündüğünüz gibi olmuş değil mi efendim?
- Ne yazık ki öyle!
- Ne zaman vurulmuşlar?
- Bir zeytin tanesini üç yudum ekmeğe katık yapınız, emri geldikten sonra; beni kimse yerimde tutamaz, ben askerimi yarı aç, yarı tok cephede bırakamam. Yediğim her lokma boğazıma dizilir. Onlar benim yiğitlerim, onlar benim vatanımın bekçileri... Yürülen Nazmi, demiş, arabaya doldurduğu yiyeceklerle birlikte de mermilerin hedefi olmuşlar yolda gelirlerken, şehit düşmüşler.
- Nur içinde yat, Börekçi Seher Nine ve Nazmi Dede...
- Cevad Yüzbaşı henüz şehit düşmemiş, yanımda sağdı ve ne demişti biliyor musun Ragıp?
- Öğrenmek isterim efendim.
- Bütün asker açtı, iki gündür ağzımıza lokma koymamıştık. Hem yiyeceğimiz, hem de yemek yiyecek vaktimiz yoktu. “Şu anda Seher Nine çıkıp gelirse ne güzel olur Hasan Binbaşı’m.” demişti. Bir süre sonra da şehit düştü zaten. O şehit olduktan sonra; tarlanın kenarında bir lahana bulmuş askerler. Rütbe ve kıdem sırasına göre, en üst yaprağından başlayarak paylaştık onu biliyor musun? İşte o zaman içim cız etti, keşke hayatta olsaydın da sen de nasiplenseydin, Cevad dedim.

Beşinci Ordu Komutanı Liman Von Sanders, Alman Komutanı görevden aldı. Seddülbahir cephesinde görevlendirilen On Beşinci Tümenle daha da genişledi birlikler. Daha kolay idare edilmeleri için; Kuzey ve Güney Grubu olarak ikiye ayrıldılar. Kuzey Grubu adı verilen Arıburnu Cephesini Esad Paşa'ya, Güney Grubu Cephesi adı verilen Seddülbahir Cephesini de On Beşinci Kolordu Komutanı Weber Paşa'ya verdiler.

Başta Güney Grubu Komutanı Weber Paşa olmak üzere, Dokuzuncu Tümen Kumandanı Albay Halil Sami, diğer kurmay subaylar; bu gece ve bundan sonraki gecelerde taarruz kararı aldılar Weber Paşa'nın karargâhında. Bacakları çarpık masanın üzerindeki haritadan, saatlerce kalkmadı komutanların başları. Çay üstüne çay içtiler. Kararlaştırdıkları ilk taarruzu bugün akşam karanlığı çöker çökmez yapacaklardı. Seddülbahir bölgesinden sorumlu bütün komutanlar, birbirlerine başarılar dileyerek, derhâl birliklerinin başına gittiler.

Gün boyunca yankılanan son top sesleri de kulaklardan silinmeden, taze atışlar yapılacak, karanlığı yalayan yeni alevler, karşı taraftaki askerleri yutmaya çalışacaktı. Düşmanın dinlenmesine, günün yorgunluğunu bile üzerinden atmasına fırsat verilmeyecekti. Bunun için alel usul karınlar doyurulacaktı.

Çantalardan çıkarılan kuru peksimetler ısırıldı, açlıklar yatıştırıldı. Tok gözlü Mehmetçikler, ağızlarını yara yapacak derecede kuru peksimetleri, matalarında kalan az bir suyla ıslattılar ve bu öğünü de

geçıştirdiler. Son lokmalarını çignemeye çalışırken, dillerinden dökülenler:

– Çok şükür, elhamdülillah, Allah'ım bana ve arkadaşlarıma, düşmanımızı topraklarımızdan atma gücü ver yarabbi, ver ki bu mübarek vatanım, düşman çizmeleriyle kirlenmesin, ezanlarımız susmasın dualarıydı.

Karargâhta kararlaştırıldığı gibi savaş düzeni alındı. Yan taraflardan saldıracaklar, onlar eridiği zaman yerlerine geçecek ihtiyatlar, birinci dalga hücumda ileri atılacaklar, arkasından gelecek ikinci dalga neferleri hepsi planlandı. Bu plan da tabura, bölüklere, takımlara ayrı ayrı kumandanları vasıtasıyla teferruatlı olarak bildirildi.

Düşmana mümkün olduğu kadar yaklaşılacak, göğüs göğse çarpışılacak, gözleri korkutulacaktı. Alabildikleri kadar da silah ve cephane ele geçirilecekti. Hücum borazanı çalmayacak, belirli yerlerdeki işaretçilerin komutunda olacak gözler, hücum anını bekleyecek, saldırı eşzamanlı yapılacaktı. Bundan maksat da onları gafil avlamak ve toparlanmalarına fırsat vermemekti.

Weber Paşa'nın yönettiği gece taarruzlarında da çok zayıat verdiler ve başarısız oldular. On Beşinci Tümen'in sayısı üç bin beş yüze indi ve ihtiyata ayrıldı.

İstanbul'a Giden Yolun Anahtarı Alçitepe

Hamilton'un esas ağırlık verdiği yer, güneydeki Alçitepe'ydi. Bunun böyle olduğunu anlamaları için şaşırtma çıkarmalar yapıyor, bunda da başarılı oluyorlardı. Kuzeye Arıburnu'na yaptırdığı saldırıları izledikten sonra, kendisi de Queen Elisabeth muhribiyle aşağıya güneye inmişti.

Asıl mihenk noktaları Alçitepe'ydi. Bir türlü güzel haberler, başarı haberleri ulaştıramamıştı İngiltere'ye. Burası ne uğursuz bir yarımadaydı. Odasında dört dönüyor ve yanındakilere de söyleniyordu:

– Avuç içi kadar bir yarımadanın hakkından gelemedik, yazıklar olsun bize. Alçitepe demek İstanbul demektir, Rus Çarı'yla tokalaşıp, yardım ulaştırmak demektir. Bu son Haçlı Seferi'nin galibiyeti demektir.

– Haklısınız efendim, bunda bir terslik ve uğursuzluk var ama bir türlü anlayamadım ben de, dedi General Birdwood.

– Yarın kıyıya çıkıp askere moral vermek istiyorum, belki faydası olur veya uğur gelir, ne dersin general?

– Çok iyi olur derim.

– Türkler çok kayıp vermişlerdir, yorgundurlar, destek kuvvet almadan bellerinin kırılması gerektiğini de düşünüyorum. Tekrar Kirte Köyü ve Alçitepe'ye saldırı emrimi birliklere iletin.

Uyumak için kamarasına çekildiğinde, karşılarındaki tepelerden hâlâ silah sesleri geliyordu. Gemilerin projektörleri; boyunlarını nazlı nazlı, sağdan sola, soldan sağa çeviriyorlar, etrafta kuş uçurtmuyorlardı. Uykuya geçmek için zorladı kendisini ama bir türlü başaramadı bunu. Kalktı, günlüğüne duygularını ve bugün olan ehemmiyetli hadiseleri yazdı, tekrar yattı.

Sabah erkenden kıyıya çıktı. Sahil arı kovanı gibi hareketliydi. Kıyıya düzgün bir şekilde istiflenmiş malzemelerin bir kısmı açıkta, bir kısmı da, hususi olarak yapılan barakalarda saklanıyor, ihtiyaç hâlinde düzenli bir şekilde kullanılıyordu. Buranın eksigi yoktu, her şey mükemmeldi. Cephane stokları ağzına kadar doluydu. Gece karanlığında, bunları tepelere taşıyan katarlar sürüler hâlinde akşamı bekliyorlardı. Yiyecekler; konserve etler, kuru meyveler, çikolatalar, bisküviler, daha neler neler... Yaralıları taşıyan sıhhiye erleri görev başındaydı. Kırılan, bozulan silahları ya yenileriyle değiştiren ya da tamir eden demirci atölyesi, yırtık söküük diken terzileri bile iş başındaydı.

Her şeyi kontrol eden Hamilton lojistik subayına sordu:

– Malzeme eksikimiz var mı kumandan?

– Hayır efendim. Bütün malzemelerimiz yeteri kadar var. Bu daracık sahil şeridinde yok yok, her şey bol. Az olan, kıtlığı çekilen şey sadece sudur. Sularımızı

İngiltere'nin güney bölgesindeki adalardan getiriyo-
ruz bildiğiniz gibi ya da deniz suyunu arıtarak, içme
suyu elde ediyoruz. Her askere günlük içmesi gere-
ken miktarın üçte biri kadar su verebiliyoruz. Savaşan
askerlerin bu yaz sıcağında dilleri damakları kuruyor,
tek arzu duydukları şey de su oluyor.

– Vereceğiniz su miktarını nasıl ölçüyorsunuz?

– Su miktarı tayin hesabı yapılarak veriliyor. He-
sapsızca, fazla su kullanmak askerlerin susuz kal-
masına yol açar. Sıcaktan kavrulmuş, damaklarına,
kurumuş dudaklarına akıtılan bir damla su hayat de-
mektir, gözlerinin kaybolan ferlerinin yerine gelmesi
demektir. Ağır geçen çarpışmalardan sonra, askere
verilen su miktarını arttırıyoruz. Çünkü sıcak hava-
larda, çarpışma da yoğun geçmişse susuzluk dayanıl-
maz bir hâl alıyor. Askerin siper içinde eli kolu kıpır-
dayamaz hâle geliyor susuzluktan, miskinleşiyorlar.
Kışın rüzgâr, yağmur ve kar, yazın susuzluk, en büyük
düşmanımız bizim efendim.

– Türkler bu konuda ne vaziyetler?

– Türkler su konusunda şanslılar. Çünkü burası
onların memleketidir ve su kaynaklarının, kuyuların
yerlerini biliyorlar. Ellerindeki kuyuları da, cephane
depoları kadar değerli saydıklarından, bize kaptır-
mamak için çaba sarf ediyorlar. Helles Burnu'nda,
Alçitepe'de, yarımadanın değişik yerlerindeki su ku-
yularına gözleri gibi bakıyorlar.

Hamilton; yan yana sıralanarak tepelikler meydana
getiren malzeme stoklarına baktı, baktı:

– Sadece su olması gerekenden biraz azdır, onun

dışında bir tek kuş sütü eksiktir. Savaş şartları için bu malzemeler fevkalade tamdır.

Sonra canı sıkıldı:

– Burada eksik olan bir tek şey var, o da başarı ve başarıya olan inançtır, dedi.

Yanındaki subay:

– Efendim, anlayamadım, bir şey mi dediniz, diye sorunca:

– Hiç binbaşı, hiç bir şey demedim, öylesine konuştum, dedi.

Buraya askere destek vermek için gelmişti. Ancak bu manzara karşısında, kendisinin morale ihtiyacı vardı, keyfi kaçmıştı çünkü. Yukarılara çıkmadan kıyından ayrıldı, geri döndü.

Verdiği emir doğrultusunda öğleye doğru saldırıya geçti birlikleri...

Güney Grubu Cephesi komutanı Weber Paşa, Dokuzuncu Tümen Komutanı Albay Halil Sami Bey, Binbaşı Hasan Bey, teğmenler, erler, cephe gerisindeki görevliler herkes, canını dişine takmış, Alçıtepe'nin savunması için çalışıyordu. Bu artık namus meselesi olmuştu, vatanlarının namusu. Onu iki paralık etmek için de bu sancak altında şerefli bir şekilde ölmeye gelmişlerdi.

Çok önem verdikleri bu savunma için siperlerini önceden çok güzel hazırlamışlardı.

Askerî bir beceriklilik örneği veren subayların sevgiyle askerler kahramanca savaşıyorlardı. Türk siperleri o kadar güzel tahkim edilmişti ki bir tek Osmanlı

askeri göremiyorlardı. Şimdiye kadar olmadığı sayıdaki askerlerini Türklerin üzerine saldı. Yer gök asker kaynıyordu.

Yani; biz bu Alçitepe'yi ya alacağız, ya alacağız demek istiyorlardı. Bu kadar asker ve bu kadar malzemenin açıklaması buydu. Elli bine yaklaşan sayıdaki bunca askeri, şimdiye kadar cepheye sürmemişler, kullanmamışlardı. Kumandanları, telefon ve telgrafla idare ediyorlardı bu savaşı.

Alçitepe'nin Zığındere başında son bulan sağ yamaçlarındaki Osmanlı avcı birlikleri, kendilerini çok güzel saklamışlardı. Meydanda bir tek Türk askeri yoktu. Alçitepe'nin önemini Türkler de en az onlar kadar bildiğinden, ne gerekiyorsa yapmışlardı. Bu derenin başından itibaren başlayan yalçın ve sarp bayırlar Kirte'de, yani Alçitepe köyünde bitiyordu.

Etraftaki bodur ve sık çalılıklar, fundalıklar, yer yer de seyrek çam ağaçları gizlenmelerine yardım ediyordu. Onları esas saklayanlar, çok güzel hazırladıkları siperleriydi. Bu siperlere yerleştirdikleri makineli tüfekleri dışarıdan hiç belli olmuyordu.

Köye giden yolun sonu daha açıklıktı ve kısmen ekilmiş tarlalardan meydana geliyordu. Evlerin araları açık sayılırdı. Bahçeler ve çok sayıda yel değirmeni vardı etrafta. Arazi köyden itibaren Alçitepe'nin sağ tarafına doğru dikleşiyordu. Çanakkale Boğazı'na uzanan sol tarafı, Saroz tarafından daha az sarptı ve çalılıkları da daha azdı.

Mayıs ayının ilk haftasının yaşandığı bu günlerde, her yer renk renk çiçeklerle bezenmişti Alçitepe'de.

Ağaçlar, çiçekler, tarlalar, alabildiğine geniş arazi insanın içini ferahlatıyor, ruhunu dinlendiriyordu. Zeytin ağaçları, karaağaçlar, kayısı, badem ağaçları, çamlar, ilgin ağaçları cennetten bir köşe gibiydi buraları. Ağaçların çoğu çiçeklenmişti. Renk renk güller açmıştı, gelincik tarlaları etrafı doldurmuştu. Göz alabildiğine kusursuz ve mükemmel bir manzara vardı.

Bu huzuru bozmak, bu güzellikleri yok etmek için gelmişlerdi. Onlar vahşetin temsilcileriydi.

Altı Mayıs günü; fazla ilerleyemeden, hiçbir siperi ele geçiremeden geri çekildiler, savaşmayı bıraktılar. İstediklerini elde edemedikleri için, ertesi günü tekrar saldırmayı denediler. Bazı yerlerde mevzilere girmeyi başarsalar da geriye atıldılar. Türk ateşi karşısında taarruzlarını geliştiremediler.

Düzlüğü ortasından ikiye bölen Kirte'ye giden yolun sağ tarafına İngilizler bütün ekipleriyle yerleştiler. Sol tarafına da aynı şekilde Fransızlar... İngiltere Saros tarafında, Fransa Çanakkale Boğazı tarafındaydı.

İngilizlerin tarafında; İskoçlar, İrlandalılar, Avusturyalılar, Yeni Zelandalılar, Sihler, Pencaplılar, Gurkhalar, Donanma Gönüllü Tümeni ve Deniz Piyadeleri vardı.

Fransız safları arasında; Cezayirliler, Zuhaf, Gomers, Senegal askerleri gibi Fransız sömürgelerinden toplanmış farklı insanlar vardı. Her türlü renk göze çarpıyordu. Senegalliler koyu mavi elbiseleri, Zuhaf-
ların kırmızı pantolonları, Fransız piyadesinin açık mavi üniformaları, İngiliz tugaylarının hâkî elbiseleri renk cümbüşü içindeydi.

Savaş gemileri, kruvazörler kıyıda mevzilere yönelmişti. Türkler ortalıkta yoktu, Alçıtepe terk edilmiş gibiydi. Ortalıkta çıt çıkmıyor, ölüm sessizliği hüküm sürüyordu etrafta.

Seksen Yedinci Tugay, Seksen Sekizinci Tugay yerlerini almış, Kraliyet Deniz Tümeni Kirte yolunda dizilmişti. Hint birlikleri ihtiyatta bekliyordu.

Öğleye doğru Fransızlar, Seddülbahir civarına yerleştirdiği yetmiş beş milimetrelik toplarla Alçıtepe'nin sağ koluyla, Kirte etrafındaki kayalıkları bombalamaya başladı. Toplar, alev kusan boyunlarıyla, yarım saat hiç durmadan ateş ettiler. Türkler de Alçıtepe ve Kerevizdere siperlerine inatla, şiddetle karşı ateşe başladı. Donanmalarının top ateşleri hiç işe yaramadı. Türk piyadesinin ateşi hiçbir şeye benzemiyordu. Siperler çelikten yapılmıştı, sanki hiç etkilenmiyordu. Bu yüzden çok az hasar gördüler. Yine toprağı altüst ettiler, kayaları parçaladılar, çiçekleri, böcekleri hiçe saydılar. Bütün gayretlerine, zorlamalarına rağmen yine, Kerevizdere'nin batı yamaçlarına üç yüz metreden fazla ilerleyemediler.

Akşam saatlerine doğru; "İlerlemek mümkün değildir." raporu geldi savaşı yöneten kurmaylara. Biraz sonra da savaşın hızı kesildi.

Üçüncü gün yine bazı yerlerde başarılı oldular, Türk askerinin yılmayan azmi, onları başladıkları noktaya geri döndürdü.

Saat 17.30'da, şimdiye kadar görülmemiş ve bundan sonra da görülemeyecek şiddette süngü hücumuna

kalktılar. Onda da başarılı olamadılar. Sadece Seksen Üç Rakımlı Tepe'yi ele geçirdiler.

Gökyüzünden eksilmeyen, seksene yakın uçakları, leblebi gibi bombalar bırakmalarına, siperlerin yerlerini tespit etmelerine rağmen, bu İkinci Kirte Savaşı'nda yirmi bine yakın kayıp verdiler ve anladılar ki:

– Biz bu Alçitepe'yi alamayız!

Weber Paşa, Kirte Savaşı'ndan sonra, Alçitepe'ye geri çekilmek istediğini Kolordu Komutanlığına bildirdi. Esad Paşa:

– Şu anda geri çekilmeye, asker de şartlar da müsait değildir, olduğunuz yerde tahkimat yapınız, cevabını verdi.

Weber Paşa tahkimata yanaşmadı. O yüzden de üst üste yapılan saldırılarda, çok kayıp verdiler.

Liman Paşa, Enver Paşa'ya:

– Weber Paşa'nın yerine, dirayetli, liyakatli, cesur ve atak birini tayin ediniz, dediği için, Esad Paşa'nın kardeşi Vehip Paşa'yı atadı Enver Paşa. Kısa süre içinde başarısız olan iki Alman komutan görevlerinden alınmışlardı.

Müttefiklerin umdukları gibi gitmiyordu işler. Kara savaşlarında da bekledikleri başarıyı elde edememişlerdi. Kuzeyde; Arıburnu sırtlarında, güneyde; Alçitepe yamaçlarında durduruldular. Her şeye rağmen ilerleyemiyorlardı. İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Lord Fisher görevinden istifa etti.

Bu istifadan sonra, kabinede değişiklik yapıldı ve Churchill Deniz Bakanlığı görevinden alındı.

İngiliz Daily Telegraph gazetesi savaş muhabiri, o günkü yazısında:

– Son derece ustalıklı sevk ve idare edilen ve köşeye sıkıştırılıp savunma durumuna getirildiği zaman, daima daha korkulacak bir hasım olduğunu ispat etmiş bulunan kahraman ve azimli bir düşmanla dövüşüyoruz. Askerlerimizin bugün dövüşmekte olduğu adamlar Gazi Osman Paşa'nın emri altında Plevne'yi 1878'de savunanlarla aynı kalıptan çıkmaktadırlar, şeklinde bitiriyordu.

Doğruydı; Çanakkale kahramanları, Plevne kahramanlarına denkti, ama yavaş yavaş verilen kayıplar yüzünden; tümenler, tugay seviyesine, taburlar da bölük mevcuduna düşmüşlerdi.

Çuvaldızı Kendine İğneyi Ele Batır

Bembeyaz sarığını, güvez renkli fesinin üzerine birkaç defa dolayan, siyah cüppeli imam her seferinde; “Er kişi niyetine Allahüekber!” diyerek ellerini kulaklarına kaldırdığında cemaattekilerin gözleri gayriihtiyari musalla taşlarına üçer beşer yatırılmış şehitlere gidiyordu. Çanakkale halkı bu görüntülere alışmışlardı alışmasına da, gidenler kendi canları olduğu için her seferinde de içleri sızlamıştı. Bugün gene çok üzüldüler, sönmeyecek mi bu yangın diye düşündüler. Kendi evlatları, kendi yeğenleri, torunları yerine koydular şehitleri. Sayıları o kadar çoktu ki; yarısı iskemlelere uzatılmış, yarısı cami avlusunun kalınca örülmüş taş duvarlarının üzerlerine yatırılmıştı.

Namazları kılındıktan sonra; bahar tazeliğine hazırlanan toprağa, yine bahar tazeliğindeki bu genç fidanlar dikilecekti.

Birer birer kılınan namazlardan sonra, son şehidin namazı kılınıyordu ki “Allahüekber!” nidasıyla, top güllerinin gümleme sesleri birbirine karıştı. Ortalıkı kurşuni bir toz bulutu kapladı, göz gözü görmez oldu bir an. Şehir havaya uçuyor zannettiler, top seslerinin can alan görüntüsü, namazın huşu içinde kılınan

sessizliğini ortasından ikiye böldü. Çanakkale'nin en büyük camisinin, kuğu güzelliğindeki boynunu göğe doğru uzatan bu güzel minaresinin yarısı, büyük bir küldürtü ile yere yıkıldı, imam efendinin cübbesinin genişçe kol yenlerinin arasına varıncaya kadar toz toprak döküntüleri ortalığa saçıldı.

Etrafa dağılan misket parçaları da, namaz kılan cemaatin eline, gözüne isabet etti. Feryat figan bağırانlar, lanet okuyanlar ortalığa dökülerek, oraya buraya kaçıştılar.

– El insaf, ibadethaneler de bombalanıyor, medeniyet bu ise ben medeni değilim azizim!

– Musalla taşında yatanlar ölüdürler, ölen insan da bir kere ölür, ikinciye öldüremezsiniz, boşuna zahmet etmeyiniz!

– Onlar diridirler, ölü diyemezsiniz!

Cephede şehit düşenler, oldukları yerde asker esvaplarıyla gömülmüşlerdi, dağlar tepeler şehitlerle dolmuştu. Cami avlusunda boylu boyunca yatanlar; sargı yerlerinde, hastanelerde tedavi edilirken şehit olan ağır yaralıları. Onlara burada da rahat vermemişlerdi.

Düşmanın ne zaman ne yapacağı belli olmadığı için Çanakkale halkı her an tetikteydi, hazırlıklıydı. Buna rağmen; yine de ibadethanelerinde, kutsiyetin doruk noktasına ulaştığı bu mekânlarında böyle bir alçaklığı akıllarına getirmiyorlardı.

Toz duman dağıldıktan, şaşkınlıkları geçtikten ve kendilerine geldikten sonra, yaralananları yere, mermer zemine uzattılar. Hafif ve ağır yaralı olanları

ayırdılar, sayılarını belirlediler, hastaneye götürmek için aralarında iş bölümü yaptılar.

Yaralıları birer ikişer cami avlusundan çıkarırlarken; gökyüzünde gördükleri siyah siyah dumanlar, alevler canlarının sıkıntısını daha da arttırdı. Güllelerle birlikte yangın bombası da atıldığını anladılar. Yaralıların hastaneye sevkleri yapıldıktan sonra, cemaat, şehitleri oldukları yerde bıraktı, yangın çıkan evlerdeki alevlere engel olmak, yangının daha da yayılmasını önlemek için arka mahallelere koşmaya başladı, Çanakkale yanıyordu.

İmam Rasim Efendi de cüppesini çıkardı, iskemlelerden birinin üzerine attı, cemaatin arasındaki Mülazım-ı evvel Sabri Bey'e dönerek:

– Kumandanım, davranın, yukarı mahalledeki vanaların, hortumların başında toplanalım da el birliğiyle söndürelim.

– Ben cenaze namazına gelen eratı toparlayıp geliyorum, meraklanmayın hocam!

Mülazım-ı evvel Sabri Bey derhâl emir verdi, askerleri disiplinli bir şekilde yangın mahalline vardı, vanaları açarak hortumları, alevlerin en yoğun olduğu evlerin tarafına doğru uzatmaya başladılar.

Yaman Türkler

Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Der saadet halkını hayırlı ve huzurlu bir işe davet ediyordu çeşitli duyurularla ve diyordu ki:

– Ey sevgili ahali! Her aileden bütün levazımatıyla bir şan hazırlanıp hediye edilmesini rica ediyoruz. Bir demir karyola, şilte, yastık, çarşaf, battaniye veya yorgandan ibaret bir takım yatak. Bunu hazırlayanlar Hilal-i Ahmer'in Sultan Mahmud türbesi civarındaki İdare-i Merkeziyeti'ne müracaat etsin. Yaralı gazilerimiz var, bugün yapacağınız en hayırlı iş budur. Herkes Hilal-i Ahmer'in istediğini yapmaya çalışsın.

Bu ilan her şeyi açık açık ifade ediyordu. Vatani uğrunda canını bile fedaya hazır olan halkı teşvik için bir tek kelime bile eklemeye gerek yoktu. Bu duyuruyu alan herkes, evinde kendi yattığı yastığa varıncaya kadar koltuğunun altına sıkıştırarak genel merkeze koştı.

Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Haseki Nisa Hastanesi'ne iki yüz adet gömlek, iki yüz adet iç çamaşırını, iki yüz adet entari ve iki yüz adet yatak çarşafı hediye etti.

Başhazinedar tarafından yaralı gazilere, çeşitli hediyeler ve portakal verildi.

Hilal-i Ahmer Beyoğlu hastanesini ziyaret eden Sadrazam Said Halim Paşa, yaralı gazilerin hatırlarını sorarak hediyeler takdim etti ve hastanenin temizliği, düzeni için, sağlık heyetine, baştabıplığe teşekkürlerini sundu.

Bu ziyaretler ayrı ayrı yerlerde bulunan hastanelerin hemen hemen hepsine yapılıyordu. Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Fatih ve Bayezid kulüpleri üyelerinden oluşan bir heyet de yaralı gazileri ziyaretlerinde birer yazma mendil ve birer portakal hediye etti.

Makriköy (Bakırköy) halkından ve çarşı tüccarlarından Karabet Yavruyan Efendi'yle tüccardan Hayik Andonyan ve Takfor Aravyan Efendilerin oluşturdukları heyet, Bakırköy Ermenilerinden, on kilo çay, otuz beş kilo şeker ve yirmi beş kilo üzümü Ermeni Hastanesi'ndeki yaralı gazilere hediye ederek, en kısa zamanda sağlıklarına kavuşmalarını dilediler.

Halkın yoğun ziyareti üzerine, bu hastanelerdeki ziyaret saatleri, yaralıların sıhhati açasından kısıtlandı ve bu alakadan, dolayı hamiyetperver halka teşekkür etti cemiyet başkanı. Bu teşekkür listesinin başında, yaralı askerlere hastabakıcılık için koşanlar vardı.

Mehmed Salih de okulundaki arkadaşları arasında başlattığı yardım kampanyasında hararetle şunları söyleyerek, yardımın miktarını artırmak istiyordu:

– Çanakkale Müdafaası Osmanlı tarihinin en parlak destanlarından birini teşkil edecektir sevgili kardeşlerim! Üç aya yaklaşan süredir cereyan eden savaşlar sırasında Osmanlı kıtaları en büyük zabitenden,

en genç neferine kadar Osmanlı bayrağının namusunu korumak için harikalar göstermekte, milletimizin minnettarlığını kazanmaktadırlar. Onlar için, değil yatak, yorgan, çarşaf ve yastık canımızı versek azdır. Öyle değil mi arkadaşlar? Başarısızlıklarını saklayan ama kayıplarını itiraf eden düşmanlarımızı alt etmek için ordumuzun yanında olma günüdür. Hatta bana kalırsa; niye buradayız diye kendimize soru sorma günüdür de.

Sık sık yaptığı konuşmalar, karşısına çıktığı kalabalıklar Mehmed Salih'in hitabet yeteneğini arttırmış, etkileyici ve güzel olan ses tonu da topluluklara inandırıcı ve güven veren bir kişi izlenimini telkin etmişti. Bu sebepten o konuşmaya başladığında, sınıf arkadaşlarını, okul arkadaşlarını, zaman zaman dışarıda düzenledikleri toplantılardaki halkı etkilemek onun için sıradan olmaya başlamıştı.

Konuşmasının arasında ikide bir dinleyenlere sorular soruyor, anlattıklarını onaylatıyor, onları da bu söyleşiye ortak ediyordu.

Tesirli konuşmasını dinleyenler bir değil, iki, üç yorgan, yatak getireceklerdi bu yüzden.

Herkesin toplandığı kalabalıktan bazı öğrenciler merak ettikleri bazı soruların cevaplarını almak istediler:

– Sargı yerleri, menzil hastaneleri, civar şehirlerdeki hastaneler, İstanbul hastaneleri yaralı askerlerimiz, gazilerimizle doldu. Gencecik yiğitlerin hayatları yarı belinden koptu, gözleri kör oldu, dünyaları karrardı. Bu kadar fedakârlık bize zaferi getirecek mi?

Mehmed Salih cevap verecekti ki kalabalıktan başka bir arkadaşı el kaldırarak:

– İzin verirseniz bu soruya ben cevap vermek istiyorum. Bu saydığınız fedakârlıkları küçümseyerek söylemediğini biliyorum. İçimizden kim gitse cepheye, vereceği kuru canı yanında bu fedakârlıklar hiç kalır. Bir kere bu hususta hepimiz hemfikiriz zannediyorum. Öyle değil mi arkadaşlar?

Kalabalık arasında öfkeli söylenmeler başladı:

– Bu ne biçim söz! Vatan savunmasında pazarlık olur mu?

– Kimin canı, eli, kolu, bacağı vatanından üstün ve değerlidir, sorarım size?

– Sevgili arkadaşlar, aranızda söylenmeniz, öfkeniz bu sorunun cevabını verdi sanırım. Bu kadar fedakârlık bize zafer getirecek mi sorusuna gelince, bu sözden ben şunu anlıyorum; savaşın durumu ne merkezdedir, zafere kaç var?

Müttefiklerimizin artık tükenmekte olduğunu dış basın da yazmaktadır ve bizim hakkımızdaki genel kanaatleri şöyledir; şu Osmanlılar ne yaman şeylermiş! İşte biz Müslümanlar öyle yaman bir milletiz!

Sözü basından açmışken, Paris gazetelerinden bahsetmek istiyorum. Onlar Osmanlı askerlerinin kahramanlığını anlatıyor ve Gelibolu'ya dört yüz bin kişilik bir ordu çıkarılmadıkça, Boğaz'ın zapt edilemeyeceğini yazıyorlar. Fransızlar bedbindir, karamsardır, durumdan ümitvar değildirler.

Rus Domosti gazetesi; İstanbul'un fethedilmesinin bir hayal olduğundan söz ediyor. Yani kendileri de dünyada bu zafere inanmıyor. Benim nakletmek istediklerim bu kadar.

Mehmed Salih sözüne kaldığı yerden devam etmeye başladı:

– Arkadaşımıza teşekkür ediyorum. Bu hususta ben de geçenlerde çok güzel bir yazı okumuştum bir İtalyan dergisinde, sizlerin de beğeneceğinizi düşünerek anlatmak isterim. Bir kere yazının başlığı çok çarpıcıydı: “Kemik Serttir”

Bu dergi; İstanbul’u bir kemiğe, düşmanlarımızı ise bu kemiği yutmaya çalışan mahlûklara benzetmiş. Onların hırs ve iştahla yutmak istedikleri kemik serttir. Çok gayret gösterdikleri ve çabaladıkları halde hiçbiri buna dış geçirmeye muvaffak olamadılar, der.

Ben de diyorum ki düşmanlarımız dış geçirmek şöyle dursun, birer birer dişleri kırılmakta ve çene kemikleri parçalanmaktadır. Kahraman ordumuzun cansiperane çarpışması takdire layıktır. Hatta İtalya’nın harbe katılması da onları sevindirmedir. İngiltere artık ümidini kesmektedir. 18 Mart 1915’in yenilgilerini örteceğini, unutturacağını hayal ediyorlardı bu kara savaşlarının, ama onları daha da batağa sürüklüyor.

Dişlerini kıran ve çene kemiklerini parçalayan bu kemik, milletimizin birleşmesi, tek yumruk olmasıyla sertleşmiştir. Rusya’dan ümitlerini kestikleri için İtalya’nın savaşa girmesini istediler.

Kemal Naci ben de varım burada dercesine parmağını kaldırıp söz almak istedi:

– İngilizler; dört senedir, Balkan Savaşları da dâhil, bize hazırladıkları şu Harb-i Umumi'de, mutlaka mağlûp olacaklar, yani yenileceklerdir. Bu savaşı İngilizler hazırladılar, Harb-i Umumiye'ye meydan verdiler, bütün Avrupa'yı da karıştırdılar, artık feci sonları gelmek üzeredir, kimse hayal kırıklığına kapılmasın, zafer bizim olacaktır.

Yemek arası bitmiş, öğleden sonraki ders zili çalmak üzereydi. Mehmed Salih sözlerini toparlamak için son olarak söz aldı:

– Kıymetli arkadaşlarım, İstanbul Sultanisi'nin vatansever gençleri; hücumu giderken ve de hücumdan dönerken vatan şarkıları söyleyen, marş dinleyerek hücumu giden bir milletin askerleri mağlûp olabilir mi?

Durdu, kalabalıktan karşılık bekledi, sorusunu, daha manalı ve vurgulu bir ses tonuyla tekrarladı:

– Allah Allah nidalarıyla, vatan şarkılarıyla cenge koşan bir milletin askerleri mağlûp olabilir mi?

Çok kararlı bir şekilde ve coşkuyla haykıran beklediği cevabı aldı:

– Olamaz!

Sonra devam etti:

– Böyle kahraman ve korkusuz bir milletin mensubu olduğumuz için ne kadar övünsek azdır. Arşimet suyun kaldırma kuvvetini bulduğu zaman sokaklarda:”Buldum, buldum!” diyerek deli gibi

koştuysa ben de “Vatanım kurtuluyor, vatanım kurtuldu!” diye bağırarak dağları, taşları inleteceğim.

Yapacağınız yardımları; Hilal-i Ahmer’in genel merkezine götürünüz ki buradan oraya nakletmek gibi bir külfet yüklemesin bize. Hepinize hassasiyetiniz için şimdiden şükranlarımızı sunuyoruz, sağ olunuz, vatanımızın selameti için dualarınızı eksik etmeyiniz.

Yakınlaşan siperlerden dolayı, yüz yüze yapılmaya başlanan savaş, yaralı sayısını da arttırıyordu. Süngülerle ağır yaralananların sayıları az değildi. Müttefiklerin bu yaralıları, Limni ve Bozcaada’ya götürülüyordu, artık bu adalar da yaralılarla dolup taşmıştı.

Yarımadanın altı ayrı yerinden karaya çıkan, çoğu da nasıl savaşacağını, ne için savaştığını bilmeyen bu askerlerin, tepelere tırmanırken söyledikleri; “Hurra, hurra!” nidaları yerini dayanılmaz iniltilerine bırakmıştı.

Varmayı hayal ettikleri o tepelere çıkmak şöyle dursun, çoğu yuvarlanarak ölüme koşmuştu. Ölmeyip yaralananlar da soluğu, hastane yatağında almışlardı.

Oysa hayallerinde; çıkmak istedikleri o tepelerden, donanmalarının heybetli geçişini seyretmek, İstanbul yolunun açıldığını görmek vardı. Kıbrıs, Malta ve İskenderiye bundan sonraki yaralıların götürüleceği adreslerdi.

Mevcut vapurlar hastaların, yaralıların taşınmasına yetmemeye başladı. Silahlardan çıkan ateşlerden aman buldukları aralarda, mavnalarına doldurdukları askerleri aceleyle nakliye gemilerine gönderiyorlardı.

General Hamilton, hafif yaralıların Mısır'a götürölmelerini, ağır olanların diğer merkezlere sevk edölmelerini emrediyordu. Çünkü Mısır'a götürölecek ağır yaralılar, şimdiye kadar savaşa katılmamış, bundan sonra katılacak olan, Avustralyalı ve Senegalilerin morallerini bozabilirler, üzerlerinde olumsuz tesir yapabilirlerdi.

Hafız Hayri Efendi için Ömer ve Didar'la ilgili meseleyi hâletmek farz olmuştu. O yüzden oğlu Şerafeddin'in evine giderek konuyu önce ona açmayı düşündü. Hanımıyla birlikte yine torunlarının yanında aldılar soluğu. Mesafe yakın olduğu için çabuk geliyorlardı Eyüp'e. Seyrek görüşmelerinin sebebi; Hafız Hayri Efendi'nin bilfiil çalışması, kendini emekliye ayırmaması yüzündendi. Yoksa daha sık gelirler, hatta gelmek bir yana bu evde kalırlardı. Çünkü burada kendilerine ayrılmış odaları, hepsinden mühimi, oğlu, gelini ve torunlarının gönüllerinde çok hususi yerleri vardı. Bu yaşa gelmiş ihtiyarların en çok istediği ve muhtaç oldukları şey, ikinci çocukluk dönemlerini yaşadıkları zaman görecekleri ilgi, sevgi ve saygıydı.

Mutlu ve bereketli bir akşam sofrası ve aile fertlerinin birbirlerine muhabbetle yaklaşmaları aralarında geçen sıcacık sohbetler, kaynaşmalar vardı bu gece de yuvalarında.

Yemekten sonraki sohbetler son bulunduğunda herkes odasına çekildiği zaman, oğlu Şerafeddin'e Ömer'in söylediklerini ve niyetini aktardı Hafız dede. Böyle bir meyli beklediği için fazla şaşırmadı Şerafeddin Efendi.

– Ne yapacağımı bilmiyorum sevgili pederim, bu hususta sizin kanaatiniz nedir, ne yapmamızı uygun görürsünüz? Bu çocukların okulları bitmedi, savaşa gönüllü katılma niyetleri vardır. Nasip olursa savaş dönüşü mü yaparız, söz keser de düğünlerini sonraya mı erteleriz bilmiyorum, çaresiz şaşkırdım kaldım.

Aslında; Hafız Hayri Bey'in de tam karar veremediği, çözülmesi zor bir durumla karşı karşıya kaldığı, kaşlarını yukarı kaldırmasından, arada bir iç geçirmesinden, sık sık heyecanlı bir şekilde nefes almasından anlaşılıyordu.

Baba oğul çoktandır böyle zor bir durumla karşılaşmamışlardı. Kızları Didar'a sormamışlardı, ama onun da evet, siz münasip görürseniz, ben de kabul ediyorum diyeceğini tahmin ediyorlardı.

– Biraz sonra, uyumadan Didar'ın da fikrini alayım bakalım, o ne diyor bu hususta. Ondan sonra tekrar görüşürüz bunu Şerafeddin, dedi Hafız Hayri Bey.

Dedesi, babası ve ağabeyinden çekinen, bu yüzden de ortalıkta çok görünmek istemeyen Didar odasında oturmayı tercih etmişti. Odasından güzel nağmelerle ud sesi geliyordu. Dedesi usulca kapısını tıklatıp müsait olup olmadığını anlamak istedi. Kapıyı açan Didar ayaktaydı, henüz uyumamıştı, musikiyle kendisini uykuya hazırlıyordu.

– Buyrun dedeciğim, bir arzunuz mu var, hemen yerine getireyim, diye sordu.

İçeri girmek isteyen Hafız Hayri Bey, bir yandan da müsait olup olmadığını soruyordu:

– Uyumadıysan, uykun yoksa seninle biraz laflayalım değerli torunum Didar, ne dersin?

– Ne güzel olur, ben de çok sevinirim, gelsenize!

Az önce Didar'ın çaldığı udu masasının üzerinde duruyordu. Karyolasının üzerindeki saten örtü ayakucuna toplanmış, yatağı yatmak üzere açılmıştı. Henüz geceliğini giymemiş, iki örgülü saçlarını açarak dağıtmış olan Didar'ın gözleri küçülmüş, mahmurlaşmaya başlamıştı.

Sedirde yan yana oturan dede torun birbirlerine sarıldılar.

– Biz uyuyana kadar yanımızdan ayrılmazdın sen Didar, evdeki Ömer ve Hüsnü'den mi çekiniyorsun, niçin erkenden odana çekildin?

Didar çok utandı, yanakları kıpkırmızı oldu, başını önüne eğdi, heyecanını belli etmek istemedi:

– Yok dedeciğim, lakin tabii ki onların olmadığı zamanlardaki gibi rahat hareket edemiyorum.

Başını öne eğişinden, belli etmek istemese de heyecanlı hâlimden dedesi alacağı cevabı almıştı. Bir kere de kendisine açık açık sormak istedi gönlü olup olmadığını anlamak için:

– Güzel kızım geçen gün Ömer bize geldi ve mertçe, benden Allah'ın emri, Peygamber'in kavliyle seni istedi. Ben de senin bu husustaki kanaatini aldık-tan, annen ve babanla görüştükten sonra cevap verebileceğimi söyledim. Bugün buraya gelişimin esas sebebi budur. Senin evlilik gibi mühim bir hususta, Ömer'le ilgili şahsi kanaatin nedir, bu gencin hâl

ve hareketlerini beğeniyor musun, kendine münasip görüyor musun? Ben bunları öğrenmek isterim. Uzun uzun düşün ve acele etmeden bana veya nene bu husustaki cevabını bildir. Şimdi daha fazla yormak istemiyorum seni, Allah rahatlık versin, hayırlı geceler!

Dedesi ayağa kalktı, Didar da onu kapıya kadar geçirdi ve başını öne eğerek, belli belirsiz kısık bir sesle:

– İyi geceler efendim, diyebildi.

İhtiyacınız Olan Bir Tümen Hemen Gönderilecektir

25 Nisan'daki ilk kara çıkarmalarının ardından düşman kuvvetleri Kanlısirt ve Kılıçbayırı arasında durdurulmuştu. Bundan sonra, Beşinci Ordu'da, düşmanın denize dökülebileceği konusunda iyimser bir hava doğdu.

Liman Von Sanders odasındaki Enver Paşa'ya:

– Düşman arkasını denize, sırtını Arıburnu sırtlarına verdi ve biz bu düşmanı denize dökebiliriz. Gayret göstermek ve taarruz etmek lazımdır. Taarruz etmemiz lazımdır.

Enver Paşa, Liman Von Sanders'in istediği cevabı verdi:

– Arıburnu cephesinden bir an önce düşmanın sökülüp atılması için, ben de aynı görüşteyim.

Oysa Beşinci Ordu Kurmay Başkanı Albay Kazım, aynı görüşte değildi. Yazdığı mektubunda, Enver Paşa'ya bunu ilettili:

“Ordunun bir süre için savunmada kalmasını ve bu surette bulacağı fırsatlar içinde dinlenmesini ve kendisine çeki düzen vermesini onaylayıp emir buyurmaklığınızın uygun olacağını arz etmek istiyorum.

Dileklerim yalnız hususi ve kişisel düşüncelerimden ibarettir. Emir ve irade yine efendimizindir.

Beşinci Ordu Kurmay Başkanını bunları yazmaya iten; hem Arıburnu, hem de Seddülbahir’de ağır kayıplarla sonuçlanan saldırılarda kaybedilen, on beş bini aşan şehit ve yaralıları.

Ne yazık ki bu mektup Enver Paşayı etkileyemedi.

Beşinci Ordu Kurmay Başkanı Albay Kazım gibi, Üçüncü Kolordu Komutanı Esad Paşa da taarruz fikrine karşıydı ve o da Ordu Komutanlığına bir rapor yazdı ve topçu atışlarının yetersizliğini, düşmanın tahkimatının çok güçlü olduğunu bildirdi. Kocaçimentepe’yi almak isteyen düşman kendisi taarruz etmek zorundadır, biz değil, dediye de tesirli olmadı.

Mayısın on birinde, Enver Paşa Gelibolu’ya geldi. Birlikleri, siperleri gezdi ve akşam saatlerinde de, yeraltındaki karargâhta, Kurmaylarla bir toplantı yaptı. Esad Paşa, Vehip Paşa, Cevad Paşa, General Weber, General Trommer... Her zaman tekrarladığı ve hepsinin bildiği görüşlerini açıkladı:

– Gelibolu Yarımadası’nda kesin sonucun bir an evvel elde edilmesini, çok mühim görüyorum.

Kendisini dikkatle dinleyen subaylar da:

– Evet, evet biz de aynı şekilde mühim buluyoruz, dediler.

Sonra ekledi:

– Kirte Savaşları güvenimizi arttırdı. Artık kesin olarak Kirte’yi alamayacaklarını anladılar. Buna benzer bir başarıyı da Arıburnu’nda elde etmeliyiz.

Bunun gerçekleşmesi için de icap ederse bir tümen daha takviye gönderebilirim Esad Bey, ne dersiniz?

Biraz duraklayan Esad Paşa:

– Efendim, Arıburnu’nda dar bir alana sıkışmışlardır, ne ilerleyebilmekte ne de çekilmektedirler. Ben de çakılıp kaldıkları bu yerden sürülmelerine taraftarım. Siz nasıl uygun görürseniz efendim.

– Aynı kanaati paylaştığımızı sevindim.

– Ancak bu taarruzlar için askere ihtiyacımız vardır, arz ederim.

– İstanbul’a döner dönmez ihtiyacınız olan bir tümeni hemen sevk edeceğim.

Odada bulunan diğer kurmay subaylar aynı görüşte değildiler, ancak Liman Paşa da Enver Paşa da bu taarruz saplantısından bir türlü vazgeçemedikleri için konuşmalarının fayda vermeyeceğini, karşı çıkmanın beyhude olacağını biliyorlardı.

Enver Paşa:

– Bugünkü toplantımızın ana maddesi taarruz kararının alınmasıydı, bu hususta yapılması lazım gelenleri ilettim, her kademedeki silah arkadaşlarımla üzerlerine düşeni noksansız yapacaklarına inancım tamdır.

Son defa masanın üzerindeki haritaya eğildi başlar ve Arıburnu sahilleri, Kavak Tepe, Kanlısırt, Sivri Tepe, Yüksek Tepe, Düz Tepe ve Kemalyeri gözden geçirildi. Harita üzerinde göz bebeklerinin kaydığı her nokta; binlerce Mehmedçiğin yerleştiği ve bundan sonra gelecek, Ahmetlerin, Süleymanların, Hıdırların,

Mustafaların yerleşeceği, vatanımız namusumuzdur diyerek çarpan kalplerinin, bir daha atmamak üzere duracağı yerlerdi.

Esad Paşa:

– Anlaşıldı efendim, göndereceğiniz tümeni bekliyoruz, dedikten sonra, ölgün gaz lambasının aydınlattığı yeraltındaki odanın kapısını açtı ve askere seslendi:

– Bize sıcak bir şeyler getir asker.

Gecenin serinliğinde içlerini ısıtan çaylarını içtiler ve yatacakları yerlere gitmek üzere karargâhtan ayrıldılar.

Vatan Elden Gidiyor

Beyazıt Meydanı'ndaki Harbiye Nezaretinin bahçesinde iğne atsan yere düşmeyecekti. Sıcak bir mayıs günü havadaki nem sığağı iki kat hissettiriyordu; eller, kollar, yüzler yapış yapıştı. Birbirine kenetlenen vücutların verdiği sıkıntı yüzünden; insanların yanaklarından süzülen terleri, boyunlarına daha hızlı iniyordu.

Üstüne giydiği yeleğini çıkararak eline alan, elli yaşlarındaki biri:

– Gönüllerimiz, Çanakkale'de akan kanlar, yıkılan gencecik bedenler yüzünden, zaten dardadır. Bu sıkıntı üstüne bir de bu insanların itip kakması, fesübhanallah! Karşılığında dişe dokunur bir muvaffakiyet elde etsek, yine gam yemeyeceğim.

Yanında bulunan ve konuşana göre daha genç olan kişi de setresini eline alıp biraz ferahladıktan sonra:

– Şehit düşen binlerce genç hiç mi bir şeyler yapmamıştır azizim, sen neden bahsediyorsun, bir kalemde sildin attın olan bitenleri. Sende hiç insaf yok mudur, bu kadar gaddar olma, şehitlerimizin kemiklerini sızlatacaksın. Hem yavaş konuş, bu kalabalık galeyana gelirse linç eder seni, sesini kıs, hatta çenenin kapat.

Az önce konuşan kişi, daha temkinli konuşmasına devam etti:

– Dişe dokunur muvaffakiyet derken demek istediğimi anlatamadım mirim. 18 Mart Deniz Savaşı'nda bir günde hakkından geldik biz bu keferelerin de, şimdi niye simit ipi gibi uzadı bu çarpışmalar anlayamadım. Bu asker göndermelerin sonu gelmez ki kör kuyu gibi at gitsin. Neticede giden de senin benim evladım, kardeşimiz, civan delikanlılar. Üstelik giden de geri gelmiyor. Harbiye Nezaretine gelen şehit listelerini gördün mü sen, çarşaf çarşaf, künye üstüne künye. Ali oğlu Mehmed, Rıza oğlu Hasan, Halis oğlu Necmi... Savaş da akıllıca yapılır, aksi hâlde kör dövüşü denir ona.

Sanki biraz önce uyardıydım bu kişiyi yanındaki. Çenesi bir açıldı, pir açıldı, susmak bilmiyordu. Anlattıklarını makul ve mantıklı bulduğu için bu sefer sustu, cevap da vermedi konuşması uzamasın diye, adam da biraz sonra sustu. Çünkü kalabalıkta bir dalgalanma oldu:

– Geliyormuş, işte bakın orada.

– Artık susun da geleni gideni hem görelim, hem duyalım.

Harbiye Nezaretinin meydana göre yüksekte bulunan giriş kapısının önüne kurulan, üzeri bayraklarla kaplanmış kürsünün önündekiler kaynaşmaya başladılar. Yukarıdaki hareketlenmeyi gören ahali de kıpırdandı. Saatlerdir ayakta beklemişler ve yorulmuşlardı. Sıcaktan da bunalmışlardı, hem de ne konuşulacağını merak ettikleri için sabırsızlanıyorlardı.

Kürsüye çıkan biri:

– Sayın İstanbullular, şimdi Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşamız sizlere hitap edeceklerdir.

Meydanı dolduranlar; “Bekliyoruz ve dinliyoruz.” dercesine, avuçları kızarıncaya kadar kuvvetlice alkışladılar. Derken asker üniformalı Enver Paşa kürsünün önünde görüldü. Meydanda toplananları gözleriyle taradıktan sonra konuşmasına başladı:

– Muhterem İstanbullular, kıymetli halkımız, bu toplantıya gösterdiğiniz alakadan dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım. Böyle ehemmiyetli ve hayati bir hususa gösterdiğiniz hassasiyet, bu milletin hiçbir zaman mağlup edilemeyeceğinin işaretidir. Sağ olun, var olun.

Birkaç gün önce Gelibolu’da cephedeydim. Siperleri gezdim, cepheleri dolaştım. Hepsinize, yakınlarınızdan, çocuklarınızdan, ağabeylerinizden kucak dolusu, gönül dolusu selamlar getirdim. Hepsinin keyfi yerindedir elhamdülillâh. Savaş bütün hızıyla devam etmektedir. Kirte Savaşları’ndaki başarımızı biliyorsunuz. Bir adım daha atmalarına ve Alçıtepe’yi almalarına müsaade etmedik. Bunu kafalarına iyice soktuk. Ancak bu başarılarımızın devam etmesi için daha çok askere ihtiyacımız vardır. Eğer cephelerimiz boşalırsa vatan elden gider. Daha çok asker, daha çok asker... Sizleri, cepheye gönüllü askerler lazım olduğunu duyurmak için burada topladım. Zafer için gönüllü askerlere ihtiyacımız vardır. Biraz sonra Nezaret’in bahçesinde kurulacak masalarda, zabıt arkadaşlarım yeni asker kaydı

yapacaklardır, yani gönüllü asker kaydı. Bu davete icabet edeceğinize inancım ve güvenim tamdır. Bu uğurda canını fedaya hazır olanları şimdiden tebrik ediyorum, gazanız mübarek olsun, hepinizi muhabbetle selamlıyorum, vatan sağ olsun!

Meydanda toplanan halk almak istediği mesajı almış, duymak istediğini duymuştu. Şimdi sıra vaziyetten vazife çıkaracak olanlardaydı. İşi olanlar birer ikişer görevlerinin başına geçmek için dağılıyorlar, diğer halk da evlerine gitmek için meydanı boşaltıyorlardı.

Kalabalıkta bulunan Dârülfünun öğrencileri, Tıbbiyeliler ve Sultani Öğrencileri hemen ayrılarak, Harbiye Nezaretinin bahçesine geçtiler. Öbek öbek gelen gönüllüler sıraya girmeye başladılar.

Bahçe içinde kendiliğinden gruplar oluştu. Dârülfünun öğrencileri, Tıbbiyeliler, Sultani öğrencileri kendi aralarında konuşmaya başladılar.

Mehmed Salih'in bu gün sanki içine doğmuştu. Okuldaki son sınıf öğrencilerini, arkadaşlarını arkasına alarak, eksiksiz olarak buraya getirmişti.

Şimdi de etrafına almış konuşuyordu:

– Sevgili arkadaşlarım düğün günü geldi. Biraz sonra ben başta olmak üzere gönüllü kaydımı yapacağım. Arkamdan sizlerin de kayıt yaptıracağınıza inanıyorum. Hepimiz buradayız zannediyorum.

İstanbul Sultanisi'nin elli öğrencisi biraz kaynaşmadan sonra bir araya toplandılar. Bu çabuk toplanmada Mehmed Salih'in rolü büyüktü. Çünkü aceleyle bulduğu bir kartona, İstanbul Sultanisi Talebeleri

yazmış ve bunu da herkesin görebileceği uzunca bir sopaya takmıştı. Elinden bırakmadığı bu kartonu, kayıt yaptırdıkları masanın başına kadar elinde taşıdı.

Yanında Kemal Naci, Ömer, Resul, Garisto, İstavri, Fuzuli, Ferhat Şükrü... Bütün Sultanî öğrencileri vardı.

Masadaki zabıt sordu:

- İsmi âliniz?
- Şerafeddin oğlu Mehmed Salih.
- Validenizin adı?
- Gülzade.
- Sarih adresiniz?

Bu ve benzeri soruların cevaplarını veren Mehmed Salih, hayırlı olsun dilekleriyle kaydını en önce yaptırdı ve kenara çekildi. Artık rahatlamıştı; aylardır içini kemiren, savaşa katılma hevesi ve arzusu, cepheye koşma hırsı son bulmuştu.

Arkasından Kemal Naci, arkasından Ömer...

İstavri ve Garisto usulca yanına sokuldu:

- Mehmed Salih, biz ne olacağız.
- Hiçbir şey olmayacak, sırayla siz de kaydınızı yaptıracaksınız.

Kuyruktaki yerlerini aldılar ve kendilerine sıra geldi, zabıt sordu:

- İsmi aliniz?
- Gorgoroğlu İstavri.

Zabıt biraz durakladı ve İstavri'nin yüzüne baktı, sonra:

– Bugünkü kaydımız dolmuştur, dedi.

İstavri çok üzüldü, ne oldu, beni niçin yazmıyorsunuz, kayıt daha yeni başladı der gibi baktı. Baktı ki başka bir şey söylemeye niyeti yok zabitin, sıradan çıktı ve Mehmed Salih'in yanına gitti.

İstavri'nin kaydı yapılmayınca, arkasında bulunan Garisto da sıradan çıktı.

– Beni kaydetmediler Mehmed, ne oldu anlamadım, sen alakadar olur musun?

Mehmed Salih olanlara bir mana veremedi, şaşırıldı. Sonra aklına gelenlerin doğru olmaması için dua etti.

– Siz kenarda bekleyin, ben geleceğim, diyerek kaydını yaptırdığı masaya yanaştı:

– Biraz önce gelen arkadaşım İstavri'yi niçin yazmadınız, sebebini öğrenebilir miyim?

Zabit etrafına bakındı, alçak bir sesle:

– Biz Müslüman olmayanları askere yazmıyoruz, doğuda ordumuzdan kaçan otuz bin Ermeni'yi biliyorsunuz. Ağzımız süttten yandı, artık yoğurdu üfle-yerek yiyoruz kardeşim, sebebi Rum olmaları anlatabildim mi?

– Yarın da devam edecek mi kayıtlar?

– Evet.

Mehmed Salih daha fazla bir şey söylemeden, ortalığı da karıştırmadan oradan uzaklaştı. Eliyle arkadaşlarına haydi gidiyoruz işareti yaptı. Bahçenin tenhalaşmaya başlayan Kapalıçarşı köşesine çekti arkadaşlarını. İstanbul Sultanisi'nin bütün öğrencileri yine etrafındaydı Mehmed Salih'in.

Gorgoroğlu İstavri, Garisto çok üzgündü. Kayıtlarının ne için yapılmadığını anlamışlardı, bunu bir defa da Mehmed Salih'in ağzından duymak istiyorlardı. Anlatılacaklar mühim ve gizliydi, hususiydi, hemen bir halka oluşturarak, ortasına Mehmed Salih'i aldılar. O da sabırsızlıklarının, kederlerinin had safhada olduğunu bildiği için fazla beklemeden, alçak bir ses tonuyla konuşmaya başladı:

– Arkadaşlar, az önce Rum olduğu için, Gorgoroğlu İstavri'nin kaydı yapılmadı. Muhtemelen Garisto'nunki de yapılmayacaktı. Bütün bu olanlar sebepsiz değildir, ordumuza karşı yapılan bazı ihanetlerin sonucudur. Feveran etmenize hacet yok. Biz bunu bir şekilde hâlledeceğiz.

Kemal Naci her zamanki akıllı, salim konuşmasıyla atıldı:

– Meşru yolla yapılmayan bir kaydı, gayrimeşru yolla mı yapmayı düşünüyorsun?

– Biz bu arkadaşlarımızı yıllardır tanıyoruz, haddizatında cepheye gitmek için bizden çok can atmaktadırlar. Gidemedikleri için ne kadar üzöldükleri de ortadadır. Bulacağımız çözüm yolu gayrimeşru gibi görünse de, neresinden bakarsanız bakın meşrudur. Biz, artık biz olan bu arkadaşlarımızı dışlayamayız. Bu hevesleri kırarak, küskünler hâline getirmek kimsese bir şey kazandırmaz. Cepheye gönderirsek bize de kendilerine de çok şeyler kazandırır. Gün beraber olma günüdür.

– Hissiyatımızı çok güzel ifade ettin Mehmed Salih. Biz artık siz olduk. Benim farklı olan sadece isimimdir,

Garisto'nun da öyle. Sıraya girdiğim zaman zabit efendi; ismi âliniz diye sordu. İsminiz de diyebilirdi, demedi. Ben de bu kadar kibar, nazik bir milletle iç içe kaynaştığım için, artık onlardan biri olduğum için iftihar ettim. Arkasından 'Kayıt doldu.' sözünü işittim. İnanın yine kırılmadım, gücenmedim. Her şeyin bir sebebi vardır. Ben bu milletin âlicenaplığına da bütün dünya milletleri karşılarında olmasına rağmen, bu savaşı kazanacağına da gönülden inanıyorum. Yardım etmek için çırpınan hepinize teşekkür ederim.

Mehmed Salih'in etrafında toplanan arkadaşlarından bazıları olanlara biraz şaşırmış, hayret etmişti. Bazıları da yapılanın yerinde olduğuna karar vermişti.

Kısa bir süre suskun kaldılar, sonra Mehmed Salih zihninden geçirdiği planını anlatmaya başladı:

– Bugün ortalık gördüğünüz gibi çok kalabalıktır. Tabiri caizse bir küçük mahşerdir burası. Dikkat ettiyseniz Harbiye Nezareti binasına giren çıkanın sayısı belli değildir. Biraz sonra ben, Ferhat Şükrü ve Fuzuli ve de eli çabuk olan Ömer birlikte binanın içine gireceğiz. Sizler de arkamızdan bizi takip edeceksiniz. Maksat ortalığı kalabalık gösterip, onları kargaşaya getirmektir. Esas işi yapacak olan bu saydığım kişilerdir, siz yardımcı olarak görev alacaksınız. Planın ana çizgileri bunlar, gerisi bu saydığım kişileri alakadar ediyor, onun için izin verin biz bunun tafsiyatını görüşelim. Bekleyin, kısa bir zaman sonra işaretle beraber, fazla vakit kaybetmeden, kalabalık dağılmadan binaya doğru hareket edeceğiz.

Ferhat Şükrü ve Fuzuli'nin gözleri parladı, sıranın kendilerine geldiğini anladılar, sevinçleri yüzlerinden okunuyordu.

– Gel bakalım total sinek, Nemrut'un burnundan girme vaktiniz geldi.

– Şimdiye kadar bana total diyenlere çok kızırıyordum, ama bundan sonra bu sakatlığım benim için iftihar vesilesi olacaktır. Seni can kulağıyla dinliyoruz, vereceğin her vazifeyi de seve seve yapacağız.

– Binanın içine girdikten sonra ben Çanakkale'de cepheye giden bir komşumuzun şehadet haberinin gelip gelmediğini soracağım içerdeki görevliye. Ferhat Şükrü ve Fuzuli, sizler arşivde bulunan şehit künyelerinin içinden iki tane alacaksınız. Ömer de listede başka birinin adını arattırarak. Biz lafa tutup oyalayacağız, siz iş göreceksiniz. Anlatabildim mi arkadaşlarım, anlaşılmayan husus var mı, iyice kararlaştıralım görevlerimizi ki içeride çuvallamayalım.

– Mehmed Salih, sen de ben de kimin adını sorarsak burada kararlaştıralım da orada kem küm etmeyelim.

– Ömer, sen isim soracaksın, bu kolay bir iş, Fuzuli'yle biz ikimiz, künye alacağız ezberimize veya en doğrusu yanımıza alacağımız kâğıda yazacağız. Bizimkisi biraz heyecanlı, elimiz, ayaklarımız dolaşıp heyecandan şaşırırmazsak iyidir. Biraz değil çok heyecanlı, kendimi hırsız gibi, suçlu hissediyorum.

– Ferhat Şükrü bu vazife; ikimiz için de güzel ve güzel olduğu kadar da zor. Bence suçluluk duymamıza lüzum yok. Çünkü netice itibarıyla, memleket hayrına

bir iş yapıyoruz, yaptığımız vatan hainliği değildir. Oradaki bilgileri alıp da, Allah muhafaza İngiliz'e, Fransız'a satmıyoruz. Ben kabul ediyorum, bu çorba da tuzum bulunacağı için sevinçliyim. Cepheye gitmeyi çok arzu eden bu arkadaşlarımızı eğer gönderebilirsek çok bahtiyar olacağım.

– Ben de bu sakat hâlimizle faydalı olmaktan gurur duyacağım.

– Şehit düşen bu askerlerimizin künyelerini aldık diyelim, sonra ne olacak bu isimler?

– Ömer kardeşim, bu künyeler İstavri ve Garisto'ya ait geçici künyeler olacaktır. Yani onlar bu adla kayıt yaptıracaklar ve cepheye gideceklerdir. O kadar şehit var ki gidenlerin de şehitlerin de künyeleri karışıklık içinde. Kayıttan sonra da birkaç gün talim, iş cepheye gidene kadar... Oraya gitmiş askeri kimsenin geri çevirecek hâli yok. Taştan asker arıyorlar, şiddetle asker ihtiyacı var, Enver Paşa'nın konuşmasını dinlediniz, sizler de kulağımızla duydunuz.

Mehmed Salih hem bunları söylüyor, hem de arkadaşlarının yüzlerindeki ifadeyi okuyarak başarılı olup olmayacaklarını incelemeye çalışıyordu. Yüzlerinde en küçük bir kararsızlık veya kendine güvensizlik belirtisi sezse bundan vazgeçecekti. Çünkü hile yaptıkları anlaşılıp yakalanmaları demek, başta kendisinin cepheye gitmekten alıkonması demekti. Aylardır cephe türküsü söylüyor, gitmek için sabırsızlanıyor, İstanbul'da bulunduğu her dakikaya kahrediyordu. Yanlış bir hareketleri her şeyin mahvolması manasına gelirdi.

Bu da onun için ölümle eş değerdii.

– Öyleyse mesele anlaşıldı, son olarak tekrar ediyorum. Ömer, ben, Ferhat Şükrü ve Fuzuli olmak üzere dört kişi binadan içeri gireceğiz. Ben komşumuzun şehadet haberinin doğru olup olmadığını soracağım. Arkasından da Ömer başka birini soracak. Zabıt defterleri karıştırırken, Fuzuli ve Ferhat Şükrü de diğer listelerden iki veya üç kişinin künyesini, belli etmeden alıp yazacaklar. Biz lafa tutacağız, onlar iş görecekler. Tamam olunca da bize işaret verecekler. Yani işlem tamam olunca odadan çıkacağız. Sormak istediğiniz, anlaşılmayan bir husus var mı?

Çok heyecan duydular, Fuzuli'nin değerine göre kısa olan bacağı, Ferhat Şükrü'nün sırtındaki kamburu, birden normale döndü sanki. Kendilerini çok güçlü ve sapsağlam hissettiler, ilerideki masalardan birine gidip kayıt yaptıracak kadar zindeydiler. Bu tek şanslarıydı, bunu başarabilirlerse her ikisi de, gitmek isteyip de alınmayan iki kişiyi askere gönderecekler, böylece kendileri gitmiş kadar mutlu olacaklardı. Bu haz ve gurur da ömürleri boyunca onlara yetecekti.

Fuzuli yanındaki Mehmed Salih'in boynuna sarıldı:

– Ben de Mehmed Salih'sem bütün arkadaşlarımı arkama takıp askere götüreceğim derken bunu kas-tetmiştin herhâlde, çok önce söylediğin bu sözün ger-çekleşme vakti geldi zannederim. Ben önce kendime, sonra da sizlere çok güveniyorum. Bizler bu işi kıvrırırız arkadaşlar. Bize böyle bir vazifede görev verdiğin ve onurlandırdığın için sana müteşekkirim, orduma iki asker kazandıracığım için de sevinçliyim.

– Kalem kâğıdınız hazırsa gidebiliriz, haydi rast gele, Allah yardımcımız olsun.

Az ötede kendilerini bekleyen diğer arkadaşlarına işaret etti Mehmed Salih, onlar da arkalarına düştüler. Harbiye Nezaretinin bahçesindeki kalabalık henüz dağılmamıştı. Öbek öbek toplanan gruplar; Enver Paşa'nın konuşmasının tahlilini yapıyorlar, gönüllü yazılacaklar kesin kararlarını verdiklerini beraber geldikleri arkadaşlarına bildiriyorlardı.

Kalabalığın arasından sıyrılarak kapının önüne geldiler. Baş işaretiyle giriyoruz, diyen Mehmed Salih'in arkasından Ömer ve ayrılmaz ikili, Fuzuli ve Ferhat Şükrü, kapıdan içeri girmek için nöbetçinin sıkı sorularını cevaplamak zorunda kaldılar.

Çok sıkı tenbihat alan kapıdaki nöbetçi, her önüne geleni içeri almıyordu. Fuzuli'yi sorularıyla sıkıştırırken Mehmed Salih öne çıktı:

– Bizler Sultani talebeleriyiz. Yakınlarımızın şaha-det haberlerini doğrulatmak için buradayız. Öğrenip çıkacağız, biz de gönüllü yazıldık az önce, izin verin gidelim.

Mehmed Salih'in söylediklerine inanan nöbetçi girmelerine izin verdi.

– Sağdaki merdivenden çıkın ikinci katta merdivenin sağındaki odadan sorabilirsiniz.

– Teşekkür ederiz sağ olun, iyi nöbetler!

Böylece birinci engeli atlatmışlardı. Sıra ikincisindeydi. Arkalarına bakmadan, aralarında konuşmadan merdivene yöneldiler. Hepsinin bacakları titriyordu.

Fuzuli aksayan bacağıyla en arkadaydı. Sessizce yanındaki Ferhat Şükrü'ye:

– Benim yanımdan ayrılma düşüp bayılırsam kollarımdan tutarsın, sağlam bacağı da tutmaz oldu heyecandan.

– Ben yanımdayım korkma, hem başarmamıza az kaldı, şu odaya girdik mi tamamdır.

Merdivenin karşısındaki odanın kapısında da başka bir nöbetçi vardı. Şimdi de ona dert anlatacaklardı, birisinden yeni kurtulmuşlardı.

Mehmed Salih; kapılarda bu kadar çok nöbetçi varsa içeride kim bilir kaç kişi vardır diye düşündü. Bu endişesini belli etmeyen bir kararlılıkla, arkadaşlarından önce nöbetçinin karşısına dikildi:

– Biz şehit yakınlarımızın haberini almak için geldik. Biz de gönüllü yazıldık. Bire bin veren başaklar gibi, biri ölür bini dirilir bu memleket evlatlarının öyle değil mi asker kardeşim?

Nöbetçinin bam teline basmıştı Mehmed Salih:

– Aynı söylediklerin gibi efendi kardeşim. Bu topraklar çok bereketlidir, askeri de öyle. Son askeri de şehit düşmeden gelemeyeceklerdir İstanbul'a. İçeri girebilirsiniz, işiniz bitince de oyalanmadan çıkın.

– Çok teşekkür ederiz, sağ olun var olun, iyi nöbetler dileriz size.

Kapıyı tıklattıktan sonra, pirinç kapı kolunu çevirdi Mehmed Salih. Kapı açılınca biraz içleri ferahladı, rahatladılar. Çünkü içeride onlar gibi yakınlarının şehadetini öğrenmeye gelen çok insan vardı. İki tane

zabit de bu gelenlere cevap yetiştiriyorlardı. Kalabalığı görünce hepsinin heyecanları biraz yatıştı.

Mehmed Salih farkında olmadan çok güzel bir plan yapmıştı. İçinden; “Biz bu işten alnımızın akıyla sıyrılacağız.” galiba, dedi.

Fuzuli cebindeki kaleme, kâğıda elini attı, ikisi de yerinde duruyordu. Ömer ve Mehmed Salih masalardan birinin önünde sıraya girdiler, beklediler. Ferhat şükrü ve Fuzuli ilerlediler, kalabalığın ortasına daldılar, duvar dibine yanaştılar, boş olan bir sandalyeye oturdu Fuzuli. Sağa sola bakındı, odayı tanımaya çalıştı.

Herkes bir şeylerle ilgileniyordu, kimse kimsenin farkında değildi. Dışarıdaki parlak güneş ışıkları ve mayıs ayının insanı bunaltan sıcağı, bu heybetli taş binanın içine girmesin diye odanın kalın siyah perdeleri sıkı sıkı kapatılmıştı, içerisi loştu. Saten perdelerin yanındaki aralıktan sıyrılabilen serinlik kendini hissettiriyordu.

Oturduğu sandalyenin yanında bir sehpa ve üzerinde iki tane dosya duruyordu. Vicdanlarını rahatlatacak, biz de bu vatan için bir şeyler yaptık dedirtecek iki dosya. Kalın olan bu iki dosyada, cepheden gelen şehit künyelerinin olduğu belliydi ve bu iki dosya gözlerinin içine bakıyordu.

Dosyayı açsa gören olmazdı, kimse fark etmezdi. Usulca o tarafa döndürdü bedenini, sayfanın birini açtı. En ince ayrıntısına, kadar her şeyi yazdı. “Piyade Er, Ahmed oğlu Behed, 1300 doğumlu, Silivri ilçesi, Ortaköy köyünden, Beşiktaş askerlik şubesine bağlı.”

O yazarken Ferhat Şükrü de boş durmadı, aynı sayfadan başka bir şehidin adını, bilgilerini aldı. “Piyade Er Rüstem oğlu Rasim, 1291 Sarıyer doğumlu, Sarıyer ilçesi Zekeriya köyünden, Bakırköy askerlik şubesine bağlı.” Fark edilmediklerini anlayınca, yazdıklarını kontrol ettiler. Sonra usulca dosyayı kapadılar. Ferhat Şükrü tamamdır diyerek Ömer’e göz attı ve kapıya yöneldi. Mehmed Salih’le beraber kuyruktan çıktılar ve hızla merdivenlerden indiler.

Dışarı çıktıklarında hepsi derin bir oh çektiler.

– Ben ne demiştim Fuzuli; felek ehli dili şad eder ama neden sonra. İşte o neden sonra sizin için geldi, ikinize de teşekkür ederim. Garisto ve Gorgoroğlu İstavri için de kayıtlarını yaptıınca gelecektir o neden sonra ve onlar o zaman sevineceklerdir. Ben ve benim gibiler de cepheye gidince şad olacağız, mutlu olup sevineceğiz. Hele şehadet mertebesine erersek bu sevincimizin ölçüsü olmayacaktır.

Kapının az ilerisinde kendilerini merakla bekleyen arkadaşlarına gülerek:

– Tamamdır, gazamız mübarek olsun, diye bağıştırlar.

Gorgoroğlu İstavri ve Garito’yu yanlarına çağırdı Mehmed Salih:

– İkiniz de bu gece bu yeni kimliklerinizi ezberleyeceksiniz, yarın sabah erkenden burada buluşup kaydınızı yaptıracaksınız. Biz de geleceğiz, bizi de tahlim için çağırdılar zaten. Tahmin ediyorum ki siz de ondan sonra bize katılırsınız. Haydi gözünüz aydın olsun, gazanız mübarek olsun.

Garisto da Gorgoroğlu İstavri de Mehmed Salih'in boynuna sarılıp kucakladılar:

– Bana değil Ferhat Şükrü ve Fuzuli'ye teşekkür edin, bunu onlar başardı.

– Bu düŐüncenin fikir babası sensin, senin de rolün var, bunu inkâr edemeyiz, dedikten sonra sakat olan arkadaşlarına yöneldiler ve bir sevinç yumağı oluŐturdular.

Mehmed Salih:

– Arkadaşlar Şimdi hepimiz evlerimize ailelerimize haber vermeye gidelim, yarın sabah da burada toplanmak üzere buluşalım. İstanbul Sultanisi'nin talebeleri olarak, bu mukaddes vazifemizi eksiksiz yerine getireceğimiz için ne kadar iftihar etsek azdır, bize de bu yakıŐırdı zaten. Hepinize hayırlı günler dilerim, yanınızda beraberinizde götüreceğiniz eŐyalarınızı hazırlamayı unutmayın.

Nişan Merasimi

Mehmed Salih ve Ömer o gün, her zamankinden biraz erken gelmişlerdi eve. Şerafeddin Efendi de okuldan dönmüş, odasında çalışıyordu. Abdest almadan, günün isini, kirini üzerinden atmadan babasının yanına gitti Mehmed Salih.

Duvardaki rafları kitaplarla dolu olan odasında, sedire uzanmış bir şeyler okuyan Şerafeddin Efendi, Mehmed Salih'i görünce biraz şaşırıldı:

– Gel bakalım evlat, bugün erkencisin gibi geldi bana, ne dersin?

– Sevgili pederim, bugün İstanbul Sultanisi'nin son sınıf talebeleri gönüllü yazıldık. Yarın Beyazıt Meydanı'nda, Harbiye Nezaretinin bahçesinde toplayacaklar bizleri. Zannederim talime başlatacaklar ve kıyafet verecekler, büyük gün geldi. Sevincimden yerimde duramıyorum, bugüne kadar başım önde eğik dolaşıyordum. Artık utanıp sıkılmama hacet kalmadı, ben de, bizler de bu vatana olan borcumuzu ödemeye gidiyoruz, hakkınızı helal ediniz. Bu yaşıma kadar bana verdiğiniz emekleri helal ediniz, bizler için, ordumuz için dua ediniz. Bu dakikadan sonra dualarınıza çok ihtiyacımız olacaktır.

Şerafeddin Efendi aylardır, haftalardır, günlerdir bu haberi duyacağı anı bekliyordu. Çünkü cepheye asker yetişmiyordu. Çanakkale insan öğütüyor, gidenler gelmiyordu. Her gün yüzlerce şehit haberi ulaşıyordu Harbiye Nezaretine. Postacılar, Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın şehit ailelerine yazdığı teşekkür mektuplarını taşıya taşıya bitiremiyorlardı. Şimdi sıra kendilerindeydi demek ki. Vatana hizmetten kaçılmazdı, gidenler de ana baba kuzularıydı. Onların babaları da bu haberi duyduklarında, oğullarıyla gurur duymuşlar, bir yandan da ciğerlerinin bir köşesi sızlamıştı. Bu böyle bir şeydi. O da gururunu öne çıkarmak, üzüntüsünü, yürek cızırtısını saklamak zorundaydı:

– Göğsümü kabarttın evlat, ne mutlu bize ki senin gibi kahraman bir asker gönderiyoruz bu cepheye. Ömer nerede, onu da görseydim.

– Odasında, biraz sonra çağırırım.

– Ben hemen gidip dedenleri haberdar edeyim. Belki onları da alıp gelirim. Sen bu haberi annene söyle, akşam yemeğinde birlikte oluruz.

Güneş battığı için ortalığa akşam serinliği çökmüştü. Hafız Hayri Efendi, hanımı ve Şerafeddin Efendi hem yürüyor hem konuşuyorlardı:

– Oğlum bu çocuklar askere gidiyorlar, iyi güzel de Ömer, Allah'ın emriyle kızımızı istedi, biz de cevap vermedik kendisine. Cevap vermeden gönderirsek üzerimizde hakkı kalır, Didar'ın fikrini öğrendiniz mi, ne cevap vereceğiz?

– Siz nasıl uygun görürseniz öyle olsun demiş validesine, kararı bize bırakmış yani.

– Bu gece son geceleri midir çocukların? Belki de son geceleridir, biz bu işi sağlama alalım ve sözlerini keselim. Eğer cevap vermeden gönderirsek, beni beğenmediler diye üzülür fakirim. Bunun münasip olanı da budur. Hafız Hanım sen de parmağındaki zümrüt yüzüğü, Didar’a vereceğim deyip duruyordun, çıkarır takarsın, onun da gönlü olur.

Şerafeddin Efendi nefes nefese kaldı. Aslında hızlı yürümüyorlardı, onun için tıkanmamıştı. Babasının Didar’a söz keselim demesi için bir tuhaf yapmıştı. Nutku tutuldu, cevap vermek için dilini döndüremedi ağzında.

– Sen münasip görmüyor musun yoksa oğlum, istemiyorsan hayır deriz.

– Yok, yok siz ne dersiniz öyle yaparız, birden heyecanlandım, çok ani oldu her şey. Oğlanın askere gidişi, Didar’ın nişanı...

– Ağacı olan bir gün meyvesini yer oğlum, bu işler böyledir. Herkesin başından geçiyor, bir tek senin değil.

Yol uzadıkça uzadı gözlerinde. Aslında kestirmeden gidiyorlardı, ortalık da hem serinlemiş hem tenhalaşmıştı. Ilık, güzel bir yaz akşamıydı, ama düşünecek şey çok olunca, güzelliklere bir perde çekiliyor, etraf dar görünüyordu insana.

Sofradakiler hem gururlu hem üzgündüler. Bu gece uzun olacağına benziyordu.

– İnşallah yarın hazır asker olacaksınız haydi hayırlısı olsun. Biz de cepheden gelecek haberlerinizi dört gözle bekleyeceğiz.

– Ömer boş kâğıt ve kalemlerini almayı unutma yanına, ben de alacağım. Dönene kadar hasretimizi mektuplarla gidereceğiz bundan sonra.

Şerafeddin Efendi; yalnız kaldıkları bir anda, Didar'ın durumunu Mehmed Salih'e anlattı. O ana kadar Mehmed Salih'in bu hadiselerden haberi yoktu. Aslında gençler arasında gelişen bir şey de olmamıştı. Ömer bu fikrini sadece Hafız Hayri Efendi'ye açmış ve dürüst bir şekilde istemişti Didar'ı. Babasının bu haberine şaşırmış, biraz da içermişti Mehmed Salih. Ne çare ki yapacağı bir şey yoktu, büyükleri karar vermişlerdi, ona susup bunu kabullenmek kalıyordu.

Yemekten sonra Didar ve annesi mutfakta beklediler. Hafız Hayri Efendi bir an önce bu işi düğümlemek istiyordu. Onun için lafi eveleyip gevelemedi:

– Ömer oğlum, bu eve girdiğinden, ailemize kattığından beri terbiyeli şahsiyetinle hepimizin takdirini kazandığın için, biz de kızımız Didar'ı sana vermeyi münasip bulduk. Allah ikinizi de mutlu etsin ömrünüz boyunca inşallah.

Ömer bu akşam böyle bir şeyin beklentisi içinde değildi. Hafız dedeye hâlini arz ettiğinden beri kendisine cevap verilmemişti. Askere gitme işi de çıktığı için artık umudunu bir başka bahara, nasip olur da gelirlerse asker dönüşüne bırakmıştı. Bu konuşma kendisine büyük bir sürpriz oldu. Nasıl konuşacağını, ne diyeceğini bilemedi, dili tutuldu, kekeleydi:

– Layık gördüğünüz için teşekkür ederim efendim. Be be ben de sizi mahcup etmeyecek, bu dakikadan sonra Didar'ı bahtiyar etmek için elimden geleni

yapacağım. Verin o mübarek ellerinizden öpeyim hepinizin.

Kalktı sırayla bütün büyüklerinin ellerini öptü. Bu arada Mehmed Salih mutfağa annesini ve kız kardeşini çağırmaya gitti. Ağabeyi gelmeden önce, annesi içeride ne olup bittiğini Didar'a anlatmıştı. Bu gece Didar için çok hususi bir geceydi. Onun da fikrini alarak, ömrünün bundan sonraki kısmını geçireceği hayat arkadaşını seçmişti ailesi.

Hafız nine parmağındaki yüzüğü torununa taktı:

– Bu senin parmağına daha çok yakışacaktır, Allah ikinizi de mutlu etsin inşallah, diyerek.

Pembe cam şekerlikte kalan son lokumlar, Didar'ın yaptığı sade kahvenin eşliğinde afiyetle yendi.

Hafız dede, içinde mührünün bulunduğu deri kesesinden para çıkardı, Ömer'e ve Mehmed Salih'e verdi:

– Askerliktir, belki lazım olur, harcamasanız da yanınızda bulunsun.

– İyi ki aklımıza getirdiniz, ben de vereyim, diyen Şerafeddin Efendi de gençlere asker harçlığı verdi.

İki üç kat temiz çamaşır aldılar torbalarına. Savaşın ne zaman biteceği belli olmadığından, kışa kadar uzaması hâlinde, soğuktan perişan olmamaları için, kışlık çorap almayı da ihmal etmediler.

Hüsnü her şeyden habersizdi. Evde, gündelik hareketlerden farklı, alışılmışın dışında bir şeyler olduğunu görüyor, ama ne olduğunu anlayamıyordu. Eşyalarını torbasına doldururken Ömer'in yanından

ayrılmadı. Ben gidince ne olacak bu genç Allah'ım diye üzüldü Ömer. Onu da alıp götürüyüm. Yarın bölümümüz belli olunca komutanımıza yalvarayım, hâlimi arz edeyim. Madem askere çok ihtiyaç var, cephe gerisinde de insana ihtiyaç var demektir. Burada nasıl su taşıyorsa orada da su taşır, sargı yerinde ne görev verilirse yapar, cephe gerisinde çalışır, diye düşündü. Ona göre bunun tek çözümü buydu.

Anne Gülzade Hanım; gençler çok seviyorlar, sabah kahvaltısında yerler diyerek, mutfakta burma börek açmaya başladı. Didar da yardım ettiği için kısa zamanda kuzinenin fırınına attılar böreği ve içeri aile fertlerinin yanına gittiler.

Yarın bu gençler, talimden sonra kışlaya alınırlar ve belki de evlerine tekrar gönderilmeyebilirlerdi. Yani bu gece son geceleriydi. Çanakkale'de cepheye gidenin dönmesi de biraz zordu. Yine de Allah bilirdi.

Ne Şerafeddin Efendi'nin ne Hafız Hayri Efendi'nin ağzını bıçak açmayacaktı, ama dereden tepeden konuşuyor, askerlik hatıralarını anlatarak üzüntülerini belli etmek istemiyorlardı. Kadınların yufka yürekleri zaten ezim ezim eziliyordu. Onlardan hiç hayır yoktu. Börek açmak için zamanlarının büyük bir kısmını mutfakta geçirmişlerdi. Şimdi de börek pişti mi diyerek sık sık mutfağa gidiyorlardı. Böylece yanaklarından süzülen yaşları da yaşmaklarının ucuyla belli etmeden siliyorlardı.

Bir ara bilerek, sanki sözleşmiş gibi aile fertlerinin hepsi odadan bir bahaneyle çıktılar ve Didar'la Ömer'i baş başa bıraktılar.

Ömer kibarca Didar'ın karşısına oturdu ve o güne kadar rahatça bakamadığı gözlerinin içine baktı:

– Sevgili Didar, sen de beni eşliğe kabul ettiğin için teşekkür ediyorum. Nişanımız hayırlara vesile olsun diliyorum. İnşallah sağ salim dönersek, okulumu-
zu bitiririm ve de bir iş bulurum, sonra da evleniriz. Yarın cepheye gidecek olan askerlerin en mesudu ben olacağım. Duygularımı ifade etmekte güçlük çekiyorum.

Didar mahcubiyetini ifade eden al kırmızı yanaklarını saklarcasına başını önüne eğdi. Bu eve geldiğinden beri ilk defa Ömer'le yalnız kalıyorlardı, hem de nişanlı olarak. Bu nasıl bir duyguydu bunun tahlilini yapacak kadar sakin değildi küçücük yüreği, durmadan çarpıyordu. Ömer'in bu sözlerine nasıl karşılık vereceğini bilemedi. Dudaklarının ucuna geliveren kelimeleri gelişigüzel sıralamaya başladı:

– Ben de çok bahtiyarım efendim, siz de sağ olunuz. Ordumuz muzaffer olur da inşallah sağ salim dönersiniz. Sizin için çok dua edeceğim.

Ömer hatıra olarak kendisinden bir şeyler vermek istiyordu Didar'a. Eşyalarını toplarken anneciğinin kırmızı taşlı küpeleri eline geçmişti. Bundan sonra bunların sahibi Didar olmalı diyerek, cebine koyduğu küpeleri ona uzattı:

– Sana daha çok değerli hediyeler vermek isterdim, ama bugünkü şartlar bunu icap ettirdi, çok acele oldu her şey. Döndüğüm zaman nasip olursa bunu telafi edeceğim, şimdilik bunları kabul ederseniz sevinirim, güle güle kullanın.

Kırmızı taşlı küpeleri alan Didar teşekkür etti. O da işlediği bir mendili Ömer'e hediye etti.

– Yanından ayırma, sana güç ve kuvvet versin, dedi.

Önce Hüsnü girdi odaya, sonra da birer birer ev halkı. Bu kısa zaman diliminde, onlar birbirlerine söyleyeceklerini söylemişlerdi.

Geç saatlere kadar oturdular, sohbet ederken pişen sıcak böreğin yarısını da çayla bitirdiler. Sabah ezanına birkaç saat kala da, uyumak için odalarına geçtiler.

Topal Sinek

Harbiye Nezaretinin bahçesine kurulan masaların en önlerindeydi Garisto da, Gorgoroğlu İstavri de. İkisi de yeni isimlerini ve kimliklerini en ince ayrıntısına kadar ezberlemişler, sanki o kişinin birebir ikizi gibi oluvermişlerdi. Şehitlerin yaşları kendilerinden büyük olduğu için yeni çıkan sakallarının üzerlerine kömür bile sürmüşlerdi. Lise talebesinden daha yaşlı görünüyorlardı. Diğer sınıf arkadaşları da yakınlarında duruyor ve onlara cesaret veriyorlardı. Bu sefer, tanır korkusuyla dünkü subayın masasına değil, başka bir masaya yanaştılar.

- İsmi âliniz?
- Rüstem oğlu Rasim.
- Sarih adresiniz?

Buraya kadar zabitin dikkatini çekecek bir açık vermemiş, şüphe uyandırmamış olmalıyım ki suallerine devam ediyor diye düşündü Garisto. Açık adresini de şaşırmadan söyledi.

- Tevellütünüz?
- Silivri, bin üç yüz
- Meydanın köşesinde toplanan grubun yanına

gidin, size kıyafetleriniz verilecektir, göreviniz vatanımıza hayırlı olsun.

Teşekkür eden Garisto zabitin karşısından ayrıldı, gözlerinin içi parlıyordu, dünyada şu an için ondan mutlu insan yoktu. Az ileride onları takip eden arkadaşlarının yanına sokuldu. Bu sefer gözler, Garisto'nun arkasından kayda giren İstavri'deydi, heyecanla bu badireyi de aşmayı bekliyorlardı.

Biraz sonra İstavri de yanlarına katılmak için aradaki mesafeyi adımlamaya başlayınca, derin bir oh çektiler, Mehmed Salih yanındaki arkadaşlarına dönerek:

– Dügün şimdi başlıyor arkadaşlarım, haydi gidelim, dedi.

Asker gençlerin yanında, hareketleri diğerlerine göre biraz farklı bir genç daha vardı. O, kaybolmasın diye Ömer'in elinden sıkı sıkı tuttuğu Hüsnü'ydü. Hüsnü'yü de cepheye götürebilmek gibi bir sıkıntıları daha vardı. Bu işte de yine Mehmed Salih'in laf yapan ağzına güveniyorlardı. Önce Ömer dil dökecek, ikna edemezse Mehmed Salih devreye girecekti.

Bugün yapılacak kayıtlarla, ihtiyatı da dâhil olmak üzere tümenin tamamlanacağını düşünen yetkililer; yarın herkesin alayını, taburunu, bölüğünü bildirecekler ve İkinci Tümen Komutanı Yarbay Hasan Askeri Bey idaresinde, Galata Rıhtımı'ndan cepheye uğurlayacaklardı.

Dün ve bugün kaydolanlara asker urbaları dağıtıldı, hepsi sıraya dizilerek talime alındılar. Şimdiye kadar sivil kıyafetler içinde anlaşılmıyor, Hüsnü de

kayıt yaptıranlardan biri zannediliyordu. Ancak çok dikkatli bakanlar onun zihni özürlü olduğunu fark edebiliyorlardı. Şimdi durum değişmişti. Herkes asker kıyafetini giyince, o sivil elbiseleriyle hemen göze çarpıyordu. Aslında bu kargaşalıkta ona da bir asker elbisesi giydirebilirlerdi, ama er veya geç hareketleri onu ele verirdi.

Ömer askerlerle yakından ilgilenen bir subaya her şeyi anlattı. Subay da onu Nezaret binasında bir başka yetkiliye gönderdi. Üst kata çıktı, alt kata indi Ömer. Sonunda Hüsnü'nün cephe gerisinde görevlendirilmek üzere gitmesi müsaadesini çıkarttı. Sevinçle arkadaşlarının yanına döndü:

– Benim için de düğün şimdi başlıyor arkadaşlar. Hüsnü'yü babamın hayrı olsun diye yanımıza almıştık Balkan'dan göçerken. Annem vefat edince bana yadigâr kalmıştı. Eğer götüremeseydim kahrolacaktım, şimdi gözüm arkada kalmayacak. Belki de, hiç belli olmaz cepheyi tekrar yaşarsa şifa bulup iyileşebilir, Allah'tan ümit kesilmez. Derdi veren, dermanını da verir.

– Senin adına çok sevindim Ömer, dedi Mehmed Salih ve sonra ekledi:

– Arkadaşlar, Ömer kardeşimiz cepheye bizlerden farklı bir şekilde gidiyor, bilen var mı?

Herkes birbirine bakiştı:

– Nereden bilelim, açıklayın da öğrenelim, dediler.

Mehmed Salih Ömer'in açıklamasını boşuna bekledi. Ömer çok mahcup olmuştu, açıklayacağı benzemiyordu.

– Haydi ama meraklandırmayın, madem konuyu çıtlattınız, aşikâr edin de rahatlayalım.

– Kendisi söylemiyorsa ben söylüyorum, bombayı patlatıyorum. Ömer kardeşimiz akşam nişanlandı, cepheye nişanlı olarak gidiyor, duyduk duymadık demeyin.

– Aaaa, helal olsun sana Ömer, içimizde en çalışkanımız, en hızlımız senmişsin, bağrıışmaları, tebrikler, sarılmalar, kucaklaşmalar...

Sonra meraklı sorular:

– Bu talihli hanımefendi kim? Tanıyor muyuz?

Bu sefer cevap verme sırası Ömer'deydi:

– Teşekkür ediyorum hepinize. Teveccüh buyurup beni ailelerine damat olarak layık gören Mehmed Salih arkadaşşıma bir kere daha huzurunuzda şükranlarımı sunuyorum. Evet, Mehmed Salih'in değerli hemşiresi Didar Hanımefendi'yle nişanlandık. Darısı sizlerin başına inşallah...

Gorgoroğlu İstavri de bir şeyler söylemek için yutkunuyor, Ömer ve Mehmed Salih'in konuşmalarının bitmesini bekliyordu. Laflarının sonu geldiğine kanaat edince:

– Haberler ikidir arkadaşlar, nişan haberleri ikidir, benim de sürprizim vardır, deyince yine birbirine baktı Sultani öğrencileri:

– Allah Allah bu gece ne bereketli bir geceymiş yahu, bekleye bekleye bu geceyi mi buldunuz, söyleyin gözünüzü seveyim, dedi Resul.

– Garisto da nişanlanmıştır, komşusunun kızı Anastasya ile. Mutluluklar dileriz.

– Biz de mutluluklar dileriz, mesut olsunlar.

Tebrikler, kucaklaşmalar. Gençler birbirlerine sarılırlarken Ömer’in ve Mehmed Salih’in bir parmaklarının kınalandığını fark ettiler:

– Ne oldu kınalanmışsınız, kim yaktı, nişanda mı yaktınız?

– Babaannem ikiniz de tetik parmağınızı uzatın dedi ve kınaladı işaret parmaklarımızı. Dedem aske-re giderken de yakmış, sabık adetlerimizdenmiş, tetik parmağı kınalanan asker çok düşman öldürürmüş. Onun da gönlü olsun diyerek biz de gücendirmek istemedik ihtiyarı.

Oluşturulan bu yeni tümen, eğitim için Taksim ve Metris Kışlarına gönderilecekti. Ancak zaman darlığı yüzünden talimlerin, Harbiye Nezaretinin ve Sultanahmet Camii’nin bahçesinde yapılmasına karar verildi. İstanbul Sultanisi öğrencileri aynı takıma düşmek için hep toplu halde bulunuyor, birbirlerinden ayrılmıyorlardı. Hüsnü’yü de takımın sembolü gibi yanlarında taşıyorlardı.

Yüksekçe bir yere çıkan subay bugünkü son duyuruyu yaptı:

– Bugünkü taliminiz bitmiştir, hepiniz evlerinize gidiniz, ailelerinizle vedalaşıp helalleşiniz, yarın sabah bu meydanda toplanacaksınız. Hepinizin taburu, bölüğü tespit edilecek, silahlarınız verilecek ve Galata Rıhtımı’na götürüleceksiniz. Yani yarın sabah, silahlarınızı elinize aldığınız an hazır asker demeksiniz. Ailelerinize de; böyle fedakâr ve vatansever evlatlar yetiştirdikleri için, Harbiye Nazırı Enver Paşa’nın teşekkürlerini ve selamlarını götürünüz.

Ömer kız kardeşiyle vedalaşmaya gitti. Kendisinin de son anda haberdar olduğu nişanından bahsetti, davet edemediği için özür diledi. İki kardeş kucaklaştılar, dakikalarca ağladılar. Anne ve babalarına olan hasretlerini birbirleriyle gidermeye çalıştılar. Geç saatte gelen eniştesiyle de helalleştikten sonra eve gitti.

Her askerin en az iki tane yakını geldiğinden Beyazıt Meydanı mahşer gibi kalabalıktı. Bu kalabalıkta yetkililerin çalışmaları da oldukça zordu. Yüksek sesle bir duyuru yaparak, askerleri bir tarafa, aileleri bir tarafa aldılar. Arada da boşluk bıraktılar. Kalabalığın heyecanı ve deniz dalgası şeklindeki gelgitler yüzünden aradaki boşluk sık sık kayboluyordu. Bu gürültü ve hengâmede çalışamayacağını anlayan subaylar, gelenlere meydandan ayrılmalarını rica ettiler. Gönülsüz bir şekilde uzaklaşana kadar, asker yakınlarının gözleri; evlatlarının, nişanlılarının, eşlerinin üzerinde kaldı ve üzgün bir şekilde meydanı boşalttılar.

Her ikisi de geceyi çok mutlu bir şekilde geçirmişler, sevinçten saatlerce uyuyamamışlardı. Sakat oldukları için cepheye gidememişlerdi, ama çok mutluydular, gidemeseler de gitmek isteyen iki arkadaşlarını kendi yerlerine göndermişlerdi. Yaptıkları az buz, sıradan bir iş değildi. Cesaret isteyen, gözü peklik gerektiren cinstendi, herkesin yapabileceği harciâlem işlerden değildi. Dünden itibaren başları daha dikti, omuzları daha kuvvetli...

Sabah uyandıklarında bu sevinçleri yerini hüzne terk etti. Biraz sonra gidecekleri okul ve girecekleri sınıfları bomboş gelecekti onlara.

O sabah canları okula gitmek istemediği halde okulun bahçesindeydiler. Her zaman, özellikle de sıcak yaz aylarında toplandıkları çınarın gölgesi bomboştu. Arkadaşlarının yerine başka sınıflardan birkaç öğrenci vardı. Onlar da birbirlerine sırtlarını dönmüşlerdi. Hâlbuki onlar halka şeklinde toplaşırılar, herkes birbirinin yüzünü görür, gözlerinin içine bakardı. Daha geçen gün öğle arasında buradaydı hepsi, biz niye cephede değiliz diye haykırmışlardı. Bugün okulun çehresi bile değişik geldi Fuzulî ve Ferhat Şükrü'ye.

Tatsız buldukları bahçeden sınıfa girdiklerinde de değişen bir şey olmamıştı. Sınıf da bir mana ifade etmedi onlara. Yalnızca iki kişi kalmışlardı. Son sınıfların hepsi Çanakkale yollarındaydı.

Öğretmenleri Eczun Efendi sınıfa girdiğinde şaşırmadı. Çünkü okul idaresinden her şeyi öğrenmişti. Kürsüsüne oturduktan sonra gözleri ön sıradaki oturan iki gencin gözleriyle buluştu. Kısa bir süre bakiştılar. Bomboş bir sınıf, Eczun Efendi'yi duygulandırdı. Titreyen çenesini belli etmemek için konuşmaya başladı:

– Sevgili talebelerim, gördünüz mü ne kadar yavan ve boş bir sınıf, eski tadı yok. Alınmayınız sizlerin yeri de çok hususi, sizler de kıymetlisiniz tabi ki. Benim kastettiğim sınıfın bütünü. Demek ki eşyaya ruh veren ve güzellik katan insandır. Âlemi şereflendiren, eşref-i mahlûkat olan insandır. Bu arkadaşlarımızın kıymetini onlar sınıftan gittikten sonra daha iyi anladık. İnsanlar birbirlerini sevmelidirler, yan yana iken

değerlerini bilmelidirler. Mahlûku sevmeyen, Halik'i sevemez ve menzili maksuduna da erişemez. Benim gözlerim yerinde duramayan Mehmed Salih'i, onun sözlerine müdahale eden Kemal Naci'yi, sorularıma cevap veremediği zaman ağlayacak gibi olan Resul'ü aradı doğruyu söylemem icap ederse.

– Evet efendim bize de çok boş ve manasız geldi sınıf. Kupkuru duvarlar ve tahta. Oysa bu tahtanın önünde tartışan, koşuşan, şakalaşan arkadaşlarımızı şimdiden çok özledik.

– Yoklamayı yapiver Fuzuli.

Kürsüye gelen Fuzuli sembolik de olsa yoklama yaptı:

– 258 Mehmed Salih.

– Namevcut, askerde.

– 275 Abdullah.

– Namevcut askerde.

– 299 Ömer.

– Namevcut askerde.

– 300 Kemal Naci.

– Namevcut askerde.

– 310 Sami Yusuf.

– Namevcut askerde.

– 314 Resul.

– Namevcut askerde.

İki kişiyle ders yapmak biraz garipti.

– Okul idaresiyle konuşayım, uygun görürlerse

bundan sonra sizler bir alt sınıftaki arkadaşlarınızla ders yapın, o sınıflara gidin, bence daha uygun olur, diyerek sınıftan çıktı öğretmenleri Efsun Efendi.

İstanbul hastaneleri yaralılarla dolmuştu. Haydarpaşa, Gümüşsuyu, Maltepe, Yıldız ve Gülhane Hastanelerine ek olarak Tuzla, Hereke, İzmit, Eskişehir ve Konya Hastaneleri de İstanbul'a bağlandı. İstanbul Sultanisi öğrencileri de duvarlarını sarıya boyadıkları birkaç dersliği revire dönüştürdüler. Cepheye giden arkadaşları ya da onlar gibi başka gençler, bıyıkları yeni terlemeye başlayan fidanlar yaralı olarak gelirse tedavi edilebilmeleri için yer hazırladılar, beklemeye başladılar.

Hazır Asker

Sere serpe uzandılar Sultanahmet Camii'nin çimenlerine, sıralarının gelmesini beklediler. Şirketi Hayriye'nin vapurları ağzına kadar dolu bir vaziyette asker taşıyordu Çanakkale'nin Akbaş İskelesi'ne. Bundan sonraki seferde de onlar gideceklerdi. Artık talimleri bitmiş, silahlarını, erzaklarını almışlar, alayları, taburları, bölükleri belli olmuştu. Birkaç saat sonra doğup büyüdüleri İstanbul'a, Müttefik askerlerini sokmamak için uğruna savaşmaya gittikleri İstanbul'larına veda edeceklerdi.

Gözlerini kırpmadan ölmeyi göze alabilecek kadar sevdikleri bu şehirde, yine uğruna ölebilecekleri başka sevgililerini bırakıyorlardı. Annelerini, babalarını, nine ve dedelerini, eşlerini, nişanlılarını, sözlülerini, evlatlarını, arkadaşlarını, öğretmenlerini, komşularını... Ne kadar zenginmişiz de farkında değilmişiz, sevdikleri sayılamayacak kadar çok olan insan, zenginlikte hatırı sayılır seviyededir diye düşündüler.

Galata Rıhtımı'ndan hareket eden vapur sahilleri yalayarak gidiyordu, tıklım tıklım asker doluydu. İçindekilerin de keyiflerine diyecek yoktu. Hep bir

ağızdan neşe içinde gururla “Vatan Marşı’nı söylüyorlardı:

Annem beni yetiştirdi bu ellere yolladı,

Al sancağı teslim etti, Allah’a ısmarladı.

Boş oturma çalış dedi, hizmet eyle vatana,

Sütüm sana helal olmaz saldırmazsan düşmana.

– Marmara haddizatında pek de emin değil. Onun için hep kıyıyı kollayarak gidiyor kaptanımız.

– Evet emin olmadığı için etrafımıza torpidolar verdiler zaten, fakat Muavenet-i Milliye adlı torpidomuz, Morto Koyu’nda, aşağı yukarı Seddülbahir’in doğusunda kalan yerde, İngilizlerin Goliath zırhlılarını batırmış.

– Evet, herkes gibi ben de duydum. Vapurda anons ettiler, bine yakın mürettebatın yarısı kurtarılamayarak boğulmuş, gemileri de batmış.

– Hem de on üç bin yüz altmış tonluk bir torpidoyu batırmış Yüzbaşı Ahmet ve Alman Yüzbaşı Firel. Helal olsun onlara. Bizim rahat rahat geçmemiz için yapmışlar, sağ olsunlar.

Neşe içinde gülüşüp şakalaşarak vakit geçiriyorlar, birbirlerine cesaret veriyor, var olan cesaretlerini arttırmaya çalışıyorlardı.

– Haayyt, çekilin, savulun yolumuzdan İstanbul Sultanisi’nin aslanları geliyor. Bizler, bu gençler; İngiliz’in tozunu attırır, Fransız’a nal toplattırırız.

– Atalarımız, ecdadımız, kendi varlığını hiçe sayarcasına, din aşkıyla, vatanseverlik aşkıyla fedakârca seve seve canlarını verdiği gibi, bizler de can vermeye

gidiyoruz. Böyle düşünmeleri yüce bir duygudur. Açıl güzel Marmara'nın suları can vermeye geliyoruz, biz geliyoruz, İstanbul Sultanisi geliyor.

– Bizi yenmeye çalışanlar büyük bir gaflet içindedirler. Dimdik ayaktayız, biz altı yüz yıllık bir çınarın filizleriyiz. Bizim köklerimiz çok derinlerde, sağlam tutunuyor toprağa. Yıkmaya çalışanlar kendileri devrilirler, hiç korkmayın arkadaşlar.

– Sen ne diyorsun, korksaydık bu vapurda işimiz neydi?

– Haydi sataşmayın da marşlar söyleyelim. Sen başla Mehmed Salih, biz arkandan geliriz.

Mehmed Salih ses verdi ve marşa başladı, bütün gençler coşkuyla arkasından devam etti, sesler kaptan köşküne kadar ulaştı. Kaptan:

– Bu gençler düğüne mi gidiyor, ölüme mi anlamadım doğrusu! Düğün coşkusuyla savaşa gitmek bize ait bir haslettir ve başka millette yoktur.

Günü de geceyi de böyle geçirdiler. Ertesi gün uykusuzluğu had safhaya ulaşanlar birer ikişer, oraya buraya kıvrılarak uyudular, uyumayıp aynı coşkuyla yolculuklarını sürdüren arkadaşlarını duymadılar bile.

İkinci gece menzile yaklaşmanın heyecanı sardığı için yerlerinde duramadılar.

– Baksana Garisto, şu karşıkı tepelerde mi savaşa çağız yoksa?

– Hayır, daha birkaç saatlik bir yolumuz var, savaşa çağımız yer görünmedi, biraz sabret İstavri.

Kemal Naci arkadaşlarını uyardı:

– Yarın zinde olmak isteyenler uyuyabilir, hepinize iyi geceler!

Söylenen cümlenin haklı ve doğru olduğunu düşünen çoğunluk gözlerini kapadı, aralarından birkaçı fısır fısır sohbetlerine devam etti.

Ömer ve Mehmed Salih uykuları olmadığı için uyanıktılar, geminin ölgün ışıkları altında, ayın denize akseden görüntüsünü seyrediyorlar, karşı sahillerin uykuya çekilmiş evlerindeki insanların korku içinde olduklarını, belki de rüyalarında galibiyetlerini gördüklerini düşünerek sohbet ediyorlardı.

– Ömer, bu suların altında binlerce askerleri var, denizin dibine yolladığımız, çok güvendikleri gemileri, koca koca torpidoları var.

– Evet arkadaşım Mehmed Salih, denizin dibinde bulunan o saydığın batıklar çok mühim, bizim zafirimizin göstergesi inanıyorum, ama şu geminin üstündeki askerlerin kalplerindeki sevgileri, yaşayamadıkları ama yaşamayı arzu ettikleri hayalleri, idealleri, gelecek için kurdukları planları bence daha da kıymetlidir ne dersin?

– Bu kanaatine harfiyen katılıyorum, fakat bizler, bizden sonraki gençlerin o hayallerini, mefkurelerini, sevgilerini korkusuzca yaşamaları, sekteye uğratmalarını için Çanakkale'ye gidiyoruz, sen de ona katılıyorsun umarım.

Az ilerilerinde uyuyan Kemal Naci uyandı, sağına

soluna bakındı. Mehmed Salih ve Ömer'in konuştuklarını görünce kalktı, yanlarına geldi:

– Arkadaşlar az önce içim geçmiş, güzel bir rüya gördüm, bir türlü yoramadım, size de anlatayım ister misiniz?

– Tabi ki anlat dinliyoruz. Biz uyumadığımız için rüya da göremedik. Hayır olsun.

– Yedi tane duvar arasında, yedi tane cennet varmış. Her iki duvarın arasında bağlar, bahçeler var; kasırlar, köşkler var. Uşaklar, saraylar, kokular, daha neler neler... Kapıları sekiz tane olan bir evmiş cennet.

Darülcenal Cenneti varmış birinci sırada, onu görüyorum. Beyaz incilerden daha güzeldi bu Cennet. Sonra, kırmızı yakuttan yapılmış Darüsselam Cenneti'ni gördüm. Biraz daha gittim. Yeşil zebercetten yapılmış Mev'a Cenneti'ne ulaştım. Sonra sarı yakuttan Huld Cenneti'ne vardım. Etrafta kimseler yoktu. Ak gümüşten temiz, pırıl pırıl Naim Cenneti çıktı karşıma. Firdevs Cenneti'nin içinde altından bina vardı. Biraz daha ilerleyince en güzel misk kokularından bir binası olan Karar Cenneti'ni gördüm. Beyaz inciden yapılmış Adin Cenneti'nde bağlar, bahçeler, köşkler her şey inciden yapılmıştı. Sonra bu gördüklerimin yanında okulumuzdan Çanakkale'ye giden arkadaşlarımızın hepsini gördüm. Bunlar beni çok etkiledi. Bu yaşıma kadar hiç öyle güzel bir rüya görmemiştim. Bu güzel mekânları bulmak için ömrüm boyunca arayıp, dolaşmaya razıyım, bir görseydiniz. Siz de hayran kalırdınız.

Mehmed Salih ve Ömer bu güzel rüyayı dinlediler, çok etkisinde kaldılar:

– Sen cennete gideceksin, bunu açık açık görmüşsün arkadaşım.

– Evet Ömer’in dediği gibi, bazı rüyalar sahih rüyalardır, bence bu da onlardan biri.

– Muhteşem bir rüya ...

– Seni tebrik ederim, sevindirici bir tarafı var biz de oradaymışız. Görmedik ama gitmiş gibi olduk o mübarek yerlere.

Sabaha karşı Akbaş İskelesi’ne yanaşacakları ve limana çıkacakları, herkesin ona göre hazırlıklı olmaları akşamdan duyuruldu. Sabaha birkaç saat vardı, aslında güç de olsa biraz uyumaları gerekiyordu. Yarın yorucu bir gün onları bekliyordu.

– Sen biraz kestirdin, izin verirsen biraz da biz uyumaya çalışalım, yarın zorlu geçeceğe benzer.

– Haklısın, uyumayı deneyelim.

Başlarını ceketlerinin yakalarına gömmeye çalıştılar, sırtlarını kamburlaştırarak büzüldüler, gecenin ayazında ısınmak için birbirlerine sokuldular ve ertesi günü yeni şeyler görececek meraklı gözlerini yumdular.

Amirallik forsunun çekildiği Queen Elisabeth gemisi, kuzeye Arıburnu önlerine gitmek zorundaydı. Gelibolu Yarımadası kuzeyi ve Akbaş İskelesi taraflarında keşif yapan uçaklarından gelen raporlar, Türklerin çok sayıda askerî gemilerle yarımadaya çıkarttığı askerlerini kuzeye Arıburnu’na kaydırıldığı yönündeydi. Etrafta dolaşan gemileri de bunu doğrulamışlardı.

Hamilton'un odasında toplanan Birdwood ve Commodor Keyes son gelen raporları görüşüyorlardı.

– Demek ki kuvvetli bir şekilde gelecekler bu sefer üstümüze. Biz de daha büyük bir kuvvetle çıkarız karşılıklarına. Anzak kurmayları gerekeni yapsınlar sayın Birdwood. Mesajı siz de aldınız zannederim.

– Evet, Türklerin büyük bir hücumla geçeceklerinin haberini verdim ve ön hatlara asker ve silah takviyesi yaptırdım, merak etmeyiniz.

– Bu sefer sert kayaya çarpacaklardır umarım.

Onlar konuşurlarken telsiz subayı içeri girdi:

– Efendim keşif uçaklarımız, Türk birlikleri ve özellikle Kocadere köyü etrafında, Osmanlı ön hatlarına giden vadilerde çok sayıda asker olduğunu kaydetmişler. Bilgilerinize arz ederim.

– Teşekkür ederim asker, anlaşılmıştır, çıkabilirsiniz.

– Bütün ağırlığımızı buraya kaydırın ve Arıburnu'nu ele geçirelim. Kesin kazanan biz olalım, diyen Hamilton'un keyfi biraz yerindeydi.

Heyecanlı olduğundan iki saattir ayakta duruyor, oturmuyordu. Gözlerindeki dürbünü de bir indiriyor, bir koyuyordu gözlerine. Aslında ne yaptığının farkında değildi. Bu saldırı ona çok heyecan vermişti. Neredeyse altı buçuk aydır çarpışıyorlardı. Bu süre zarfında esaslı bir deniz yenilgisi almışlar, donanmalarının üçte birini kaybetmişlerdi. Albayrak Sırtı'nın doğusundaki şeritte, Karayürek Deresi'nin doğusundaki şeritlerde, Kılıçbayırı Sırtı'nın kuzeyi ve

doğusunda, Kemalyerinin güneyinde dar bir bölgede tutunmuşlardı, oraları aşıp ilerilere gidemiyorlardı.

Biraz sonra telsiz subayı tekrar geldi:

– Efendim Kirte'nin kuzeyinden ve doğusundan da batıya doğru büyük miktarda asker sevkıyatı yapıldığı bilgilerini verdi keşif uçaklarımız.

– Sağ ol asker, anlaşıldı, teşekkür ederim.

– Hareketlilik artmıştır, taarruz etmeleri yakındır, uyanık bulunmaları konusunda askerlerimizi uyarınız. Makinelilerin yanına mermi şeritlerini yığın. Bu gelenler ölümden kaçamasınlar. Bu seferkilerin ölümleri daha tantanalı olsun.

– Bizim Fransız askerlerimizin kıyafetlerine benzeyen, mavi üniformalı jandarma birlikleri de geliyormuş İstanbul'dan, diyen General d'Amade'ye cevaben:

– Gelsinler general, anlaşılmıştır ki İstanbul yolunu Arıburnu cephesi açacaktır bize, içime öyle doğuyor. Kirte'yi aşamadık ama Arıburnu elimizden kurtulamaz, kaçarı yok bunun.

Çok keyifliydi Hamilton:

– Bu gece yemeği hep birlikte yiyelim, misafirimsiniz, dedi.

Anzak Kolordusu Komutanı Birdwood:

– Ben hemen sahile karargâha dönüyorum, kaybedecek vaktim yok, aranızda olamayacağım için beni bağışlayın, üzgünüm, bir dahaki sefer birlikte yeriz, hepinize iyi akşamlar baylar.

Didar ve annesi Gülzade Hanım, çok durgun ve

üzgündüler. Askerler uğurlanalı iki gün olmuş, evde doğru dürüst yemek bile yenmemiş, usulüne uygun sofraya kurulmamıştı. Karnı acıkan mutfakta bir şeyler atıştırıyordu. Evden sanki cenaze çıkmıştı. Biri oğlunu, diğeri ağabeyini ve nişanlısını ve de ailenin bir ferdi olarak kabul ettikleri Hüsnü'yü uğurlamışlardı. Hüsnü'ye de o kadar çok alışmışlardı ki gözleri onu arıyordu, munis bakışlarını, mazlum duruşunu, itaatkâr konuşmalarını çoktan özlemişlerdi. Şerafeddin Efendi de özlemişti gençleri ama erkeklğine haleb getirmemek için konuşmuyor, susuyordu.

İki gündür anne kız harıl harıl çalışarak, gençlerin odalarına badana yapmışlar, yatak, yorgan çarşaflarını, bıraktıkları çamaşırlarını yıkamışlar evi pırl pırl temizledikleri için yorulmuşlardı. Oyalanmak için yaptıkları bu çalışmalar da onları ferahlatmamış, gönüllerindeki sıkıntılarını savuşturmamıştı.

Okuldan dönen Şerafeddin Efendi'ye kapıyı açan bile yoktu. Kendi anahtarıyla açıp içeri girdi. Ortalıkta kimseler görünmüyordu.

Oturma odası ve mutfak boştu, demek ki anne kız ikisi de yatak odalarındaydı. Ceketini bile çıkarmadan yatak odasına gitti Şerafeddin Efendi, bir yandan da:

– Gülzade Hanımcığım nerelerdesin, diye sesleniyordu.

Cevap alamadığı için odanın kapısını açtı; alnına koyduğu halka halka kesilmiş patateslerin üstünden tülbentle bağlayarak sıkan ve ağrıyan başının geçmesini bekleyen Gülzade Hanım'ı uzanmış yatarken buldu.

Şerafeddin Efendi'yi gören Güلزade Hanım kalkmaya çalışarak:

– Hoş geldin efendi, nasılsın, dedi.

– Ben elhamdülillâh iyiyim de seni hoş bulmadım. Geçmiş olsun hasta mısın?

– Üzerinize afiyet iki gündür başım ağrıyor, bir türlü geçmek bilmedi, aspirin de aldım, ama iyi gelmedi, kahveyle patates koydum, biraz içim geçmiş, kalkıyorum. Sen git elini yüzünü yıka ben de geliyorum.

Gülzade Hanım sofrayı hazırlamaya çalışırken, Şerafeddin Efendi de yardım etti. Onları biraz olsun üzüntülerinden uzaklaştırmak için iki tane bilet aldığını ve yarın Şehzadebaşı Millet Tiyatrosu'ndaki müsamereye götüreceğini söyledi:

– Benim hiçbir yere gidecek keyfim yok efendi, sen ne diyorsun, inan ki gidemem, hem de çok yorgunum.

– Ben senin gönül yorgunu olduğunu biliyorum. Fakat Didar'ı götürmek, avutmak için gitmek zorundayız Güلزade Hanım kusura bakma, kızımız için fedakârlık yapmalıyız.

– Ben onu bir haftalığına dedelerinin yanına gönderelim diye düşünüyordum.

– Tamam, dedelerine de göndeririz, ama yarın müsamereye gidiyoruz ona göre hazırlanırsınız.

Konuşmaları duyan Didar da mutfağa geldi, sofraya oturdu. Babasının aldığı bilete sevindi.

– Çoktandır böyle bir eğlenceye gitmemiştik,

değişiklik olur anneciğim, ne olur gidelim, hem güzel bir programı da var, bak okuyorum:

Müdafaa-i Milliye ve Teali-i Nisvan Cemiyetleri tarafından müsamere-i edebiye:

Bugün saat 01.00'de Şehzadebaşı Millet Tiyatrosu'nda Yalnız Hanımefendilere Mahsus Program:

Muzika: Konser

Yeni Turan şarkıları

Çanakkale: Edibe-i Muazzeze Halide Edib Hanım

Şiir: Türk şairi Mehmed Emin Bey

Hitabe: Mualleme-i mükerrer Hamdullah Suphi Bey

Yeni Turan duaları

Sinema: En yeni harp kordelaları ve müntehib şeridler

– Peki, okuldan çıkınca baban bizi alır gideriz, senin de gönlün olsun.

Elveda

Mayıs ayının on altısında, sabah sislerinin dağılmadığı, karşılarından doğacak olan güneşin kendini göstermediği saatlerde Akbaş İskeleye'ne arka arkaya yanaşan Şirket-i Hayriye vapurları halatlarını iskele babalarına bağlattılar, köprü attılar. Tap-taze, çakı gibi genç askerler, bıyıkları yeni terlemeye başlayan delikanlılar, kaytan bıyıklı orta yaşlı erkekler sırayla inmeye başladılar. Hepsinin ellerinde silahları, sırtlarında çantaları vardı.

İskele Meydanı'ndan geriye doğru dizilen birlikler komutanları başlarında ilerlediler. Takımların başındaki teğmenler, bölüklerin başındaki yüzbaşılar, taburun başındaki binbaşılar, alayın başındaki yarbay ve İkinci Tümen'in başındaki Yarbay Hasan Askeri Bey, hemen görevlerinin başına geçtiler.

Her birlik, beğendikleri bir yerde konaklayacak ve yarına kadar eğitim yapacaklardı. Güneş doğmadan da yürüyüşe geçerek kuzeye doğru yol alacaklardı.

Her şey planlandığı gibi oldu. Sabah erkenden yola çıkan birlikler düzenli bir şekilde yürüdüler. Tepelelerinden geçen düşman uçaklarını gördüklerinde sinmeye, saklanmaya çalıştılar. Bir tümenlik bir asker

kafilesini saklamak çok zor olduğundan bu hareketlerinde pek başarılı olamadılar.

18 Mayıs akşamın geceye döndüğü saatlerde, İkinci Tümen Kuzey Grubu Cephesi'nin gerisine yanaşmıştı. Yürüyerek yol alan askerler yorulmuş, acıkmış ve susmuşlardı. O yüzden mutfaktan gelen yemekler hemen dağıtıldı. Bakır sahanlara konan bulgur pilavını kaşıkladılar, kana kana su içerek susuzluklarını giderdiler. Sonra da dinlenmeye çekildiler. Bu istirahattan sonra taarruz planları kendilerine bildirilecekti.

Yemeklerini yiyenler oraya buraya, çimenlerin üzerine, çalıkların kenarına kıvrılarak hemen uyudular. Gönüllü asker yazıldıkları geceden başlayarak neredeyse bir haftadır deliksiz uyumamışlardı. Bazı geceler heyecan ve sevinçleri, bazı geceler merakları sebep olmuştu bu uykusuzluklarına. Dinlenmeleri bittiği zaman bu gece saat 03.30'da düşmana saldıracaklarını söyledi komutanları Hasan Askeri Bey kendilerine.

Çok heyecanlandılar. Saldıracakları cepheyi henüz görmemişlerdi, karanlıkta tanımaları da imkânsızdı. Taarruz yarın gündüze ertelense belki daha iyi olacaktı, ama komutanların, özellikle de Enver Paşa ve askerinin başındaki Beşinci Ordu Komutanı Alman Liman Von Sanders Paşa'nın karar ve emirleri bu yöneydi. Hemen hepsi, ailelerine birer mektup yazdı ve birliğin postasına verdi. Yolda kirlenen çamaşırlarını çıkarıp temizlerini giydiler, saatler yaklaştıkça artan merak ve heyecanlarına hâkim olamadılar. Abdestlerini aldılar.

Ömer'in Didar'a yazdığı mektubun içine Mehmed Salih'in ailesine yazdığı mektubu da koydular. Bütün

mektuplar hasret yüklüdü, bu beyaz kâğıtlara, düşmana karşı ilk defa tetik çekecek parmakların heyecan ve korkusu sinmişti.

“Sevgili Didar’ım,

Sana bu satırları Cesarettepe’nin bayırlarında konakladığımız yerden, yüzünüz kadar parlak ve güzel bir ay ışığında, gece yarısında yazıyorum. Birazdan, belki de ben bu mektubumu bitirdikten sonra, düşmana karşı taarruza geçeceğiz.

Evden ayrıldığım bir haftadan beri benim ayaklarım yere basmıyor, âdeta havalarda uçuyorum. Senin gibi müstesna bir hanımefendiyle, inşallah hayatımı birleştirecek olmam sebebiyle çok mesudum. Güzel bir aile terbiyesi almış bir hanımefendinin eşim olacağını düşünmek beni sevinçten deliye döndürüyor.

Yıllardır babasız, sonra da annesiz kalmam yüzünden, sıcak bir ailenin hasretini çektim. Sizlere bu hususta çok müteşekkirim. Bana bu eksikliği hissettirmediniz. O yüzden kuracağımız yuvada doğacak evlatlarıma sevgilerin en güzelini verecek ve onları sıkıca kucaklayacağım. Ben anne ve babamın kokularına doyamadım, onlar kana kana doysunlar, sevgiye gark olsunlar diye.

Verdiğiniz mendili göğsümdeki cebimde taşıyor ve sık sık çıkarıp bakıyorum. Beni kurşunlardan koruyacağına da inanıyorum.

Hüsnü de iyi, merak etmeyin, çok yorulduğu için mışıl mışıl uyuyor. Yarın gün başladığında birliğin yardımcı sakası olarak, diğer sakanın yanında görevlendirecekler. Ben taarruza gittiğimde de birilerine emanet edeceğim.

Benim yaşadığım bu güzelliği bütün gençlerin yaşamasını arzuluyor, birkaç defa görebildiğim manalı gözleriniz hiç ağlamasın istiyorum. Size tebessüm çok yakışıyor.

Validenize ve pederinize, Hafız dedeme ve nineme hürmetlerimi ve en derin saygılarımı iletiniz.

Allah'a emanet olunuz ve hakkınızı helal ediniz diyorum. Verdiğiniz müspet karar yüzünden bana yaşattığınız bu mutluluk için size tekrar tekrar teşekkürler ediyorum.

Başka mektuplarda buluşmak üzere diyor ve size veda etmek istemiyorum. Veda edersem yaşadığım bu sihirli mutluluk kaybolacak diye korkuyorum. Hakkımdaki düşüncelerinizi açıklayan mektuplarınızı heyecanla bekliyorum.

Nişanlınız Ömer”

Garisto da annesiyle yaşadıklarından sonra onun gönlünü almak için mektup yazmak istedi.

“Canım kuzum anneciğim, benim tonton madamım,

Bu gece yarısı saldırı yapacaktınız. Bunun için bize sevdiğimize mektup yazma müsaadesi verdiler. Ben sana bu milletin çok merhametli, karşındakilere saygı duyan insanlardan meydana geldiklerini söylemişim anam, işte ispatı, buyur.

Yiyecek içecek her şeyimiz tamdır, hiç meraklanma. Senin kadar olmasa da çok iyi bakıyorlar bize. Arkadaşlarımız da kendi kardeşleri gibi görüyorlar beni ve İstavri'yi. Öyle olmasaydı biz senelerdir biz olarak kalmazdık. Baskı yaparak bizi kendi dinlerine geçirir,

dilimizi konuşmamıza bile izin vermezlerdi. Hâlbuki sen de biliyorsun ki hiç de öyle olmadı.

Ben böyle yüce, kahraman, asil ve saygılı bir milletle aynı saflarda çarpıştığım için iftihar ediyorum. Zaten kendimi bu milletten görüyorum. Kanımla canımla Türk'üm, Türk olarak da öleceğim.

Karşısındakine saygı göstermeyen kendisine saygı göstermiyor demektir. Düşmanlarımız da bana göre vahşi ve ilkeldirler. Bize ait olan topraklara girmeye hakları var mıdır annem. Zorla evimize girmek isteyen bir komşumuz, bunun için bizi öldürmek istese doğru olur mu? Bu da öyle bir şeydir, zulümdür, zalimlikdir. Üstelik de başka komşuları da toplamış hepsi birden yalnız başına olan evin esas sahibini öldüresiye dövüyorlar. Haksız yere dövülen mazlumun ahı yerde kalmaz, Allah'ın adaleti yerini bulur. Allah'ın mahkemesi ağır çalışır, ama doğru karar verir anneciğim hiç şüphen olmasın, ben buna bütün kalbimle gönülden inanıyorum. Hak yerini bulacaktır. Gelmeyip İstanbul'da kalsaydım çok üzülürdüm. Burada olduğum için mutluyum, beni buralara getiren arkadaşlarıma da çok müteşekkirim, sağ olsunlar.

Bundan sonraki mektubumda daha tafsilatlı yazacağım, buraları size anlatacağım. Yoldan yeni geldiğimiz için biraz yorgunum.

İçinde nişanlım Anastasia'ya yazdığım mektup vardır, ona verirsin.

Tonton yanaklarından öperim benim tatlı anneciğim.

Oğlun Garisto”

Toprak Eğer Uğrun da len Varsa Vatandır

Kuzeyden itibaren On Dokuzuncu Tümen'in ba-
şında Kurmay Albay Hasan Basri, On Altıncı
Tümenin başında da Yarbay Hasan Askeri Bey vardı.
Taarruzu cepheden yapmayı kararlaştırdılar.

İkinci ve Dokuzuncu Tümenler saat 03.30'da Esad Paşa komutasında Cesarettepe ve Sivri Tepe istika-
metinde taarruza başladı. Hücum emri verildi. Boru
takımının trampetleri ve borazanları hücum borusunu
ileri hatlara kadar sokulan tümen bandosu da "Vatan
Marşı'nı" çalmaya başladılar. Bu coşku içinde, İkinci
Tümen düşman siperlerine yaklaştı. Ateş çemberinin
içine dalıyorlardı, vakit gelmişti.

Bando ve mızık a sesi yerini silah seslerine devret-
ti. Artık makineli tüfek tarrakaları duyuluyordu. Bu
gürleyen, kulakları sağır edecek kadar şiddetli olan
seslerin yanında, az önceki nağmelerin esamisi bile
okunmuyordu.

Serin Mayıs gecesinin zifiri karanlığında, silah-
ların ağzından çıkan mermilerin şavkı, yanıp sönen
ateş böceklerini andırıyordu. O büyülü böceklerden
farkı, bunların merhametsiz ve medeniyetten nasibi-
ni almamış olmalarıydı. Ateş böceklerinin ardından,

masalların dev ejderhaları gibi, donanmanın koca koca topları ağızlarını açıyorlar ve yine o efsunlu masalların iyi kalpli kahramanlarını acımasızca yutup, dinleyenleri üzüntüye boğuyorlardı.

Arkalarında yeterli topçu desteği olmayan ve gözlerini kırpmayan gençler hücum ediyorlardı. İleri atılan vuruluyordu. Yerine yenileri geçiyor, onlar da biraz sonra aynı akıbete uğruyorlardı.

Esad Paşa siperden sipere geçerek tek hedefleri vatanlarını kurtarmak olan, gençliğinin zirvesindeki bu delikanlılara moral veriyordu:

– Boşalan yerleri doldurun, öne ilerleyin, mevzilerimizi boş bırakmayın, haydi yiğitlerim, haydi korkusuz aslanlarım, diyerek şevke getiriyordu onları.

On Dokuzuncu Tümen Kumandanı Mustafa Kemal de kuzeyden, bu taarruzlara katılıyordu.

Gece taarruzları sessiz yapılırsa karşı tarafta ani baskın etkisi bırakabilirdi. Oysa İkinci Tümen ileri hatlara kadar sokulan bando eşliğinde hücumla kalktı. Biz geliyoruz diye bas bas bağırıyorlardı.

Birkaç saatir, talimlerde öğretilen kurallara dikkat ederek ateş ediyor ve attığını vurmaya çalışıyordu Mehmed Salih. Hepsi de eğitimleri sırasında birkaç defa ateş etmişler, şimdiki gibi ardı arkası kesilmeyen ateş altında bulunmamışlardı. Siperde olmayı çok arzulayan bedeni artık cephede ve siperin içindeydi. Yarı beline kadar, hatta bedeninin tamamı, toprak siperin içindeydi.

Aylardır rüyalarına giren yer, burasıydı, topu topu bir iki metrekarelik bir çukur. İdeali de, hedefi de bu

çukurdu. Eriye eriye bugünkü sınırlarına kadar çekilen koca bir imparatorluğun daha da erimesine, bu çukurların içindeki korkusuzlar, dev bir kalkan olacaktı. O ve arkadaşları bu gayeyle koşmuşlardı Çanakkale'ye. Enver Paşa Hazretleri'nin: "Vatan elden gidiyor, yetişin gençler!" haykırışlarıyla, içleri sızladığı için buradaydılar. Onlar varken vatan elden gidebilir miydi? Ne mümkün, üstlerine gelen cehennem ateşi de olsa gögüsleriyle söndürmeye gelmişlerdi.

Sadece ateş edeceği zaman başını uzatıyor, hedefi gözüne kestiriyordu. Ömer de yanı başında, aynı siperin içindeydi. Az ilerilerinde Resul, Kemal Naci, arkalarında İstavri ve Garisto, yeni adlarıyla Ahmed oğlu Behçed ile Rüstem oğlu Rasim. Daha da gerilerinde diğer elli İstanbul Sultanili yiğit sıralanmışlardı. Dağ gibi birer siper, yıkılmaz kale olmuşlardı.

Hepsi de tam isabet kaydediyorlar, vurduklarını deviriyorlar, ıskalamıyorlardı, fakat içinde buldukları ateş kuyusunun ağı çok genişti, içine düşmemek için çırpınıyorlar, ilerleyerek yer değiştiriyorlardı.

Kemal Naci gecenin kara örtüsünde bedenini öne fırlattı. Elindeki silahıyla da bir yandan ateş ediyordu. Sürünerek gitmesi gereken mesafeyi tez canlılığı yüzünden koşarak geçmek istedi. Başının yanından vızlayarak geçen mermi omzunu sıyırdı. Koca bir kaya parçasını siper alıp yanaştı. Yaralandığını, kolunun omzuna yakın yerinde hissettiği ılık kan akışından anladı. Göz ucuyla baktığı yarasının, mühim olmadığını, biraz sonra pıhtılaşacağını düşündü. Duracak, ara verecek zamanı yoktu. Karşlarına dizim dizim

Anzak askeri sıralanmış onları yok etmek için gayret sarf ediyorlardı, o nasıl dinlenebilirdi.

– Bu koca devletin eski gücü olsaydı siz buralara zor sokulurdunuz, kurt kocayınca köpeğin maskarası olurmuş, ama biz daha kocamadık itler, diye bağırdı Kemal Naci.

Az ilerisindeki Ömer, siperde yalnız olan Kemal Naci'nin bir şey söylediğini duymuş, ne dediğini anlamamıştı, başını o tarafa uzattı ve mermi seslerinin arasında kaybolmasını istemediği sesini yükselterek bağırdı:

– Kemal! Bir isteğin mi var, geleyim.

– Hayır mühim bir yara değil, ben başımın çaresine bakarım, sağ ol.

Ömer'in içine sinmedi, birkaç yeri siper alarak Kemal Naci'nin yanına atladı.

– Parmaklarına kadar kan süzüldüğünü görmüyor musun sen, niye sıkmadın kolunu? Gel ben sıkayım.

Çantasındaki bir paçavrayı uzunlamasına yırttı ve Kemal'in kolunu omzuna yakın yerinden sıkı.

– Şimdi atışlar biraz hafifleyince doğru sargı yerine götüreceğim seni.

– Ben böyle dayanabilirim Ömer, kurşun sıyrıldı geçti, mühim değil, ısrar etme gitmeyeceğim.

– Sen bilirsin, ben ileri doğru kayacağım.

Ömer hem ilerliyor hem de ateş ediyordu. Atışları hafife aldığı için Türk siperlerini seyre dalan bir İngiliz'i alınının ortasından vurdu.

Takım komutanları Teğmen Kamil eliyle ileri işareti yaptı. Siperdekilerin gözleri komutanlarındaydı.

– Biz Ömer’le birlikte ileri siper atılacağız, siz Resul’le ateş ederek karşı tarafı oyalayın Kemal Naci.

Öne ilerleyen her genci gördükçe, tuzağımıza yeni avlar geliyor, diyordu Anzaklar. Kendileri çok güzel tahkim edilmiş siperlerdeydiler.

Mermiler havada uçuyor, hiç ara vermeden üzerlerine yağıyordu. Birinden kaçsalar, öbürüne yakalanıyorlardı. Şarapneller, ağaçları, çiçekleri, taşları parçalıyor, havaya uçuruyordu. Makineli tüfeklerin şeritleri durmadan boşalıyor, yerine yenileri konuluyordu. Takımlar, askerler birbirine karıştı, savaşın fırtınası arasında bir felaket yaşıyordu. Cepheyi tam tanıyamadan dövüşmeye başlayan İkinci Tümen’in taze fidanları kana boyanmaya başlamışlardı.

– Bu nasıl baskın... Baskınlarda karşı taraf hazırlıksız yakalanır, gafil avlanır. Onun için de baskınlar işe yarar. Bu baskındaki karşı taraf bizi bekliyormuş avuçlarının içine düşelim diye. Besbelli ki bunlar; yememiş içmemiş hazırlık yapmış ve pusuya yatmışlar Ömer.

Siperden çıktıklarına pişman oldular, hemen bir ağacın arkasını siper aldılar. Geriye dönüp Kemal Naci’ye baktı, bizi kolla dedim, duymadın mı diyecekti, Kemal Naci de yanında bitti.

– Sana bizi kolla dedim duymadın. Şimdi çıkıyoruz Ömer’le, buradan kolla, hedef şaşır.

Hem Kemal’e tembihledi hem de elindeki bombanın pimini çekerek fırlattı zaman kazanmak için.

Biraz sonra patlayan bombanın tozu dumanı arasında rahat hareket etmeye çalıştılar.

– Tamam, çıkın, der demez ileri atıldı Mehmed Salih ve Ömer.

Kemal Naci'nin tüfeği, karşılarında takırdayan makinelilerin ve denizden gelen donanma ateşinin yanında tesirsiz kaldı.

Sürünerek üç beş adım atan Mehmed Salih, Kemal Naci'nin kollamasına güvenerek ayağa kalktığı anda başından vuruldu ve olduğu yere yığıldı. Tazecik fidanlar gibi ince ve uzun olan bedeni toprağa düştü. Kalem kaşları birbirine yaklaştı, badem gözleri usulca süzüldü, ondan sonra da kapandı. Düşmana tetik çeken, ninesinin kına yaktığı tetik parmağı titredi, tüfeğin içindeki mermiyi ateşlemeye çalıştı, beceremedi.

Aylardır türküsünü söylediği sipere gelmiş ve birkaç saat içinde vurularak şehit düşmüştü. İsteddiği kadar düşman askeri öldürememişti, ama gelmeyi çok arzu eden bedeni ve akmak için çırpınan kanı cephenin tozuna toprağına bulanmıştı. O yüzden gözleri açık gitmemişti.

Kemal Naci, ah eden gözleriyle vurulan Mehmed Salih'e baktı:

– Bir bir geldik âleme, yine bir bir gidiyoruz, kalan hep bir değil mi Mehmed, bir tane daha eksilttin bizden, ebedî olan Bir'in rahmeti üzerine olsun!

Ömer, Mehmed Salih'in yere düştüğünü fark edince ileri atılıp yardımına koşmak istedi. Ayağa kalktığı anda o da göğsünden vuruldu. Bir haftadır mutluluk denizinde yüzen, bu sihrin kaybolmaması için,

nişanlısına veda etmekten bile korkan bu genç de şehit düştü. Şerafeddin Efendi'nin ailesinden iki direk, kısa aralıklarla Hakk'ın rahmetine kavuştular.

Sınıfta yaptıkları gibi, arka arkaya hepsi tahtanın başına üşüşüyorlardı sanki. Biri vuruldu, arkasından diğeri onu kurtarmak için koştu, o da yere düştü.

– Ben sizin intikamınızı alır, kanınızı yerde koymam arkadaşlarım.

Bunu söyleyen Garisto, düşman siperlerinden eline geçirdiği makineli tüfekle ortalığı gürültüye boğdu. Şeritteki mermileri sırayla boşalttı karşı tarafın mevzilerine. Çok isabetli bir yere kurmuştu tüfeğini. Takır takır tarıyor, hiç acıımıyordu. Önünde serilen arkadaşlarının cesetlerini gördükçe daha da hızla savuruyordu tüfeğin ağzını sağa sola.

– Ben Türk'üm, ben de sizdenim, diyor, bas bas bağırıyordu.

Bir ara iyice delirdi, hızını alamadı, elindeki bombaların üçünü de arka arkaya fırlatacağı, İstavri:

– Ben şu yan taraftaki siperlere geçeceğim, tamam dediğim zaman at ki senin gölgenden faydalanabileyim.

– Hazır mısın atıyorum, şimdi.

Üç bombanın arka arkaya patlaması oldukça ses çıkardı ve korku meydana getirdi. Karşı siperlerden iki tanesi çöktü o gürültüyle, içindeki askerleri de kaçarlarken Garisto öldürdü.

Uzun süre karşılıklı paslaşarak atışlarına devam ettiler. Arkadaşlarının çoğu şehit düşmüştü. Birkaç kişiden başka ortalıkta dolaşan yoktu.

İlk defa savaşa katılan gençlerin çoğu yaralanarak yere düşen arkadaşlarını siperle taşımak için eğildiklerinde kendileri de vuruldular. Bu kadar şiddetli makineli ateşine karşı koyamayacaklarını anlayanlar, korkup siperlere geri dönmek isteyince dönüş yolunda vuruldular.

Avustralyalılar siperler içinde, aşağılarda iyice saklanmışlardı. Onun için onların kayıpları azdı. Türk askerleri siperden çıkar çıkmaz birkaç metre ilerleyemedi vuruluyorlardı.

Türk avcı birlikleri sürünerek önden ilerliyor ve düşman siperlerine sokulmaya çalışıyorlardı. Şimdiye kadar görülen en şiddetli makineli atışlarıydı bunlar. Yıkılanların yerine arkadaki siperlerden yenileri geldi. Öyle emir almışlardı, Esad Paşa'dan ve kendileri gibi gencecik körpe bedenli, ince kaytan bıyıklı Takım Komutanları Teğmen Kamil Bey'den. Boşalan mevziler doldu, dolan mevziler boşaldı.

Abdullah ve Sami kucak kucağa öldüler, birbirlerine sarılmış vaziyette. Siperden çıkmış öne doğru koşanlar, tüfeklerine kapaklanmış ve başları gövdelerinin altında düştüler toprağa.

Yeterli keşif yapmadıklarından savaştıkları cephenin yabancısıydılar. Tanımadıkları bir yerde savaşmak da onlara çok kayıp verdiriyordu. Aşağılara kurulan tel örgüleri göremeyenler tellere takıldılar ve öylece, telleri kucaklar vaziyette, kaçamadan makineli ateşine hedef oldular.

Hepsi birer birer yıkılıyor, vuruluyordu. Şehit düşen her gençten sonra, gece biraz daha kararıyor, siyah örtüsü biraz daha koyulaşıyordu. Gün doğacak,

ortalık aydınlanacak diye beklerlerken, zifir rengine dönüştü etraf.

Birlikleri düzene sokmak için, çarpışmaya biraz ara verdiler. Sabaha karşı tekrar, ileri emrini verdi Teğmen Kamil Bey. Geride kalanlar hiçbir şey olmamış gibi, yerde yatan arkadaşlarının cesetlerine basmak için çaba sarf ederek ilerlere sıçradılar. Makineliler yorulmamış, topların gülleleri bitmemişti. Savaş yeni başlamış gibi diriydiler.

Gün aydınlanınca gördüğü manzara Garisto'yu çileden çıkardı, tüfeğine kan kusturmaya devam etti. Biten mermi şeridini yenilemek için ayağa kalktığı anda başından vurulup yere yıkıldı. İstavri de ondan boşalan tüfeğin başına geçmek için yer değiştirirken vuruldu ve can havliyle avuçladığı parmaklarının arası toprakla doldu.

Bazı birlikler düşmanı yarararak mevzilerine girdiler. Tek tük müttefik askerlerinden de ölenler oluyordu.

Bulutların arkasındaki güneş, kendini göstermek istemiyor, katran karası yasını Türk siperlerinin üstüne sahyordu. Öğleye doğru, yerde yatan Türk askerlerinin sayıları on bini bulmuştu. Yarıya yakını yaralı, yarısı şehitti. Hayallerinin sislere, sislerin bulutlara karıştığı on bin fidan, Cesarettepe, Sivri Tepe, Kanlısirt Tepelerine dikilmişti.

İnleyen yaralılar kurtarılmayı bekliyorlar, kan göllerinin içinde yatıyorlardı. İki gün önce cepheye taşınan vapurlar dolusu askerin dört bini şehit düşmüş, altı bini de yaralanmış yerde yatıyor, sıhhiyenin yardımını bekliyordu.

Göz O Ki Dağın Ardını Göre Baş O Ki Başına Gelecekleri Bile

İkinci Tümen Komutanı Yarbay Hasan Askeri, Esad Paşa'ya gönderdiği raporda:

– Artık yapacak bir şey kalmamıştır, uğranılan zayırat dayanılacak gibi değildir, diyerek feryat ediyordu.

Yanındaki subay arkadaşlarına:

– Göz o ki dağın ardını göre, / Baş o ki başına gelecekleri bile! Başımıza gelecek bu faciayı günler önce gördük ve kendilerine bildirdik oralı olmadılar. Ben önce kendimi affetmiyorum, sonra da onları. Bu nasıl komutanlıktır, anlayamadım, bunu bilir, bunu söyleyim, diyor, başını iki elinin arasına almış, yer yer kır düşmeye başlamış, sanki bir gecede ağarmış saçlarını avuçlamış, neredeyse dövünüyordu. Kendisine hak veren arkadaşlarına bakarak, hırs ve öfkesinin dinmediğini ifade edecek bir şekilde devam ediyordu:

– Bir babanın evlatlarını kollarının arasına alır gibi kucaklayarak getirdim ben onları İstanbul'dan üç beş gün önce. Aynı vapurda yolculuk yaptım, hepsi sıırım gibi delikanlılardı, yüzlerine bakmaya kıyamazdın, hepsi de tahsilliydi. Bu memleketin gelecekteki ümit

ışığıydı, aydınlık geleceğimizi onlar bizim. Okumuş, tahsilli gençlerimizdi onlar bizim. Hayatları bu kadar ucuz muydu ki birkaç saat içinde harcaıverdik. Ana babalarına ne deriz, nasıl açıklarız bunu. Vatan sağ olsun. Tamam vatan sağ olsun doğru, vatani sağ etmeleri için sağ edecek kişilerin sağ olmaları icap etmez mi? Bu taarruz benim kanıma dokundu arkadaşlarım, bundan sonra kimse, hiçbir komutanım mantıklı olmayan bir taarruza beni mecbur edemez, etse de yapmayacağım, benden buraya kadar. Basiretli ve akıllı bir şekilde savaşacak sak varım. Biz kendi vatanımız için çarpışıyoruz ama Almanlar için ölüyoruz, böyle bir şey olamaz.

Yarbay Hasan Askeri'ye hak veren Alay Komutanı:

– Bundan sonraki tarihlerde; Enver Paşa'ya rağmen komutanlarımızın kararlılıkları sayesinde lüzumsuz taarruz yapılmayacak ve savunma anlayışı cepheye hâkim olacaktır, merak etmeyiniz. Bu gençler kolay yetişmiyor, evlatlarımız o kadar değersiz değildir.

Cephenin feci manzarasını gören ve içi sızlayan Mustafa Kemal de:

– Biz mi bunlardan toprak istiyoruz, yoksa onlar mı bizden, dedi.

Yanındaki Fırka Kumandanı:

– Onlar bizden istiyorlar.

– Öyleyse neden biz hücum edip de kırdırıyoruz askeri... Onlar bize hücum etsinler, biz onları kıralım... Biz kırılmayalım...

Taarruz etmek yerine, savunmada kalınması gerektiğini ortaya koyacak iradeler meydana çıkmazsa bu

tazecik gençler daha çok kana bulanacaklar ve cansız yerde yatacaklardı.

Liman Von Sanders, bu katliamın baş sorumlusu, nasılsa yaptığının yanlış olduğunu kabullendi de bir âlicenaplık örneği gösterdi. Aslında söyleyeceği hiçbir şey onu affettirmeyecekti. Kaybolan canlar geri gelmeyecekti.

Beşinci Ordu Komutanı Liman Von Sanders:

– Bahis konusu bu taarruzun tarafımdan işlenmiş bir hata olduğunu kabul ederim. Bu hatayı düşman kuvvetini iyi takdir edememekle ve elimizdeki az topçu kuvvetiyle ve çok sınırlı cephaneyle bu işi başara-
cağımızı önceden hesaplayamamakla işledim, diyor ve suçunu kabul ediyordu.

Her iki cephenin ortasında binlerce şehit ve yaralı boylu boyunca yatıyordu. Yaralıların iniltilerine can dayanmıyordu.

Türkler, ölülerini ve yaralılarını toplamak için izin istediler, ne yazık ki ret cevabı aldılar. Aradan birkaç gün geçti. Yaralıların çoğu da kan kaybından öldü. Havanın buram buram sıcaklığı ölülerin üzerine çörek-
lendi, kokmalarına yol açtı. Arada sırada esen rüzgâr bu kokuları etrafa yaymaya, askerleri rahatsız etmeye başladı. İlk iki gün güneyden esen rüzgâr kokuları Türklerin siperlerine getiriyordu. Ondan sonraki günlerde rüzgâr yön değiştirdi ve kokular olduğu gibi karşı siperlere onlara doğru gitmeye başladı.

Cepheyi dolaşmaya gelen Anzak Orduları Komutanı General Birdwood:

– Bu pis kokuya nasıl dayanıyorsunuz, diye sordu.

– Efendim, günde dört defa istifra etmekten yemek yiyemiyorum. Mendilim devamlı burnumda tıkalı duruyor.

Burada beş dakika duramazsınız.

Birdwood gerçekten beş dakika kalmadan cephe-
den uzaklaştı ve yanındaki subaya emir verdi:

– Kokunun geldiği siperleri boşaltın ve aşağılara kayın, salgın hastalıkların başlaması yakındır.

Diğer siperleri de gezen Birdwood, karargâhına geldi. Kendisine Hamilton'a iletmek üzere Liman von Sanders'in ateşkes isteyen mektubu ulaştı.

Ekselansları,

Savaşan tarafların ölülerini gömmek, yaralıları kurtarmak için uygulanacak bir ateşkesin imzalanması için hazırlanan önerilerin tüm onayımı aldığımı, bu onayı vermemde de sadece insani duygularımızın etkili olduğunu ekselanslarına bildirmekten onur duyuyorum.

Adıma imza atmak üzere Yarbay Fahrettin'i vekil tayin ettim.

En derin saygılarımın kabul edilmesi ricasıyla.

Liman Von Sanders

Osmanlı Beşinci Ordusu Komutanı

İstihbarat Subayı Aubrey'i yanına çağırtdı General Birdwood:

– Aubrey şimdi Hamilton'un yanına gemiye gideceksin ve onu ölülerin toplanması konusunda ikna edeceksin. Az önce oradan geldim, dayanılmaz pis kokular

askerimizi rahatsız ediyor. Sinek orduları ortalığı istila etmiş. Salgın hastalık bir başlarsa askerlerimizi kurta-ramayız, üstelik ölenlerin içinde biz de oluruz.

İsteksiz olan Hamilton ateşkesi imzaladı ve karşılıklı varılan anlaşmalarla cesetlerin ve yaralıların, 24 Mayıs'ta saat 08.00' den akşam 16.00' ya kadar toplanması kararlaştırıldı.

Kır çiçekleri açmış vadiler, kekik kokulu tepeler şehitlerle dolmuştu. İnce nazlı boyunlu, tül yapraklı kırmızı gelincikler kan rengiyle kucaklaşmış, zaten kırmızı olan renkleri kıpkırmızı olmuştu. Bu manzara en acımasız insanları bile merhamete getirir, ağlatırdı. Yürek dayanacak gibi değildi. Kopmuş, parçalanmış kol ve bacaklar, çeneleri dağılmış başlar, göğsünden, sırtından vurulmuş bedenler, üzerlerine konup konup kalkan sinek sürülerinin altında boylu boyunca uzanmış yatıyorlar, öldükleri halde sınıksız kavradıkları silahlarını, süngülerini ellerinden bırakmıyorlardı.

Aradan birkaç gün geçmesine rağmen ölmeyen yaralılar inliyorlar, su, yardım istiyorlardı.

Savaşırken ölümü akıllarına bile getirmiyorlardı. Şimdi ölüleri toplarken, bu işin sonunda ölüm de olduğunu sanki yeni anlamış gibi irkiliyorlardı. Oysa savaşırken; şehadet mertebesinin yüceliğini bildiklerinden dakika başı yanlarında şehit düşen arkadaşları, yakınları, sevdikleri, kalplerini donuklaştırmış ölümü sıradanlaştırmıştı.

Etraflarına bile bakmadan savaşmaya devam ediyorlar, savaşa ara verdiklerinde, artık yaşamayan yanı başlarında yatan cansız bedenleri gördüklerinde,

ölüm kafalarına dank ediyordu. İşte atmacalar, şahinler, kartallar gibi savaşanların çoğu; hüznü, bu-ruk geçen günler sonunda çukurları doldurmuşlar, üzerlerine kürek kürek toprak atılıyordu.

Dârülfünun öğrencisi İdris ve diğer arkadaşları; si- perlerinden başlarını uzatmış bu dehşet manzarasına üzülen bakıyorlar, cesetleri, yaralıları toplayan iki tarafın elçilerini, doktorlarını, din görevlilerini can- ları acıyarak seyrediyorlardı.

– Bakın, iyi bakın arkadaşlar, bizim köyde de buğ- day başakları sararınca, işte aynen böyle biçer tarlaya yatırırız sapları. Sonra da demet yapar toplarız tarla- dan. Şu karşınızda yatan askerlerimiz de birkaç gün evvel, gecenin kör karanlığında buğday sapları gibi tırpanlandılar. Şimdi de demet yapılmak üzere tarla- da bekliyorlar. Biraz sonra da tarladan kaldırılacaklar. Ekin gibi biçildiler, çok yazık!

İdris'in Dârülfünun'dan arkadaşı Cemil gözyaşla- rını silmeye yetiştiremiyordu, kıpkırmızı olmuş göz- leri artık acıyor, etrafa rahat bakamıyordu.

– Hücum gecesini hatırlıyor musunuz arkadaşlar, hepimiz ailelerimize mektup yazıp bölüğün postacı- sına vermiştik. Bu ölen gençler de yazmışlar, iyi ol- duklarını bildirmişlerdi, lakin artık şehitler. Onların mektuplarından önce şehadet haberleri gidecektir bana sorarsanız.

İmamların eşliğinde toplanan şehitleri mezarla- ra gömdüler. Yaralıların çoğu çok ağır durumdaydı. Bir kısmı sargı yerine alınırken öldü. Ölmeyenler de

birkaç gün önce geldikleri vapurlarla İstanbul hastanelerine tedaviye gönderildiler.

Siperlerden çıkan Anzaklar, Mehmetçiklere hatıra eşyaları veriyor, karşılığında onlardan küçük hediyeler alıyorlardı.

Savaş başlamadan önce barbar, cani, ellerine geçirdikleri esirleri acımadan öldüren katiller olarak tanıdıkları Türklerin görmedikleri yönlerini görmüşler, cephede şahit oldukları birçok hadiseyle, onların merhametli, yardım sever, insan canlısı, asil bir milletin mensupları olduklarına inanmışlardı.

Ölmek Vatan İçinse Hoş Geldi Sefa Geldi

Yaralılar; hastane olarak görev yapan; Şirket-i Hayriye'nin Altmış, Altmış bir ve Yetmiş numaralı vapurları ve Denizyolları'nın Gülnihal Yolcu Gemisi'yle İstanbul'a taşındılar, Hilal-i Ahmer'in açtığı hastanelerde tedaviye alındılar. Birçok gönüllü bayan hemşirelik yapmak için hastanelere koştu.

Cepheden çok sayıda yaralı geldiğini duyan Didar ve annesi Gülzade Hanım da sabah ilk vapurla Eminönü'ne geldiler. Oradanda İstanbul Sultanisi'nin revirine uğradılar. Mehmed Salih ve Ömer, eğer yaralıysalar belki kendi okullarına getirilmişlerdir diye düşündüler.

Kırmızı ay işlenmiş keplerini başlarına, topuklarına kadar inen, bembeyaz hemşire önlüklerini de üzerlerine geçirdiler ve anne kız, İstanbul Sultanisi'nin sarıya boyanarak revire dönüştürülen odalarında akşama kadar gönüllü hemşirelik yaptılar. Her girdikleri odada Mehmed Salih'i, Ömer'i aradılar, ama bulamadılar.

Akşam karanlığına kalmadan ikindiden sonra evlerine gittiler.

Ertesi günü başka hastaneye gittiler. Aynı umut ve heyecanla baktıkları yüzlerde yakınlarını aradılar. Çok parçalanmış ve her tarafı sarılıp sarmalanmış yüzleri dakikalarca, Mehmed Salih ve Ömer'e benzeterek incelediler. Onların olmadığını anlayınca da hem sevindiler, hem üzüldüler.

Bir hafta akşamlara kadar bıkmadan usanmadan çalıştılar, kendilerine çok ihtiyaç duyulan bir hastanede gece de kaldılar.

Ertesi sabah, nöbetlerini başka bir bayana devrederek dinlenmek için evlerine geldiler. Bir iki lokma yemek yediler, yataklarına yattılar.

Gülzade Hanım yatar yatmaz uyudu. Didar'ın içi geçeceği sırada derinden derinden bir çingirak sesi işitti. Bir haftadır, o hastane senin, bu hastane benim gezmişler, yarahlılara faydalı olmaya çalışmışlardı. Bir gün bile mola vermeden yaptıkları bu çalışmalar yüzünden de yorulmuşlardı. Hele bu son hastanede; Hilal-i Ahmer'in Kadırga'daki hastanesinde, yirmi dört saat aralıksız görev yapmışlar, hiç dinlenmemişler, yarım hemşire kadar da bilgi sahibi olmuşlardı.

Kapının çingırağı ısrarlı ısrarlı çalınıyordu. Uykusuzluktan yanmaya başlayan gözlerini açtı, sendeleyerek ayağa kalktı, genç olduğu halde yorgun hissediyordu kendisini. Ya annesi, kendisine göre daha yaşlı olan annesi ne kadar yorulmuştu kim bilir?

Kapının çalındığını duymadığına göre, çoktan uymuş olmalıydı.

– Kim o?

– Harbiye Nezaretinden geliyorum açar mısınız?

– Allah Allah, Harbiye Nezaretiyle ne işimiz var ki bizim? Yoksa bu yeni gelen yaralılar arasında mı bizimkiler, onu haber vermeye mi geldiler?

Kapıyı açtı. Yüzünden hiç de güzel bir haber vermeye gelmediği anlaşılan görevli:

– Şerafeddin Efendi'yle görüşecektim, dedi.

– Pederim mektepte vazifededir, ben kerimeleri oluyorum, ne vardı, bana söyleyiniz.

Kapıdaki görevli:

– Kendisine bir mektup getirmiştım Enver Paşa Hazretleri'nden, ulaştırır mısınız?

– Gayet tabi, merak etmeyiniz.

– Buyrun, teşekkür ederim.

– Güle güle efendim.

Didar, evirip çevirip baktı, açmak için can attığı halde bunun doğru olmayacağını düşünerek mektubu babasının masasına bıraktı, tekrar odasına yatmaya gitti. Uykusu dağılmıştı, gözlerini sıkı sıkı yumsa da bir türlü uykuya geçemedi.

Kalktı, mutfağa gitti. Güzel bir çay demlemek için çaydanlığı ateşe koydu, kendisi de tahta sedire uzandı, dokuz on gün önce yaşadıklarını aklından geçirmeye çalıştı. Eli, kulağındaki küpelerine gitti, içi bir hoş oldu. Gittiklerinden beri ne ağabeyinden ne Ömer'den haber alamamışlardı. Babası, okulda günlük gazetelerin hepsini okuyor, Çanakkale'nin konuşulduğu her yerde kulak kabartıyor, gençlerle ilgili haber duyuruyum diye çaba sarf ediyordu, ama ne yazık ki bu

dakikaya kadar, onlardan haber alamamışlardı. Cep-
hede kan gövdeyi götürüyor diye bir şeyler duymuş-
lar ama gerisi gelmemişti. Kötü bir şeyler olsa çoktan
duyardık diye düşündü.

Çay kaynamıştı, kalktı demledi.

Birden içi daraldı, boğazını birileri sıkıyormuş gi-
bi hissetti, sırtını, yüzünü ter bastı. Kalktı, mutfağın
penceresini açtı, gene ferahlamadı, bahçede yaprak
kımıldamıyordu.

– Ne kadar sıkkın ve kasvetli bir gün, sıcak adamı
boğuyor sanki.

Mavi saplı çinko maşrapaya doldurduğu çayını eline
aldı, bahçeye çıktı, dut ağacının koyu gölgesi altındaki
hasıra oturdu, sırtını da ağaca dayadı. Yine düşünce-
leriyle baş başa kaldı.

– Kader ne akıl almaz şeysin sen! Balkan'ın
Üsküp'ünden kalk gel, annen ölsün, sen de bizde kal ve
ben seninle nişanlanayım. Bak şu Allah'ın işine. Şimdi
de savaşa git ve ben seni de düşünüyüm, canım kadar
sevdiğim aynı karında yattığım ağabeyimi düşünürken.
Yani seni de en sevdiğilerimin arasına koyayım.

Hem çayını yudumluyor hem bunları düşünüyordu.

– Babamın eve gelme saati yakınlaştı, çingırağın
çalındığını bahçeden işitemem. İçeri odama gideyim.

O bahçede otururken, babası gelmiş de içeri bile
girmişti.

Sofada babasıyla karşılaştı, gerçekten de kapının
çalındığını duymamıştı.

– Hoş geldiniz babacığım, çingırağı duymamışım,

kusura bakmayın. Gelirsiniz de duymam düşüncesiy-
le içeri girdim.

– Hoş bulduk. Validen yok mu?

– Odasında uyuyor, akşam gelemedik, ameliyat ol-
muş bize muhtaç ağır yaralılar vardı, onları bıraka-
madık, o yüzden geceledik. Sabah döndük, gelir gel-
mez de uyudu.

– Harbiye Nezaretinden bir mektup getirdiler size,
masanızın üstüne koydum.

Şerafeddin Efendi bu cümleleri duyar duymaz
mektupta ne olduğunu hemen anladı, elleri titremeye
başladı, rengi sarardı. Hiç cevap vermeden odasına
gitti ve kapıyı kapattı.

Masanın üzerindeki zarfı aldı, ama elleri açmaya
gitmedi, içinde ne olduğunu kendisi yazmış gibi bi-
liyordu. Ateş parçası, zeytin gözlü, yerinde durama-
yan, içi kıpır kıpır kaynayan, selvi boylu, aslan oğlu
Mehmed Salih’ini, okulunun, sınıfının medarı iftiharını
Mehmed Salih’ini bir daha gözlerinin önüne getirdi.
Gözleri doldu, baba yüreği yandı, başının içi uğulda-
dı, gözleri karardı.

– Senden gelen her şey kabulümüz Rabbim, payı-
mıza şahadet mertebesi düştüyse eyvallah, diye mırıl-
dandı. Titreyen parmaklarıyla elindeki zarfı açtı.

“Osmanlı Ordu-yu Hümayunu

Eyüp’te mukim Şerafeddin Efendi’ye

Oğlunuz Mehmed Salih Efendi, 19 Mayıs tarihini-
de Kabatepe mevkiinde, bir Osmanlı askerine yakışan
kahramanlık ve fedakârlıkla şehit oldu. Din-i celili

İslam'ın ve mukaddes vatanının müdafaası uğrunda hayatını feda edenlerin arkalarında bıraktıklarına düşen vazife, yeis ve fütur değil, fahr ü sürurdur. Bütün arkadaşları gibi, merhumun da kıymetli hatırasının yalnız sizin değil, daha büyük ailesi olan ordunun kalbinde ebedîyen saklı kalacağına ve intikamının düşmanlarımızdan alınacağına emin ve bununla müteselli olunuz. Muhterem şehidin bütün yakınları ve sevenleri için Allah'tan ecir ve sabır tazarru ederek beyan-ı hürmet eylerim.

Başkumandan Vekili Enver”

Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, şehit düşen İstanbul Sultani öğrencilerinin ailelerine ayrı ayrı teşekkür ve başsağlığı mektubu yazdı. Şerafeddin Efendi gibi diğer ailelere de bu mektubun ayısından gönderildi.

Her Can Birgün Ölümü Tadacaktır

O dasına girip kapıyı kapattığından beri, uzun süre babasının sesi çıkmadığı için, Didar'ın merakı arttı:

– Okuldan gelir gelmez çalışma odasında bu kadar kaldığını görmedim. Her zaman kıyafetini değiştirir, elini yüzünü yıkar ve mutfakta bir şeyler atıştırır. Bu kadar uzun sessizlik, gelen mektupla ilgili olmalı, yoksa üzücü bir şeyler mi var o mektubun içinde?

Gülzade Hanım hâlâ kalkmamış deliksiz uyuyordu. Didar annesinin odasına giderek onu uyandırdı.

Gözlerini zor açtı Gülzade Hanım:

– Didar, pederin mi geldi, ne kadar yorulmuşuz da farkında olmamışız, neredeyse yollarda uyuyacaktımsız.

– Sen uyurken Harbiye Nezaretinden bir mektup geldi, odasına onu okumaya gitti, o zamandan beri dışarı çıkmadı, ben de merak ettim, seni onun için kaldırdım, kusura bakma, bağışlayın beni.

Annesi de meraklandı, Didar'a cevap vermeden doğru Şerafeddin Efendi'nin odasına gitti, kapı hâlâ kapalıydı.

Çaldığı kapıyı açıp içeri girdi. Şerafeddin Efendi masanın üzerine kapaklanmış, hareketsiz duruyordu. Gülzade Hanım birden korktu, yanına yaklaştı, omuzlarından tutup silkeledi:

– Şerafeddin Efendi, Şerafeddin Efendi iyi misiniz, neyiniz var?

Başını kaldıran Şerafeddin Efendi'nin ağladığı, kan çanağına dönen gözlerinden belliydi. Eliyle mektubu işaret etti.

Gülzade Hanım'ın gözleri masanın üzerinde açık bulunan mektubun satırlarına gitti.

Mektubun birinci satırındaki Mehmed Salih'in adını okudu, bir de son satırdaki, bütün yakınları ve sevenleri için Allah'tan ecir ve sabır isteyen bölümünü. Her şeyi anladı, daha fazla ayakta duramayacağını, fenalaşacağını hissetti, odadaki sedire kadar sürükleyebildi ayakları onu.

İçin için, sessiz sessiz gözyaşı dökmeye başladı. Bir haftadır her hastane odasında aradığı, her yaralının yüzünde oğlunu gördüğü dakikalardan çok önce o, ulaşacağı mertebeye ulaşmış meğer dedi içinden. Evin tek erkek evladı şehit düşmüştü. Hu çeken derişler gibi, sallana sallana ağlamasını sürdürdü. Ara sıra dizlerini dövdü. Onun ağladığını gören Şerafeddin Efendi'nin gözleri de tekrar nemlenmeye başladı.

Biraz sonra eşinin oturduğu sedire geldi, birbirlerine sarılarak sürdürdüler ağlamalarını. Neden sonra, irkilerek kendine geldi Şerafeddin Efendi. Bunca yıl aynı yastığa baş koyduğu hayat arkadaşı Gülzade Hanım'ı teselli etmeye çalıştı:

– Sevgili zevcem görünürde üzüntüdür bu yaşadığımız, ama sen de biliyorsun ki haddizatında bize verilmiş bir mükâfattır. Ağlayıp dövünmeyi burada keselim ve Allah’a bize böyle bir lütufta bulunduğu için şükredelim. Bizler Allah’a inanan insanlarız. Âlemlerin yaratıcısı odur. Veren de alan da odur. Her şey bize emanettir. Bedenimizde taşıdığımız can da ... Dilediği zaman alır. Her canlı bir gün ölümü tadacaktır. Ne mutlu bize ki oğlumuz emanetini güzel bir mertebeye verdi. Bu herkese nasip olmaz. İnananlara, Müslümanlara yakışan şey budur, sabır, şükür ve tevekkül... Başımız sağ olsun, ailemizin diğer fertlerine uzun ömür versin Rabbim!

Gülzade Hanım da biraz sakinleşti bu sözler üzerine. Gözlerini sildi, başının ağrısı daha da artmıştı. Yatmadan önce içtiği ağrı kesici de iyi gelmemişti. Şimdi daha kuvvetlisini içmeliydi, bu acıya sabretmek, yangını içinde saklamak her babayığidin yapacağı cinsten değildi, ama yapılması gereken buydu, bağırıp feveran etmek, gideni geri getimeyecekti. Bu yaştaki olgun bir insan da bunları bilmeliydi. Alışmak ve kabullenip içine sindirmek için biraz zamana ihtiyacı vardı.

İçeri giren kalıyordu, kapının dışındaki Didar dışarıdan seslendi:

– İkiniz de iyi misiniz, neler olup bittiğini bana söyleyin lütfen, daha fazla dayanamayacağım.

Şerafeddin Efendi kapıyı açıp Didar’ı içeri buyur etti. Annesi sedirde yatıyordu şimdi de, ama biraz öncekinden farklı olarak ikisinin de gözleri yaşlıydı.

Annesi adım başı ağlardı, oldukça yufka yürekliydi. Ancak pederinin ağladığını bugüne kadar hiç görmemişti.

– Sevgili pederim siz ağladığınıza göre, bu mektupta yazılanlar mühim olmalı, yoksa?

– Ağabeyin şehit düşmüş Didar.

Olduğu yerde bir heykele dönüştü Didar. Ayakta kalakaldı, kımıldayamadı, konuşamadı, ağlayamadı, hiçbir şey düşünemedi. Birden taş kesilmiş, bütün duyguları körelmiş bir kukla gibi hissetti kendisini.

– Sevdiklerini kaybedenlere böyle mi tahammül gücü veriyor Rabbim? Kâinattaki her şeyin dondurulduğunu ve hiçbir şey olmadığını düşünüyorum şu an, her şey bir boşluk içinde yüzüyor, manasız bir boşluk. Ben de bu boşluğun içinde bir avareyim. Bunun içinde Mehmed Salih'in şehadeti de var. Sanki öyle üzücü bir haberi almamış gibiyim. Savaş bitecek ve gittiği gibi geri gelecek.

Babası kollarından tuttu, annesinin yanına oturttu.

Her gün okuldan gelişini dört gözle beklediği, birlikte günün mühim hadiselerini müzakere ettikleri, öğrendiği ehemmiyetli bilgileri onunla paylaşan, Kur'an-ı Kerim'i ezberlerken tatlı bir rekabete giriştiği, harçlıklarından ona da veren çok sevdiği ağabeyi artık eve gelmeyecekti. Nasıl, ne zaman, nerede şehit düşmüştü, nereye gömülmüştü, mezarını ziyaret edebilecekler miydi?

Bunları düşünürken göz pınarlarının çeşmesi açıldı ve yaşlar, birbiri ardınca yuvarlanmaya başladı

yanaklarından. Sonra annesine sarıldı, ağlamasını sürdürdü. Kucaklaşan anne kızın acıları daha da arttı, sanki iki katına çıktı.

Didar sesli düşünmesini sürdürdü:

“Mehmed Salih şehit düştüğüne göre, Ömer de düşmüş olabilir, lakin Ömer şehit düşseydi, onun da haberi gelirdi. Hâlbuki ondan haber alamadık.”

Kapının çingırağı çalmıyordu, Şerafeddin Efendi dışarı çıktı kapıyı açmak için.

Biraz sonra elinde bir mektupla geldi. Zarfın üzerinde Şerafeddin Efendi'nin adı yazılıydı. Yoksa yine kötü bir haber mi var diye düşündüler. Bundan kötü ne olabilirdi. Alacakları üzücü haberi almışlardı. Beklemeden mektubu açtı evin reisi. İçinden iki tane mektup çıktı, biri Mehmed Salih'in ailesine yazdığı, diğeri Ömer'in Didar'a yazdığı mektuptu.

Didar mektubu alınca:

– Demek ki Ömer hayatta... Mektubu geldiğine göre... Lakin olamaz ağabeyim şehit düşmeden yazmış. Yani Ömer de bu mektubu yazdıktan sonra şehit düşmüş olabilir. Kendimi hazırlamalım ben bu habere de.

Babasının uzattığı mektubu aldı, buruk bir şekilde okudu.

– Yarın Harbiye Nezaretine gidip diğer Sultani öğrencilerinin akıbetlerini öğreneyim ben. Hangi taarruzda şehit düşmüş bizim oğlan. Tafsilatlı malûmat alırım belki.

– Biz de gelelim ne olur, oradan da mekteplerine

uğrarız. Onlara mutlaka haber gelmiştir. Ömer'i de sorarız.

– Kızım kimse hakkında hususi malumat veremezler, orası cephe ... Misafirliğe gitmedi ki onlar. Orada herkes vatan derdinde, can derdinde değil.

– Sen dönene kadar biz validemle zor dakikalar yaşarız. Heyecan içinde oluruz. Ne olur bizi de götür.

Sarı ve Siyah

Harbiye Nezaretinin ikinci katında bulunan odanın içi ve önü, elinde şehadet haberini ileten mektuplar bulunan anne babalarla tıklım tıklım doluydu. Mektubu alan buraya koşmuştu. Doyurucu bir açıklama bekliyorlardı.

Merdivenden yeni çıkan Şerafeddin Efendi, elinde mektup olan bir veliye:

– Başınız sağ olsun, Allah sabırlar versin. Nazır Efendi yok mu?

– Nazır Efendi cepheye gitmiş. Bize nazırın vekili malûmat verecek onu bekliyoruz, şimdi gelir, epeydir bekliyoruz.

Gelenlerin derin acıları yüzlerindeki donuk ve durgun ifadelerden hemen fark ediliyordu. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor, lüzumsuz bir tek kelam etmiyorlardı.

“Ah ah, vah vah, tüh tüh yazık oldu, gençti, fidandı, yiğitti, delikanlıydı...” diyen, dövünen yoktu. Bütün bunları dün evlerinde demişler, sonra büyük bir tevekkülle her şeyi kabullenmişler, ağız birliği etmişcesine de suskun bekliyorlardı. Burada bulunmalarının

tek sebebi de hadisenin teferruatını öğrenip bilme isteğiydi.

Az sonra gelen Nazır Vekili, yüksekçe bir yere çıktı, herkese hitaben:

– Kıymetli anne ve babalar, öncelikle hepinize sabırlar diliyorum. Harbiye Nazırı Enver Paşa Hazretlerinin sizlere teşekkür eden ve sabır dileyen mektubunu aldığımız için burada olduğunuzu biliyorum.

Büyük bir gururla vatan müdafaası için cepheye gönderdiğiniz evlatlarınız, kendilerinden beklenenin çok çok üstünde bir kahramanlık ve yiğitlik örneği sergilediler. Hiç korkmadan ve kararlı bir şekilde kendilerine verilen talimatlar doğrultusunda taarruz ettiler. Gece saldırısında, Allah'ın büyük bir lutfu olarak da şehitlik mertebesine ulaştılar. Sizleri böylesi gözü pek evlatlar yetiştirdiğiniz için bir kere daha tebrik ediyorum. Böyle bir mükâfata kavuştuğunuz için sizler talihlisiniz diyorum.

Evet, 18 Mayıs'ı 19 Mayıs'a bağlayan gece İkinci Tümen'in en önünde gönüllüler olarak cepheye koşular, güçlerini kinleriyle birleştirdiler ve vazifelerini yaptılar, evlatlarınızla gurur duymalısınız. Çünkü biz ve ordumuz dünya durdukça onlarla iftihar edeceğiz. Bizden bir arzunuz varsa hemen yerine getirmeye hazırız. Yoksa buraya kadar zahmet buyurduğunuz için sizlere müteşekkirimiz, kapımız her zaman sizlere açıktır.

Şehit anne ve babaları, başları önde, geldikleri gibi suskun merdivenlerden indiler. Bir sonraki durakları İstanbul Sultanisi'ydi.

Müdürün odasında, gençlerin öğretmenleri de vardı, çok üzgündüler. Onlar da anne ve babaları kadar seviyorlardı öğrencilerini. Hepsiyle yıllardır unutamadıkları birçok anıları olmuştu.

Nezaret binasından aldıkları bilgilerden farklı bir şey öğrenemediler burada.

– Acınız çok taze. Aradan biraz zaman geçsin, gençler için güzel bir anma günü tertiplemek istiyoruz okul idaresi olarak. Bunun tarihini hepimize ayrı ayrı duyuracağız. İstekleriniz varsa yerine getirmeye hazırız, çekinmeyiniz, söyleyiniz. Hepimizin, vatanın başı sağ olsun.

Daha önce revirin duvarları sarıya boyanmıştı. Şimdi binanın ahşap kısımlarını, matem rengi siyaha boyayanların yanlarından geçtiler, kendi yaşlarımızla baş başa kalmak için evlerimize gidelim, dediler. Çünkü artık yapılacak şey eve dönmek ve bu olayı içlerine sindirip kabullenmek, Allah'tan dayanma gücü istemektir. Bir de; en kısa zamanda ordularının galip gelmesi, daha başka gençlerin şehit düşmemesi için yalvarmaktır.

Vuslat Bir Başka Bahara Kaldı

Acı haber tez duyulur. Hafız Hayri Efendi ve hanımı, torunları Mehmed Salih'in şehadet haberini alır almaz Eyüp'e oğullarının evine geldiler.

Birkaç kez çaldıkları kapıyı açan olmadı, evde kimse yoktu. Uzağa gitmiş olmalarına ihtimal vermediler. Açık olan bahçe kapısından içeri girdiler ve dut ağacının altındaki hasıra yerleştiler. Biraz dinlenmek için oturdukları hasırın üzerinde uykuları geldi, yolu yürüyerek katettiklerinden yorulmuşlardı. Kıvrılıp şekerleme yapmak istedikleri anda, oğlu, gelini ve torunu Didar geldiler.

Birbirlerine bu seferki sarılmaları her zamankinden çok farklıydı. Kucaklaştılar, sıkı sıkı sarıldılar, dakikalarca ayrılmadılar. Bu sessiz kenetlenme; sarıtlar dolusu anlatılacak paylaşımın dilsiz ifadesiydi. Aileler böyle acılı günlerde, aile olmanın tadına varır, iç huzurunu yaşarlardı. Bu dakikalar da birbirleriyle paylaşımında buldukları zamanın dilimleri içinde sayılırdı. Dede ve nine, baba ve hanımı, ailesine ve kendisine büyük bir mertebe kazandıran oğul ve onun kadar değerli kız kardeşi.

Şerafeddin Efendi yerine oturur oturmaz:

– Hafız Mehmed Salih’imiz yok artık canım pe-
derim, evine gelemeyecek, bizler onu bir daha gö-
remeyeceğiz, Galata Rıhtımı’ndaki el sallayışımız,
gözlerimizin önünden uzaklaşan puslu silueti son
görüşümüz olmuş meğer. Yok valideciğim çok sev-
diğiniz torununuz yok. Rabbim bizden daha çok se-
viyormuş onu.

Hafız nine buruşmuş yanaklarından sessizce akan
yaşları silerek, evlatlarını teselliye çalıştı:

– Allah’tan sabır ve ecir isterim hepimize. Bun-
dan sonra başım daha dik, alnım daha açık dola-
şacağım. Ben de bir şehit ninesiyim. Gözlerimden
akan yaş görürseniz, bilin ki sevinçtendir, başkaca
bir şeyden değil. Bizler kadere inanan insanlarız.
Ecdadımız da bu uğurda canlarını verip bizlere bu
vatanı emanet etmişlerdir. Torunum Mehmed Sa-
lih, emaneti korumak için çarpışırken canını ver-
miş, ne mutlu bize.

Derin bir iç çeken Hafız dede büyük bir tevekkül
gizleyen sesiyle Şerafeddin Efendi’ye döndü, ama as-
lında anlattıkları hepsini ilgilendiriyordu:

– Amelleri tartan terazide; sıra şehitlerin kanlarıyla,
bilginlerin mürekkeplerine geldiği zaman, elbet-
teki şehitlerin kanları sevap getirmeleri itibarıyla söz
götürmez derecede üstünlük taşır. Ne var ki bilgin-
lerin yazı yazdıkları mürekkepler ondan daha ağırlık
taşır.

Şehitler zümresi, elinde sancak bulunan Yahya
Peygamberin arkasından şimşek hızıyla Sırat köprüsü
üzerinden geçip giderler.

Onların arkasından da bilginler, İbrahim Peygamber'in beyaz sancağı eşliğinde, Sırat Köprüsü üzerinden şimşek hızıyla geçeceklerdir.

Torunum çok şükür ki şehit olduğu için şehitler safındadır, ilim tahsil ettiği için de bilginler safında olmasa bile makbul bir sıradadır. Yani ömrünü faydalı bir şekilde geçiren insan, ahiretini hazırlamış demektir. Bunlara vesile olan biz ailesine de biraz pay düşer zannediyorum, onun için hepimiz müsterih olunuz ve sevininiz. Zalimin zulmü varsa mazlumun Allah'ı vardır. Yüce Yaratan onları şehitlik mertebesiyle ödüllendirmiştir.

Bu kadar teselli ve nasihatın üstüne Ömer'in şehadet mektubu gelse sanki üzülmecekti Didar. Az sonra çalınan kapının çingırağı, bu mektubun geldiğinin habercisiydi.

Mektup yine Şerafeddin Efendi adına gelmişti. Zarfın şeklinden, getirenin:

– Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın size bir mektubu var, ifadesinden bunun şehadet haberi olduğunu anlamışlardı.

Zarfi açan Şerafeddin Efendi yine hüznünlendi. Aile fertleri birbirlerine ve Didar'a sabır dilediler.

Ömer şehit düşmüştü, öyleyse Hüsnü nerelerdeydi ve ona ne olmuştu? Bu soru hepsini rahatsız etmeye ve kafalarını kurcalamaya başladı.

Ailesinin yanında hiçbir şey demeyen, duygularını gömen Didar bir şey bahane ederek gittiği odasında yalnız kalmak istedi ve kendisini yatağının üzerine atarak için için ağladı:

– Göklerden kayan yıldızlar gibi akıp gittin hayatımdan Ömer. Geceleri rüyalarımı, gündüz hayallerimi süsleyen hülyalarım, istikbale ait düşüncelerim, ben sizleri su üstüne mi yazmıştım ki yok oldunuz, hakikat olmadınız. Şu anda iki acıyı birden yaşıyorum, biricik ağabeyimi ve nişanlımı aynı yerde, aynı anda kaybettim. Allah'ım bana dayanma gücü ver.

– Ben yarın, trenle yola çıkıp cepheye gideyim, eğer bir şey olmadıysa o garibi alıp buraya getireyim. Ömer'e annesinin yadigârıydı, bize de Ömer'in yadigârı olsun.

Göge Yükselenler

19 Mayıs'ta Türklere verdirdiği kayıplardan cesaret alan ve bir türlü akıllanmayan Hamilton, üçüncü defa Kirte'ye saldırmak ve Alçıtepe'yi eline geçirmek istedi.

Ağır topçu ateşleri Türk mevzilerini darmadağın etmeye başladılar. Manchester Tugayı ve iki bölüğü, Kırk ikinci Lanchester Tümeni Türklerin savunma hatlarına doğru hücum ediyorlardı.

Türk sol kanadındaki Fransız birlikleri, Yarbay Mehmed Ali komutasındaki Otuz Dördüncü Alay'ın bulunduğu cepheye saldırıyorlardı. Önlerine çıkan Türk askerlerini topçu ateşlerinin desteğinde yere seriyorlar ve adım adım ilerliyorlardı. Yüz, iki yüz metre kadar ilerlemelerine fırsat veren Türk birlikleri kendilerini püskürttüler.

Merkez soldaki Yarbay Cemil, komutasındaki Otuz Altıncı Alayı, gelen askerlerin, üzerlerine saldıranların çokluğu karşısında önce geri çekmeyi düşündü.

– Eğer destek güç gelmezse Fransızların karşısında erir gideriz. Kahraman askerin defterinde korkuya yer yoktur, ama benim söylediklerim hakikatin kendisidir, korkunun eseri değil.

Fransızların hiç ara vermeden bombaladıkları siperler yerle bir edildi, siperlerin içindeki askerler de paramparça oldular.

– Biraz kalabalık olaydık, boş kalan kısımlara da makineli yerleştirebilseydik, şu İngiliz'in de Fransız'ın da tozunu silkelerdik biz.

– Efendim, Yirmi İkinci Alay Yarbay İbrahim komutasında yola çıkmış geliyormuş, gayret edin dediler biliyorsunuz. Birkaç saate kalmaz imdadımıza yetişirler.

– Biz de beklerken çarpışıyoruz durmuyoruz Yüzbaşı, merkezden gedik açılırsa neler olur biliyorsun, söylememe hacet yok, benim sıkıntım o yüzdendir.

Tepelerinden uçan mermilere aldırmadan başını siperden uzattı Yarbay Cemil, bakışlarını siperlerde çarpışan askerlerinin üzerinde dolaştırdı.

Hepsi de kendilerine verilen vazifeler lüzumunca, yer yer keklik gibi sıcıyor, siper değiştirmeye, ilerilere geçmeye çalışıyorlardı. Hiç ara vermeden, yağmur gibi yağın makineli mermilerine, donanmanın topalarına aldırıyorlardı. Hele hele ölümü akıllarına hiç getirmiyorlardı ki bu kadar korkusuzca hareket edebiliyorlardı.

Sol yanından çok kuvvetli, koro şeklinde bir makine-
li tarrakası duyuluyordu. Otuz Altıncı Alay Komutanı Yarbay Cemil Bey, dürbününü gözüne yerleştirip o yana baktı, yan yana sıralanmış birkaç tüfek birden gördü.

– Ateş ettikleri anda, kırmızı dillerini ileri uzatıyor, hepsi söz birliği etmişcesine, bir şarkının notaları gibi

ardı ardına sıralıyorlar mermilerini. Çocuklara göz açtırmıyorlar, şunların hakkından gelelim Yüzbaşı.

– Ben de bakayım, biz de orayı bomba yağmuruna tutalım.

– Tutalım, ama sadece namlularının ucu görünüyor. Bombayı attığımız anda toz olmalı, kaybolmalıyız, çok güzel saklanmalıyız ki zarar görmeyelim.

Yarbay Cemil birkaç bomba kendisi aldı, birkaç tane de yüzbaşıya uzattı.

– Aynı anda atacağız tesirli olması için. Dürbünle iyi bak ki yönlerini, yerlerini doğru tespit etmiş olalım.

Büyük bir hırsla pimlerini çektikleri bombaların, iki tanesi makinelilerin dışına düşse de diğerleri tam sipperlerin içindeki yerlerini alarak patladılar. Göğe fırlayan asker parçalarının arasında makinelilerin şeritleri de vardı.

Çıkan büyük gürültü sırasında yere yatmışlar, başlarını kollarının arasına almışlardı. Her şey olup bittikten sonra neler olduğunu anlamak için başını dışarı uzattı Yarbay Cemil. Yan taraflarından üzerine atlayan İngiliz’le boğaz boğaza geldiler. Mesafeleri çok yakın olduğu için ateş etmemiş, yüz yüze boğuşmayı seçmişti düşman askeri. Birden afalladılar, ne olduğunu anlamaya çalıştılar. Yüzbaşı atak davrandı ve takılı olan süngüsünü İngiliz askerinin sırtına saptı ve yarbayın canını kurtardı.

– Yahu biz bunun patırtısını da duymadık, nereden çıktı, nasıl geldi anlayamadık, uyuduk biz Yüzbaşı? Su

uyur düşman uyumaz dedikleri bu mu? Uyuttu bizi bu kefere. Neyse yiyecek ekmeğimiz, görecek günümüz var herhâlde, sağ olsun.

Arkalarından dalga dalga sokularak gelen ve şehit düşen askerlerin yerine geçen yeni alay, yarbayın ve yüzbaşının ve diğer askerlerin yüzünü güldürdü, hepsini rahatlattı. Artık kolay kolay sırtları yere gelmezdi evvel Allah.

Yardımlarına koşan takviye güçlerle kanlanıp canlandılar. Yirmi İkinci Alay'ın desteğiyle Yarbay İbrahim imdatlarına yetişmişti. İngilizleri beşer onar top-rağa düşürmeye başladılar. Çok yakın dövüşe geçtiler. Boğaz boğaza süngü hücumları yaptılar. Gün boyunca kahramanca dayanmışlar ve savaşımlardı. Çöken karanlıkla birlikte çarpışmalar hız kesti, güneş battığında herkes siperlerindeydi.

Artık birbirlerine çok yaklaşmışlardı. Bütün gece toprağın altından gelen seslere bir anlam veremedi Türkler.

Yaklaşan siperler yüzünden, hileli yollara başvuracaklarını tahmin ediyor, ama ne olacağını kestiremiyorlardı.

İngilizler; toprağın altında, karşı tarafa doğru tüneller kazdılar ve buraya patlayıcılar yerleştirdiler. Sabah erken saatlerde bu patlayıcıları ateşlediler ve patlattılar. Siperlerinde yarı uyur vaziyetteki Türk askerlerini havaya uçurdular.

Çok uzaklardaki bir köy minaresinde okunan ezan sesi, seherin sessizliğinde göğü yırtıp, cepheye kadar ulaşıyor ve parçalanan kahraman bedenleri de toparlayıp arşa yükseliyordu.

Kendilerine; lağım kazarak siper havaya uçurmayı beceren askerlerin, derhâl on başı ve beş gün sonra da çavuş yapılarak ödüllendirilecekleri söylenmişti. Onlar da birbirleriyle yarışarcasına kazma sallamış, kuvvet harcaııp gayrete gelmişlerdi.

– Madem bu işe hile karıştı, biz de lağım kazacağız bundan sonra, hem de bu işte uzman olan maden işçilerini getirteceğim buraya, görsünler bakalım, el mi yaman bey mi yaman, dedi Yarbay İbrahim.

Bir kilometre kadar ilerleyebilen İngilizler çok esir aldılar. Ortadan yani merkezden içeri girmeye başlamışlardı, ama yan kanatlara takviye yapmadıkları için başarı şanslarını kaybettiler.

Sağ kanattaki Dokuzuncu Tümen birlikleri, İngilizlerin dokuz makineli tüfeğini ele geçirdi. Sol kanatta ise ihtiyatta bulunan İkinci Tümenin Beşinci Alayı, Yarbay Nazif Bey komutasında müthiş bir süngü hücumu başlattılar. Fransızlar havan toplarıyla atışlarını sürdürdüler. Bütün kayıplarına rağmen direnen Türk birlikleri karşısında çekilmek zorunda kaldılar. Üçüncü defa bombalanan Kirte köyünün evleri harabeden de öte taş toprak yığını hâline geldi.

Sadece merkezde beş yüz metre ilerlemiş ve yanlarda ise başlangıç noktalarına geri dönmüşlerdi Müttefikler. Üç gün süren Üçüncü Kirte Savaşı'nda da çok asker kaybettiler. Türklerin kaybı onlardan da çoktu. Bunca kayba rağmen alamadıkları Alçitepe uzaklardan onları seyrediyordu. Buradan boylarının ölçüsünü almışlar, sıra Conkbayırı Tepesi'ne gelmişti.

Fransız Kolordusu, üçer taburlu üç alayla Kerevizdere'nin batısından saldırdılar. Çeşitli çapta-ki topları ve donanma topçusunun desteğiyle bütün mevzileri delik deşik ettiler. Havan mermileri sağda solda birbiri ardınca hedeflerine yönelmişlerdi. Kerevizdere sırtlarını ve Seksen Üç Rakımlı Tepe'yi ellerine geçirmek istiyorlar, bunun için de acımasızca çarpıyorlardı.

Yenilen Pehlivan Güreşe Doymazmış

Gökçeada'daki karargâhında Hamilton ve kurmayları birlikte yemek yemişler, şimdi de önemli bir toplantı yapıyorlardı. Kara savaşlarının başladığı üç aydan beri taarruz ediyorlar, bir netice alamıyorlardı.

– Değerli subay arkadaşlarım; Seddülbahir ve Arıburnu kıyılarına yaptığımız ilk çıkarmalardan bu yana, üç ayı aşkın bir zaman oldu. Ne kazandık, kocaman bir hiç! Ne kaybettik? Onu da söyleyeyim, birçok askerimizi... Sizin anlayacağınız gözle görülür bir başarı sağlayamadık.

Hamilton'un yapılan bunca taarruzu, gayretleri bir kalemde silivermesi, savaşlara komutanlık yapan kurmayların canını sıkıymıştı.

– Biz de onlara çok kayıplar verdirdik. 18 Mayıs gecesindeki on bine yakın kayıpları daha hafızalarımızda duruyor, unutmadık. Bunları yok sayamayız efendim. Ben, verilen ateşte asker elbisesi giyerek kimseye fark ettirmeden, Anzak Ordusu Komutanı General Birdwood değilmişim gibi, Türk siperlerini yakından görme fırsatını buldum. Bu sayede de toprakları üzerinde yatan binlerce ana kuzusu gördüm

sayın Hamilton. Koyun koyuna, sarmaş dolaş birbiri üstünde ölmüş, dağ gibi yığılmış, tepeler gibi yığılmış ölümler, yaralıları, cümleleriyle kendini savunmak istedi General Birdwood.

Hamilton daha da öfkелendi:

– Savaş netice oyunudur General. Verdirdiğimiz kayıpların sonunda ne oldu, hangi tepeleri, hangi toprakları ele geçirdik, kaç kilometre ilerledik, hangi siperlerini elimizde tutabildik? Bu kadar destek, bu kadar gücün karşılığı bu olmamalı.

– İyi diyorsunuz da, sizin de bildiğiniz gibi, bir ordunun asker gücünü eritmek, o ordunun cephesini çökertmek demektir. Cephesi çöken mevziler de kolay ele geçirilir. Bunun devamını getiremiyorsak o bizim eksiğimizdir.

Birdwood doğruyu söylüyordu, ancak Hamilton da haklıydı. Comodor Keyes, sinirlenmemesi için Hamilton'a destek çıkan cümlelerini sıraladı:

– Osmanlı mevzilerinde ne bir yarma harekâtı yapabildik, ne de derin bir şekilde içlerine girerek ilerleyebildik, haklısınız efendim, savaş bir netice harekâtıdır.

– Artık İngiliz hükümetinin saygınlığını koruma zamanı gelmiştir. Bu cephede kesin bir sonuç almak; politik, siyasi ve askeri bir sonuç almak zorunluluk hâline gelmiştir, İngiltere'ye gönülden bağlı olan Avustralyalı Birdwood böyle diyordu.

Defalarca böyle toplantılar yapmışlar, birçok kararlar almışlar, arkasından istedikleri kuvvetler sağlanmış

ama bir sonuca ulaşamamışlardı. Durmadan havanda su dövüyorlardı. Şimdi yine destek kuvvete ihtiyaçları vardı ve bu kuvvetler gönderilecekti. Ama karşılığında da zafer bekliyordu İngiltere kendilerinden haklı olarak.

– Londra Akdeniz Seferi Kuvvetler Komutanlığı bize dört yeni tümen göndereceğini bildirdi. İstedığımız güç verilecekmiş.

– Sayın başkomutanım, bu yeni kuvvetleri nerelerde kullanacağız?

Subay Cox'un bu sorusu üzerine Hamilton:

– Evet, ben de bu yeni kuvvetleri nerede kullanmamızın uygun olacağını sizlere danışmak için toplanmamızı istedim.

Gelecek askerleri hangi kıyıda karaya çıkarırlarsa daha çok başarılı olabilirler ve istedikleri sonuca ulaşmada onlara hizmet edebilirdi, bunları uzun uzun tartıştılar.

Anadolu yakasında mı, Seddülbahir bölgesinde mi, Kabatepe'de mi, yoksa Saros Körfezi'nde mi kullanmalarının uygun olacağını konuştular.

Son karar her zamanki gibi Hamilton'undu:

– Değerli fikirleriniz için teşekkür ederim, fikirleriniz değişik açılarda beni aydınlattı. Bu tümenleri Suvla'da karaya çıkaralım ve Türk cephelerini kuzeyinden kuşatma yoluna gidelim derim.

Bu karar kabul edileceği için:

– İyi düşünmüşsünüz, isabetli olur efendim, demekle yetindi kurmaylar.

Sonra Hamilton, Comodor Keyes'e bir talimat verdi:

– Kablo gemileri, Gökçeada ve Suvla Limanı arasına telefon döşeyecekler, acele etmeleri ve işlerini titiz yapmaları konusunda kendileriyle ilgilenen Sayın Keyes.

– Emredersiniz efendim, ben onu takip ediyorum merak etmeyiniz. Bitince sizi bilgilendireceğim.

Görüşülmek istenilen konular görüşülmüş, Hamilton kurmaylarına gerekli talimatları vermişti, toplantı bittiği için dağıldılar.

Hamilton, Zığındere'nin iki tarafındaki Türk kuvvetlerini zaptetmek istedi. Bunun için de taarruz emri verdi. Taarruz edecek İngiliz kuvvetlerinin karşısında Türklerin On Birinci Tümeni bulunuyordu.

Sabah saatlerinde çok şiddetli atışlarla Türk siperlerini yerle bir ettiler, telefon hatlarını kopardılar, haberleşmelerine engel oldular. Çok acımasız davranıyorlar, sargı yerlerine, hastanelere bombalar yağıyorlardı.

Bir hafta geceli gündüzlü çarpışmalarda; ne İngilizler ne Fransızlar istediklerini elde edemediler. Fakat ateş üstünlüğü onlarda olduğu için, Türk ordusuna çok kayıp verdirdiler.

12 Temmuz 1915 günü, sabah 04.30'da karadan ve denizden top atışlarına tekrar başladılar. Gün ışıdıktan sonra da on dört uçakla Türk mevzilerine bombalar yağdırdılar. Yedi saate yakın göz açtırmadılar. Sonunda Seksen Üç Rakımlı Tepenin kuzey sırtlarındaki mevzileri elde ettiler. Karşı taarruz eden Türk birliklerinin saldırılarıyla ilerlemeleri durduruldu.

Namus ve Şerefimizi Çiğnetir Miyim Annem

Seddülbahir köyünü, Çanakkale’yi, Kilitbahir’i, kısaca bütün Gelibolu Yarımadası’nı yer yer yakıyorlar, canları istediği, sargı yerlerini, hastaneleri bombalıyorlardı. Şehirlerdeki, köylerdeki yaşlılar, kadınlar, erkekler öldürülüyor, sargı yerlerindeki zavallı hastalar, yaralılar, tedavi olmayı, şifa bulmayı beklerken top gülleleriyle havaya uçuyorlardı. Telsizleri, telgrafları vasıtasıyla devamlı olarak, topçularına sargı yerlerine, hastanelere ateş etmeyi emrediyorlardı.

Hastane Tabiplerinden Cerrah Şamil Efendi, Röntgen Mütahassısı Yüzbaşı Ekrem Efendi, Yüzbaşı Ömer Asım Beyler fikir alışverişinde bulunuyorlar, Sertabip Operatör Kıdemli Yüzbaşı Ali Osman Bey’in: “Bu bacak mutlaka kesilmeli, yoksa kangren ilerler, aksi halde ikinci bacağı da kesmek zorunda kalırız.” sözlerini tartışıyorlardı. Sonunda, parmak uçlarındaki morlukları artan sağ bacağın kesilmesi konusunda uzlaştılar. Hasta yakından takip edilecek, gösterdiği tabloya göre de ikinci bacağın durumu belirlenecekti. Öyleyse hemen ameliyathaneye gidelim dediler, hastabakıcıya hastayı hazırlamasını söylediler.

Çadırların içleri, ağaçların altları, barakalar yaralılarla doluydu. Bu hasta gibi durumu kritik olanlar ameliyat edilmişler, odalarında, çadırlarda şifa bekliyorlardı. Hastane yetkilileri çok ağır olan, ümitsiz hastaları mavi renkli çadırlarda topluyorlar, bu hastalara varsa dillerinin altına birer morfin tableti sıkıştırıyorlar, ağrılarının az da olsa hafiflemesini sağlıyorlardı. Göstermelik ilaçlarla avutulan bu yaralılar, hiçbir şeyin farkında olmadan, ömürlerinin son bulmasını bekliyorlardı. Manda, öküz arabaları da üst üste, ayaklı başlı yatmış yaralıları taşımaya devam ediyorlardı. Sedyeciler yorgunluktan bîtap düşmüşlerdi. Taşı taşı bitiremiyorlardı, çünkü cephe durmadan insan öğütüyordu. Buraya gelenlerin sayısından çok asker de şehit düşerek gömülüyor, eksilen birliklere Beyazıt Meydanı'ndaki Harbiye Nezaretinden de durmadan asker takviyesi yapılıyordu.

İki tane öküz arabası yeni yaralıları yanaştırdı hastane çadırlarının önüne. Gelenlerin iniltileri birbirine karışmıştı. İçeriden, hastaların yanından yeni çıkmış, çadırın kapısında soluklanmak isteyen yardımcılarından biri seslendi, belki sesini duyan birileri olur düşüncesiyle:

– Acilciler, gelenler var, karşılayın!

Hastabakıcılar, doktorlar koştular, yaralıların arabadan indirilmesine yardım ettiler. İçlerinde çok ağır yaralılar vardı. Getiren arabacı:

– Çok büyük bir top mermisi düştü yakınlarına, ümitsizler ama yine getirdim, dayanamadım, Allah'tan

ümit kesilmez, önce Allah'a sonra size güveniyoruz hekim bey kardeşlerim.

– Önce şu karnı parçalananı alın, doğru ameliyathaneye, etrafı ağır bir koku kaplamış, gaita karın boşluğuna dağılmasın!

– Ameliyathane dolu hekim bey, kangren olan bacak kesiliyor.

– Koş haber ver, başlamasınlar, bu durum daha acil!

Hastabakıcı ameliyathaneye doğru seğirtti, ama hastanın bacağına kesilmesi işlemine çoktan başlamışlardı.

– Hekim bey, ameliyat başlamış, yetişemedik.

– Boş olan çadırdaki masanın üzerine yatıralım, eteri, neşterleri, iğne ipliği, mikrop öldürücü sıvıları hazır edin, ben ameliyat edeceğim bu hastayı, etrafta yedek cerrah kalmış mı, bir koşuda dolanıp kolaçan ediver, yoksa ben işi bitireceğim, bekleyecek vaktimiz yok, hastayı kaybediyoruz, nabız gitti, hastayı kaybetmek üzereyiz.

Hem bunları söylüyor, hem hastayı çadıra taşıyorlardı. Zaman zaman yedek ameliyathane olarak kullanılan çadırda; ameliyat masası yerine kullanılan sıradan bir masa, komodinin üzerinde, acil ameliyat malzemeleri vardı. Hastabakıcı yardımcı cerrah bakmaya koşturdu. Şimdiye kadar hiç ameliyat yapmayan, sadece birçok ameliyata gözlemci ve yardımcı olarak nezaret eden Doktor Rıza biraz bekledi, ne gelen vardı ne giden:

-Demek ki sıra bana gelmiş, vazife başına, diyerek, dışarı çıkan bağırsakları antiseptik suyla yıkadı, parçalanan bir iki kısmını dikti, yerlerine yerleştirerek güzelce kapattı. Hasta kendinde olmadığı için, uyuşturmaya, eterle bayıltmaya gerek kalmamıştı.

Hastabakıcı nefes nefese çadırdan içeri daldı:

- Efendim, işleri bitmiş, Cerrah Mehmed Nazmi Bey hemen geliyor.

- Benim de işim bitti muhterem, inşallah mikrop kapmamıştır, görececek günü, yiyecek ekmeği, içecek suyu varsa yaşar, icap edeni yaptık, gerisi duaya kaldı.

Alayın imamı ölmek üzere olan yaralıların başında Kur'an-ı Kerim okumuş, kendinde olan, dili telaffuz edebilenlere kelime-i şahadet getirtmiş, mavi çadırlardan birinden çıktı. Oldukça keyifli bir hâli vardı, az önce yaralıları taşıyan hastabakıcı merak ederek sordu:

- Hayrola imam efendi, mavi çadırlardan böyle neşeli çıkmazdın sen?

- Esir alınan düşman askeri vardı ya, dün getirilen İngiliz, işte ona son nefesinde kelime-i şahadet getirttim, diye seviniyorum.

Az önce arabadan indirilerek yerine yatırılan yaralıların içinden birini zaptedemiyordu hastabakıcılar. Doktor Rıza Bey'den yardım rica ettiler:

- Efendim, bu hastanın yaraları çok ağır, ama bir türlü yatmıyor, biz yatırıyoruz o kalkıyor, ne yapalım, yatağa bağlayalım mı? Kesin istirahat etmesi lazım.

- Nerelisin sen hemşerim, niye yatmıyorsun sevgili kardeşim, derdin nedir, ağrın varsa ağrı kesici vereyim.

– Çivrilim ben, ağrım sızım yok, ilaç da istemem. Beni niye buraya getirdiniz, cephede işim yarım kaldı, birkaç düşman daha haklamam lazımdı. Ölüm Allah'ın emri, ama bu hastane çadırında miskin miskin yatamam. İngiliz, Fransız, Avustralyalı cephede dizim dizim, birkaç tanesini daha haklamam lazımdı, bırakın gideyim. Siperde mektuplarım kaldı, gelen mektuplarım, yeni yazdığım cevaplarım...

Doktor Rıza mektuplarını getireceğine dair söz verirse yaralının ikna olacağını düşündü. Bu sözü yerine getirmek çok zordu, ama yaralı başka türlü yatağına yatmıyordu. Bazı durumlarda yalan haram değildir diye duymuştu. Bu askerin hayatını kurtarmak için söylenen yalan da, günah olması şöyle dursun, sevap yerine bile geçer diye düşündü:

– Söz veriyorum sana, kumandan asker sözü, en kısa zamanda emanetlerini getirip sana teslim edeceğim Çivrilli hemşerim, dedi.

Mehmetçik ikna oldu, verilen sözün yerine getirileceğine inandı, büyük bir sükûnetle ot ve saman karışımı yatağına yattı. Kıpır kıpır hareket etmiş, ikide bir yatıp yatıp kalkmıştı. O yüzden kolundan ve bacağından çıkarılan kurşun yaraları çok kanamış, sargı bezinin en üst tabakasına kadar geçmişti. Göğsünde çıkarılamayacak yerde bulunan kurşun bırakılmıştı. Kanayan sargıları yenilendi, yorgunluktan bîtap düştüğü için uyudu kaldı.

Doktor Rıza hastabakıcıya dönerek:

– Büyük bir söz verdik, bu yaralının getirildiği cepheden eşyalarını alıp getirsinler, vebal altında kalma-
yalım, yine içim elvermedi, dedi.

Ertesi gün Doktor Rıza hastaları dolaşıyordu. Daracık karyolaların arasından zorlukla geçiyor, sıra sıra hepsini muayene ediyor, yaraların sargılarını değiştiriyor, hastabakıcıya, durumu ağırlaşanları mavi çadırlara götürmesi talimatını veriyordu.

Sıra Çivrillideydi. Bütün gece ateşler içinde yanıp kavrulmuş; cepheyi, annesini, kardeşlerini, Çivril'i sayıklayıp durmuştu.

– Çıkaramadığımız kurşun iltihap yapmış olmalı, bugün bu ateş düşmeli, yoksa...

Doktorla birlikte dolaşan, yanından ayrılmayan hastabakıcı, yoksa kelimesinin arkasının ne olduğunu kestirmişti.

– Emanetleri için haber ulaştırdın mı cepheye, bölüğüne, çünkü sözümü hatırladın mı?

– Tabii hekim bey, derhâl haber uçurdum dün, yaralıları getiren manda arabası gitmeden yetiştim de ısmarladım Çivrillinin emanetlerini, bugün yarın gelir. Bütün gece onları sayıkladı, ama çok ateşi olduğu için yatağından kalkamadı. Bizim de ellerinden, kollarından bağlamamıza lüzum kalmadı.

– Mavi çadır yolcusu gibi görünür ya, haydi hayırlısı, dedi Doktor Rıza Bey. Sonra da ekledi:

– İnşallah bugün emanetleri gelir de gözleri açık gitmez.

Hecin Develeri

Çivrilli mavi çadıra alındı, Doktor Rıza'nın talimatı üzerine hastabakıcı, cepheden getirtilen mektuplarını yüksek sesle başucunda okumaya başladı, belki gözlerini açar, iyileşmesi için bir sıra dışı birşey olur diye ...

Mektuplardan birinin içinde başka bir mektup vardı. Yani iki mektup iç içe yerleştirilmişti, satırlar okundukça bu daha iyi anlaşılıyordu.

Çivrilli Hasan'ın anneciği, besbelli ki; Sina Cephesi'nde dövüşen kardeşi Receb Ali'nin kendisine gönderdiği mektubu, iki kardeş kalemlerinin ucundan hasret gidersin, kokularını alsınlar diye Çivrilli Hasan'a göndermişti. Bu akıllı anne, hiç olmazsa birbirlerini görmüş kadar olurlar diye düşünmüştü. Tahmininde de yanılmamıştı ki Çivrilli yana yakıla bu mektupları aranıyordu ölüm döşeginde bile. Hastabakıcı okumaya devam etti:

“Anneciğim; bu Sina cephesi hareketinin amacı, Süveyş ve Mısır'ı alıp, İngilizlerin Hindistan'a ulaşmasına mani olmaktır. Çünkü onlar; Filistin'i, Suriye'yi, Irak ve Arap yarımadasını ellerine geçirmek ve buradaki zengin petrol yataklarına sahip olmak

istemektedirler. Kanal'a ulaşmak için, bu acımasız Sina Çölü'nü aşmak lazımdır. Çölü aşmak da çok zahmetli bir iş...

Dün sabah yağmur yağıyor zannettik. Etrafta uçuşan, yüzümüze, gözümüze girenler meğer kummuş, buna da kum fırtınası diyorlarmış. Bizden önce bu İbin Vahası'nı çekirge sürüsü işgal etmiş, zaten az olan yeşilliklerin hepsini kemirmişler.

Burada Hecin Süvarileri var, bunları atlı süvariler zannetme sakın. Hecin, çok hızlı yürüyen, âdeta koşan develerin adıdır. Çöllere ancak çok hızlı koşan bu hecin develeriyle aşılabiliyor. Kum yığınları bu hayvanların upuzun bacaklarına vız geliyor, İstanbul'da gördüğümüz otomobiller gibi hızlı gidiyorlar annem.

Tek sıkıntısını çektiğimiz şey su, su, su... Bir çeşmenin kurnasına dayasam ağzımı da kana kana saatlerce, dudaklarımı ayırmadan içsem, sonra da hayrat sahibine Fatiha okusam diye hayal kuruyorum.

Vakti ve saatine denk geldi, isteklerimiz dua yerine geçip kabul oldu herhâlde ki; on seneden beri yağmur düşmeyen sahraya, dün kum fırtınasından sonra yağmur yağdı. Kumlardan setler yaptık, yağmur suyunu topladık içeriz diye. Ama bu su birikintisinin içinde her şey var; börtü böcek, çer çöp, daha neler neler...

Subayımız men etti bizi bu suyu içmekten ama dinleyen kim, içen içene... Ondan sonra da hastalanan hastalanana... İnsan fitratı; hasretini çektiği birşeye kavuştuğu zaman, nefsini ondan alıkoymak için çok zorlanıyor. Çoğu zaman bu imtihanı kaybediyoruz.

Sabretmeyip içenler sapır sapır döküldüler, ağır hasta oldular, içlerinden ölenler bile oldu.

Rahmetli pederimiz, nurlar içinde yatsın, bize her sıkıntıya sabretmeli insan, sabrederse sonunda mükâfat vardır. Dayanılmaz arzularınıza gem vurursanız, tecil ederseniz, ebedî huzura kavuşursunuz derdi. Ben de sabrederek içmedim, yani acili, tecile tercih etmedim. Kazanan da ben oldum sevgili anacığım. Kardeşim Çanakkale cephesinde neler yapıyor, yazarsanız beni ziyadesiyle memnun edersiniz. Senin mübarek ellerinden, hemşiremin o güzel ela gözlerinden öperim. İnşallah yine yazarım, hakkınızı helal ediniz.

Oğlunuz Receb Ali

Bu mektuptan başka bir mektup daha vardı, o da Çivrillinin annesine yazdığı mektuptu. Diğer mektubu okurken gözlerini araladığı, sanki dinliyormuş gibi bir tavır takındığı için, hastabakıcı bu mektubu da okumaya karar verdi:

“Bizi askere uğurlamadan önceki son gecemizdeki iç çekişlerin, ‘Bir değil, bin evlat feda bu vatana, bir değil bin evlat feda bu vatana...’ diye diye, sofabı adımlayışın geldi aklıma anam. Sonra devam edişin; ‘Vakit geldi madem, dur demek olmaz, zaferden umut kesmemek için pes etmek olmaz. Yokluğunuzda kızımın avunurum ben. Hem bir ben miyim, cümle köylü vatanın hizmetkârı. Sizsiz geceler nasıl olsa geçer, geceler sabaha mecburdur. Size verdiğim sütler, emekler helal hoş olsun, yeter ki vatan sağ olsun.’ deyişin geldi aklıma ...

Namus ve şerefimiz size emanet demiştin, çiğnetir miyim anam!”

Bu mektup yarım da kalsa Çivrillinin duygu ve düşüncelerini ifade etmeye yetiyordu. İçinde cayır cayır yanan vatan aşkını, ailesine olan sevgi ve bağlılığını, yaralanıp hastaneye geldiği için yarım kalan görevinin verdiği huzursuzluğu, hepsini hepsini... Çivrilli işte böyle biriydi. Eğer göçüp giderse bu âlemden iz bırakan biri olacaktı. İnsan denilen yüce varlığı, diğer yaratılmışlardan ayıran en önemli fark da buydu. Yaratılmışların en şerefli olan insan, bu dünyadan göçüp gittiğinde arkasında bir eser bırakmalı, geride kalanlar tarafından hayır dua ile yâd edilmeliydi. Aksi halde, yeyip içen ve ölen diğer canlılardan hiç farkı kalmazdı. Vatanlarını, gelecek nesillere parçalanmadan bırakmak için verilen mücadelede erişilen şahadet mertebesi de, bu mertebeye ulaşanların yakınlarına bırakacağı en büyük ve en şerefli hatıraları ve miraslarıydı.

Bu mektup yarım kalmıştı, belli ki yaralanmasaydı, bir sonraki gece tamamlanacaktı, ama olmadı. O sonraki geceyi, taburun sargı yerinde, hastane çadırında geçirdi, çünkü.

Önce siperdeki yaralılar gibi, siper içindeki sargı yuvasına alındı. Yarasının çok ağır olduğu anlaşılınca da, taburun sargı yerine, buraya gönderilmişti. Burada da ne yazık ki ateşler içinde kavrularak bir gece yatabildi, ertesi gün, mektuplarını dinledikten sonra, ikindiye doğru gözlerini bir daha açmamak üzere kapadı. Çivrilli de rahmetli oldu vatani uğrunda, yaşamamış hülyalarını kendisiyle birlikte toprağa gömdü. Anasının bin bir umutla yetiştirdiği, sütünü helal

ederek cepheye gönderdiği Çivriilli de diğerleri gibi, diğer taze fidanlar gibi canını feda etti.

Yüzlerce çadırdan, geçici barakalardan oluşan Zığındere'deki bu büyük sargı yeri; etraftaki bölüklerin, taburların binlerce yaralı askerini tedavi ediyor, operasyona ihtiyacı olanlar da derhâl ameliyata alınıyordu. Her türlü imkânsızlıklar içinde imkânlar bulun. Çoğu zaman da düşman askerleride tedavi altına alınıyor, sadece insan oldukları düşünülerek, gereken yardım tereddüt edilmeden uygulanıyordu. Osmanlı'nın insanı ölüyordu, ama insanlığı her zaman dipdiriydi.

Cerrah Şamil Efendi ve Röntgen Mütihazsısı Ekrem Efendi, çadırların birinden çıkmış, yeni gelen bir ağır yaralının durumunu belirlemek için, aşağıdaki barakada bulunan acile doğru konuşa konuşa yürüyorlardı.

– Anestezik olarak kullandığımız eter bitmiş. Bundan sonraki ameliyatlari kloroformla yapmamız icap edecektir. Kloroformu da hiç kullanmak istemiyorum, çünkü enfeksiyonlu yaralarda hastanın genel durumu üzerinde, dolaylı olarak olumsuz tesir yapıyor.

Cerrah Şamil Efendi'nin bu sözlerine karşılık vereceği sırada Röntgen Mütihazsısı Ekrem Efendi de Cerrah Şamil Efendi de aniden irkildiler. Kulaklarını sağır eden bir gürültüyü şimdiye kadar hiç bu kadar yakından işitmemişlerdi. Beyinleri uyuşturmuştu zannettiler. Queen Elisabeth'in on beş inçlik toplarından atılan mermilerin gürültüsüyle birlikte, yolun sağındaki koca çam ağacı köküyle birlikte çatırdayarak çıktı ve

yan yattı. Yerden söktüğü taş toprağı da etrafa fırlattı. Hemen yere yattılar, ne olduğunu anlamaya çalıştılar. Derken bir ikinci gümleme, bir üçüncüsü... Besbelli ki hastane topa tutuluyordu.

– Şamil Efendi, derhâl yan taraftaki çukurların içine girelim, Şamil Efendi!

Ekrem Efendi'nin sesini duyurmak için bir iki silkelediği Şamil Efendi yere yığıldı. İki saniye önce yan yana yürüyorlardı, başından akan kanların yüzünü kırmızıya boyadığı doktor arkadaşı sipere, hendeğe gidememişti. Bari kendimi kurtarayım diyerek, adımlarını hızlandırdı, devrilen çam ağacının açtığı çukura geçmeye çalıştı. Yere boylu boyunca uzanan ağacın yemyeşil dallarına tutunmak istedi. Eline, vücuduna batan iğne yaprakları, uzun uzun dalları, kocaman gövdesi arasından geçemeyeceğini anlayınca etrafından dolaşmak için gayret gösterdi. Ama parmaklarının arasındaki yeşilliklere sımsıkı yapıştı, olduğu yerden bir adım daha atamadı ve o da şehit oldu.

Açıktan kurtulmak, bir yerleri siper almak isteyen hekimler için her şey geçti artık.

Koskoca bir merminin etrafa dağılan misketlerinin binlercesi onlara yaşama hakkı tanımadı. Her ikisi de, biraz önce şifa dağıtmak için o çadırdan o çadıra koşan bedenlerin, birisi yol ortasında, tozun toprağın arasında, diğeri çam ağacının dallarına yapışmış vaziyette cansız bir şekilde yere serildiler ve ruhlarını teslim ederek vazifeleri başında şehit düştüler. Çadırlar, barakalar, açıkta yatan hastaların karyolaları, yerlerdeki ot yatakları hepsi yerle bir edildiler, paramparça

oldular içindekilerle, üstündekilerle birlikte. Kimileri çıkan yangında yandı, kimilerinin parçalanan, iki üç parça olan bedenleri metrelerce uzağa fırladı patlamaların tesiriyle.

Her geçen dakika, her geçen gün biraz daha şifa buluruz da tekrar cepheye gideriz umuduyla yatan bu yaralılar, günün akşama kavuştuğu bu saatinde, tepelerine yağın koca koca top güllerinin etrafa saçılan binlerce misket parçalarıyla, bir daha tedavi edilemeyecek şekilde bu hayattan ayrıldılar. Topun ulaşmadığı yerleri de, ara sıra atılan yangın bombaları yok ettiler. Yangını söndürecek yeterli insan yoktu ortalıkta. Personelin çoğu ölenlerin arasındaydı. Hastalar zaten kımıldıyamıyordu. Çoğu yattığı yerde “ah” bile diyemeden şehit düştüler. Birçoğu ağır yaralı olan hasta yirmi bin kişi, içlerinde Mütteliklerin yaralıları da olduğu halde, topa tutularak öldürüldüler.

Diş Diş Kana Kan

– Madem, bizim köylerimiz, şehirlerimiz, sargı yerlerimiz bombalanıyor, yüzlerce masum insan, sivil halkımız öldürülüyor, buna mukabil benim de bir karşı planım var, ben yapacağımı bilirim, dedi Harbiye Nazırı Enver Paşa yanındakilere. Önce Amerika'nın İstanbul Büyükelçisi Henry Morgenthau'ya durumu ifade etti ve bu konuyla ilgili Müttefikleri bilgilendirmesini istedi. Aradan geçen günler zarfında ses seda çıkmadığını görünce de kesin kararını verdi.

Yanıdakiler ne yapmak istediğini merak ettiler, açıklama beklediler. Çok kızgın ve öfkeliydi, ateş püskürüyordu, yere göğe sığmıyordu.

– Öyleyse derhâl emir veriyorum: İstanbul'da ne kadar İngiliz, Fransız vatandaşı Levanten varsa toplanacak ve çarşamba akşamı gemiyle, Gelibolu Yarımadası'na götürülecek, oradaki Müslüman köy ve kasabalarına dağıtılacaktır. O zaman Müttefikler mermilerini sadece barışçı ve savunmasız Müslümanlara değil, kendi vatandaşlarına da atmış olacaktırlar. Yani hodri meydan; kısasa kısas, diş diş, kana kan... Mert olmayana namert davranacaksın. Oyunu

kaidesine göre oynamayanlara, sen de kaide dışı davranacaksın. Şeytan azapta gerektir!

Enver Paşa'ya göre bu karar, İngiliz ve Fransız hükümetlerine, Amerikan Büyükelçisi tarafından iletilecek ve bu insanlık dışı acımasız olayları bir daha tekrarlamaya cesaret edemeyeceklerdi. Bu kararından öyle ya da böyle vazgeçmesi askeri itibarını zedelemek anlamına gelecekti ki onun için kesin kararlıydı.

İstanbul'da bulunan Levantenler duydukları bu karardan çok huzursuz oldular, keyifleri kaçtı, çok korktular. Bir anda yüzlercesi Amerikan elçiliğinin bahçesini doldurdu. Ağlayanların, yalvaranların, kurtarın bizi diye el etek öpenlerin sayıları az değildi. Kararın kesin, işin ciddi olduğunu görünce paçaları tutuştu, çoğu beraberinde götüreceği eşyalarını bile hazır etmeye başladı.

Sayıları üç bine yaklaşan bu Levantenlerin çok azı hariç, çoğu Türkiye'de doğmuş ve birçoğunun aileleri de iki veya daha fazla kuşaktan beri burada yaşıyorlardı. İngiliz olan fakat İngilizce konuşmayan, alışılmış moda Levanten dili olan Fransızca'yı kullanan bu insanların çoğu İstanbul'un dışına çıkmamışlardı.

Amerikan Büyükelçisi Babıâli'ye gitti, Bakanlar Kurulu toplantısından çıkan Enver Paşa'nın kızgınlığı, devam ediyordu:

– Bu korkak İngilizler! Çanakkale Boğazı'mı geçmek için uzun bir süre çabaladılar ve biz onlara fazla geldik, beceremediler. Bizim toplarımızın menzilleri dışında, onları vuramayacağımız uzaklıkta bir koya saklanıyorlar, tepelerin üstünden küçük köylerimize ateş ederek,

yaşlıları, kadınları ve çocukları öldürüyorlar. Onlara izin vermeyeceğim. O köylere yerleştireceğim kendi insanlarını öldürsünler de görsünler bakalım nasıl bir vahşetmiş bu ... Bizde güzel bir söz vardır sayın Morgenthau; iğneyi kendine, çuvaldızı ele batıracaksın ki onun da canının yanabileceğini hissedeceksin.

– Bu çok barbarca olur, dedi Henry Morgenthau.

Sustu, cevap vermedi.

– Hiç olmazsa bu acımasız yolculuğu Perşembe gününe erteleyiniz, bir de kadın ve çocukları bu karanın dışında tutunuz ve Amerikan kurumlarıyla ilişkisi bulunan İngiliz ve Fransızları göndermeyiniz.

Az önce ateşler saçan Enver Paşa, yelkenleri suya indirdi, yavaş yavaş büyükelçinin dediklerini, isteklerini kabul etti. Son söz olarak:

– Bunların dışında kalan herkes gitmek zorundadır, taviz verilmeyecektir, dedi ve devam etti:

– Ayrıca bundan sonra Çanakkale’ye göndereceğimiz her deniz vasıtasına, kendi askerlerimizi korumak için de birer ikişer İngiliz ve Fransız vatandaşı koyacağız.

Büyükelçi içinden: “At bakalım at Paşam, bir dahaki görüşmemde ben bu fikrinden de caydırırım seni, o zamana kadar biraz avun bu düşüncelerle!” dedi.

Büyükelçilik bahçesinde toplanan Levantenler şaşkınlık ve umutsuzluk içinde bekliyorlar, kimileri büyükelçinin eşiyle görüşüyor, gözyaşlarını tutamıyorlardı. Hepsinin gitmemek için kendisine göre geçerli bir mazereti vardı.

İstanbul Zabıta Müdürü gidecek olanlardan bazılarını toplamaya başlamıştı bile. Mazeret beyan edenlere de öfkeyle:

– Haklısınız, köyde ölen ninemin de torununun düğününü görmek mazereti vardı. Yine köyde öldürdüğünüz Fatma teyzemin de çocuklarını öksüz bırakmamak gibi kabul edilebilir bir mazereti vardı. Ya kundakta ölenlerin... Savaş dönüşü gelecek asker babalarını görmek, yetim kalmamak gibi çok mühim mazeretleri vardı. Vardı da ne oldu, hepsini kırıp geçirdiniz.

Bu yüzden o da hiç gözlerinin yaşlarına bakmıyor, üçer beşer içeri atarak, onları bir noktada topluyor, Gelibolu yolculuğuna hazır ediyordu.

Perşembe günü yaklaştığı halde Enver Paşa'nın kararından vazgeçme gibi bir niyeti olmadığını gören Büyükelçi telefonla randevu talebinde bulundu, boş vakti olmadığını söyleyen Enver Paşa'ya, bugün hangi saatte olursa olsun görüşmeleri icap ettiğini bildirdi. Yine olumsuz cevap alınca da, hemen geleceğini, tehditvari bir sesle ilettili.

Kısa bir süre sonra Enver Paşa'nın odasının karşısındaydı.

Enver Paşa'nın yanından çıkan Bulgar Elçisi:

– Durum tamamen ümitsiz, hiçbir şey Paşa'yı etkileyemez, kesin kararlı, size iyi şanslar dileyemeyeceğim, çünkü şanssızlığın olmadığı aşikâr.

Bulgar Elçisinin bu sözlerine hiç cevap vermedi Henry Morgenthau. Çünkü Enver Paşa'yı

etkileyeceğinden emindi. Hayatı boyunca, kendine güvenerek yola çıktığı her işinde, zafere, güzel sonuçlara ulaşacağını başından biliyor, sonuç da gerçekten tahmin ettiği gibi oluyordu.

İçeri girdi. Kendisini her zamanki kibarlığıyla karşılayan, asker üniforması içinde bir heykel gibi dimdik, asil ve yakışıklı duran Enver Paşa'yı öven güzel sözlerle başladı konuşmasına. Sonra devam etti:

– Şimdiye kadar etrafta meydana getirdiğiniz, olumlu intibayı, yapmayı düşündüğünüz böyle bir öldürücü yanlış ile yok edemezsiniz.

Paşa:

– Biz onları böyle yanlışlar yapmamaları konusunda ikaz ettik, ama vazgeçmediler. Bizden günah gitti, dedi.

Büyükelçinin ağzından çıkacak sözleri itinayla seçtiği belli oluyordu, kısa bir süre düşündükten sonra:

– Ben sizin başınıza bela getirecek öğütler verdim mi şimdiye kadar?

– Hayır, dedi Enver Paşa.

– Öyleyse bu olayda tavsiyemi kabul ediniz, hatta yaptığınızı kısa zamanda göreceksiniz. Bakanlar Kurulu'nuz bu kararı uygularsa çok büyük bir hata işlemiş olacaktır, bu benim şahsi görüşümdür.

– Kararın tatbik emri verilmiştir, kesinlikle iptal edemem, edersem ordumun üzerindeki itibarım zedelenir, etkim biter. Karımın, sadrazamın askerlikle ilgili isteklerini bile reddettim.

– Fransız ve İngilizleri sürgüne göndermeden de

emirlerinizi tatbik edersiniz, birkaç kişi göndermek de aynı tesiri yapar, otoriteniz de sarsılmaz.

– Kaç kişi gibi?

– Elli olabilir, yirmi beş İngiliz, yirmi beş Fransız gibi.

Paşa'yı yumuşatmış, başarıya ulaşmıştı Büyükelçi. Odaya girmeden önceki tavrı, kendine güveni boşa değildi.

Kararın değiştirilmiş, sulandırılmış şekli Zabıta Müdürü'nü çok sinirlendirdi ve kızdırdı. Gönderilmek için seçilen gençler arasında haftalık Amerikan dergisi ve günlük gazete yazarları da vardı.

Rehineler Gelibolu'ya gittiler ve bir evde, sadece bir hafta kaldıktan sonra geri döndüler.

Enver Paşa'nın etrafındaki subaylar:

– İnsan verdiği sözü yerine getirmeli, tatbik etmeli, yerine getiremeyeceği sözü de vermemeli, aksi halde inandırıcılığını kaybeder. Hele bu bir komutan olursa diyerek öfkelerini dile getirdiler ve yapılanların yanlışlığını konuştular.

Size Selam Getirdim

Galata Rıhtımı'ndan hareket eden vapurlar, asker ve mühimmat götürüyor, gelirken de Çanakkale'den yaralı getiriyordu. O yüzden vapurla gitmesi mümkün değildi. Aldığı tren biletiyle Sirkeci'den hareket etti. Benliğini garip bir heyecan sardı.

Trenin içinde Çanakkale'ye giden asker kafileleri de vardı. Gencecik, yağız köylü delikanlılarından bazıları henüz asker kıyafetlerini almamış, kendi boz min-tanları içinde, cehennem ateşine girmek için, gülerек, eğleniyor, şarkılar söylüyorlardı.

Şerafeddin Efendi; ayakları çarıklı, yüzleri solgun, bağrıları açık sinelerindeki imanlı göğüsleriyle dimdik olan bu gençleri görünce, Mehmed Salih ve arkadaşlarını uğurladıkları günü hatırladı. Onlar da; bu yiğitlerden farksız, vatan marşlarını söyleyerek, neşe içinde ölüme koşmuşlardı.

“Ey vatan, sen ne mübarek ve mukaddes bir değersin!” diye düşünürken, gözleri Anadolu'nun bağrından koparak gelen; esmer, sarışın, kumral, orta boylu, uzun boylu, tıknaz, zayıf, şişman gençlere daldı.

Küçük çekmece, Ispartakule, Hadımköy'ü geçtikçe, daha dün, iki yıl önce yaşanan Balkan Faciası'nın

izlerini görmek mümkündü. Köylü, savaşın yıkıntılarını toparlayamadan, Çanakkale Muharebesi tepelerine binivermişti.

“Heyhat, Balkan Savaşı’nın yakıp yıktığı yerlerden geçerek, bir Balkan Savaşı gazisini aramaya gidiyorum ben, hayat kadar ne garip!” diye düşündü.

Tren; Marmara Denizi’nin, köy ve kasabaların kenarlarından geçerken, Lüleburgaz ve geniş Trakya topraklarında, yer yer hâlâ Balkan Savaşı siperleri, harap olsalar da belli oluyorlardı. Balkan Savaşı’nda, kafileler hâlinde köylerinden kaçan binlerce insanın ayak sesleri, talikaların tekerlek tıngırtıları duyuluyor, kadın ve çocukların yürek gümbürtüleri hissediliyordu.

O savaşta var olduğu halde ulaştıramadıkları mühimmat ve yiyecek yüzünden Türk askerleri perişan olmuş ve savaş kaybedilmişti. Şimdi bu trenle, yine aynı askeri perişan etmemek için erzak ve mühimmat taşıyorlardı.

Kâh ekilmiş tarlaların, ayçiçeklerin sarı benizleri arasından geçerek gözlerini dinlendiriyorlar, kâh harman döven köylülerin telaşlı koşuşturmalarına şahit oluyorlardı.

Bu yüce millet çok çalışkan, korkusuz ve ümitvar diye düşündü. Her türlü olumsuzluk içinde bile neşesini kaybetmiyor, geleceğe, daha güzel olacak ümidiyle bakıyordu.

Uzunköprü trenin son durağıydı. Burası da geçmiş savaştan nasibini alan harap bir şehir görünümündeydi. Harabe evler, minareler, Balkan Savaşı yıkıntıları ortalıkta duruyorlar ve o hüznü terennüm

ediyorlardı. Her şeye inat, Mimar Sinan'ın köprüsü dimdik ayaktaydı.

Geceyi burada geçirdiler. Kavak ağaçlarının hışırdayan ninnileri eşliğinde, zaferi düşlediler, imar edilerek yeniden düzenlenmiş bir memleket hayal ettiler.

Ertesi sabah at arabasıyla yola koyuldular. Tren yolu yerini kervanlara bırakmıştı. Öküz arabaları, mekkâre birlikleri, deve kolları, cepheye malzeme taşıyorlardı. Uzun bacaklı develer, yavaş gitseler de, menzillerine varacaklarından emin, büyük bir tevekkülle sallana sallana yük taşıyorlardı.

Yer yer dinlenen asker kafilelerine rastlıyorlardı. Karapınar Keşan yolunda ilerledikçe askerlerin sayıları artıyordu. Gezici mutfaklar bu kafilelere yemek servisi yapıyorlar, koca koca kazanlar kaynıyor ve geriden gelen askerlere sıcak yemek yetiştiriyorlardı. Sevgili vatanları, kendisi için fedakârlık yaparak savaşmaya giden bu evlatlarına, bu çok kıymetli misafirlerine, hususi ikramlarda bulunmak için çaba sarf ediyordu.

Karapınar da bir mola yeri sayılabilirdi. Burada da aynı askerler için sıcak içecekler ve özellikle çay ikram eden çayhaneler vardı. Tepesi sazlarla örtülmüş çardaklarda serinlediler, askerlerle birlikte sohbet ederek çay içtiler.

– Ben iki genç evladımı şehit verdim, ancak bu yollarda binlerce genç, binlerce Mehmed Salih ve Ömer var. Hepsi de umutlu ve neşeli. Hiçbirinin yüzünde mağlûbiyet korkusundan eser göremedim. Bu da beni ziyadesiyle mutlu etti.

Karapınar köylüleri mayıs güneşi altında bunalan

askerlere su ve ayran yetiştirmek için birbirleriyle yarı-şıyorlardı. Daha sonra bir Rum köyü olan Maltepe'den geçtiler. Yıllankavi uzayan yollar, Keşan'a doğru ilerliyordu.

Arabacı, bu güzergâhta devamlı olarak yolcu ve asker taşıdığından en ince teferruatına kadar her yeri biliyor, nerede durulur, nerede ne yenilir, ne içilir biliyordu. Bu yüzden de yolcular sıkıntı çekmiyorlardı.

Şerafeddin Efendi arabacıya dönerek:

– Bu yollar hep böyle kalabalık mıdır, diye sordu.

Arabacı:

– Evet beyim. Savaş başladığından beri, arı kovarı gibi hareketlidir bu yol. Bir yandan cepheye gidenler, bir yandan cepheden dönenler. Yaralananlar, tebdil-i havaya gönderilenler, sizin gibi evlatlarına yiyecek, elbise götürenler... Atın kuyruğundan sinek, bu yoldan yolcu eksik olmaz efendim. Deniz yolu tehlikeli olduğu zamanlarda daha çok işler. Şimdilerde birçok gemisini, denizaltısını batırdık ya, Marmara'dan kaçtılar, eskisi gibi korkusuzca cirit atamıyorlar. Saros'dan sonrası tehlikelidir, orayı da gece geçeriz biz. Tepemizde tayyare belirdi mi hemen bir yere sineriz. Yoksa bombayı başımıza yeyiveririz.

Sizin gibi evlatlarına yiyecek, elbise taşıyanlar deyince, derin bir ah çekmişti Şerafeddin Efendi. Bu ahın arkası gelmeyince, arabacı, konuşmasına devam ederek sordu:

– Siz de oğlunuza mı gidiyorsunuz? Hem evlat, hem vatan hatırı değil mi!

– Benimkisi uzun hikâye arabacı... Anlatırsam yolun uzunluğu yetmez. Evlat hatırı diyelim, şehit hatırı diyelim, gazi hatırı diyelim, sonunda da vatan hatırı diyelim.

– Anlayamadım, ama neyse. Bu yoldan geçen askerler birbirleriyle, bizim birliğimiz cepheye daha önce gidecek diye yarış da yapıyorlar biliyor musunuz?

– Ne büyük bir vatanseverlik!

Keşan'a doğru giderlerken, karanlıkta birer hayalet gibi görünen ağaçların yanından, küçük korulukların arasından geçtiler. Kısa bir mola vererek hem atlarını, hem de kendilerini dinlendirdiler.

Aynı yerde mola veren asker kabilelerinin arasındaki Anadolu gençleri yanık sesleriyle uzun havalar okuyor, bazıları eşlik ediyor, bazıları da zevkle ve yavuklularından ayrılmanın burukluğuyla onları dinliyorlardı.

Karanlığın biraz daha arttığı saatlerde denizin iyot kokusu ve serinliği gelmeye başladı. Saros Körfezi artık sağ taraflarındaydı. Bu körfezin içi de düşman gemileriyle doluydu. Çok sessiz olmak ve davranmak zorundaydılar. Ufacık bir canlılık belirtisine, gece de olsa kocaman bir gülle gönderilebilirdi karşıdaki gemilerden.

Bolayr'dan sonra, atları kamçıldılar ve Saros'u gören yolları, güneş doğmadan geçtiler. Sonraki durakları boşaltılmış bir şehir olan Gelibolu'ydu. Yolun iki tarafındaki ağaçların yeşilliği, insansız تنها kasabaya canlılık veriyor ve renk katıyordu.

Cephelere yaklaştışça Şerafeddin Efendi'yi garip bir hüzün ve telaş sardı. Bir an önce oğullarının Şehit düştüğü yerleri, mezarlarını görmek, eline tüfeği alıp onların yarım bıraktıkları yerden savaşmayı sürdürmek istiyordu. Bu telaş ve aceleciliğin arasında en birinci sırayı, intikam hissi alıyordu.

Öğle yemeği yemek için mola verdikleri yerde, arabacı sesinin çıkabildiği gürlükte bağırdı:

– Herkes sinsin, yere yatın, tayyareler geliyor!

Yerdeki toplar uçakları düşürmek için ateş ettiler. Yol kenarında gördükleri yeni açılmış bir Őehitlięin henüz taze olan toprakları, Şerafeddin Efendi'nin onlar kadar taze olan yarasını depreştirdi. Bu topraklar altında, kim bilir vatanın hangi köşesinden gelen yavuz yiğitler yatıyor, dedi, her bir tümsek, hangi anne babanın yüreğini dağladı, diye düşündü.

Yoğun duyguların içini baygınlaştırdığı gecede sabahı zor etti. Kaldıkları büyük asker çadırından sık sık dışarı çıkan Şerafeddin Efendi; kâh gökteki kederli yıldızları seyretti, kâh denizin hışırtısını dinledi. Sadece yüreğindeki ezikliği ve heyecanını hiç bastıramadı.

Sabah erkenden katır sırtında kuzeye, Arıburnu'nun güney doğusunda yer alan ve İkinci Tümen'in savaştığı Sivritepe ve Kanlısırt'a doğru yola çıktılar. Onunla birlikte gidecek olan askerlerin komutanı Besim Yüzbaşı'ya durumunu açıkladığı için izin almıştı. Yoksa buraları her canı sıkılanın gelip geçeceği, sahipsiz yerler değildi.

Etraftaki Şehit mezarlıklarına bakarak, savaşın soğuk yüzünü açık açık görebiliyorlar, kulaklarını sağır

edercesine patlayan mermilerle de acımasız yönünü duyabiliyorlardı.

Katırların zor geçtiği daracık sıçan yolları bazen geçit vermeyecek kadar inatlaşıyor, neredeyse kapamıyordu. Bu yolları defalarca arşınlayan ve gide gele iyice ustalaşan askerler, hiç zorlanmadan bu geçitleri aşıyorlardı. Üstelik de katırların üstü birliklere giden karavanalarla, ekmek çuvallarıyla dolu olarak...

Barut kokusunun genizlerini yakmasından, maki-neli tüfek şeritlerinin takırtısından bir cephenin çok yakınından geçtiklerini anlıyorlardı. Artık Şerafeddin Efendi'nin içi içine sığmıyordu:

“Hani bizim tüfeklerimiz, verin biz de savaşalım!” diyor ve yanlarından geçtikleri siperlere giresi geliyordu.

Sıçan yollarının biraz daha genişlediği düzlükte, atıyla önden giden Besim Yüzbaşı Şerafeddin Efendi'nin yanından ayrıldı. Ama kendisine eşlik etmesi için bir asker verdi ve Yarbay Hasan Askeri Bey'in karargâhına da az kaldığını söyledi.

Patlama sesleri azalacağı yerde daha çok artıyor, cehennemî gürültünün ortasına doğru gidiyorlardı.

Bu dayanılmaz seslerin ve büyük cayırtıların esas sahibi, denizdeki uzun menzilli toplardı.

– Yalnız karadaki askerleriyle savaşsak bu kadar kayıp vermezdik biz. Bizim canımızı yakan, canımızı sıkı donanmanın topları. Onlar olmasaydı çoktan yenerdik bu kefereyi!

– Doğru söylüyorsun asker. Nerelisin sen?

- Sarıkamışlıyım.
- Çok da uzağa düşmüşsün.
- Bunun uzağı yakını yok ağabey, vatan toprağı Fizan’sa oraya da gideriz, hiç gözümüzü kırpmadan. Buranın evlatları bizim oralara geldi dondu, biz de buralarda yansak ne çıkar sanki.
- Sen hangi birliktensin asker?
- İkinci Tümen, İkinci Alay, Dördüncü Tabur, Üçüncü Bölüktenim ağabey.
- 18 Mayıs gecesi yapılan taarruzda arkadaşlarından şehit düşen oldu mu?
- Olma mı ağabey, takımlar, bölükler hep eridi, güneşte kalmış kar misali. Eridiler de körpe bedenlerini toprak içiverdi. Üç dört gün sonra mübarek bedenlerini taşımaya yetiştiremedik mezarlığa, sen ne diyorsun! İki mezarlık doldu da üçüncüyü açıverdük.
- Öyleyse sen o akşam ölenlerin mezar yerlerini biliyorsun. Beni oraya götürür müsün?
- Götürürüm ama hangisinin başına? Bunların sayısı dört bini buluyor. Yoksa senin orada şehidin mi var ağabey?
- Evet evlat, orada senin gibi iki aslan delikanlı oğlum yatıyor. Onları görmeye geldim.
- Bir tek şehit mezarı görmek için bu ateşin içine gelinmez senin başka işin olsa gerek ağabey?
- Evet, başka işim de var, Hüsnü adında bir sakayı aramaya ve eve götürmeye geldim, tanır mısın onu?
- Garip Hüsnü’yü tanımam mı, onu herkes tanır

burada. Amma geçen gün su taşırken vurulmuş, bir daha göremedim.

İyi biliyor musun, doğru mu dediğin? Yüreğimi hoplatma oğul, sen ne diyorsun!

– Ben duyduğumu söyledim, şehit düşüp düşmediğini bilmem ama vurulduğunu işitmiştim.

Konuşurlarken, göz alabildiğine siper bulunan teras şeklindeki tepenin başına geldiklerinin farkında olmamışlardı. Toprağı köstebekler gibi yer yer oymuşlar, her oyuğun ön cephesine de kum torbaları yerleştirmişlerdi. Arkalarını yamaca yaslayan bu siperlerde, Türk'ün yüksek karakterli askerleri gövdeleriyle birer kale bedeni olmuşlardı.

İyiden iyiye savaş meydanının içine düşmüşlerdi. Yanındaki asker:

– Ağabey, ayakta durma, benim yaptığım gibi bir şeyleri siper al da saklan, yoksa Allah muhafaza seni de oğullarının yanına gömeriz!

– Ah keşke öyle bir hayır işlesen!

Derken her siperden yükselen kabalaklı başlar, birer birer ayağa kalktılar ve ileri hücumla geçtiler.

– Bu tepenin adı “Cesarettepe olmalı, dedi Şerafeddin Efendi.

– Cesarettepe değil, Sivri Tepe ağabey.

– Ben askerlerimizin korkusuzluğundan bu adı almalı diyorum.

– Ona bakarsan Gelibolu'nun bütün tepelerine, ovalarına Cesarettepe derim ben ağabey. Burada senin görmediğin ne kahramanlıklar gösterildi, bu ne

ki... Üç alayla çarpışan Yahya Çavuş'un takımı başlı başına bir Cesarettepe'dir. Hangisini sayayım ki ben sana. En iyisi karargâha geldik içeri girelim biz.

Karargâhın kapısında bulunan askere niçin geldiklerini söylediler.

Yarbay Hasan Askeri Bey, karargâhında yoktu, Esad Paşa'nın yanına gitmişti. Onun yerine başka bir kurmay subay vardı. Nöbetçi dışarı çıktı ve subayın kendilerini beklediğini söyledi.

Toprağın içine aşağıya doğru dolambaçlı yollardan geçerek, alçak tavanlı karargâha geldiler. Top sesleri derinden derinden hâlâ duyuluyordu.

– Ben İstanbul Sultanili iki talebenin pederiyim. Biri öz diğeri manevi oğlumdu. Malûmunuz ikisi de şehit düştü diğerkadaşları gibi çok şükür. Haberlerini iki üç gün önce alıp gururlandık. Ancak bir de Hüsnü adında, cephe gerisinde çalışan bir Balkan Savaşı gazisi oğlum vardı. Bu gençler şehit düşünce onun akıbetinden endişe ettim.

Çünkü Hüsnü kendisine tam anlamıyla mukayyet olamaz. Üstelik de Ömer olmadan ne yer ne içer, günlerce aç susuz oturur. Şu anda nerededir efendim?

Şerafeddin Efendi'nin karşısında oturan kurmay subay:

– Derdinizi, hâlinizi çok güzel ifade ettiniz bir çırpıda. Öncelikle sizi tebrik ederim iki tane şehit verdiğiniz için bu topraklara. O gençlerle ne kadar iftihar etseniz azdır. Çok güzel ve kahramanca çarpıştılar, yiğitçe öldüler.

Hüsnü'ye gelince; o genç de birliğimizin uğuru olmuştu. Ancak su taşırken bir şarapnel misketiyle yaralanmış, şimdi sargı yerinde yatıyor. Ben sizin yanınıza bir asker vereyim gidip görün kendisini.

Şerafeddin Efendi rahatladı, dakikalardır içini kemiren şüphe kayboldu.

– Durumu iyiye izin de verirsiniz ben Hüsnü'yü alıp götürmek isterim efendim.

– Ben de çok isabetli olur derim. Bu mermi yağmurundan kendisini koruyamaz o garip. Doktoruyla görüşün, durumu iyiye alın derim. Ben size müsaade ediyorum.

– Ancak; yine izin verirsiniz sargı yerine gitmeden önce gençlerin mezarlarına uğramak isterim.

– Ne demek, ziyaret etmeniz en tabii hakkınız, ancak çok dikkatli olunuz, mermilerin nereden geleceği belli olmuyor. İsterseniz hava kararmaya başlayınca yola çıkın.

– Fazla karanlığa kalmayalım, geldiğimiz yoldan yine temkinli bir şekilde gideriz biz. Vakitlice gidelim isterim.

Kapıdaki nöbetçiye seslendi subay:

– Bu beyleri 19 Mayıs Şehitliği'ne götür, sonra da Sargı Yeri'ne. Karanlık basmadan da dön. Güle güle gidin, size uğurlar olsun beyefendi, sizinle iftihar ettim. Sizin gibi bir babayı tanıdıktan sonra bu askerlerin niçin bu kadar kahraman olduklarını daha iyi anladım, Allah'a emanet olunuz!

– Ben de aynı dileklerimi iletiyorum size ve bütün ordumuza, sağ olunuz efendim.

Karargâhtan çok uzaklaşmadan mezarlığa geldiler. Siperlerle mezarlık neredeyse sınır komşusuydu. Her birinde vatan kalbinin attığı, yan yana dizilmiş sayısız toprak yığını olan bu mezarlar; intikamımızı alın, başladığımızı yarım bırakmayın der gibiydiler. En baştaki mezarın önünde diz çöktü Şerafeddin Efendi, gözlerini yumdu, ellerini göğe açtı ve kımıldayan dudaklarıyla her birinin ruhuna Fatihalar gönderdi. Sonra ayağa kalktı, aralarında yürürse üzerlerine basmaktan çekindi, çünkü aceleyle yapılmış mezarlık çok düzenli değildi.

“Mehmed Salih, Ömer ben geldim, nasılsınız?” derken yanaklarından akan yaşlara hâkim olamadı.” Böyle bir manzara karşısında ağlamayan insanın insanlığından şüphe ederim ben.” dedi.

Buradan hiç ayrılmak istemiyordu, ama gitmek zorundaydı, hava kararmadan Hüsnü’yü de görmeliydi.

“Mekânınız cennet olsun, bize olan hakkınızı helal ediniz, bizler ediyoruz, annen, ninen, deden, kardeşlerinizin de selamlarını getirdim size. Döndüğüm zaman sizleri gördüğümü söyleyeceğim, rahat rahat uyuyun, inşallah, Hak nasip eder, bize de lütfederse Cennet’te görüşürüz. Allah’ın rahmeti hepimizin üzerine olsun!”

Yanına verilen askerle birlikte Sargı Yeri’ne geldiler. Sertabip ve diğer tabipler, koğuşları geziyorlardı. Bu yabancıyı hemen fark ettiler ve ne istediğini sordular. Şerafeddin Efendi:

– Ben cephe gerisinde sakalık yaparken yaralanan Hüsnü’nün hamisiyim. İzin verirseniz görmeye ve de

sağlığı için bir mahzuru yoksa alıp götürmeye geldim. Karargâhtan izin aldım.

– İyi olur, çünkü Hüsnü’ye yemek yediremiyoruz biz. Üstelik de hiç konuşmuyor. Yarasını da iyileştirdik sayılır, götürebilirsiniz. Belki sizi görünce konuşur ve yemek yer. Arkadaki ikinci çadırda yatıyor, gidip görebilirsiniz.

Şerafeddin Efendi koşar adımlarla çadırın yanına gitti. İçeri girmeden önce yine heyecanlandı, Hüsnü’nün de onu görünce heyecanlanmasından korktuğu için kapısında biraz durakladı. Hızlı hızlı soluması bitince, çadıra girdi. En baştaki karyoladan itibaren adım adım yürümeye başladı.

Çadırda, esir alınan İngiliz yaralılar da vardı. Merhametleri doruklara ulaşmış ve insanlık denilen mukaddes değere sahip hastabakıcılar, ellerindeki yelpazelerle düşmanlarının sineklerini kovuyorlardı. Onun az ilerisinde, İngiliz’in dum dum kurşunlarıyla ağızları, burunları parçalanmış, yüzleri dağılmış Türk askerleri yatıyorlardı.

Ortalara geldiğinde arkasını kapıya dönmüş yatan Hüsnü’yü tanıdı. Yüzünün dönük olduğu tarafa geçti, bir yandan da vereceği tepkiye bakıyordu.

Hüsnü’nün gözleri açıldı, uyumuyordu. Önce göz göze geldiler, çadırdan, doktorlardan biri zannetti Şerafeddin Efendi’yi. Aradan beş on saniye geçtikten sonra:

– Hıh, diyerek bağırdı ve kalkarak yatağında oturdu, sonra da aşağıya inip Şerafeddin Efendi’nin boynunda ellerini kenetledi, sıkı sıkı sarıldı. Tıpkı geçmiş

günlerde Ömer'e sarıldığı gibi. Şerafeddin Efendi de hem Mehmed Salih'in, hem Ömer'in hem de kendi yerine sarıldı Hüsnü'ye.

Şerafeddin Efendi katır sırtında, yokuş aşağı inerken bir yandan, düşmesin diye sıkı sıkı Hüsnü'yü tutuyordu, bir yandan da:

– İyi ki varsın Hüsnü, sen bize Allah'ın hediyesi ve Ömer'in yadigârısın, bundan sonra daha da değerlisin, diyordu.

Şehit Düştüğümü Askerime Duyurmayın

Berlin Alman Karargâhı'ndan ve Selanik'ten gelen istihbarattan, yirmi gün kadar önce, Müttefiklerin büyük bir çıkarma hazırlığı içinde olduklarını öğrendiler. Beşinci Ordularını on altı Tümenle çıkardılar. Suvla ve Anafarta ovasını dört taburlu bir birliğe emanet etmişlerdi.

6 Ağustos gecesi saat 23.00'te Kademeler hâlinde üç ayrı tümenle Müttefik askerleri karaya çıkmaya başladılar. Gece karanlıktı, gizli ve kötü işler yapan insanların çirkinliklerine şahitlik etmemek için gözlerini kapamıştı, onun için ay da yoktu.

Bütün tedbirlerini almışlar, telsiz konuşmalarını ve ışık yakmayı yasaklamışlardı, kimse çıt çıkarmayacaktı. Askerlerini kıyıya indirmek için özel gemiler yapmışlar, oldukça hazırlanmışlardı. Bu sefer niyetleri askerlerini telef etmemektir. İki katlı ve önden kapaklı, motorlu hususi çıkarma araçları yapmışlardı. İçine beş yüz asker, altmış hayvan, birkaç top alan çıkarma araçlarıydı bunlar.

Komutan Stopfort Jonguil zırhlısından çıkarmayı takip ediyordu. Hamilton da Gökçeada'da karargâhında, bağlanan telefonun başındaydı.

Şimdiye kadar görülmemiş derecede modern bir çıkarma yapıyorlardı:

On Birinci Tümen üç piyade tugayı, iki top bataryası, iki sıhhiye bölüğü ve lojistik desteklerle kıyıya çıktı. Sonra Onuncu Tümen, iki tugayıyla Büyük Anafarta Koyu üzerinden Anafarta sırtlarına ilerlemek niyetindeydi.

Karaya en önce çıkan On Birinci Tümen, Küçük Anafarta üzerinden Tekketepe'ye ilerleyecek ve Elli Üçüncü Tümenleri de bunları takip edecekti. Bu tümenlerin hedefleri bir türlü alamadıkları Kilitbahir platosuna taarruz etmekte.

Sahili her türlü ihtiyaçlarını giderecekleri barakalar, su depoları, sarmışlar, su arıtma cihazlarıyla donattılar. Artan hava sıcaklığıyla birlikte askerlerin susuzluğa tahammülleri de azalmıştı. İçme suyu açısından Türklerden şanssızdılar, çünkü kuyuların çoğu onların tarafındaydı.

Sahile çıkanların az bir kısmına ateş edildi. Suvla kıyıları sanki boş bırakılmıştı, hiç zorlanmadan çıktılar.

Tepelerden gelen ateşe İngilizler de karşılık verdiler. Stopford Jonguil:

– Ateşlerine gereken karşılığı verin ve ilerleyebildiğiniz kadar ilerleyin, emrini verdi.

İngilizlerin sahra ve obüs topları bu sefer Kanlısırt Tepelerini hedef aldı. Bir yandan bu tepenin eteklerine yaptıkları yığınakları kuvvetlendiriyor, bir yandan da ateşlerine devam ediyorlardı.

Kalın kalın kalasların arasından süzölen ışık demetleri, günün devam ettiğini gösteriyor ve kendilerine moral veriyordu. Bu aralıklardan, sadece aydınlanmıyorlar, boşluklardan sızan havayla da nefes alıyorlardı. Aksi halde bir mezardan farksız olurdu bu siperler. Mezardan tek farkı geniş olmasıydı. Bombalara, top ateşlerine karşı, bu mevzileri derince kazmışlar ve üstünü de kalaslarla örtmüşlerdi. Bazıları üç bölmeliydi ve içine çok sayıda asker rahatlıkla sığabiliyordu.

Çavuş Receb saatine baktı:

– Saatlerdir bombalıyorlar, dur durak bilmediler, dedi.

Konyalı İhsan:

– Çavuşum, elbet bitecek, çeşmeden akıyor ya bu mermiler, ya yorulacaklar, ya usanacaklar veya mermileri tükenecektir, biraz sabredelim, acele etmeyin. Sabır, sabır, sabır... Ne demişler; sabreden derviş, muradına ermiş.

– İyi doğru dersin Konyalı da, sabır sabır, sonu kabir. Ona ne diyeceksin?

Konuşurlarken, ayaklarının altındaki topraklar zangırdadı, yüzleri, gözleri kalasların arasından dökülen tozlara, topraklara bulandı.

– Şu top atışları bir kesilsin, biz bunlara iyi bir ders veririz derim çavuşum.

Siperleri çok güzel tahkim edilmişti. Dışarıda yer gök inliyor, onlara bir şey olmuyordu. Sadece bastıkları yer deprem oluyor gibi sallanıyordu.

– Mevzilerimizin yerlerini iyi bildirmiş uçakları, tam hedef alıyor bunlar.

Çavuş sözünü bitirmeden büyük bir zangırtı daha...

– İkinci bölmeye geçelim, orada daha az etkileniriz belki.

Top atışlarının arası seyrekleştğinde, Çavuş:

– Hepiniz süngü takın, hazır bekleyin, bombardıman durduğu ya da hafiflediği an sıra bize gelecek, yavaş yavaş başımızı bu indenden çıkaracağız.

Askerler süngü takıyorlardı. İç bölmedeki askerlerden bazılarının gözleri yaşarmaya başladı:

– Komutanım benim içime fenalık geldi, nefesimi döndüremiyorum.

– Ben de bir hoş oluyorum, göynüm bulanıyor, istifra edeceğim galiba.

Receb Çavuş içeri bölmeye geçti. Buradaki askerler yerlere serilmişlerdi. Ona bir şey söylemek istemeyenler birer ikişer yerlere kıvrılmışlar, yatıyorlardı. Burada bir duman olduğunu fark etti Çavuş:

– Allah Allah, bu duman dışarıda da oldu, yukarıdan yağın toz bulutudur dedim geçtim. Demek ki daha havasız olan içeride toplandı. Bu gaz olmalı, benim de genizlerim yanmaya başladı burada.

Tekrar siperin giriş kısmına geçti, Konyalı, Rizeli, İhsan arka tarafa geçin, fenalaşan arkadaşlarınızı ön tarafa geçirin. Siz üçünüz de çıkış kapağındaki kalasların başına gelin benimle.

Siperde bir koşuşturmadır başladı, askerler sohbet ederken fenalaşmışlar, içerdekiler bu rahatsızlıklarını kendi kendilerine geçirmeye çalışmışlar, başarmayınca da kıvrılıp yatmayı tercih etmişlerdi.

– Bir iki üç deyince aynı anda kaldıracamız kalasları, acele edin, bir an önce temiz hava girsin içeri, yoksa arkadaşlarınız ölebilir, havasız kalmışlar. Şimdi, bir, iki, üç haydi bismillah...

El birliğiyle araladıkları kalaslar gün ışığını siperden aşağıya gönderiverdi. Saatlerdir karanlığa mahkûm kalan gözleri kamaştı. İçeri dolan hava göğüs kafeslerini şişirdi, derin derin nefes almaya başladılar. Onlar kalasları aralarken, ön kısma taşınanlar da hem öksürüyor, hem de şapır şapır akan gözyaşlarını siliyorlardı. Bazıları daha kendilerine gelememiş, sersemlemiş bir vaziyette yatıyorlardı.

Çavuş kafasını dışarı uzatıp ortalığı gözetledi, sonra başını içeri soktu:

– Bizi fena yapan obüs mermilerinin çıkardığı gazdır arkadaşlar, dışarıda olsaydık belki bu kadar etkilenmezdik.

Bu mevzilere güvenliğimiz için girdik, ama tehlikeli oldu bizim için, güvensizliğimiz oldu. Artık sıramız geliyor, yavaş yavaş çıkacağız buradan.

Çavuş konuşurken başlayan bombardıman tekrar şiddetini arttırdı, kalasları yine eski hâline getirdiler. Bu sefer biraz hava deliği bıraktılar.

– Dışarıdaki açık siperlerden hayır beklemeyin, bu gece bu siperleri düzeltmekle geçecek, anlaşıldı.

Beş on dakika daha bomba sesleri duyuldu, sonra arkası kesildi seslerin. Elleri kalaslara uzanmış, açacakları sırada tepelerinde birilerinin olduğunu fark ettiler. Yukarıdan kalasları aralayan Anzaklar açtıkları yerden içeri atladılar:

Çavuş olanca sesiyle bağırdı:

– Süngü tak! Hücum!

Bombardımanın birinci aralığında süngülerini takmışlar, hazır bekliyorlardı zaten. Gözleri yaşarıp, sersemleyince ellerinden bırakmışlardı tüfeklerini. Şimdi yeniden aldılar ellerine.

Kapağın önünde, çıkış kapısında bulunan çavuş önden atlayan iki tanesine sapladı süngüsünü. Konyalı da onun yanında başka bir Anzak'ın boğazına yapışmış boğmaya çalışıyordu. Ardı arkası kesilmedi düşmanın, yağmur gibi yağdılar gökten, üç, beş, sekiz. İç bölmedekiler hem gözlerinin yaşını siliyor hem de rüyada olduklarını zannettikleri boğuşmaya katılmaya çalışıyorlardı. Bazıları, devam eden hengâmeden habersiz, kıvrıldıkları yerde sersemlemiş olarak yatıyorlardı.

Uzun süre çarpıştılar. Türk askerlerinin çoğunu öldürdü, bir kısmını da esir aldılar. Bunun gibi birçok siperi ellerine geçirdiler.

Yarbay Ali Rıza Bey'in komutasındaki Elli Yedinci Alay Birinci Tabur ve On Üçüncü Alay'ı ilerleyen düşmana karşı koymaya çalıştılar. Kanlısirt'a doğru çıkmaya çalışan Anzaklara set olmak istediler. Tırmanmaya çalışan askerlerin neredeyse ayaklarının altından toprağı çekeceklerdi, nereye gidiyorsunuz, diyerek.

Vurduklarını devirdiler, devirdiklerini tepeden aşağı yuvarladılar. Ancak sayıları gittikçe artıyordu, silahlarının gücü onlarınkiyle mukayese bile edilemezdi. Saatlerdir yaptıkları, donanma ateşi, obüs mermileri Türk tarafını silindir gibi ezmişti. Her adımları,

ellerine geçirdikleri her siper Anzakları tepeye biraz daha yaklaştırıyordu.

Kırk Yedinci Alay Kumandanı Binbaşı Ahmet Tevfik:

– Muhabere çavuşu bana acele Kuzey Grup Komutanını bağla.

– Emredersiniz komutanım, der demez bağladı çavuş komutanlığı:

– Ben, Kırk Yedinci Alay Kumandanı Binbaşı Ahmet Tevfik, zor durumdayız, destek kuvvetlere ihtiyacımız vardır, Kanlısirt'ta şiddetli çarpışmalar oluyor, bilgilerinize arz ederim efendim.

– Dayanın kumandan, On Beşinci Alayı Kemal-eri'ne yaklaştırdık. Kayalı Tepedeki Dokuzuncu Tümenin Altmış Dördüncü Alayını da Kocadere'ye yönlendirdim. Ayrıca Dokuzuncu Tümenin Yirmi Beşinci Alayını da bölgeye sevk ettim. İhtiyattan da iki alay... Biraz dayanın Binbaşı, askere moral verin, süngü takımın, gerekirse geri çekilin.

– Dayanacağız efendim, bekliyoruz.

Şakırdayan süngüler birbiriyle kaynaştı, bir ara o kadar yaklaştılar ki birbirlerine süngüleri çıkarıp, bıçak gibi ellerine aldılar. Kimi eline geçirdiği taşla vurdu düşmanın başına, kimi az uzağından hedef alarak tüfeğıyle ateş etti.

Gün boyunca süren bombardımanları boşa gitmemiş, ardından yaptıkları hücumlar meyvesini vermiş ve Kanlısirt Platosu'nu ellerine geçirmişlerdi. Saat 16.30'da başladıkları saldırılara, gece, kara örtüsünü tam gerdiği zaman son vermişlerdi, Kanlısirt artık İngilizlerin ellerindeydi.

Destek kuvvetler geldiğinde olan olmuş, tavşan bayırı aşmıştı.

– Yarbayım, yardımımıza koştuğunuz için sağ olun. Başarılı olmadığımız için üzülüyoruz, ama bu işin gecesi de var. Gece hücumu yapar, Kanlısırt'ı geri alırız biz, endişelenmeyin.

Kırk yedinci Alay Komutanı Binbaşı Ahmet Tevfik böyle teselli ediyordu, On Beşinci Alay Komutanı Yarbay İbrahim Şükrü'yü.

– Saatlerinizi ayarlayın, tam üçte, etraf karanlıkken, hücum edeceğiz.

Harita üzerinde birlikleri nasıl kaydıracaklarını konuştular, gece hücumu kararını kesinleştirdiler. Askere de ailelerine mektup yazmalarını, emanetlerini bölük nöbetçilerine vermelerini tembihlediler.

Süngüyle yapılan gece taarruzlarında zayıt çok olduğu ve askerin çoğu şehit düştüğü için böyle bir yol takip ediliyordu.

Donanmadaki dev ışıldaklar bu sefer yönlerini, Halid ve Rıza Tepesi'ne çevirdiler. Önce hızla taradı tepeyi projektörler, sonra, güneş gibi kocaman, aydınlık şapkalarını ağır ağır, hedeflerin üzerine döndürdüler. Yakaladığı hedefleri toplara fısıldadılar, işte buraya ateş edebilirsiniz diyerek. Güneş doğmuş gibi, yer yer ortalık aydınlanmıştı. Ağaçların dibindeki askerler, siperlerin dışına çıkmış olanlar, bir kuytuya sınımış uyumaya çalışanlar, sohbet edenler, hepsi açığa çıktılar. Şaşkınlıkla kaçışmaya başladılar. Kurtulmaları zordu, mermiler çoktan topun ağzından çıkmış, üzerlerine yönlendirilmişti. Bu baskın basanındı ve geriden gelen kuvvetlerle bu tepe ellerine geçmişti.

On dördüncü Alay birlikleri önlerine çıkıp engel olmaya çalıştılar. Teğmenleri takımın önüne düşmüş, girdiği siperden bağıırıyordu:

– Sakın geçmelerine izin vermeyin, ileri karakollarımızı ellerine geçirirlerse önleri açılır, kimse siperini terk etmesin, elinizdeki bombaları fırlatın, hepsinin canı cehenneme, teslim olmayın, mevzilerinizden geri çekilmeyin!

Hepsi bu emri harfiyen uyguladı; ya şehit düştüler ya da esir oldular.

İlerleyen saatlerde, gece yarısı:

– Hücum, emrini verdi Yarbay İbrahim Şükrü.

Binbaşı Ahmet Tefvik Bey'in kuvvetleriyle birlikte çarpışıyorlardı. Kanlısirt'ı almaktı niyetleri.

Asker süngü taktı, hücum emriyle de ileri atıldı, düşmanın ön siperlerine daldı. İlk önce siperlere girenlerden hiç kurtulan olmadı. Öncü birliğindeki bu askerler şehit oldular, ama ölürlen de öldürdüler. Arkalarından gelenler için de kurtuluş ümidi yoktu. Yakın dövüş demek ölümün kucağı demekti.

Yarbay İbrahim Şükrü askerin önündeydi:

– Kanlısirt bizindir, namusumuzdur asker, çullarının üzerlerine, dedi.

Komutanlarının sesini duyarak heyecanlanan askerler, birkaç düşman askerini daha yere serdi.

O avazı çıktığı kadar bağıırınca karanlıktaki yerini belli etmişti. Arkasından dolanan bir Anzak sırtından süngüledi yarbayı. Yere yıkılan İbrahim Şükrü, yanındaki Teğmene:

– Buraya kadarmış Teğmen, kumandayı devral ve öldüğümü belli etme askere, diyebildi.

– Kanınızı yerde bırakmayacağız komutanım mekânınız cennet olsun, diyen Teğmen, Kumandanını bir ağacın altına götürdü ve çarpışmaya kaldığı yerden devam etti.

Az ilerideki yamacın başında da Kırk Yedinci Alay Komutanı Binbaşı Ahmet Tefvik aynı anda şehit düşmüştü.

Başsız kalan askerler hiçbir şeyin farkında değildiler, çarpışmaya devam ediyorlardı.

Ertesi günü sabah saatlerinde Conkbayırı'ndan denize doğru yönelen yol üzerindeki Şahinsirt üzerinde, ellerindeki makineli tüfeklerinin desteğinde ilerledi Anzaklar.

Makineli tüfek tarrakaları yeri göğü inletiyor, kulaqları tırmalıyordu. Alman Yarbay Kannengiesser, sabah saatlerinde dövüşürken vuruldu.

– Komutanı sargı yerine taşıyın askerler, komutayı da ben devralıyorum, her şey kaldığı yerden devam edecek, durmak yok, denize geri püskürteceğiz onları. Üzülerek bunları söyleyebildi Kurmay Başkanı Hulusi Bey.

Kördere kıyıları kıpkırmızı kan kesildi. İki Yüz Altmış Bir Rakımlı Tepe'nin kuzeyindeki Şahin sırt'a iyice yerleşmiş olan Anzaklar çok şiddetli çarpışıyor, Conkbayırı'na adım adım ilerlemek istiyorlardı. Bütün amaçları buydu. Makineli tüfek şeritlerinden birbiri ardınca fırlayan mermiler; ya çam ağaçlarının

koca gövdelerine saplanıyor ya da yerden sekerek sıçırıyor, bir vücuda isabet ederlerse de mutlaka delip geçiyorlardı.

Öğleye doğru cepheye gelen, Dördüncü Tümen Komutanı Yarbay Cemil Bey, Kurmay Başkanı Hulusi Bey'den komutayı devraldı. Gün boyunca çarpıştılar, Conkbayırı'na sokulmadılar, ama Şahinsirt'tan da atılamadılar.

Anzakların bir kısmı Conkbayırı'nı hedef alırken, bir kısmı da aynı anda, daha kuzeyde Besimtepe ve Kocaçimen'e doğru harekâta giriştiler. Buradaki dağlık ve sarp olan coğrafi yapı onları zorluyordu.

On Dördüncü Alay ve Otuz İkinci Alay karşılarında duruyordu, tıpkı önlerindeki tepeler gibi. Önlerindeki Kurtdere yer yer kurumuş da olsa geçmelerine engel teşkil ediyordu.

On Dördüncü ve Otuz İkinci Alay komutanları bir ara paniğe kapıldılar, çünkü Besimtepe Anzakların ellerine geçmişti. Sonra kararlılıklarını bozmadılar ve güven tazelediler:

– Siz sağ taraftan, biz sol taraftan hücum edelim. Yerleşmelerine izin vermeden dağıtalım birliklerini!

İki taraftan da çok ölen oldu, ama dediklerini yaptılar ve Besimtepe'yi geri aldılar.

Liman von Sanders yine sonradan destek gönderme emri verdi Saros Grup Komutanına:

– 7 Ağustos sabahı saat 06.30'da Yedinci Tümeni iki alayıyla, Küçük Anafartalar'ın doğusuna Hıdırlı'ya sevk ediniz. On İkinci Tümeni de peşinden

gönderiniz. Yarın sabah da Anafartalar Ovası'nda bulunan düşmana taarruzda bulununuz, emrini verdi.

Saros Grubu Komutanı Albay Fevzi Bey:

– Emredersiniz komutanım, dedi.

O da bu tümenlere yürüyüş emrini verdi.

Akşam saatlerinde Softa Tepe İngilizlerin eline geçti. Buradaki Türk birlikleri Kireçtepe ve Mestan Tepe taraflarına çekilmek zorunda kaldılar. İngilizler bir varlık gösteremediler, sadece Karakol Dağını ele geçirdiler.

İlk taburlar gün ağardıktan sonra elli, altmış kilometre yürümeye başladılar. Ağustos ayının insanı bunaltan sıcağı, sırtında teçhizatını taşıyan ve tepelerinden geçen düşman uçaklarından sakınarak yürüyen askeri bunalttı. Liman Paşa'nın istediği sabah taarruza geçmeleri imkânsızdı, çok yorulmuşlardı. Bunun üzerine Liman Paşa:

– Öyleyse akşam taarruz etsinler, emrini verdi.

8 Ağustos'ta ovaya birliklerin gelmediğini görünce sinirlendi:

– Yarbay Mustafa Kemal Anafartalar bölgesi komutanı olmuştur, diyerek kestirip attı.

İngiliz ve Türk birlikleri aynı anda hücumla geçtiler. Anafartalar'da ilk hedef; Anafartalar sırtları– Tekketepe ve Kireçtepe bölgesiydi. Üç dört İngiliz taburu Kireçtepe'ye saldırdı. Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu kahramanca karşı koydu. Ateş üstünlüğü elinde olan İngilizler Kireçtepe'yi aldılar. On Birinci Tümenleri İsmailoğlu Tepesi'ni almak istedi, ama alamadı.

Mustafa Kemal; Anafartalar Bölgesi komutanı ol-
duktan sonra bu birliklerin hepsini yeniden teftiş etti
ve gözden geçirdi.

Verdiği emirle de, Yarbay Selahaddin Adil komuta-
sındaki On İkinci Tümen sabah saat 06.00'da, kuşlar
yuvalarında yeni yeni kımıldanıyorlarken, harekete
geçtiler. Bu tepelerdeki Müttefik güçlerine var güç-
leriyle saldırdılar.

Tekketepe ve kuzeyindeki Kavak Tepe sırtlarında
tüfek sesleri yankı yapıyordu, çok şiddetli çarpışıyor-
lardı, bu bir ölüm kalım savaşıydı. Tutunanlar daha
sonra ilerlemelerini sürdürebilir, ilerleyebilirlerdi.
Onun için buldukları yerlerden denize sürülme-
liydi.

Bir ağ gibi dört bir yana serpilmişler, her birisi bir
tarafa dağılmış, çarpışıyorlardı. Albay Halil, Yedinci
Tümen'in dört taburuyla cepheden batı yönüne, iki
taburuyla, Damakçılık Bayırı kuzeyine ilerledi.

On İkinci Tümen'in Otuz Dördüncü Piyade Ala-
yı Yarbay Mehmed Ali Bey'in emrindeydi. İsmailoğlu
Tepesi'nin kuzeyindeki İbrikçe Sırtı'nı zaptettiler.

Yarbay Abbas Bey Otuz Beşinci Alay ile Kanlıdere'nin
batısına geçti. Kanlıdere'nin rengi biraz daha kırmı-
zıya boyandı.

Yarbay Münip Bey, Otuz Altıncı Alay'ın iki bölü-
ğüyle Bakababa Tepesi'ne ilerledi. Askerleri, önleri-
ne çıkan İngilizleri yerlere serdi. Kınalıköprü Deresi
kenarında sıkıştırdıkları düşman askerlerinin çoğunu
öldürerek derede bıraktılar. Eriyen kuvvetlerini diğer
iki bölüğüyle birleştirdi ve:

– İstikamet, kuzeydeki Tekketepe sırtlarıdır, dedi. Önüne kattığı askerlerini, tepeye yönlendirdi.

Bir tabur da Tekke Tepe– Kapanca arasına ilerledi. Her bir komutan ayrı bir yerde askerlerine emirler verdiler ve düşmanlarına göz açtırmadılar. Onlara, kahramanca çarpışan Türklerin karşısında sadece şaşırarak düştü. Varsa topları, yoksa tüfekleri, o da yoksa süngüleri veyahut ellerine geçirdikleri taşlar, hiçbir şeyleri yoksa siper ettikleri göğüsleriyle karşı koyan bu vatan evlatlarının korkusuzluklarına hayret ettiler, canları çok sıkıldı.

Bu maneviyat bozukluğuyla İngilizler, ellerindeki önemli tepeleri kaybettiler. Kaybettikleri bu yerlere, bu mevzilere de bir daha ulaşamadılar.

Mustafa Kemal, kahramanca çarpışan askerleri çok yoruldukları için, bu hatta durdurdu askerlerini. İngilizler çok kayıp vermişlerdi. Bu sefer sayı üstünlüğü Türklere geçmişti. Elli bine yakın sayıdaki askerlerinin üçte birinden fazlasını, yani on sekiz binini kaybettiler.

Anzakların Sarıbayır ve Tekketepe'ye yaptıkları taarruzları da başarısız oldu. Anafartalar'da istedikleri başarıyı elde edemediler. Gökçeada'daki karargâhında:

– Bu kadar insan gücü ve lojistik desteğin karşısında biz koca bir hiç elde ettik, sözleri bir kez daha doğrulamıyordu.

Her Şey Türklerin Lehine

Mustafa Kemal Anafartalar Grup Komutanı olunca Conkbayırı bölgesi ve Sekizinci Tümen de olmak üzere bütün birlikler emrine verildi. Anafartalar ovası taarruzu başarılı geçmişti. 10 Ağustos sabah, 04.30'da Onuncu Alay Conkbayırı civarındaydı.

Dokuzuncu Tümen'in Altmış Dördüncü, Otuz Üçüncü, Yirmi Beşinci Alayları Kocaçimen Tepe-Su Yatağı arasındaki derelerdeydi. Dördüncü Tümen Kurt Geçidi-Asma Dere arasındaki sırtlardaydı.

Sekizinci Tümen'in Yirmi Üçüncü ve Yirmi Dördüncü Alayları güneş doğar doğmaz Conkbayırı kuzeyinde bulunan düşmana saldıracaklar, Yirmi Sekizinci ve Kırk Birinci Alayların diğer piyadeleri de silahları ve toplarıyla yardım edeceklerdi. Sekizinci Tümen Yirmi Üçüncü Alay komutanı Yarbay Recai 10 Ağustos'ta şehit oldu. Mustafa Kemal:

– Kırbacımı sallayınca düşmana atılacaksınız, dedi.

Düşmanın donanmadaki ve karadaki topları kan kusarak ortalığı cehenneme çevirdi. Mustafa Kemal'in göğsüne de bir şarapnel isabet etti. Ancak; annesinin

hediye ettiği cebindeki saat, onu mutlak bir ölümden kurtardı.

Öğle saatlerinde taarruz durduruldu, Şahinsirt ele geçirilemedi, ama Conkbayırı tamamen düşmandan temizlendi.

10 Ağustos gecesi her iki taraf da ölülerini gömmek için mola istediler. Zira Türklerin kaybı, on bin askere yaklaşıyordu.

Birdwood da Mustafa Kemal gibi askerinin başında savaşı bizzat yönetiyordu. Askerleri birer ikişer öldüler ve ihtiyatları da tükendi, savaşacak gücü kalmadı. Bütün planları alt üst oldu, hedeflerine yine ulaşamışlardı.

Türkler, Kocaçimentepe– Conkbayırı hattını emniyet altına aldılar. Anzak kolordusu taarruz gücünü kaybetti.

“Hurra, hurra!” sesleri, “Allah, Allah!” seslerine yeniliyordu. Ümitleri ve savaş planları; Suvla’nın derin sularına gömülüyor, Arıburnu’nun dik yamaçlarına çarparak parçalanıyordu.

İngilizlerin ünlü savaş muhabirleri Ashmead Bartlett, Conkbayırı bölgesinde yapılan Türk taarruzu hakkında:

– Bu savaş devler ülkesinde bir devler muharebesiydi. Cehennemi topçu ateşi bile Türk saldırılarını durduramadı. Türkler bugün, yani 10 Ağustos 1915’te şüphesiz pek büyük bir cesaret ve yiğitlikle savaştılar. Conkbayırı’nı bize kaptırmamaya çalıştılar ve muvaffak oldular.

Anafartalar ve Conkbayırı Zaferleri Türk askerine iki gün sonra gelecek olan bayram hediyesi olmuştu.

Bayram sabahı askerler toplu halde Bayram Namazlarını kıldılar ve muzaffer oldukları için Allah'a şükrettiler. Sonra da aralarında bayramlaştılar.

Namazdan sonra düşman siperlerinden; perde perde "Allahüekber, Allahüekber!" sesleri gelmeye başladı. Bu sesler, Müslümanlarla savaştıklarını yeni anlayan İngiliz sömürgelerinden gelen askerlere aitti.

"Biz bu andan itibaren din kardeşlerimize karşı savaşmayız!" dedikleri için ön cepheden alınarak cephe gerisine verildiler.

Ağustos ayı sonuna kadar ve eylül ayında taraflar lağım kazarak, birbirlerinin siperlerini havaya uçurmaktan öteye gidemediler. Kanlısırt, Bombasırtı, Kırmızısırt, Şahinsırtı ve Bombatepe'de lağım savaşları şiddetlendi.

Bulgaristan Merkezi Kuvvetler yanında savaşa girdi. Berlin-İstanbul yolu cephanesi ve top açısından bir rahatlatma yaptı. Bu da sadece sekiz top olarak kuvvetlerine yansıdı. Kasım sonunda dört topluk bir havan bataryası Kocaçimentepe gerisine, dört topluk bir obüs bataryası Seddülbahir bölgesine getirildi.

Artık kimsenin savaşacak mecali kalmamıştı, askerler bezgindiler. General Stopford, Hamilton'a:

- Askerler artık savaşma ruhuna sahip değil. Ağır bombardıman veya tüfek ateşi karşısında ilerleyemiyorlar. Basit bir saldırıda bile arkalarını dönüp kaçıyorlar. Çoğu oraya buraya sinip saklanıyorlar.

Bu habere Hamilton çok kızdı:

– Bu mektup benim için son şahit demektir. Hiçbir şey bu derece kötü olamazdı. Hiç kimse yeni ordu askerlerinden şikâyet etmemeliydi. Şikâyet edilmesi gereken komutanların, generallerin kendileriydi.

Savaş Bakanı Lord Kitchener, Hamilton'a:

– Başarısız komutanları almakta tereddüt etmeyin, dediye de çok geç kalındığı için hiçbir şey fayda etmedi.

Yapacakları şeyler başarısızlıklarını örtemeyecekti.

Aslında Hamilton'u almak gerekiyordu, değiştirilmesi icap eden oydu. Aradan geçen bunca zamana ve cephelere yağdırılan askere ve mühimmata rağmen zaferden eser yoktu. Zafer diye diye umdukları şey, masallardaki kaf dağlarının ulaşılmaz zirvelerindeydi. Lord Kitchener Hamilton'u görevden aldı ve yerine Fransa Cephesi'ndeki İngiliz Üçüncü Ordusu'nun başarılı ve beğenilen komutanı Orgeneral Sir Charles Monro'yu atadı.

Savaş Bakanı Lord Kitchener, Orgeneral Monro'ya:

– Gelibolu Yarımadası'nı boşaltalım mı, yoksa burada büyük bir taarruza mı geçelim, yerinde inceleme yapınız ve bana bildiriniz.

Cepheye taze kan gelmişti. Kitchener, taze kanla birlikte taze başarılar da umuyor, yeni başkomutan-
dan gelecek güzel haberler bekliyordu.

Monro, İmroz Adasına gelir gelmez, bir an önce Gelibolu Yarımadası'nı gezip, askeri cephede teftiş etmek istedi.

Sabah kahvaltısını yaptıktan sonra, Hamilton'dan devraldığı muhriple Seddülbahir'de kıyıya çıktı. Denizin insan boyu hırçın dalgaları, muhribin çelik gövdesini okşayarak yalıyor, kıyıya çıkmak isteyenlerin üstünü başını ıslatıyordu. Monro, içi kürklü yakasını kaldırdı, cebinden çıkardığı eldivenlerini giydi. İner inmez kırbaç gibi yüzünde şaklayan poyraz, burnunu, yanaklarını anında kıpkırmızı yaptı. Yanında bulunan ve onunla birlikte teftişe gelen kurmay subaylar da sırkı sıkı giyinmişlerdi.

Kumsaldaki ahırın önünde, kendilerini bekleyen atlarla tepeye çıkmaya başladılar. Bir gün önce yağın yağmurun ıslattığı toprak, gece ayaza çeken havada taş gibi sertleşmiş ve donmuş, sabaha karşı da kırığıyla birlikte camdan bir halıya dönüşmüştü. Atların ayakları ikide bir kayıyor, hayvanlar sendeliyor, tam dizlerini kırıp, oldukları yere çökecekleri zaman doğrulmaya çalışıyorlardı.

Yol boyunca siperlerin içinde titreşen, donan ellerini hohlayıp duran askerler gördü Monro.

– Bu daha kışın başlangıcı, yarın kar yağacak ve bu siperlerin içi dolacak. Şimdiden dizlerine kadar su içinde bu askerler. Bir ay sonra ne olur komutan?

Birdwood, yeni atanmış başkomutana nasıl cevap vereceğini bilemedi, yoksa onun ağzını mı arıyor, dayanma gücünü mü ölçüyordu, her ne olursa olsun, doğruyu söylemesi gerektiğini düşündü.

– Efendim, bu kış mevsimi çok vahşi geçeceğe benziyor. Buranın rüzgârı çok acımasız, dokunduğu yeri çatlatıyor ve bıçak gibi kesip kanatıyor. Çünkü yazı da

acımasız sıcaktı buranın. Hiç gözümüzün yaşına bakmadı, askerin dudakları çatır çatır kurudu susuzluktan, harareten perişan oldular.

Monro, General Birdwood ve askerlerinin dayanıklılıklarını duymuştu. O böylesine umutsuzsa diğerleri kimbilir ne haldedir, diye düşündü.

– Türkler de aynı sıkıntıyı çekmiyorlar mı General?

– Ben bu milletin dayanma gücüne hayran kaldım efendim. Ne sıcaktan etkileniyorlar, ne soğuktan, ne açlıktan, ne de dakikada bin beş yüz mermi atan silahlardan. Göğüslerini bu silahlara siper ediyor, tepelerine gülyaprağı yağıdırıyoruz zannediyorlar. Ölüm onlar için çok sıradan ve korkmalarını gerektirmeyen bir oyun gibi. Biz, zaman zaman korkup kaçan askerimizi dil dökerek cepheye gönderiyoruz. Onların böyle bir problemleri olduğunu zannetmiyorum.

Sabahın ayazı daha çözülmemiş, yalancı güneş bulutların arasından kendini göstermemişti. Bugün hava pusluydu, belki de akşama kadar güneşi görmeyebilirlerdi. Atların ayakları yerde oluşan buzdan gölcükleri çatır çatır kırıyor, burunlarından çıkan buharlar da tülde şekiller yaparak, havada gergef işliyordu. Hava çok soğuk olacağına benziyordu.

Tepelere çıkıldıkça manzara değişmemişti, askerlerin yüzleri asık ve mutsuzdular. Acı çektikleri, memnun olmadıkları gözlerinden okunuyor, hâllerinden belli oluyordu.

– İnebiliriz arkadaşlar, dedi Monro.

İnerken daha da zorlandı atlar, ayakları daha çok

kayıyordu. Kar altında, donduran soğukta bu tepelere malzeme nasıl taşınacak diye düşündü. Aslında kesin kararını vermek için çıkmıştı bu tepelere ve gördükleri de kararını vermesinde tesirli olmuştu.

Anzak ve Anafartalar cephelerini de gezdi ve Lord Kitchener'e:

– Yapılacak tek şey, Gelibolu'dan çekilmektir.

Güzel cevap bekleyen Lord çok kızdı.

– Bunlar imkânsız öneriyorlar, dedi.

Onun yerine dayanıklılığını bildiği Birdwood'u atadı ve kendisi de Limni Adasına Mondros Limanı'na geldi.

Bütün kurmaylarla cepheleri gezdi ve kendisine verilen raporların doğruluğuna inandı. Kendisine gelen raporlara benzer bir telgrafı, o da Başbakanlığa çekti:

– Yeni bir girişimin başarılı olacağına inanmıyorum. Durum bizim aleyhimize, Türklerin lehinedir. Gelibolu Yarımadası'nın tahliyesini öneririm.

Kış Mevsiminin Azizliği

Yaz mevsiminin insanı bunaltan, susuzluk ve kavurucu sıcaktan dudakları uçuklatan havası çoktan gitmiş, yerini geceleri şiddetini kat be kat arttıran dondurucu ayaza ve de Çanakkale Boğazı'nın bağrından kopup gelen, estiği zaman, yüzleri ısırarak haşlayan rüzgâra bırakmıştı.

Mülazım-ı evvel Nedim Vasfi Efendi; komutası altındaki askerlere komutunu çoktan vermiş, aralarında iş bölümü yaptırmış, yaklaşan ve çok sert geçeceği anlaşılan kış için, toprağın içinde derin dehlizler açtırıyor, sığınaklar hazırlatıyordu çarpışma aralarındaki zamanlarda:

– Kışlık kıyafetlerimiz henüz gelmedi, her asker kendi imkânlarıyla kendisini soğuğa karşı muhafaza edecektir. Ayakkabısı olmayanlar, kalın çaputlar, muşambalar bağlayacak, vaziyeti kahramanca idare yoluna gidecektir. Gün bu gündür, vatan için fedakârlık günüdür.

– Emredersiniz komutanım!

Emir çoktan alınmış, baş üstüne baş tacı yapılmıştı ... Kazma sallayan eller dondurucu soğuktan kaskatı kesilmişti tutmaz olmuşlardı:

– Hasan Çavuş ekip yeni açılan derin dehlizlere gidip dinlensin, ikinci grup gelsin.

İkinci grup birkaç saat önce istirahata çekilmiş, ancak kazı sırasında iliklerine kadar işleyen yağmur yüzünden, içerde battaniyelere de sarılsalar, kendilerine gelememişlerdi. Sıcak bir şeyler içseler belki, içleri ısınır, yüreklerinin ürpertisi bir nebze de olsa azalabilirdi. Ancak; gündüzleri hiçbir şekilde ateş yakılmıyordu. Çünkü duman demek, düşmana çakılmış bir işaret fişeği demektir. Bu yüzden askerin yemekleri bile ısıtılmıyor, yağı donmuş, buz gibi servisi yapılıyordu.

Öğleden sonra; ikindiye doğru çok şiddetli bir fırtına başladı, yağmur damlaları birbirinin üstüne binerek büyüdüler, bardaktan boşanırcasına yeryüzüne indiler.

Kısa sürede ortalığı seller götürdü, kazılan siperler tepesine kadar su altında kaldı. Askerler oradan oraya kaçışmaya başladılar, biri diğerinin kuytusunu siper aldı, ama nafile ... Hepsi iliklerine kadar ıslandı, dışları birbirine vurmaya, kemane çalmaya başladı.

Yağmur sebebiyle mecburi bir ateşkes olmuş, geçici de olsa savaş durmuştu. Zira herkes canının derdine düşmüş, ani bastıran yağmurun doldurduğu siperlerde boğulanlar olmuş, mühimmat, erzak, kazma kürek sel sularına kapılmış, sürüklenmeye başlamıştı.

– Elele tutuşun, birbirinize sarılın, kenetlenin, diye bağırdı Hasan Çavuş.

– Hayvanların yularlarını sağlam kazığa bağlayın, onlar elimiz, ayağımız bizim, davranın, avazı etrafı

çınlattı Mülazım-ı evvel Nedim Vasfi Efendi'nin. Duyan ve dinleyen yoktu. Ortalık bir küçük mahşere dönmüştü. Herkes kendi nefsinin peşindeydi, ne çavuşlarını, ne kumandanlarını duyan vardı. Hayvanların da çoğu boğulmuşlar, akan sel sularına kapılmış sürükleniyorlardı. Hava sıcaklığı biraz daha düşünce, ceviz büyüklüğündeki doluların takırtı sesleri, çakan şimşek ve gök gürültülerine karışarak kulakları sağır etmeye başladı.

Ortalık hallaç pamuğu gibi atıldıktan, tar ü mar olduktan sonra duruldu, hiçbir şey olmamış gibi sakin sakin kar yağışı başladı. Sonra hava ayaza çekti, el ve ayakların hissedilmediği don meydana geldi. Askerin yazlık elbisesi de, ayağındaki ayakkabı yerine geçen bezden, muşambadan çaputlar da çoktan sırlıslıklam olmuşlar, ayaklarından sıyrılıp gitmişlerdi ve İlyas Burnu mevkiinde sabah olduğunda, ellerindeki tüfeklerle kaskatı kesilmiş şehit nöbetçilerin sayısının hatırı sayılırdı.

Tabiat şartları düşman askerlerini güç duruma düşürmüştü, planlarını da altüst etmişti. Sadece Suvla'da beş binden fazla kişi donmuş ve iki bine yakın asker de boğulmuşlardı. Hiçbir zaman kabirleri bile bulunamayacak bu isimsiz yiğitler, şehit düşmüşler, geride kalanların da çoğunun el ve ayakları donarak kangren olmuş ve kesilmişti.

Bu olanlar, kesin kararlarını vermelerini kolaylaştırmıştı. Monro Londra'ya şu telgrafi çekti:

– Son kayıplarımız ve fırtınalar kaybedilecek zaman olmadığını göstermiştir.

Lord Kitchener, Birdwood'u çok gizli olarak çekilme planının hazırlanması ve işlemleri için görevlendirdi. Askeri daha fazla perişan etmenin, düşmana ve soğuşa kırdırmanın da manası kalmamıştı. Yaptıkları toplantıda bütün kurmay subaylar; karşılardaki düşmanın çok çetin olduğuna, bahar ve güzel yaz günlerinde kazanamadıkları savaşı, karların altında hiç kazanamayacaklarına karar verdiler.

Bir yandan sessizce geri çekildiler, bir yandan da her zamanki gibi çekildiklerini belli etmemek için yarıltma gösterileri, atışları yapmaya başladılar. Bir an önce bu cehennemden uzaklaşmak için herkes çok dikkatli hareket etti, kertenkeleler gibi sessizce sürünerek topladılar pılı pırtılarını.

Çekilirken dahi geride kendiliğinden ateşleyen tüfeklerini bıraktılar, daha fazla Mehmed'in kanı döksün diye ...

Boşaltma emrinin alındığı 8 Aralık 1915'ten 20 Aralık 1915'e kadar, Arıburnu ve Anafartalar bölgesinden seksen sekiz bin asker yüzlerce top, binlerce atlı araba, birçok motorlu araç, binlerce at ve katır gemilerine yükleyerek götürdüler.

7-8 Ocak 1916'da, Seddülbahir'den de on beş bin kişiyi gemilerine bindirip, arkalarına bile bakmadan kaçtılar.

Beşinci Ordu Komutanı Liman Von Sanders, 9 Ocak 1916 sabahı Alçitepe'den Başkomutanlık Vekâletine şu telgrafi çekti:

“Tanrı'ya şükür Gelibolu Yarımadası tamamı ile düşmandan temizlenmiştir.”

Çanakkale’de esir alınan Fransız denizaltısı Turquose, mürettebatıyla birlikte, haftada iki gün kadınların, iki gün de erkeklerin ziyaretine açıldı. Biletlerin; İstanbul’da Selanik Bonmarşesi’nde, Kadıköy’de büyük mağazalarda, Beyoğlu’nda Tokatlıyan Han’da satıldığı bildirildi.

Marmara’daki gemilere, denizcilere korkulu dakikalar yaşatan bu denizaltıyı seyretmeye; kadınlar, erkekler akın akın gittiler.

Maneviyatların arpışması

Der saadet çok uzun zamandan beri böylesi řa-
şaalı bir kutlama yaşamamıştı. Balkan Sava-
şını utancını yaşayan Osmanlı, sanki bunu yakasın-
dan silmek, üzerinden atmak istiyordu. Dünyanın en
güçlü donanması ve ordularını dize getirmişlerdi, se-
vinçleri büyüktü.

Genel Karargh gazetelere resmi bir tebliğ gün-
derdi: “10 Knununusani 1916 Çanakkale Cephesi’nde
İnayet-i Hak ile Seddülbahir’den dahi düşman tard
edildi.”

Harbiye Nezaretinin önünde toplanan binlerce ki-
şinin ellerinde bayraklar vardı. Sağdan sola, soldan
sağa sallanan bayrak denizi, bandoların çaldığı zafer
marşları eşliğinde dalgalanıyordu, coşku içindeki n-
l hatipler zafer nutukları atıyorlardı.

Arada “Padişahım çok yaşa!” haykırışları duyulu-
yordu.

Kalabalık gittikçe artıyor, duyanların katılımıyla
daha da genişliyordu. Yerlerinde duramayan bu he-
yecanlı insanlar sonra, Beyoğlu ve Taksim’e yr-
dler. Şehrin dört bir yanı bayraklarla süslenmişti.
Okullar tatil olmuş ve öğrenciler de bu sevince ortak

edilmişlerdi. Alman Konsolosluğu ve Meclis önünde merasimler yapılıyordu.

Şerafeddin Efendi hanımı, kızı Didar ve Hüsni zaferi kutlamak için dedelerine gittiler. Onlar da bütün İstanbul halkı gibi çok mutluydular. Şerafeddin Efendi:

– Sevgili pederim; bu savaş İngiltere için de Fransa için de kesinlikle bir felâket olmuştur. Kayıplar çok fazladır. Onların da bizim de iki yüz elli bin kaybımızın olduğu tahmin ediliyormuş. Bu korkunç bir sayıdır. Peki, benim hayret ettiğim ve çözemediğim noktayı biraz açar mısınız lütfen. Savaş üstünlüğü dediğimiz; asker sayısı, silah üstünlüğü, donanma üstünlüğü onlardayken, nasıl oldu da bu savaşı kaybettiler ve arkalarına bile bakmadan kaçtılar, bunu neyle izah edersiniz?

– Evlat; muharebelerde o saydığın amiller mühimdir, hem de çok mühimdir. Ama bu ehemmiyetli dediğimiz maddeleri tamamlayan, o olmazsa diğerlerinin işe yaramayacağı yapıştırıcı çimentoyu unutmamalısın. O da maneviyattır. Karşı karşıya çarpışan aslında tarafların maneviyatlarıdır. Bunun aksini kabul etmek Çanakkale Müdafaası'nın cinnet olduğuna hükmetmekle eşittir. Bu cümleler, Osmanlı'nın Çanakkale Muharebelerini kaleme alan resmî tarihçi Binbaşı Mehmed Nihat söylüyor, ben demiyorum.

Asker sayısı üstünlüğü onlarda, son model silah, top sayı olarak da teknik üstünlük olarak da onlarda... Donanma desteği onlarda. Peki, eksik olan neleri var onların?

– Evet, başımızdaki Alman komutanların verdiği savaş taktiklerine kadar bütün yanlışlıklar, eksiklikler bizde. Üstünde güneş batmayan İngiltere tam manasıyla su katılmadık bir felâket yaşadı, bu nasıl oldu? Giderlerken en büyük kötülüğü yaptılar. Dinamit lokumları döşedikleri siperlerimizin altını patlatarak, bize çok büyük kayıplar verdirdiler.

– Şerafeddin oğlum; şunu iyice bilmek lazımdır ki Almanya ile birleşmemiz bizim başımızı kimsenin tasavvur edemeyeceği belalara soktu. Biz bu felâketten; ordumuzun fedakâr ve kahraman komutanları ve askerlerimiz sayesinde kurtulduk. Araç ve silah eksiklerimizi, Alman komutanların yanlış taktiklerini, askerlerimiz kanları ve canlarıyla telafi etmişlerdir. Bu açığı o şekilde kapamışlardır. En büyük ve mühimi de bu büyük savaşı yazan tarihçimizin dediği gibi, manevi yönümüz tamamlamıştır bu yarım kalan kısımları. Bunu kimse unutup kulak ardı edemez. Bu, güneşin varlığı ve parlaklığı gibi, inkâr edilemez bir hakikattir. Müslümanlar; ilâhî adaleti tam olarak uyguladıkları zaman yaptıkları bütün savaşlarda, düşmanlarına galip gelmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de, buna dair ayetler vardır:

Enfal Suresi dokuzuncu ayette; o vakit siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da “Ben size peş peşe gelecek bin melaike ile imdad edeceğim.” Diye dualarınızı kabul buyurdu.” der. Al-i İmran Suresi, On Üçüncü ayette; Bedir Savaşı'nda müşriklere, Müslümanların sayısını iki kat fazla göstermiştir, “Allah dilediği kimseleri nusratıyla destekler.” der. Yani; en büyük gücün kudreti yanında, diğer güçler mana ve

kıymet ifade edemezler. Neticede onlara da o gücü veren Yüce Allah'tır. Bu zaferin başkaca da bir izahı yoktur. Bu muharebe; insan olduğunu unutanların, insanlık dersi aldıkları bir muharebedir.

– Evet, ben de Ahzab Suresi Dokuzuncu Ayetini söyleyebilirim. Hendek Savaşı'nda üzerinize ordular gelmişti. Biz de onlar karşı bir rüzgâr ve göremediğiniz ordular göndermiştik, Allah ne işlerseniz hepsini görür der. Yarın mektepte düzenlenecek merasime buradan hep birlikte gidelim, çocuklarımıza son vazifemizi de yapmış olalım.

– Gitmemek olmaz, seve seve ...

İstanbul Sultanisi'nin idarecileri, bu zaferin kazanılmasında büyük pay sahibi şehitlerini unutmamıştı. Onların aziz ruhlarını şad etmek için, güzel bir merasim düzenledi ve şehitlerin ailelerini de şeref konuğu olarak davet etti. Heyet-i Edebiye mensuplarıyla Çanakkale'ye giden edebiyat öğretmeni Rasim Efendi de okula dönmüştü. Onun da Çanakkale'yle ilgili anlatacakları, söyleyecekleri vardı.

Okulun merasim salonu hıncahınç doluydu. Şehitlerin kanı yerde kalmamış, büyük bir zafer kazanılmıştı. Herkes çok gururlu ve sevinçliydi.

Okul Müdürü Nazım Efendi'nin yaptığı konuşmadan önce sembolik olarak şehit düşen öğrencilerin yoklaması yapıldı:

- 258 Mehmed Salih.
- Şehit, Cennet-i Ala'da!
- 275 Abdullah.

- Şehit, Cennet-i Ala'da!
- 299 Ömer.
- Şehit, Cennet-i Ala'da!
- 300 Kemal Naci.
- Şehit, Cennet-i Ala'da!
- 310 Sami Yusuf.
- Şehit, Cennet-i Ala'da!
- 314 Resul.
- Şehit, Cennet-i Ala'da!

İsmi söylenen her gencin arkasından merasime gelenler, özellikle de aileleri “Şehit, Cennet-i Ala'da...” diye bağurdılar.

Okul Müdürü Nazım Efendi'nin dokunaklı konuşması herkesi ağlattı:

“Sayın veliler, kıymetli misafirlerimiz;

Çok şükürler olsun ki zafer kazanılmıştır. Biliyorum bu çorbada bizim de tuzumuz var diye haklı olarak şehit düşen çocuklarınızla gurur duyuyorsunuz. Duymaya da devam ediniz. Ancak, tuz atmak bir yana, bu çorbayı sizler pişirdiniz, evlatlarınız pişirdiler. Dünya var olduğu sürece İstanbul Sultanisi'nin bu kahraman evlatları ve onları yetiştiren sizler hatırlanacak ve ebedîyete kadar yaşatılacaksınız. Ne mutlu sizlere... Ben sizlerin içinde olamadığım için, doğrusu çok üzüntülüyüm. Bu gençleri yakından tanıma fırsatı bulduğum ve yetişmelerinde az da olsa payım olduğu için gururluyum. Bu günün hatırası olarak sizler için birer teşekkür belgesi hazırladık onları takdim

edeceğiz. Ondan önce Heyet-i Edebiye'den Rasim Efendi konuşma yapacaklar, kendisini kürsüye davet ediyorum, hepinize saygılar sunuyor, böyle evlatlar yetiştirdiğiniz için sizleri tebrik ediyorum.”

Edebiyat öğretmeni Rasim Efendi kürsüye gelirken onunla beraber, iki üç kişi de elleri kolları kitaplarla dolu olarak yanındaydılar:

“Pek muhterem misafirlerimiz;

Hepinizi en derin hürmetlerimle selamlıyorum ve şehit ailelerimize sabırlar diliyorum. Hakikatte bu sabrı bütün Türk milletini için de istiyorum. Çünkü milletçe birçok evladımızı kaybettik biz. Gazilerimizin de en kısa zamanda şifa bularak sağlıklarına kavuşmalarını isterim.

Bu gençler ve kahramanca çarpışan ordumuzun yazdığı destanlar unutulmayacaktır. Onlar; kendilerine ait olan vazifelerini layıkıyla ve de ziyadesiyle yerine getirdiler, ecdatlarının şanlı mazilerine yenilerini eklediler. Bundan sonraki nesillerin hür dolaşabileceği bir Çanakkale bıraktılar. Bu vatan köşesinin ve geri kalan her karış toprağın şehit kanlarıyla yoğurulmuş, müstesna topraklar olduğunu kimse unutmasın. O topraklarda; her bir metrelik siperi savunan yirmi askerimiz, yine bir metrekareye düşen altı bin merminin hedefi oldular. Tarih, bu kadar dar bir bölgede, bu kadar kanlı, böyle bir savaş görmedi ve bundan sonra da göreceğini zannetmiyorum. Orada; et ve kemik, çeliğe karşı savaştı ve çok şükür ki kazandı. Çanakkale ruhuna sahip bu çocuklar bir destan yazdılar. Şehitlerimize vefa borcumuz vardır. Çanakkale'de

gördüğüm çok mühim hadiseleri, bu gençlerin mucizeye benzeyen yiğitliklerini yazarak, zaman zaman Harp Mecmuası'na gönderdim, okuduğunuzu zannediyorum. Ancak ben çok iyi tanıdığım ve taleberim olan bu gençlerin; Mehmed Salihlerin, Kemal Nacilerin, Ömerlerin ve diğerlerinin unutulmamaları için bu romanı kaleme aldım. Hepinize de el yazması olarak elli adet getirdim. "Kırmızı Açar Çanakkale'de Güller" romanı gençlerimizin destanıdır, kahramanlık türküsüdür. Okul idaremiz bu romanı matbaada da bastırarak geniş kitlelere iletilmesini sağlayacaktır. Şimdilik her aileye birer tane hediye etmek istiyorum. Böylesine kahraman evlatlar yetiştiren sizleri ve anaları gönülden tebrik ediyor, bizleri düşman önünde mahcup etmeyen Allah'ıma hamd ediyorum."

Bu roman velilere sürpriz oldu ve oğullarının kahramanlıklarını konu aldığı için çok sevindiler, tekrar tekrar teşekkür ettiler.

Ferhat Şükrü ve Fuzuli'yi kendi evlatlarını görmüş gibi bağrılarına basan veliler hüznünlendiler. Şanlı bir mazi bırakarak, ülkenin geleceğine kültürlü, aydın öğrenciler yetiştirecek olan İstanbul Sultanisi'nin kapısından, ellerinde teşekkür belgeleri, koltuklarının altında,"Kırmızı Açar Çanakkale'de Güller" romanı olduğu halde, başları dik gururla çıktılar.

Kendileri; zemherinin en soğuk günlerini yaşayan İstanbul'da, akılları bembeyaz karlarla kaplı Çanakkale'deki şehit mezarlarındaydı.